

CONȚA

Nr. 40 / 2026 / apare la Neamț

---

literatură & arte & atitudini

Adresa:
Str. Privighetorii, nr. 19
Piatra-Neamț

Tel: 0744-22 70 54
0740-18 70 80

E-mail:
adrianalugheorghe1@gmail.com
emil_nicolae2004@yahoo.com

Revista *CONTA* apare sub egida
Uniunii Scriitorilor din România

Editor: Asociația Culturală "Conta "

● Apare trimestrial
Nr. 40 (apr.-iun.) 2026

Redacția:
Adrian Alui Gheorghe
(director)

Emil Nicolae
(redactor șef)

Vlad Alui Gheorghe
Ion Dorofte
Adrian G. Romila
Gelu Savonea
Vasile Spiridon

Tehnoredactare
Bogdan Dănilă

*Autorii își asumă răspunderea pentru opiniile exprimate,
în conformitate cu legislația în vigoare.*

Coperta și ilustrațiile din acest număr: Mariana Păpară
lucrări din ciclul *Grădinile interzise*

SUMAR

3 – *Poem politic de primăvară* (un editorial de *Adrian Alui Gheorghe*) * 5 - ” *Scrisul este un maraton de o viață, pe un traseu dificil, cu numeroase obstacole, cu numeroase răspântii unde poți cu ușurință să greșești drumul*” (*Gabriel Chifu* în dialog cu *Adrian Alui Gheorghe*) * 20 – Poeme de *Dumitru Chioaru** 23 – *Eminescu. Mitologii subiective* (un eseu de *Ovidiu Pecican*) * 49 – *Canetti* (un poem de *Emil Nicolae*) * 50 – Poeme de *Andrei Mocuța* * 54 – *Iubirea ca formă a absenței și a cunoașterii de sine* - un eseu de *Bogdan Marius Istrate** 61 – „*Jurnalul lui Orfeu*” de *Leo Butnaru** 74 – Poeme de *Val Mănescu* * 78 – *Constantin Brâncuși – 150* – un dosar de *Emil Nicolae*) * 90 – Poezii de *Marilena Apostu* * 96 – „*Nouri sub senin*” (Eseuri de *Ion Dorofte*) * 99 – *”Literatura română din Republica Moldova este integrată perfect, mai ales în ultimii ani, în spațiul cultural românesc”* (*Gheorghe Erizanu* în dialog cu *Adrian G. Romila*) * 110 – Poeme de *Vlad Scutelnicu* * 118 – „*Manuscrisele nu ard*” - Proză de *Andreea Nanu* *

127 – „*Portalul*” - Proză de *Ion Toma Ionescu* * 139 – Poeme de *Cornelius Drăgan* * 143 – „*Critificțiuni și critifricțiuni*” - Un eseu de *Magda Ursache* * 148 – Poezii de *Mihai Babei* * 153 – Poezii de *Ion Dorofte* * 156 – Poezii de *Alexandru Cazacu* * 159 – Poezii de *Mircea Teculescu* * 165 – Poezii de *Luminița Giurgiu* * 168 – „*Poeme Returo*” (Poeme de *Constantin Stancu*) * 171 – *România și Portugalia, două santinele în avanposturile Europei - António Ferro în România* (o cronică de *Gelu Savonea*) * 188 – *Adrian G. Romila* vă recomandă * 198 - „*O poezie într-o continuă stadiu de asediu*” - o cronică de *Savu Popa* * 201 - „*Cu Solomon Marcus despre Arghezi, Ion Barbu, Nichita*” - o cronică de *Nicolae Sava* * 205 - „*Zoe Dumitrescu-Buşulenga/ Maica Benedicta: 20 de ani veşnicie*” - un eseu de *Arhim. Hrisostom Ciuciu* * 211 - „*Călătoria descoperirii de sine*” - o confesiune de *Mariana Păpară* * 214 – *Normele* – teatru de *Ovidiu Pecican* * 220 – *Urma* – un scenariu de *Adrian Alui Gheorghe* * 275 – *LiteraTura-Vura*

Poem politic de primăvară

un editorial de *Adrian Alui Gheorghe*

Sala Parlamentului. O nouă ghilotină
pentru popor stă gata să fie pusă în funcțiune.
Sunt bani mulți la mijloc, investiții extreme, externe,
trebuie să respectăm termenele, calitatea,
eficiența.

Senatorii sunt cei care trebuie să o încerce
de asta trec unul câte unul pentru
a demonstra că totul, dar absolut totul, funcționează
fără cusur.

(Ca și țara, ca și țara... !)

Primul senator își introduce capul în fantă
- o scobitură atent ticluită –
și harști!
i se taie capul cu atâta meșteșug
că în loc îi cresc imediat două.
Uluire, aplauze.
Aplauze.
Icnete de plăcere.
Senatorul trece la loc, cu cele două capete
pe umeri. E un deschizător de drumuri.

Iese al doilea senator, salută publicul,
are un rictus pe fața înroșită de emoție,
nu este politic să ezite
cameramani, opoziție,
opoziția opoziției,
introduce capul în fantă
și haaarști! capul i se desprinde de trup,
dar numai o clipă,
o clipă ca bătaia de aripi a păsării kiwi
că pe umeri îi cresc două capete. Și obrajii celui
de al doilea cap sunt roșii, roșii
de emoție.
Aplauze.
Aplauze.

Al treilea senator are pasul legănat.
Știe ceva ce nu știe nimeni.
Nu ezită.
Nu ezită nicio clipă.
Introduce capul în fantă atât de exact
că pare un Robespierre al vremurilor noastre.
Ghilotina cade. Măiestrie.
Pe umerii lui cresc brusc trei capete.
Delir de aplauze.
E de la putere.
De la puterea puterii.
De la alianța tuturor puterilor.
Da, se vede meseria.
Dar cine a apăsat pe butonul de comandă al ghilotinei?
Nu mai contează, nu mai contează.
Întotdeauna un cetățean puțin cocoșat
vine să adune capetele care mai rămân pe jos
după reprezentăție,
să șteargă eventualele pete de sânge,
să așeze micul mobilier intrat în vibrație,
să tragă, cu un gest plictisit, cortina.

Cortina!

***Scrisul este un maraton de o viață,
pe un traseu dificil, cu numeroase
obstacole, cu numeroase răspântii
unde poți cu ușurință să greșești
drumul***

***Gabriel Chifu
în dialog cu
Adrian Alui Gheorghe***

***„Admirația mea pentru opera lui Creangă
este maximă și îl consider pe Creangă-
scriitorul o mare bogăție națională”***

- Ești laureatul Premiului Național de Proză „Ion Creangă”, ediția 2026. Între prozatorii care au primit acest premiu care poartă un nume prestigios, se numără D.R. Popescu, Nicolae Breban, Eugen Uricaru, Petru Cimpoșu, Gabriela Adameșteanu, Dan Stanca ... Ce reprezintă un premiu care are titulatura de național pentru un scriitor? Ce reprezintă pentru tine acest premiu care încununează, practic, o operă bine definită în proză? Cât de importante sunt premiile în literatura momentului?

- Dragă Adrian, înainte de orice, pentru ca onorații cititori să-și facă o idee cât mai exactă privind dialogul nostru, e firesc să precizăm că

el se desfășoară epistolar, cu întrebări trimise în scris și răspunsuri tot asemenea. Cuvântul scris are altă valoare, altă greutate decât cuvântul oral. O consecință a acestui mod de a dialoga este, de pildă, faptul că îmi e permis să cunosc de la bun început încotro se îndreaptă schimbul nostru de replici și unde va ajunge. Dar, pentru ca discuția să aibă doza necesară de neprevăzut și derularea convenită, n-am să citesc toate întrebările înainte de a purcede să-ți răspund, ci pe rând; citesc o întrebare, formulez răspunsul și abia după aceea merg la următoarea... Acum, revenind la întrebările tale concrete, remarc că ai vrut să-mi testezi atenția, memoria: din enumerarea de nume strălucite ale prozei noastre de astăzi răsplătite cu Premiul „Creangă”, lipsește Mircea Cărtărescu, dar, bineînțeles, nu am cum să-l uit tocmai pe acest prozator excepțional, scriitorul român cel mai tradus în lume, care se bucură de o recunoaștere internațională ca niciun alt autor din întreaga noastră istorie literară. Există chiar un detaliu, un element biografic comun lui Mircea Cărtărescu și mie, prin care ne diferențiem de ceilalți prozatori (pe care-i citesc și îi admir!) răsplățiți cu această distincție pentru proză. Acel amănunt îl voi dezvălui la sfârșit, nu deocamdată.

În fine, să formulez și răspunsurile. În opinia mea, nu adjectivul *național* adăugat în titulatura unui premiu dă valoarea acelui premiu. Ci altceva: câtă autoritate literară are juriul care-l acordă, dacă juriul e capabil să facă alegerile cu discernământ. Totodată, contează enorm și cine a primit de-a lungul timpului acel premiu, câtă acoperire valorică are opera laureaților. Dacă lista premianților cuprinde nume meritorii, atunci distincția are un prestigiu consolidat, este dorită de alți scriitori de vocație dovedită și, desigur, este onorant pentru orice autor literar să se alăture celor din această listă. Dacă nu, nu.

Premiul „Creangă” îndeplinește condițiile pentru a figura drept cel mai important premiu românesc din domeniul prozei. Și, da, pentru mine personal, are o însemnătate simbolică deosebită. Scrisul este un maraton de o viață, pe un traseu dificil, cu numeroase obstacole, cu numeroase răspântii unde poți cu ușurință să greșești drumul. Iar un astfel de premiu este, cu o analogie banală, aidoma unui indicator rutier, care îți arată că efortul tău n-a fost în zadar, că alergarea ta textuală, petrecută cu atâta dăruire, nu te-a dus spre nicăieri. Asta, repet, din punct de vedere personal.

Cât privește importanța premiilor în spațiul public, din păcate, la noi, premiile, cele mai mari dintre ele, nu au prestigiul, nu au influența premiilor literare din străinătate. De ce nu? Cauzele sunt multiple. Între ele, se numără rolul literaturii mult diminuat astăzi, la noi, și divizarea

comunității literare românești, care e măcinată de prea numeroase și dăunătoare rivalități.

- Premiul poartă numele lui Ioan Creangă. Cum l-ai receptat pe Ion Creangă, mai ales că tu ai trăit departe de prispa casei acestuia, într-o altă provincie românească? Este dificil de înțeles Ion Creangă pentru un cititor oltean?

- Nu cred că sunt un ins cu o percepție atât de zonală/ regională/ locală a realităților românești, fie ele de comportament/ de mentalitate, fie lexicale, încât apartenența mea la spațiul sudic să mă împiedice în receptarea literară adecvată a operei lui

Creangă. Cei care ne încumetăm să scriem literatură cred că se cuvine să ne cultivăm o anumite însușire: capacitatea de a înțelege spațiul românesc în întregul său, cu alte cuvinte, trebuie să ne ferim să rămânem la o privire localistă, îngustă. Ba, aș zice, e necesar să ne propunem mai mult. Și anume, să încercăm să cuprindem cu privirea, cu judecata noastră, lumea întreagă în care trăim, nu doar pe cea românească. (Asta s-ar chema viziune!). Și apoi, Adrian, noi suntem și ființe culturale, nu? Adică nu ne apropiem de o operă ca legați la ochi, ci având călăuze destoinice, reprezentate de interpretările marilor critici, cum ar fi G. Călinescu, Nicolae Manolescu, cei care, dacă noi nu ne descurcăm hermeneutic, ne scot ei la limanul bunei înțelegeri. Cât despre cum îl văd eu pe Creangă, am scris acum vreo jumătate de an, înainte de mă gândi că voi primi Premiul „Creangă” (cu alte cuvinte, nu e un text ocazional), un puzzle pe care l-am publicat în *România literară* și unde *Amintiri din copilărie* figura drept exemplu pentru o categorie sublimă de cărți, *cărțile care ne aduc fericirea*. Ți-aș cere permisiunea să reproduc un fragment aici. Creangă merită cu prisosință acest mic popas al gândului.

«Cărțile care ne aduc fericirea... Dar să le și numesc: în primii ani de școală, așa s-a întâmplat la întâlnirea cu *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă. M-am întrebat: oare și astăzi, când eu, ca persoană, cel puțin prin datele din cartea de identitate, am ajuns la senectute, această scriere

literară ar continua să mă marcheze la fel ca atunci, demult, sau puterile ei, magia ei sunt restrânse la vârsta copilăriei, la stadiul de cititor naiv? Drept care am recitat *Amintirile*. Și am constatat cu încântare că, deși mi-am pierdut inocența de cititor, efectul benefic al scrierii asupra mea a rămas intact. Ca atunci când ascuți o melodie înălțătoare și, ori de câte ori ai auzi-o, de fiecare dată, firea ta, parcă independent de propria ta voință, intră instantaneu în rezonanță cu ea, începe să vibreze în acord deplin cu ea.

Prin ce însușiri literare reușește *Amintiri din copilărie* o asemenea performanță? Ce resort tainic, pe care-l deține scrierea aceasta, face să se trezească copilul etern din fiecare din noi, orice prag al vârstei am fi atins? Tot ce ni se povestește în partea întâi și, mai cu seamă, în partea doua, are alură mitică și arhetipală. Călătoria lui Nică a lui Ștefan a Petriila Broșteni, (împreună cu Dumitru, „fratele mamei cel mai mic” și cu bunicul David), unde urmează să se înscrie la școala lui Alecu Baloș, apoi șederea în gazdă acolo, în „cocioaba” Irinucăi, cea cu caprele râioase, de la care cei doi școlari chiar se pricopsesc cu nesuferita râie căprească, apoi prăvălirea stâncii peste sărăcăcioasa gospodărie a Irinucăi, și mai ales fuga celor doi vinovați, cu întoarcerea aventuroasă în Pipirig și apoi în Humulești, toate aceste peripeții sunt de neuitat și seamănă cu călătoria palpitantă a unui mic Odiseu moldav. La fel, cele patru pățanii depănate în partea a doua, cea mai reușită, a *Amintirilor*, sunt antologice și se înscriu în ADN-ul fiecărui copil român: prinderea pupezei și încercarea zădărnicită de a o vinde în târg, mersul la colindat, „cu plugul”, în ajun de Sfântul Vasile, furtul cireșelor din pomul „cârpănoasei” mătuși Mărioara și, în fine, năzbâția cu scăldatul într-o frumoasă zi de vară cu „un senin pe ceriu”, când Nică „o șparlise” la baltă, fără voia mamei Smaranda, care-l pedepsește luându-i hainele și silindu-l să se întoarcă acasă în pielea goală. Dar, dincolo de poveștile în sine, este extrem de puternică impresia care se degajă din întreg, de lume bine așezată în ordinea cosmică, absolută. De asemenea, minunate, de neuitat sunt pasajele autoreferențiale ale acestui desăvârșit povestitor: „În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru nimica toată? Ia, am fost și eu, în lumea asta, un boț cu ochi, o bucată de humă însuflețită din Humulești, care nici frumos până la douăzeci de ani, nici cu minte până la treizeci și nici bogat până la patruzeci nu m-am făcut. Dar și sărac așa ca în anul acesta, ca în anul trecut și ca de când sunt, niciodată n-am fost!”

Neîndoielnic, are dreptate G. Călinescu când remarcă faptul că farmecul *Amintirilor* nu stă, așa cum s-a considerat, „în lexicul dialectal care ar fi artistic”, căci, observă criticul, „limba, privită ca adaos de

frumusețe, n-a făcut niciodată o operă cu adevărat mare” și că, în realitate, „impresiunea nu vine din melodia studiată a silabelor, ci din reprezentarea vieții țărănești moldovene”. Și este întru totul justificată observația sa privind rabelaisianismul lui Creangă. Rabelais era un autor cărturăresc, iar erudiția sa întreține sentimentul dominant de „joyeuseté”. Iar Creangă, ca și Anton Pann, este și el un erudit, dar „citatele sale nu sunt scoase din cărți, ci din tradiția orală”. După cum și propoziția călinesciană „Creangă povestește copilăria copilului universal” este una memorabilă, ca o sentință critică exactă și de neclintit. De mare subtilitate sunt și considerațiile lui Nicolae Manolescu despre lectura nu obișnuită, ci „liturgică” la care ne obligă *Amintirile*: „Noi nu mai citim demult *Amintirile din copilărie* cum citim de obicei operele literare. Textul *Amintirilor* îl știm pe dinafară; nu-l putem neapărat reproduce, dar îl recunoaștem; e destul să auzim primele cuvinte, pentru ca restul să vină de la sine.” Sau să reamintim această remarcă a aceluiași critic despre limba scrierilor lui Creangă: „Limba lui Creangă a devenit pe deplin inteligibilă pentru noi, o înțelegem spontan chiar dacă sensul multor cuvinte ne scapă... Copiii le înțeleg dincolo de cuvinte sau expresii idiomatice, spontan, ca și noi. Și nu le uită niciodată.” De asemenea, e neapărat de reținut și această intuiție corectă a lui Nicolae Manolescu: „Creangă a funcționat doar în registrul naiv și vesel al copilăriei mici”.

Universul rural configurat literar de Ion Creangă - acest „Homer al nostru”, după Ibrăileanu - are coerență, sens și în centrul său stau oamenii, părinți și copii, bine fixați, împăcați, acomodați cu ordinea ancestrală și de aceea mulțumiți, veseli, iar tu, cititorul, odată ce pătrunzi în acea lume ești cuprins de o irepresibilă senzație de fericire, misterioasă și numai în parte explicabilă prin oricât de savante exerciții hermeneutice ale criticilor literari.»

În puține cuvinte: admirația mea pentru opera lui Creangă este maximă și îl consider pe Creangă-scriitorul o mare bogăție națională.

” Cititorul este pentru mine un partener pe care-l respect și, ca atare, datoria mea e să-i spun cinstit, cât mai expresiv cu putință ce cred, ce gândesc eu ”

- În romanele tale realul pare adesea destabilizat — e o strategie deliberată de a submina certitudinile cititorului? În ce măsură realitatea cotidiană influențează universul ficțional pe care îl construiești? Ultimul

tău roman, "Trenul", are o puternică dimensiune simbolică – cum ai ajuns la ideea trenului ca spațiu narativ central și ce semnificații ai dorit să transmiți prin această alegere? Personajele din carte par prinse între destine inevitabile și alegeri personale. În ce măsură crezi că omul își poate controla propriul parcurs?

- Într-o addenda la un roman mai vechi, *Povestirile lui Cesar Leofu*, republicat în anul 2024 în ediție revizuită definitivă, în seria de autor de la Editura Cartea Românească, enunțăm, mai în glumă mai în serios, două „postulate” de care m-am folosit în scrierea acelei proze. Succint ele ar suna așa: 1) *Nu cred că se poate descrie cu adevărat lumea omului despărțită de lumea spirituală, celestă; cele două există nu separat, ci întrepătrunse, cel puțin în mentalul nostru.* 2) *Nu mi-am propus să relatez ca și cum s-ar întâmpla numai ceea ce s-a întâmplat ori ceea ce se poate întâmpla, ci și ceea ce este imposibil să se întâmple. Abia povestind ca și cum s-ar întâmpla ceea ce este imposibil să se întâmple, obținem o lume cuprinzătoare, poate chiar lumea.* Cum s-ar interpreta această poziționare auctorială teoretică/ programatică? Desigur, ca o încercare declarată de a spori, prin fiecare scriere prozastică a mea, realul. Am vrut să obțin, să conturez epic un univers mai larg, în care încap și imaginarul, celestul, fantasticul, improbabilul, imposibilul, de-neînchipuitul. Adică, în felul acesta, sunt larg deschise porțile spre o proză care a căpătat peste tot în lume numele de *realism magic*, și chiar spre teritorii literare încă și mai vaste. Tot timpul am intenționat să scot, în diferite moduri, scrierile mele epice din zodia unui realism cuminte, mărginit și neinteresant. Tot timpul am căutat, într-adevăr, să dau romanelor mele un caracter simbolic. Nu știu în ce măsură am reușit, dar mereu am căutat să lărgesc realul, să-l îmbogățesc și să-l atrag pe cititor într-o aventură de cunoaștere și de auto-cunoaștere, de explorare cât mai îndrăzneată a sinelui și a fragilei noastre condiții umane.

În *Trenul* intenția mea a fost să construiesc o poveste coerentă, la vedere și, la sfârșit, cititorul să descopere, cu surprindere mi-aș dori eu ca autor, că, pe lângă povestea la vedere, a mai fost vorba despre altceva, ceva mai ciudat, mai adânc, mai tulburător. Ideea mea a fost să pun personajele în situația de a pleca undeva și de a ajunge în cu totul altă parte, și ca deplasare în spațiul fizic, exterior și ca deplasare lăuntrică, fiecare înlăuntrul propriei sale identități. Personajul-narator și personajele sale pornesc de undeva, dintr-un univers coerent, și ajung într-un spațiu distopic, în afara lumii. Iar trenul mi s-a părut vehiculul cel mai potrivit pentru concretizarea intențiilor mele auctoriale. Chiar și trenul este personaj în carte, iar el a apărut cumva firesc, de la sine. Noi toți putem să

nimerim într-o zi într-un asemenea tren. Poate ne și aflăm în el... Dar mă opresc cu explicațiile, fiindcă nu e normal să ofer eu cheia de lectură. Ci se cade să las pe seama fiecărui cititor să descopere propria cheie de lectură și fiecare să obțină, eventual, alt răspuns, la aceeași interogație care e iscată de supra-povestea din roman. Totuși mai mărturisesc încă un lucru: sunt cucerit de opere care au o supra-poveste în poveste, o supra-temă în temă, o supra-tramă în tramă, o supra-urzeală în urzeală, ca de pildă romanul lui Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor* sau celebra piesă a lui Samuel Beckett, *Așteptându-l pe Godot*.

- *Personajele pe care le-ai creat sunt rareori „comode”. Te interesează mai mult adevărul lor interior decât empatia cititorului?*

- Nu caut să câștig așa simpatia cititorilor: făcând diverse giumbușlucuri auctoriale și strecurându-le mici „atenții” auctoriale. Cititorul este pentru mine un partener pe care-l respect și, ca atare, datoria mea e să-i spun cinstit, cât mai expresiv cu putință ce cred, ce gândesc eu prin personajele construite de mine și, dacă sunt convingător, așa sper să mă bucur de stima, de încredere sa.

- *Viața este o poveste sau povestea ne guvernează viața? Ce răspuns dă maturitatea creatoare? Tocmai ai zis, că tot ce ne-am imaginat capătă realitate, că există o interferență între lumea celestă și lumea pământescă... Ce câștigăm, înaintând în viață, sentimentul că trăim mai mult în celest sau în pământesc...? Cât ne ajută povestea să facem alegerea potrivită?*

- Cele două propoziții sunt adevărate simultan: viața este o poveste și povestea ne guvernează viața. Aceasta e convingerea mea. Cât despre interferența pământesc-celest, condiția umană presupune, la unii, o permanentă confruntare între cele două forțe extreme, plus-minus, celest-pământesc, iar la alții este vorba despre o irigare reciprocă, de o îmbogățire benefică: firea umană capătă o extraordinară amplitudine când pământescul din noi este „altoit” de celestul din noi. Noi, oamenii, suntem ființe ciudate, existăm sub semnul finitudinii, dar avem în noi și infinitatea, dramul de suflet, acea prezență a divinității care-și face loc, uneori abia deslușită, în mintea și în inima noastră. În fond, narațiunile noastre, literatura în general, am putea spune că exprimă în esență tocmai această dualitate umană, pământesc-celest, mereu și mereu.

- *Memoria joacă adesea un rol esențial în construcția prozei tale. O vezi ca pe o formă de adevăr sau ca pe o ficțiune inevitabilă?*

- Evident, memoria este o formă de adevăr și, da, memoria reprezintă, indeniabil, și o formă de manifestare a ficțiunii. Să explicitez. Ar fi poate folositor să ne amintim cum detaliază Kundera, în *Arta romanului*, apariția romanului („o mare artă europeană”), odată cu *Don Quijote*, datorat lui Cervantes. Scriitorul ceho-francez se bazează pe două concepte impuse de doi filosofi: *Lebenswelt* („lumea concretă a vieții”) – Husserl și *uitarea ființei* – Heidegger. Romanul a apărut, observă Kundera, atunci când adevărul mare, unic a dispărut, spart, fărâmițat în nenumărate cioburi de adevăr, câte unul pentru fiecare dintre noi toți. Romanul tocmai asta face, explorează miriadele de adevăruri individuale, „lumea concretă a vieții” și explorează „ființa uitată”. Pe ce se bizuie această reconstituire a lumii prin proză? Neîndoios, pe memoria autorului care, adevăr banal, este infidelă, reține, redă trunchiat, filtrat, disproporționat, subiectiv. Rezultă un adevăr individual, un ciob de adevăr pentru fiecare autor, pentru fiecare proză scrisă. Suma acestor adevăruri individuale/ particulare este egală cu însuși adevărul lumii. Sau tinde să fie egală.

”În romanele pe care le scriu, povestea este ca o apă năvalnică, de nestăpânit, care singură își sapă, își fixează albia, adică stilul”

- *Se poate vorbi despre o „criză a identității” recurente în personajele tale sau este mai degrabă o strategie narativă? În Marea carte a uitării, de exemplu, personajele par să penduleze lejer între ficțiune și realitate...*

- Nu știu dacă o *criză a identității* este un semn distinctiv al personajelor mele, dar neîndoios ele stau sub semnul unei căutări neîncetate a propriei identități. De fapt, asta facem noi toți cu viețile noastre: ne căutăm neîncetat, adesea pe bâjbâite, și nu avem decât uneori șansa de a ne (re)găsi. În romanul pe care l-ai amintit, *Marea carte a uitării*, memoria despre care tocmai am discutat este confruntată cu cealaltă trăsătură specific omenească, uitarea. Poate îți minte, în carte există un personaj, un maior din armata regală română, care intră în menhina cruntă a regimului comunist, este arestat și deportat undeva în Asia Sovietică. Zeci de ani durează surghiunul, iar într-un târziu, când familia îl regăsește și-l aduce acasă, el a uitat tot, până și și limba natală, româna. În construcția mea epică, uitarea este o boală concretă, care, în final, contaminează tot, ca o pandemie, persoane apropiate, întregul orașel, ținutul întreg și face să se destrame tot. Uitarea acoperă tot, șterge tot de pe

fața pământului, ființe, întâmplări, sentimente, locuri. Uitarea ar putea fi considerată atunci regina acestei lumi.

- *Proza ta pare uneori să refuze convențiile narative clasice. Este o formă de revoltă sau o nevoie organică de formă? Spui, la un moment dat, că îți place să cultivi structuri narative de tip palimpsest, lucru vizibil în romanele tale precum În drum spre Icaria sau, mai nou, în Trenul. De asemenea, în romanele tale, identitatea pare fragmentată și instabilă. Este aceasta o reflecție a lumii contemporane sau o opțiune estetică personală?*

- Da, reiau ceea ce afirmam ceva mai înainte: nu cred în proza de un desăvârșit realism cuminte/ adormit/ previzibil/ știut. Mi se pare absolut neinteresantă, plictisitoare. În ochii mei, proza, dar cu precădere romanul, reprezintă o formă literară proteică, ospitalieră care primește în corpul său elemente străine de natura sa, de pildă poemul, eseul *etcaetera*, fără ca acestea să-i strice consistența; dimpotrivă, fiindcă romanul este în stare să le aproprieze, să le topească în sine, toate împrumuturile nu fac decât să-l îmbogățească, să îi amplifice gradul de expresivitate, de relevanță estetică și de idei. Așa încât eu de la început mi-am fixat o serie de principii, între care structura liberă, deschisă, și le aplic cu consecvență. Nu e o revoltă, ci e felul meu de imagina romanul, ca fiind modalitatea literară cea mai permisivă și cea mai aptă să reconstituie lumea în integralitatea ei tulburătoare. Am așteptări mari de la roman ca specie literară totală, așteptări pe care sunt încredințat că le poate onora, și de aceea ar fi o sărăcire inacceptabilă să rămân cantonat în ceea ce numești *convențiile narative clasice*. Da, am vorbit nu o dată despre *romanul de tip poliedric*, adică o construcție narativă cu mai multe fețe care se pretează fiecare unei alte interpretări/ lecturi, ca și despre *romanul de tip palimpsest*, cel care are un înscris peste alt înscris, cu povești suprapuse, cu sensuri și suprasensuri, ce așteaptă să fie revelate. Cred în aceste idei și nădăjduiesc că ele sunt prezente efectiv în unele cărți ale mele. De aceea mă bucur văzând că le-ai remarcat în *Trenul* și *În drum spre Icaria*. Nădăjduiesc că sunt de aflat și în alte romane de-ale mele...

- *Cum vezi relația dintre stil și mesaj în cărțile pe care le-ai publicat până acum?*

- Fiecare carte are un mesaj chiar dacă, prin absurd, nu-ți propui tu, autorul. Eu mereu și mereu caut să sondez condiția noastră dramatică și fascinantă de ființe deopotrivă vulnerabile, trecătoare și minunate, pline de măreție, dar și de abjecție, în care binele și răul se înfruntă neconținut și ne

deosebesc de orice alte viețuitoare de pe acest pământ. Iar stilul, cel puțin în cazul meu, e dat, e dictat de povestea pe care mi-am propus s-o transmit. În romanele pe care le scriu, povestea este ca o apă năvalnică, de nestăpânit, care singură își sapă, își fixează albia, adică stilul.

- *Dacă cititorul ar căuta un „adevăr” în cărțile tale, la care ai vrea să se oprească? Există asemenea intenții, de a transmite ceva special unui cititor, eventual cititorului ideal? Sau, fiecare carte are adevărul ei?*

- Tocmai ți-am comunicat convingerea mea, împrumutată de la teoreticieni iscușiți ai romanului: romanul a apărut tocmai atunci când am pierdut certitudinea Adevărului cu majusculă, care s-a fărâmițat în atâtea și atâtea cioburi, mici adevăruri personale. Tocmai cu identificarea, cu descrierea acestora se ocupă romanele, toate, fiecare în felul său. Ceea ce constituie o îndeletnicire captivantă și pentru scriitor și pentru cititor.

- *Sfârșitul romanului Trenul m-a lăsat, parcă, la mijlocul drumului, fără să întrezăresc un capăt al acelei călătorii nebunești. Plus că și istoria descrisă sau doar insinuată a evoluat... Nu crezi că ar trebui să duci povestea mai departe?*

- Nu, nu cred. Din punctul meu de vedere povestea a ajuns la capăt. Din ceea ce părea normalitate se intră în distopie, dintr-o lume (aparent?) armonioasă, sau măcar coerentă, împăcată cu ea însăși, se ajunge în afara lumii. Eu nu mă iau după realitate, nu o copiez în încercările mele prozastice, ci construiesc versiuni mai mult sau mai puțin posibile ale realității. Știm prea bine de la Kafka încoace, un Kafka tălmăcit în esența lui pentru înțelegerea noastră de același Kundera, că proza nu trebuie să-și propună neapărat să fie o descriere, o evocare, o re-facere a lumii existente/ date, ci o lărgire a acesteia, o completare a acesteia cu teritorii noi, nebănuite. Față de realitatea cunoscută, proza nu are, așadar, obligația fidelității, ci ei îi revine misiunea de a încerca să extindă această realitate, dând la iveală „poemul care stătea îngropat”, după cum se exprimă Kundera.

- *Te rog să faci portretul cititorului romanelor tale. Cum arată, cum respiră, cum se mișcă în spațiul public? Dacă ai sta cu cititorul (tău) ideal față în față, la o masă, la o bere, ce i-ai spune?*

- Habar n-am cum arată cititorul ideal. Și, sincer, mă îndoiesc că există cititor ideal, după cum mă îndoiesc și că există scriitor ideal. Gândesc că s-ar cuveni să ne mulțumim cu condiția dată nouă, aceea de persoane sub semnul relativului, al imperfecțiunii. Totuși, există o

categorie de cititori pe care îi prețuiesc în mod deosebit: sunt cei pe care i-am numit cititorii-călăuză, criticii literari de vocație, înzestrați cu pasiune pentru literatură și cu o cunoaștere profundă a literaturii. Am fost un privilegiat: romanele publicate de mine s-au bucurat din partea lor de numeroase comentarii subtile, care au accentuat, au sporit sensurile cărților. Le sunt recunoscător și reiau ceea ce am susținut și altă dată: îi consider co-autori ai cărților mele.

”Pentru diferite grupuri termenul literatură are accepțiuni diferite (...). Ceea ce le permite o dată în plus acestor demolatori să proclame, dacă vor, drept campioni niște restanțieri ai scrisului literar”

- *Senzația mea este că literatura română contemporană nu este cunoscută la ea acasă, că există un prag al receptării care nu poate fi depășit. Cum vezi o strategie de promovare a literaturii române contemporane în rândul cititorilor de astăzi?*

- Sunt total de acord cu tine. Literatura română joacă un rol din ce în ce mai insignifiant în spațiul românesc, ceea ce înseamnă o mare pierdere pentru societatea românească în ansamblul ei. Faptul că nu se citește sau se citește întristător de puțin (statisticile ne arată că suntem pe ultimul loc între statele Uniunii Europene ca număr de cititori de literatură – mai mult de 70% dintre conașionalii noștri nu citesc nici măcar o carte pe an!), acest fapt deci este ca o stâncă legată de nacela aerostatului reprezentat de lumea românească de astăzi. Piatra grea trage în jos aerostatul românesc, îl împiedică să-și ia zborul. Strategii de promovare a lecturii? Tare mi-e teamă că orice am încerca e în zadar. Mersul lucrurilor e clar și e fără întoarcere: literatura română ocupă un loc tot mai marginal în lumea noastră exasperant de nepăsătoare.

- *Cum percepi evoluția literaturii române în ultimii ani? Mai putem vorbi de generații, promoții și alte categorii asemănătoare, cu care opera critica literară în veacul trecut?*

- E o temă importantă și îngrijorătoare cea pe care o conține întrebarea ta. Ca să fie valabile astfel de categorii, precum generații, promoții, literatura ar trebui să fie privită/ judecată/ socotită ca formând un tot unitar, cu trecut, prezent și viitor. Or, la noi, nu se mai întâmplă asta. O

parte dintre cei care compun colectivitatea literară respinge cu vehemență raportarea la trecut. (Vezi disputa aprinsă privind structura diacronică sau nu a manualelor de limba și literatura română pentru liceu.)

Părerea mea, nu e exclus să mă înșel, este că nu mai avem cum să operăm cu categorii, cu termeni precum generații, promoții. Ceea ce, evident, e regretabil. Astăzi literatura, viața literară de la noi au ajuns să fie o lume fără reguli. Adică o lume în care enormități oricât de mari sunt lansate cu seninătate în spațiul public, încercându-se impunerea lor drept adevăruri. Au apărut în peisajul literar o sumedenie de autori care nu mai recunosc ideea de generație, de promoție, ci sunt organizați, aproape cazon, în grupări, în rețele, exclusiviste, auto-centrate. Am scris de curând un mic articol în care încerc să identific factorii care au generat această situație dezamăgitoare: de pildă, contestarea și demolarea instituției critice ca instanță de validare literară. Dar și atacurile insistente care au vizat însăși esența literaturii: în ochii unora, valoarea estetică a unei scrieri nu mai înseamnă criteriul fundamental care diferențiază opera literară de scrierea/ vorbirea curentă. Pentru diferite grupuri termenul *literatură* are accepțiuni diferite, de la grup la grup. Ceea ce le permite o dată în plus acestor demolatori să proclame, dacă vor, drept campioni niște restanțieri ai scrisului literar.

- *Într-o epocă dominată de vizual și rapiditate, cum justifici miza poeziei ca formă de expresie încă relevantă?*

- O, iată că, fie și în treacăt, discutăm și despre poezie. Aveam ideea greșită că va fi în atenția noastră numai proza. Și mă străduiam să par „întreg” ca scriitor numai în ipostaza mea de romancier, ceea ce reprezintă, în realitate, doar jumătate din ceea ce sunt eu ca autor literar. Cealaltă jumătate este, bineînțeles, îndeletnicirea de stihitor. E momentul să dezvălui acum, nu la sfârșit, cum aveam de gând, elementul de biografie literară comun pentru Mircea Cărtărescu și pentru mine. Spre deosebire de ceilalți laureați ai Premiului de Proză „Ion Creangă”, amândoi ne-am manifestat și în poezie. Și la un nivel de recunoaștere considerabil, dat fiind că deținem și Premiul „Eminescu”, cel mai prestigios premiu românesc de poezie, alături de Premiile „Blaga” și „Arghezi”. Pentru mine acest lucru contează cu adevărat: în măsura în care premiile sunt acele „indicatoare rutiere”, care-ți arată că nu ți-ai risipit energia în van. Dar să revin...

Sigur că da, cum altfel?, poezia este o formă de expresie nu încă relevantă, ci pur și simplu, relevantă, fundamentală, acum și totdeauna. M-aș putea sprijini în afirmația mea categorică pe o mulțime de studii care atestă acest

adevăr. Dar aleg aici să mă refer doar la demonstrația pe care o face Heidegger în *Holderlin și esența poeziei*. Scrie filosoful german: „Poetul însuși stă între zei și popor. El este cel aruncat în afară – afară, acel spațiu intermediar, între zei și oameni. Însă mai întâi aici, și numai aici, în acest spațiu intermediar, se decide cine este omul și unde își așază el *Dasein*-ul.” Și o altă remarcă, neapărat de luat în seamă: „Poetul este un mediator și un mesager și, alături de gânditor, agentul unei rostiri esențiale (*Sagen*)”, constată Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, în notele la eseul aflat în discuție, tradus de ei. Rezumând: da, este deplină încrederea mea în poezie, în menirea ei înaltă.

În textele mele poetice, ader la idei ca acestea, din înțelegerea heideggeriană asupra actului poetic: astfel, văd poezia ca pe un seismograf fin al mișcărilor ființei, un jurnal al ființei, ținut cu fervoare de cel care s-a angajat la această trudă/ responsabilitate, aș cuteza să zic supremă. Poetul devine un om de probă/ de încercare care se supune cu viața lui la un maraton, la o alergare până la capăt, prin intermediul cuvintelor, pe un traseu necunoscut, plin de dificultăți, de primejdii, dar și încântător. Un maraton, o alergare prin care, utilizând acest dar uman absolut, limba, poetul se străduiește să înțeleagă și să se înțeleagă, caută să afle cine este el, cine suntem noi toți, caută să exprime cât mai relevant estetic ceea ce trăiește, lumea care-l conține, altfel spus, da, caută să exprime literar ființarea și Ființa.

- *Vorbești, la un moment dat, despre poezia de azi ca o poezie heracleitică. Care sunt trăsăturile acestei dimensiuni? Unde este cititorul de poezie în lumea de azi? Există acel sentiment al depoetizării lumii, al înfrângerii misterului?*

- Vai, mie, se cade să păstrez măsura, decența, modestia: nu-mi permiteam să calific întreaga poezie de astăzi ca fiind o poezie heracleitică, ci numeam astfel doar încercările proprii. Într-un scurt eseu programatic, *Mic manifest despre poezia heracleitică*, preluam termenul *heracleitic* de la Anton Dumitriu, care distinge două modele culturale principale: cultura eleată, încremenită în desăvârșirea sa, care este cultura Orientului, și cultura heracleitică, o cultură a permanentei deveniri, care este cultura europeană. Atunci, poezia pe care am numit-o heracleitică stă, gândeam, sub semnul lui Heraclit, *Totul curge, Doar schimbarea e veșnică*, și presupune permanenta subminare, contestare dinăuntru a tiparelor, permanenta devenire a textului poetic, o devenire permisivă, ce îngăduie existența simultană a diverselor tipuri de expresivitate verbală.

Așadar poezia heracleitică nu înseamnă o serie de eliminări succesive a ceea ce este contradictoriu, ci este o însumare de atitudini, de realități textuale divergente, de formule expresive cu grade diferite de prelucrare a cuvântului. Adică, este o poezie deschisă, o poezie de sinteză, o poezie a însumării tolerante. Afirmam în acel eseu: „Poezia heracleitică stă cu privirea îndreptată spre viață în infinita ei desfășurare, dar și spre poezia însăși; amândouă îi sunt, egal, sursa. Dăruiată prezentului, ea are un capăt în viitor și altul în trecut, care îi sunt, și ele, casă.”

Cititorul de poezie? În opinia mea, acesta reprezintă o entitate pe cale de dispariție, dacă lăsăm deoparte cititorii profesioniști. Din ce cauză? Omul zilelor noastre este un om-interconectat digital, supus, până la a fi excedat, la un asalt informațional și de *entertainment* care sfârșește prin a-l deposeda nu atât de accesul la mister, cât de răbdare/ de timp, de profunzime, de subtilitate. Or, ca să iubești poezia ai nevoie de toate însușirile astea.

- *Te rog să accepți o întrebare mai lungă, fac asta de dragul textului (re)descoperit recent. I.L. Caragiale, într-o scrisoare publică, tipărită în Universul din 17 aprilie 1909, care dădea un răspuns, în fapt, la o scrisoare, publicată în același loc, a lui Al. Vlahuță, spunea următoarele: “Dacă bietul Eminescu ar trăi și ar veni să-mi ceară o povață, iată ce i-aș spune din toată inima, fără un moment de ezitare: Foarte cuminte te-ai gândit, amice! Bine că te-ai convins, în fine, la vârsta matură, de inutilitatea socială a literaturii! Vrei să faci ceva mai serios și mai demn de un bărbat pentru patria ta? Te felicit... Intră în luptă cu toată ardoarea, cu toată încordarea de care ești capabil!... (...); nu aluneca să compari realul posibil cu idealul etic! nu uita că o generație este un derivat istoric, care a moștenit păcate și va lăsa păcate de moștenire! nu despera de îndreptarea relelor materiale și de cucerirea unei stări mai bune de omenie și de dreptate! Nu te uita în lături, ci tot înainte, cu ochii țintă la drapel, mergi fără șovăire cu aceia care-ți par mai vrednici să ajute progresului patriei!...” Cum comentezi acest lucru? Cât de utilă social este arta? Cât de prezente sunt noțiunile de patrie, limbă, cultură națională între obsesiile tale de artist/ scriitor?*

- În reprezentarea mea, patriotismul unui scriitor trebuie să fie implicit, nu explicit, nu activ, nu combativ. Patriotismul în cazul unui scriitor ia cea mai convingătoare întrupare prin opera acestuia: cât de bine scrie el, cât de puternică, de dăinuitoare este opera sa – astfel se măsoară patriotismul unui literat. În rest, dacă un scriitor se implică direct în viața publică e un aspect secundar, însoțit, mai totdeauna, de deziluzii

ale celui care, părăsind masa de scris, a ales calea aceasta. Faptul că opera înseamnă excepționala probă de patriotism a scriitorului e dovedit chiar de opera lui Eminescu însuși și a lui Caragiale de asemenea, a lui Creangă și a altor mari scriitori, operă care constituie acea temelie eternă pe care se înalță întreg edificiul identitar românesc.

- *Vine AI-ul peste noi, se pare că acesta va influența și scrierile*

literare. În ce măsură te îngrijorează acest lucru? Ce crezi că va schimba practica AI-ului în literatură: scrierea textelor sau percepția generală a literaturii? Îți este frică de perspectivele invaziei AI-ului în mintea și în viața omului de mâine? Cum va arăta un mâine pentru literatură, în aceste condiții?

- Am numit invazia aceasta a inteligenței artificiale în viețile noastre noua stihie pe care suntem puși s-o înfruntăm. Inteligența artificială pășește triumfal și cucerește tot felul de teritorii, pe care n-am fi bănuțit că și le poate însuși. De curând, am citit că un robot a învins un sportiv uman într-o partidă de tenis de masă. Negreșit, și domeniul creației literare trece sub stăpânirea AI. Fenomenul e în desfășurare și evoluțiile sunt amețitor de rapide. Nu știu ce va urma și cum se va încheia această campanie de dezumanizare, de înlocuire a omului cu inteligența artificială. Nu sunt profet și mă feresc să fac predicții, mai ales în privința unei provocări atât de stranie. Oricum, nu împărtășesc convingerea optimiștilor care consideră că între creația autentică și simulacru, între original și copie este o diferență uriașă, precum cea dintre diamant și sticla ordinară, astfel încât niciodată arta adevărată nu va sucomba în fața falsurilor, a imitațiilor ieftine. Se va vedea, mai devreme sau mai târziu, dacă inteligența artificială va prelua controlul absolut, instaurând o tiranie a simulacrelor.

*Piatra Neamț - București,
24 – 28 aprilie, 2026*

Poeme de Dumitru Chioaru

din ciclul *Pastișe vesele și triste*

Poetul Ovidiu către Corinna

De când te-am văzut, Corinna,
ochii tăi negri de vrăjitoare
mi-au tulburat toate gândurile
și s-au încuibărit în inimă.
Vreau să te cuprind întreagă
între coastele mele,
regăsindu-ne androgin,
să ardem pe același rug,
să trăim o viață îndelungată
și să murim deodată.

Divina Comedie

- *Morala* -

Iubirea care mișcă sori și stele
găsi în oameni mediul potrivit
să le sucească mințile rebele,
unind femeie cu bărbat,

să se îmbospăteze infinit,
că dragostea nu e păcat.

Sonet nocturn

- *După Shakespeare* -

Sătul de trudă, seara aprind televizorul
și știrile inundă liniștea casei mele:
războaie, greve, jafuri – vremuri grele –
publicitatea mai schimbă decorul.

Și văd un film de dragoste și ură,
convins că realitatea bate filmul,
adorm și mă trezesc – greu trece timpul –
se ține insomnia de mine pîn' la ziuă.

Și-mi revăd în negru viața toată,
la geam copacii se zbat plini de ciori,
în croncănit care îmi dă fiori
atunci cînd mă trezesc deodată,

cu ceasul programat anume
să nu uit să mă-ntorc în lume.

Edgar Poe murind

- *după Ulallume* -

Într-o noapte cu lună plină
mă-ntorceam topit de băutură
pe străzile halucinant albite,
cu steaguri la porți și afișe,
gîndindu-mă numai la ea,
iubita, logodnica mea, Ulallume,
călăuza nocturnă din ceruri,
cu ochi mari arzînd de iubire

și grija pașilor mei șovăielnici
între casă și mormîntul ei.
Rostogolindu-mă într-un șanț,
de unde m-am ridicat ca un duh,
lovindu-și aripile de cruci
și-nvîrtindu-se-n jurul
unui mormînt fără cruce,
rămas descoperit
sub lumina razelor de lună,
zării înăuntru chipul unui mort
și-am tresărit ca în oglindă:

șanțul era mormîntul meu,
iar mortul eram eu.

Odă Poeziei *lui Eminescu veșnic*

Tînăr fiind, îndrăgostit de viață,
nu credeam că voi muri vreodată,
visam să cuceresc întreaga lume
cu versul meu.

Azi moda nu mă mai tentează,
ci mă întorc la înțelepții antici,
vibrînd de inspirație profundă
și de lumină.

Nu cred că tu vei pieri, Poezie,
și nici roboții nu vor fi poeți,
de-aceea, tainic inspirat pe mine,
lumii redă-mă.

Eminescu.

Mitologii subiective

de ***Ovidiu Pecican***

„Zmițele” de la Ipotești

A ajuns vorba că, pe când era copil la Ipotești, Mihai nu era pasionat de jocurile zgomotoase ale fraților săi (trânta sau alergatul prin curte). El prefera să stea ore întregi „pe burtă” la marginea iazului de la Luncă sau lângă vreo băltoacă formată după ploaie.

Într-o zi, tatăl său, căminarul Gheorghe Eminovici, trecând prin livadă, l-a găsit pe Mihai absorbit de studiul unei mici șopârle de apă (o „zmiță”) pe care o prinsese într-o cană de lut.

— Ce faci acolo, Mihai? Iar pierzi timpul cu găngăniile? a întrebat căminarul, un om practic și autoritar.

Băiatul a ridicat capul, dar ochii îi erau încă la creatura din cană:

— Tată, uite-te cât e de frumoasă. Oamenii zic că e urâtă, dar ea are pielea ca o haină de împărat, cu puncte de aur și de smarald. Se mișcă de parcă ar dansa pe o muzică pe care numai ea o aude. Oare știe că noi existăm, sau suntem pentru ea doar niște munți de pământ care se mișcă?

Căminarul a pufnit:

— E o dihanie de baltă, băiete! Nu ține nici de foame, nici de cald. Pune mâna pe carte, că dintr-o „zmiță” n-o să scoți nicio para chioară!

Băiatul a ridicat din nou ochii spre tatăl său și i-a răspuns cu o maturitate care l-a lăsat pe căminar fără replică:

— Poate că n-o să scot parale, tată, dar din ea am învățat că lumea nu-i făcută doar din ce se poate vinde sau cumpăra. Iar dacă într-o zi voi ști

să scriu așa cum strălucește pielea acestei mici făpturi, atunci chiar și cei mai bogați oameni vor dori să citească ce am scris.

„Botezul” de lună plină

Într-o vară, întors de la studii pentru o scurtă vacanță, Mihai a dispărut de acasă imediat după cină. Mama Raluca, obișnuită cu firea lui rătăcitoare, nu s-a îngrijorat, dar fratele său mai practic, Iorgu, s-a dus să-l caute pe malul lacului, temându-se să nu fi adormit pe undeva prin stufăriș.

Ajuns la buza apei, Iorgu a încremenit. Lacul era ca o oglindă de argint sub lumina unei luni pline, imense. La câțiva metri de mal, Mihai plutea nemișcat pe spate, cu fața spre cer, lăsându-se purtat de undele ușoare. Părea că nu mai aparține pământului, ci este o parte din însăși sclipirea apei.

— Măi Mihai! a strigat Iorgu. Ieși afară, că te prinde răceala nopții! Ce faci acolo pe undă la ora asta?

Mihai s-a întors leneș spre el, dar n-a ieșit imediat. A mai rămas o clipă cu ochii la lună, apoi a înotat încet spre mal. S-a ridicat din apă ca un duh, scuturându-și părul lung și negru.

— Vezi tu, Iorgule, a spus trăgându-și cămașa pe trupul ud, voi vă spălați în lac ca să vă curățați de praful drumului. Eu intru în apă ca să mă spăl de „praful” orașului și al cărților.

— Și ce-ai găsit acolo, în afară de broaște și papură? a râs fratele său.

Eminescu a arătat spre cerul care se oglindea perfect în apă:

— Am simțit cum e să fii la mijloc între două ceruri. În apă, stelele sunt mai aproape; le poți atinge cu mâna. Când te scalzi noaptea, nu te mai simți un biet om de la Ipotesti, ci te simți un fir de nisip în palma lui Dumnezeu. Lacul ăsta nu e doar apă, Iorgule... e memoria pământului care visează.

Floarea-albastră și dicționarul german

Se pare că, în primăvara aceea la Cernăuți, Eminescu trecea zilnic pe lângă fereastra unde Berta obișnuia să stea și să citească. Vorbea germana destul de bine, dar în fața ei, cuvintele păreau să i se încurce în gât.

Într-o după-amiază, Mihai a venit sub geamul ei cu un buchet mic de flori sălbatice și, neștiind cum să înceapă conversația, i-a întins o foaie de hârtie pe care scrisese câteva rânduri într-o germană impecabilă, dar cam prea filosofică pentru vârsta lor.

Berta a citit, a zâmbit și l-a întrebat cu un accent dulce, vienez:

— Mihai, de ce îmi scrii despre „eternitatea clipei”? Eu am doar șaisprezece ani, clipa mea e acum, nu în eternitate.

Eminescu, intimidat de ochii ei albaștri care păreau să conțină tot cerul Bucovinei, i-a răspuns cu o seriozitate care a lăsat-o mască:

— Vezi tu, Berta... dacă te-aș privi pur și simplu, aș fi doar un băiat care vede o fată frumoasă. Dar dacă scriu despre tine, te scot din timp. Peste o sută de ani, tu vei fi tot aici, la fereastră, iar eu voi fi tot sub ea, dându-ți aceste flori care nu se vor ofili niciodată în versul meu.

Berta a râs, i-a aruncat o floare din păr și i-a spus:

— Ești un visător periculos, Mihai. Dar promite-mi un lucru: dacă tot mă faci nemuritoare, măcar scrie-mă în românește. Sună mai cald, chiar dacă eu nu înțeleg chiar totul.

Se zice că atunci a priceput Eminescu prima dată că limba sa maternă are o dulceață pe care germana, oricât de precisă, nu o putea atinge. S-a întors în camera lui și a început să scrie primele versuri de dragoste, iar imaginea acelei „blonde nemțoaice” a rămas mult timp ca un ideal de puritate în mintea lui.

Vânătoarea de comori din podul casei

Într-o vară toridă, băieții Eminovici — Șerban, Nicolae, Iorgu și Mihai — s-au încuiat în podul casei de la Ipotești, un loc plin de lăzi vechi, harnașamente de cal și hârtoage ale tatălui. Șerban, cel mai mare și mai autoritar, propusese o „vânătoare de comori” pentru a găsi documente vechi care să demonstreze că familia lor are origini boierești străvechi, un subiect despre care tatăl lor vorbea adesea cu mândrie.

În timp ce frații săi răscoleau cu zgomot prin lăzi, aruncând praful în toate părțile și căutând peceti de ceară sau diplome aurite, Mihai stătea ghemuit într-un colț, lângă o fereastră mică rotundă prin care pătrundea o rază de soare plină de scame de aur. Găsise un ceaslov vechi, rupt, și era complet pierdut în paginile lui.

— Măi Mihai, a strigat Nicolae, tu nu cauți nimic? Uite, am găsit un hrisov cu vultur! Țsta ne face boieri de viță! Tu ce-ai găsit acolo, în praful ăla?

Mihai a ridicat ochii, care îi străluceau nefiresc de tare în penumbra podului, și le-a arătat o pagină îngălbenită unde cineva însemnase, cu sute de ani în urmă, mersul stelelor și niște descântece de deochi.

— Voi căutați titluri de proprietate pe pământ, a spus el cu o voce calmă. Eu am găsit dovada că strămoșii noștri stăpâneau și cerul, nu doar moșiile. Nicolae, vulturul tău e de hârtie. Stelele de aici... ele sunt adevărata noastră boierie. Dacă știm cum să le chemăm, pământul n-o să ne poată ține niciodată închis.

Frații au izbucnit în râs, numindu-l, ca de obicei, „visătorul familiei” sau „filosoful”. Dar Iorgu, care îl iubea mult, s-a oprit din căutat și s-a așezat lângă el. Se zice că au rămas acolo, în pod, până la apus, în timp ce ceilalți frați coborâseră deja victorioși cu „actele” lor. Mihai le citea despre cum s-a făcut lumea, transformând un pod prăfuit dintr-un sat moldovenesc în centrul universului.

Dialogul de pe malul Prutului

Se zvonește că, în anii tinereții, Eminescu se plimba adesea noaptea, ignorând avertismentele prietenilor despre frigul umed al malurilor de apă. Într-o astfel de noapte, însoțit de un amic, poetul s-a oprit brusc în fața unei bălți ce reflecta perfect discul lunar.

— Mihai, haide să mergem, e târziu și luna asta e rece, nu ne ține de cald, a spus amicul, strângându-și haina.

Eminescu a arătat spre reflexia din apă și a răspuns fără să-și ia privirea de acolo:

— Rece e doar pentru cine n-o înțelege. Soarele ne arată lumea așa cum e ea: cu praf, cu sudoare, cu urâtenie. Dar luna... luna e un alchimist. Ea prefăce totul în argint. Vezi tu, sub lumina ei, până și mizeria devine mister, iar moartea pare doar un somn mai adânc. Soarele ne face sclavi ai zilei, dar luna ne face stăpâni peste visurile noastre. Ea e singura care ne permite să vedem eternitatea fără să ne orbească.

Extazul și ironia la hanul din Giurgiu

Se spune că tânărul Iancu, pe atunci un băiat vioi, cu ochii sfredelitori și un zâmbet sceptic mereu în colțul gurii, a venit să viziteze trupa unchiului său, Iorgu Caragiale. Acolo, într-un colț de curte de han, sub un nuc bătrân, l-a văzut pe Eminescu. Poetul nu repeta roluri, ci citea dintr-o carte de filosofie germană, bătând ritmul versurilor cu mâna în aer, complet absent față de vacarmul actorilor din jur.

Cică unchiul, i-ar fi șoptit nepotului:

— Vezi băiatul ăla de-acolo? E un „ciudat”. Știe mai multă carte decât toți profesorii de la București, dar uită să mănânce dacă-l lași cu versurile lui.

Iancu s-a apropiat și l-a privit lung. După câteva minute, Eminescu a ridicat ochii, l-a salutat cu o politețe arhaică și i-a citit o un fragment despre „zarea lumii” și „nemărginirea timpului”.

Caragiale, care deja simțea pulsul comediei umane în tot ce vedea, a ascultat până la capăt, apoi a pufnit într-un râs scurt și i-a spus:

— Măi Mihai, tu ești prea frumos ca să fii om, dar prea serios ca să fii viu! Tu cauți nemurirea în timp ce noi ne luptăm cu praful de pe scenă. Ai grijă, că dacă te uiți prea mult la soare, n-o să mai vezi unde pui piciorul pe scândură!

Eminescu, surprins de asprimea glumei, dar și de inteligența din ochii băiatului, i-a răspuns cu un zâmbet palid:

— Eu caut soarele, Iancule, pentru că mi-e teamă că restul lumii e doar o farsă.

— Tocmai d-aia, a replicat Caragiale, zâmbind ironic. Dacă lumea e o farsă, măcar să râdem de ea, nu să plângem pe marginea ei!

Șoapta care a salvat spectacolul

Se povestește că, într-o seară de reprezentație la Giurgiu, trupa lui Pascaly punea în scenă o melodramă istorică greoaie. Actorul principal, un bărbat cu o voce tunătoare, dar cu o memorie cam scurtă, a avut un moment de absență totală chiar în mijlocul unui monolog crucial. S-a făcut o tăcere mormântală în sală. Publicul începuse să foiască neliniștit.

Eminescu, ghemuit în cutia strâmtă și prăfuită a suflleurului, cu manuscrisul în față, îi șopti replica. Actorul, însă, cuprins de panică, nu auzea nimic.

Atunci, Mihai, în loc să repete sec textul, a început să improvizeze pe loc, dar cu o voce atât de joasă și de sugestivă, încât părea un ecou al conștiinței personajului. Nu i-a dat doar replica, ci i-a „suflat” întreaga stare poetică a momentului. Actorul s-a trezit ca dintr-o vrajă și a început să recite nu doar ce scria în rol, ci versuri mult mai frumoase, dictate de „vocea din podea”.

La final, succesul a fost imens. Pascaly, intrând în culise, l-a întrebat pe actor:

— De unde ai scos replicile alea de la final? Nu erau în textul meu!

Actorul a arătat cu degetul spre podea, unde Eminescu ieșea tocmai atunci din cutia suflleurului, scuturându-și praful de pe haine și zâmbind melancolic:

— Maestre, textul era prea sărac pentru o seară atât de frumoasă. Am crezut că personajul are nevoie de puțină... „umbră” ca să pară viu.

Pascaly l-a privit lung pe tânărul cu ochi mari și negri și i-a spus:

— Mihai, tu ești singurul suflleur din lume care nu suflă cuvinte, ci suflă suflet în actori. Dar păcat de tine... cutia aia e prea mică pentru cât ești tu de mare.

„Nu scrie ca la școală, scrie ca la masă!”

Se spune că, pe când erau colegi de studii la Viena, Slavici i-a arătat lui Eminescu o primă schiță a unei nuvele. Textul era corect, dar sec, lipsit de viață. Eminescu l-a citit, a tăcut o vreme, apoi a luat un creion și a început să taie paragrafe întregi.

— Măi Ioane, a spus Eminescu, tu scrii de parcă ai redacta un proces-verbal la tribunalul din Arad! Unde-i omul? Unde-i pământul?

Slavici, ușor ofensat, a răspuns:

— Dar Mihai, am folosit cele mai alese cuvinte, m-am străduit să fie o limbă curată, literară...

Eminescu a zâmbit și l-a bătut pe umăr:

— Aici e greșeala. Tu cauți limba în cărți, dar limba ta e acasă, la Siria. Când te gândești la ai tăi, cum vorbesc ei? Când se sfădesc sau când se bucură, folosesc ei cuvintele astea greoaie? Nu! Ei vorbesc drept, scurt și cu sare. Ca să scrii românește, trebuie să scrii cum respiri. Nu te teme de cuvintele pe care le folosește țăranul la coasă. Acelea sunt cuvinte „vii”, restul sunt doar haine de duminică, strâmte și străine. Scrie ca și cum ai povesti cuiva drag, la gura sobei, nu ca și cum ai da un examen!

„Prințul” din cafeneaua vieneză

Se spune că, în perioada studenției, Eminescu obișnuia să meargă la o celebră cafenea unde se întâlneau studenții români. Într-o seară, cercul de prieteni — printre care și Ioan Slavici — se plângea de rigoarea germană și de răceala vienezilor. Toți erau îmbrăcați „la patru ace”, încercând să se piardă în peisajul imperial, în timp ce Mihai stătea într-un colț, cu o haină cam roasă, dar cu o privire care părea să vadă dincolo de pereții localului.

La masa lor s-a așezat un student medicinist străin, cam arogant, care a început să ironizeze „balcanismul” românilor, sugerând că aceștia au venit la Viena doar ca să învețe manierele, neavând o cultură proprie.

Eminescu, care până atunci tăcuse absorbit de o carte de filosofie, a ridicat privirea. N-a început să se certe, ci i-a adresat studentului o singură întrebare, într-o germană atât de curată și de arhaică, încât părea extrasă din poemele lui Schiller:

— Spune-mi, amice, crezi că un râu este mai bogat doar pentru că trece printr-o capitală, sau pentru că izbucnește dintr-o stâncă unde nimeni nu i-a măsurat adâncimea?

Studentul a rămas perplex, neînțelegând metafora. Eminescu a continuat cu un calm olimpian:

— Voi, aici, aveți biblioteci care ne învață cum să gândim. Noi, acasă, avem munți care ne învață cum să fim. Diferența dintre noi e că eu pot înțelege de ce tu ești mândru de Viena ta, dar tu nu vei înțelege niciodată de ce eu sunt mândru de tăcerea mea.

Apoi, spre uluirea tuturor, a chemat chelnerul și a plătit consumația întregii mese cu ultimii săi bani, plecând în noaptea vieneză cu capul sus.

Slavici a povestit mai târziu că în acea clipă, Eminescu, deși cel mai sărac dintre toți, părea singurul adevărat „prinț” din acea cafenea imperială.

Noaptea de veghe

În noaptea de dinaintea mării serbări de la Putna, în timp ce ceilalți studenți dormeau prin chilii sau pe iarbă, Eminescu a rămas singur în pridvorul mănăstirii, privind stelele de deasupra munților Bucovinei. Era atât de absorbit de „spiritul locului”, încât Ioan Slavici l-ar fi găsit spre dimineață tremurând de frig, dar cu o privire transfigurată.

Când Slavici i-a aruncat un cojoc pe umeri, Eminescu i-ar fi șoptit:

— Slavici, mormântul lui Ștefan e fierbinte sub pământ. Simt cum pulsează. Noi credem că am venit să-l sărbătorim pe el, dar de fapt, el ne-a chemat aici ca să vadă dacă mai suntem vii.

Argintul de pe mormântul lui Ștefan

Cu câteva zile înainte de serbarea de la Putna, mănăstirea era un furnicar. Studenții sosiseră de la Viena, Cernăuți și București, iar atmosfera era electrică. Se spune că Eminescu, pe atunci un tânăr de 21 de ani, cu părul lung și negru și ochi de foc, supraveghea personal fiecare detaliu al festivităților.

Printre obiectele pregătite pentru ceremonie se afla o urnă de argint, în care urma să fie pus pământ adu din toate provinciile românești, pentru a fi așezată pe mormântul lui Ștefan.

Într-o seară, un tânăr student, obosit de atâta organizare, l-a întrebat pe Mihai:

— Dar crezi că va înțelege cineva gestul nostru? Toată strălucirea asta, argintul, discursurile... nu e cam mult pentru niște vremuri atât de tulburi sub stăpânire străină?

Eminescu s-a oprit, a privit spre biserica voievodală și i-a răspuns cu o seriozitate care l-a lăsat pe celălalt fără replică:

— Argintul acesta nu e pentru ochii oamenilor de azi. E o oglindă. Ștefan a stat aici patru sute de ani în tăcere, așteptând să vadă dacă mai are un popor. Dacă noi nu venim cu ceva curat — și la suflet, și la înfățișare — înseamnă că mormântul lui e gol, chiar dacă oasele îi sunt acolo.

Apoi, a adăugat, cu un zâmbet amar:

— Noi nu facem aici o petrecere, facem o înviere. Dacă astăzi reușim să strigăm „România” la mormântul lui, atunci argintul acesta va cântări mai mult decât tot aurul imperiilor care ne înconjoară.

Dorul de casă și masa de brad din Viena

Se spune că, în timp ce studia la Viena, copleșit de rigoarea germană și de arhitectura rece a metropolei, Eminescu a căzut într-o melancolie adâncă. Într-o seară, după ce citise studii grele de filosofie, a început să-și amintească de poveștile spuse de bătrânii din Ipotești.

Un coleg l-a găsit scriind cu o viteză febrilă. Pe masă nu se aflau cursuri de drept, ci pagini pline de descrieri despre grădini cu flori ce vorbesc și palate de cleștar.

— Ce faci, Mihai? Te-ai întors la copilărie? l-a întrebat amicul.

Eminescu, fără să ridice ochii de pe foaie, i-a răspuns:

— Nu, mă întorc la izvoare. Viena asta e frumoasă, dar e moartă. Aici totul e de piatră. Eu am nevoie de o lume în care lacrima unei mame se poate transforma în erou. Scriu ca să nu uit că undeva, în țara noastră, soarele încă se mai scaldă în râuri de argint și că binele nu are nevoie de legi scrise ca să învingă răul.

Poezia din talpă

Se spune că, într-o seară de toamnă târzie la Iași, Eminescu și Creangă se întorceau de la Bolta Rece, afundați în noroiul celebru al

ulițelor moldovenești. Creangă, mai corpolent și mereu pus pe șotii, gâfâia de zor, în timp ce Mihai pășea tăcut, cu privirea pierdută în lună.

La un moment dat, Eminescu se oprește brusc în dreptul unui felinar palid, scoate un petic de hârtie și începe să scrie febril, sprijinit de un perete scorojit.

— Măi Mihai, se vede treaba că te-a lovit muza chiar în mijlocul glodului! zise Creangă, ștergându-și fruntea. Ce rime mai meșteșugești acolo? E vreo odă pentru vreo duduie cu ochi albaștri?

Eminescu nu scoate un cuvânt. Termină de scris, împătorește hârtia cu grijă și, spre uluirea amicului său, o vâă în pantof, sub călcâi. Apoi pornește mai departe, cu un zâmbet enigmatic.

— Ei, asta-i una nouă! pufni Creangă. De ce-ai pus, creștine, versurile la păstrare în gheată? Se scrie cu capul, nu cu picioarele!

Eminescu se opri, îl privi fix și îi răspunse cu acea voce a lui blândă, dar pătrunzătoare:

— Vezi tu, Ionică... lumea spune că poezia mea este prea „înaltă”, că plutesc printre stele și uit de pământ. Așa că am decis ca, la fiecare pas, să calc pe propriile-mi cuvinte. Să nu uit niciodată că, oricât de sus aș privi, tăpile mele tot în noroiul țării ăsteia rămân.

Creangă a tăcut un moment, apoi l-a bătut pe umăr, râzând:

— Dacă-i așa, Mihai, atunci eu sunt cel mai mare poet al Moldovei... că eu calc pe noroi direct, fără să mai pun hârtia la mijloc!

Manuscrisele din buzunarul paltonului

Într-o iarnă deosebit de aspră, Eminescu locuia într-o cămăruță friguroasă, unde singura sursă de căldură era pasiunea cu care scria. Într-o zi, un tânăr admirator, care reușise să obțină o recomandare pentru a-l vizita, l-a găsit pe poet înfolfit într-un palton vechi, ros la coate, scriind de zor la o masă plină de hârtoage.

Tânărul, impresionat de sărăcia lucie în care trăia „Luceafărul”, dar și de mormanul de manuscrise ce păreau aruncate la întâmplare, a întrebat cu sfială:

— Domnule Eminescu, nu vă temeți că aceste pagini neprețuite s-ar putea pierde? Sau că, Doamne ferește, cineva ar putea să vi le fure într-o clipă de neatenție?

Eminescu s-a oprit din scris, și-a ridicat privirea obosită și a scos din buzunarul paltonului un pumn de bilete de bancă, mototolite și amestecate cu firimituri de tutun. Le-a întins pe masă și a spus cu un umor amar:

— Vezi tu, amice, hoții din București sunt oameni practici. Dacă intră aici, vor căuta aceste hârtii colorate, pe care scrie „Banca Națională”. Pe ele le vor lua și vor fugi fericiți.

Apoi, a bătut cu palma peste teancul de versuri mângălite:

— Dar de astea nu se atinge nimeni. Poezia este singura formă de avere care are un sistem de siguranță perfect: nu valorează nimic pentru cine nu are suflet să o înțeleagă. Așa că dorm liniștit; manuscrisele mele sunt păzite de propria lor frumusețe, care pentru un hoț e la fel de invizibilă ca aerul.

Tânărul a plecat atunci înțelegând că, în timp ce alții își încuiau aurul în seifuri, Eminescu își lăsa cea mai mare comoară la vedere, știind că nimeni nu va ști să o fure fără să o prețuiască mai întâi.

Visul lui Baiazid și cerneala vărsată

Se spune că în nopțile în care lucra la tabloul bătăliei de la Rovine, Eminescu devenea de-a dreptul „posedat” de ritmul versurilor. Nu mai era un redactor la un ziar bucureștean, ci un martor ocular al istoriei.

Într-o astfel de noapte, cuprins de febra compoziției, Mihai ajunsese la faimosul dialog dintre Mircea și Baiazid. Scria atât de apăsător și de repede, încât penița scârțâia pe hârtie ca o sabie pe scut. La un moment dat, în timp ce căuta rima potrivită pentru aroganța sultanului, a dărâmat din greșală călimara. O pată mare de cerneală neagră s-a întins peste tot manuscrisul, acoperind tocmai versurile despre „potopul” otoman.

Un prieten care trecuse pe la el să-l cheme la cină, văzând dezastrul de pe masă, a exclamat:

— Păcat de muncă, Mihai! S-a dus naibii toată bătălia sub marea asta de negru. Va trebui să începi de la capăt.

Eminescu, însă, privea pata de cerneală cu o liniște ciudată. S-a întors spre prietenul său și, cu un sclipici de ironie în privire, a spus:

— Nu s-a pierdut nimic. Baiazid tocmai a aflat că nu poți aduce întunericul peste o țară fără să te murdărești pe mâini. Pata asta nu e un accident, e chiar soarta imperiilor care vor să înghită soarele altora: la final, rămân doar o pată neagră pe harta istoriei.

S-a așezat calm, a luat o foaie nouă și, sub lumina palidă a lumânării, a rescris din memorie începutul, de parcă versurile nu erau compuse atunci, ci doar „dictate” de o voce veche de secole.

Se zice că în acea noapte, pe foaia nouă, penița n-a mai tremurat deloc, iar Mircea cel Bătrân a ieșit din cerneală mai falnic ca niciodată.

Mireasma secolelor

Într-o după-amiază târzie, Moses Gaster l-a invitat pe Eminescu să vadă un manuscris de secol XVI, o cronică bisericească prăfuită, scrisă într-o chirilică densă și anevoioasă. Cei doi stăteau aplecați peste masa grea de stejar, sub lumina unui sfeșnic, încercând să deslușească un pasaj unde cerneala se ștersese aproape de tot.

Gaster, cu rigoarea savantului, folosea o lupă și făcea paralele cu alte texte paleoslave, murmurând despre etimologii și structuri gramaticale. Eminescu, în schimb, stătea cu ochii pe jumătate închiși, trecându-și degetele ușor pe deasupra pergamentului, fără să atingă literele.

— Dragă Mihai, a zis Gaster ușor frustrat, aici textul e pierdut. Urma peniței s-a topit în fibră. Putem doar să presupunem ce a vrut să spună bietul călugăr acum trei sute de ani.

Eminescu a mai tăcut un pic, apoi a început să recite rar, ca într-o transă, o frază de o frumusețe arhaică izbitoare, care completa perfect sensul fragmentului. Gaster a încremenit. S-a uitat la lupă, apoi la poet:

— Extraordinar! E exact ce lipsea. Dar cum ai făcut? Ai mai văzut manuscrisul acesta undeva?

Eminescu a zâmbit și, în loc de explicație, s-a aplecat și a mirosit pagina veche de pergament.

— Nu, Moses. Dar manuscrisul ăsta nu e doar cerneală. E piele de animal care a păscut pe dealurile noastre, e ceară de albine și fum de tămâie. Gândește-te: ce altceva ar fi putut scrie un om care privea același munte pe care îl privim și noi, sub același soare? Tu cauți litera, eu caut ecoul. Călugărul n-a scris cu gramatică, a scris cu dor.

Gaster a notat imediat completarea lui Eminescu pe marginea paginii. Mai târziu, savantul avea să mărturisească faptul că, în acele momente, Eminescu nu părea un cercetător al trecutului, ci un contemporan al tuturor veacurilor românești, capabil să „audă” limba veche acolo unde alții vedeau doar pete de timp.

Demonul de fier

Pe când călătorea de la Viena spre Berlin, Eminescu stătea într-un compartiment de clasa a treia, înghesuit între geamantanul său plin de cărți și câțiva negustori germani care discutau aprins despre prețul cărbunelui. Poetul privea pe fereastră cu o intensitate aproape dureroasă. Trenul tăia peisajul cu o viteză care, în acele vremuri, părea nefirească.

Unul dintre pasageri, observându-l pe tânărul cu părul vâlvoi care nu-și dezlipea ochii de geam, l-a întrebat în glumă:

— Ce e, tinere? Te temi că mecanicul o să piardă controlul și o să ne arunce în vreun șanț? Sau te miră că am ajuns să călătorim mai repede decât vântul?

Eminescu s-a întors spre el, cu o expresie de o seriozitate abstractă:

— Nu mă miră viteza, domnule. Mă sperie ceea ce facem cu timpul. În trăsură, copacul de pe marginea drumului îți este tovarăș; îi vezi frunzele, îi auzi foșnetul, ai timp să-i ceri iertare că treci pe lângă el. Trenul acesta însă... trenul e un hoț.

— Un hoț? a pufnit neamțul. E progresul! Ne duce la destinație înainte să apună soarele.

— Da, a replicat Eminescu, dar ne fură drumul. Această mașinărie devorează distanța și ne transformă privirea într-o linie continuă, unde nimic nu mai are chip. Mi-e teamă că, învățând să călătorim pe „drumul-de-fier”, vom ajunge să avem și inimi de fier: reci, grăbite și incapabile să se mai oprească asupra unui detaliu. Omul modern va ajunge la destinație mai repede, dar va ajunge acolo mai sărac, pentru că a uitat cum să privească ceea ce a lăsat în urmă.

Apoi, s-a întors la fereastră și a început să mângălească pe marginea unui ziar câteva rânduri despre „roata vremii”, încercând parcă să „ancoreze” în cuvinte peisajul care fugea disperat de lângă el.

Lumânarea arsă la ambele capete

Se povestește că pe când se afla la Berlin, Eminescu locuia într-o mansardă atât de modestă încât proprietăreasa, o nemțoaică tipică, se temea mereu că studentul român va da foc casei cu „teancurile lui de hârtii și lumânările lăsate aprinse”.

Într-o noapte, aceasta a bătut furioasă la ușa lui, văzând lumină pe sub prag la o oră mult prea târzie. A intrat și l-a găsit pe Eminescu prăbușit pe un volum uriaș din Schopenhauer. Poetul nu dormea, ci privea fix flacăra unei lumânări care se stingea, scufundată în propria ceară.

— Herr Eminescu! a strigat femeia. Iar irosești lumina și timpul pe cărțile astea care te fac să arăți ca un strigo! Ce poți găsi atât de interesant în tristețea altuia?

Eminescu a ridicat privirea, dar ochii lui păreau că văd prin ea, undeva în vid. A arătat spre carte și a spus cu o voce stinsă:

— Vezi dumneata, *gnädige Frau*, Schopenhauer spune că viața e o pendulare între durere și plictis. Dar s-a înșelat într-un singur punct.

— Și care e acela? a întrebat femeia, curioasă din fire.

— A uitat să spună că, în timp ce pendulul se mișcă, el produce o muzică pe care doar cel care suferă o poate auzi. Eu nu citesc tristețea lui, eu îmi acordez propria durere după a lui, ca să pot scrie. Lumânarea asta nu se irosește, ea se transformă în gând. Când se va stinge de tot, va rămâne în cameră mai multă lumină decât dacă aș fi dormit.

Femeia a plecat mormăind, fără să înțeleagă, dar a doua zi i-a adus, fără să-i ceară bani, un pachet nou de lumânări. Simțise că tânărul acela nu citea doar ca să învețe.

Fata de la mansarda vecină

Se povestește că, în timpul iernilor aspre din Berlin, când vântul sufla nemilos pe străzile largi, Eminescu locuia într-o odaie modestă unde singura distracție era privitul pe fereastră. În clădirea de vizavi, într-o mansardă situată exact la același nivel, locuia o tânără nemțoaică, probabil o studentă la muzică sau o simplă cusătoreasă.

Seară de seară, cei doi se vedeau prin ferestrele luminate, fără să-și fi vorbit vreodată. Ea cânta la pian, iar el scria la lumina lămpii. Într-o seară, Eminescu a lăsat penița jos, a deschis fereastra — în ciuda gerului — și a început să recite, ca pentru sine, dar destul de tare încât vocea lui muzicală să traverseze distanța dintre case.

Tânăra s-a oprit din cântat, s-a apropiat de fereastră și l-a privit curioasă. Deși nu înțelegea limba română, ritmul versurilor și melancolia din vocea lui Mihai păreau să-i spună totul. A doua zi, pe pervazul ferestrei fetei a apărut o floare mică de hârtie. Eminescu i-a răspuns printr-un salut ceremonios cu pălăria.

Un prieten care l-a vizitat l-a întrebat:

— Mihai, cine e nemțoaica aia care te privește mereu? De ce nu te duci să-i vorbești?

Eminescu a zâmbit trist, trăgând perdeaua:

— Dacă i-aș vorbi, amice, ar deveni o femeie obișnuită, cu griji, cu nume și cu defecte. Așa, de la fereastră la fereastră, ea este însăși Poezia. Îmi place să cred că e o zână a zăpezilor care a venit la Berlin special ca să-mi asculte mie tăcerea. Dacă aș cunoaște-o, aș pierde misterul, și fără mister, Berlinul ar fi doar un morman de piatră rece.

Intrarea în bârlogul criticilor

S-atransmis că, la primele sale apariții, Eminescu intra în salonul lui Maiorescu cu o sfială aproape dureroasă. În timp ce ceilalți junimiști (Pogor, Carp, Negruzzi) glumeau zgomotos, fumau trabucuri scumpe și beau coniac, Eminescu se așeza undeva pe o margine de scaun, cu manuscrisul mototolit în buzunarul hainei.

La un moment dat, Maiorescu făcea semn să se lase tăcerea:

— Domnilor, să-l ascultăm pe Mihai. Are să ne citească ceva nou.

Eminescu începea să citească cu o voce joasă, muzicală, care parcă venea de altundeva. Când a citit prima dată fragmente din *Epigonii* sau *Mortua est!*, râsetele junimiștilor (care nu iertau nicio stângăcie) s-au stins brusc. Pogor, cunoscut pentru ironia lui mușcatoare, și-a lăsat trabucul să se stingă, iar Maiorescu și-a notat scurt în jurnal: „Eminescu... un poet în toată puterea cuvântului.”

Cele zece mii de variante ale nemuririi

Se spune că în perioada în care locuia în București, pe când lucra la ultimele versiuni ale *Lucașfăruului*, Eminescu devenise aproape invizibil pentru prieteni. Masa lui de lucru era un haos de manuscrise, unde aceeași strofă apărea scrisă de zeci de ori, cu un singur cuvânt schimbat, ca și cum ar fi căutat o notă muzicală care să nu falseze în eternitate.

Într-o zi, un coleg de redacție a intrat peste el și l-a găsit dărâmat, cu capul pe brațe, printre mormane de hârtii rupte.

— Mihai, ești palid ca un perete. Ce te muncește așa? Ai scris în ultimele trei zile cât alții într-o viață, a zis colegul, încercând să curețe un loc pe scaun.

Eminescu a ridicat o foaie pe care versul „*Iar cerul este tatăl meu*” fusese tăiat și rescris în forme care căutau perfecțiunea absolută a distanței dintre Hyperion și lumea terestră.

— Vezi tu, a șoptit el cu o voce răgușită, e ușor să scrii despre un om. Dar cum scrii despre un astru care vrea să devină om? Cuvintele noastre sunt făcute din lut, sunt grele, miros a țărână. Eu caut niște cuvinte care să aibă reflexia gheții și tăcerea vidului. Dacă pun un cuvânt prea „cald”, Luceafărul meu se topește înainte să ajungă la Cătălina. Dacă îl pun prea „greu”, nu se mai poate ridica la cer.

Prietenul s-a uitat la miile de ștersături și a întrebat:

— Și merită atâta trudă pentru o poezie? Lumea o va citi într-un minut și va trece mai departe.

Eminescu a zâmbit trist, atingând marginea manuscrisului:

— Lumea o va citi într-un minut, dar eu trebuie să o scriu pentru totdeauna. Un luceafăr nu are voie să clipească din greșeală. Dacă greșesc o singură rimă, cad în timp. Și eu... eu vreau să rămân în afara lui.

Marea din mijlocul manuscriselor

În timp ce lucra la descrierile de o frumusețe aproape ireală din *Cezara*, Eminescu se afla în București, închis într-o cameră plină de zăduf, unde praful se așeza în straturi groase pe cărți. Poetul însă părea că nu mai respiră aerul orașului, ci briza mării.

Un prieten a intrat în odaia lui și l-a găsit stând pe podea, înconjurat de foi pe care desenase, printre versuri și fragmente de proză, schițe cu stânci prăpăstioase și valuri. Eminescu era desculț, deși era o zi răcoroasă de toamnă.

— Ce faci aici, Mihai? Te-ai apucat de pictură? Și de ce stai desculț pe scândurile astea reci? a întrebat prietenul, mirat.

Eminescu l-a privit cu niște ochi care păreau că reflectă o lumină albastră, de pe altă lume. A bătut cu palma podeaua și a spus:

— Nu sunt scânduri, amice. E nisipul de pe insula lui Euthanasius. Iar dacă îmi pun ghetele, strivesc florile acelea uriașe care cresc doar în mintea mea. Ascultă...

Și a început să citească, cu acea voce a lui muzicală, descrierea peșterii unde se adăpostea Ieronim. Citise cu atâta forță vizuală, încât prietenul său a mărturisit mai târziu că, pentru un moment, praful din cameră i s-a părut a fi spumă de mare, iar zgomotul trăsurilor de afară s-a transformat în vuietul valurilor izbindu-se de stânci.

— Tu nu înțelegi, a continuat Eminescu, lăsând foaia din mână. Pentru a scrie despre Cezara, trebuie să fii mai mult decât un om; trebuie să fii natură pură. Eu nu scriu o poveste, eu încerc să refac raiul pe care l-am pierdut cu toții la naștere.

Regele Lear și punga cu nuci

Se povestește că, într-o seară, un amic l-a vizitat pe Eminescu și l-a găsit într-o stare de agitație neobișnuită. Poetul nu scria, ci stătea în picioare, în mijlocul camerei, cu un volum de Shakespeare deschis pe masă, recitând cu voce tunătoare în germană. Pe podea era o pungă de hârtie plină cu nuci, iar Eminescu, din când în când, lua câte una și o zdrobea cu un ciocan mic pe marginea ferestrei, mâncând miezul cu o viteză febrilă.

— Ce te-a apucat, Mihai? De ce te cerți cu pereții? a întrebat amicul, speriat de zgomot.

Eminescu s-a oprit, cu o nucă în mână, și l-a privit cu ochii scânteind:

— Nu mă cert cu pereții, amice. Îl ascult pe Regele Lear cum urlă în mijlocul furtunii. Ascultă și tu... ai auzit vreodată o limbă mai bogată? Omul ăsta n-a scris cu cerneală, a scris cu tunete!

Prietenul s-a apropiat de masă și a văzut că volumul era plin de însemnări pe margini, semne de exclamare și pete de ceară.

— Dar ce legătură au nucile cu Shakespeare?

Eminescu a zâmbit șiret și a ridicat o coajă de nucă uscată:

— Vezi tu, gândirea lui Shakespeare e ca nuca asta. La suprafață e aspră, colțuroasă și greu de spart. Mulți o privesc și spun: „E doar un lemn uscat”. Dar dacă ai un ciocan destul de greu — și aici a arătat spre frunte — și reușești să spargi coaja, găsești înăuntru un miez care hrănește un întreg secol de poeți. Eu sparg nuci ca să-mi amintesc că sub orice formă dură se ascunde o esență dulce.

Apoi, s-a așezat la masă și a scris pe o pagină albă faimoasele versuri pe care le știm astăzi din poezia *Cărțile*:

„Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,

Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând și le repet mereu.”

Mâncarea și foamea de cuvinte

Într-o seară de iarnă, Creangă l-a târât pe Eminescu la Bolta Rece, hotărât să-l scoată pe poet din „negurile” lui filosofice cu o cină zdravănă. Masa era ticsită: sarmale aburinde, o friptură de porc ce sfârâia încă și o carafă de vin de Cotnari, galben precum chihlimbarul.

Creangă mânca cu o poftă ce tăia respirația, ștergându-și mustața cu dosul palmei și povestind despre poznele din satul natal. Eminescu, însă, abia dacă se atinsese de pahar. Învârtea o bucată de pâine între degete și privea fix flacăra unei lumânări, pierdut în cine știe ce rime.

— Măi Mihai, a tunat Creangă, trântind furculița pe masă, tu iar te hrănești cu idei grecești? Păi cu ideile alea n-o să ai putere nici să ridici penița, darămite să mai bați ulițele Iașului! Pune mâna și mănâncă, omule, că friptura asta e mai adevărată decât tot pesimismul neamțului tău preferat la un loc!

Eminescu a ridicat privirea și a zâmbit cu acea blândețe a lui caracteristică:

— Vezi, Ionică, tu ai un har binecuvântat: prin bunătațile asteaguști pământul. Eu, însă, am un stomac ciudat... cu cât mi-e mai foame de cuvinte, cu atât mi se urăște de mâncare. Dacă mănânc prea mult, mi se îngreunează mintea și nu mai pot zbura printre stele.

Creangă a ridicat paharul și a râs cu poftă:

— Ei, lasă, bădie Mihai! Zboară printre stele cât vrei, dar eu te țin de picioare aici, la masă, să nu te ia vântul de tot. Că dacă rămâi doar cu stelele, te faci nevăzut. Mănâncă măcar o sarmală, de dragul prieteniei noastre, că și sarmăua asta e tot o poezie, dar una care se deslușește cu dinții!

Se zice că, înduplecat, Eminescu a mâncat puțin, dar a băut mai cu poftă din vinul de Cotnari, care îi dădea sclipiri în ochi.

La plecare, Creangă i-ar fi șoptit crâșmarului: „— Mai pune-i pe răboj lui Mihai, că el plătește cu versuri, dar eu plătesc cu viață!”

Dictatorul Slavici

Când Eminescu a venit la București pentru a lucra la ziarul *Timpul*, era deja epuizat și dezorganizat. Slavici, cu spiritul său ardelean așezat și practic, a înțeles imediat că, dacă îl lasă pe cont propriu, poetul va uita să mănânce, să doarmă sau să-și plătească chiria.

Se spune că Slavici a închiriat o locuință pentru amândoi și a instituit o „dictatură a ordinii”. Într-o dimineață, văzându-l pe Eminescu scriind febril printre munți de cenușă de țigară și cești de cafea rece, prozatorul a trântit palma pe masă:

— Măi Mihai, de azi înainte, eu sunt casierul! Tu nu te mai atingi de leafă, că o dai toată pe cărți vechi și pe ajutorat trecători, iar apoi stai pe nemâncate. Îmi dai mie banii, eu plătesc gazda, eu cumpăr lemnele și eu am grijă să ai o friptură pe masă în fiecare seară!

Eminescu l-a privit buimac, cu penița în aer:

— Dar Ioane, am văzut ieri la un anticar un manuscris de istoria veche a dreptului, e o comoară...

— Comoara aia nu se mănâncă, Mihai! a tăiat-o Slavici scurt. De azi, ai rație de cărți și porție dublă de somn. Dacă vrei să scrii *Luceafărul*, ai nevoie de sânge în obraji, nu de praf de bibliotecă!

„Politichia” pe genunchi

Cică într-o seară, redacția ziarului *Timpul* era într-un haos total. Se apropia ora de închidere a ediției, iar „capul de ziar” — editorialul politic — lipsea. Caragiale, care lucra și el acolo în acea perioadă, alerga de colo-colo, glumind zgomotos pentru a ascunde tensiunea, în timp ce Slavici încerca să facă ordine în știrile externe.

Eminescu stătea în colțul său, la o masă îngropată sub un munte de gazete străine și cenușă de țigară. Părea că doarme cu ochii deschiși.

— Mihai! a strigat Slavici, disperat. Tipograful ne mănâncă de vii! Unde-i articolul despre legea electorală? Dacă nu-l dăm acum, ieșim cu pagina albă!

Eminescu s-a îndreptat încet de șale, a luat un rest de hârtie de ambalaj — singura care mai era la îndemână — și a început să scrie. Nu se oprea, nu tăia nimic. Penița lui scârțâia pe hârtia aspră ca o pedeapsă. În

zece minute, foaia era plină de o scriere mărunță, densă, un text de o virulență și o logică de fier, care desființa întreaga clasă politică a zilei.

Caragiale s-a apropiat, a citit peste umărul lui primele rânduri și a exclamat cu râsul lui sec:

— Măi Mihai, tu nu scrii articole, tu torni plumb în urechile miniștrilor! Țștia, când or citi mâine, o să creadă că i-a lovit trăsnetul, nu gazeta. Da' zi-mi și mie, de unde scoți atâta venin, că tu ești om blând?

Eminescu a lăsat penița jos, s-a uitat la mâinile lui murdare de cerneală și a răspuns cu o amărăciune adâncă:

— Iancule, veninul nu-i al meu. E al adevărului care stă încuiat în sertare. Eu nu fac decât să-i deschid ușa. Munca asta la ziar e ca măcinatul pietrelor: la finalul zilei, ești plin de praf, dar măcar știi că ai încercat să faci drumul mai drept pentru alții.

Apoi s-a ridicat, și-a luat pălăria roasă și a ieșit în noaptea bucureșteană, lăsându-i pe ceilalți să se mire cum de un om atât de obosit poate produce o gândire atât de sclipitoare.

Ceasul și timpul

Într-o vară, Maiorescu l-a luat pe Eminescu într-o excursie la munte, sperând că aerul curat și mișcarea îl vor mai scoate pe poet din melancolia sa cronică. Maiorescu, un mare iubitor de precizie, planificase totul: ora plecării, popasurile pentru gustare și momentul exact în care trebuiau să ajungă la un anumit punct pentru a vedea, în deplinătatea sa, apusul.

Eminescu, însă, mergea cu pași rari, oprindu-se la fiecare tufiș, mângâind scoarța copacilor sau rămânând minute în șir cu privirea fixată pe un pârâu care trecea printre pietre.

La un moment dat, Maiorescu, scoțându-și ceasul de aur din buzunar, îl apostrofă părintește:

— Mihai, dragă, dacă mai zăbovești mult la fiecare găză, pierdem amurgul de pe creastă. Timpul nu ne așteaptă, iar programul meu e stabilit clar!

Eminescu s-a întors spre el, cu părul vâlvoi și cu o floare de colț pe care o găsisese cine știe unde, și i-a răspuns cu o seninătate dezarmantă:

— Domnule Maiorescu, dumneata mășori timpul cu ceasul, pe când eu îl mășor cu uimirea. Dacă pierdem apusul de pe munte, vom găsi în schimb răsăritul unei idei aici, sub acest brad. Ceasul dumneavoastră

merge înainte, dar sufletul meu stă pe loc, încercând să înțeleagă de ce apa asta curge mereu și totuși rămâne aceeași.

Maiorescu a zâmbit în colțul gurii, a închis capacul ceasului cu un pocnet sec și a spus:

— Ai dreptate, Mihai. Eu încerc să organizez universul, iar tu încerci să-l trăiești. Dar te rog, trăiește-l un pic mai repede, altfel ne prinde noaptea în pădure și n-o să mai avem nici univers, nici cină!

Pare-se că în acea seară, Maiorescu și-a notat în jurnal, cu rigoarea lui obișnuită, că excursia a fost o „pierdere de timp util, dar un câștig de spirit neprețuit”.

Cămașa de forță a logicii

Într-o noapte de iarnă berlineză, Eminescu stătea aplecat peste tomul uriaș al lui Kant, cu o frunte brăzdată de efort. Încerca să găsească un corespondent românesc pentru conceptele kantiene de „*noumen*” (lucrul în sine) și „*fenomen*”. În odaia lui friguroasă, singurul sunet era cel al peniței care se oprea lung, ca în fața unui zid.

Un coleg de studii, intrat să-l invite la o halbă de bere pentru a se mai dezmoști, l-a găsit murmurând cuvinte ciudate, de parcă descânta textul:

— „Lucrul în sine”... „făptura tainică”... „miezul lumii”... Nu merge! Limba noastră e prea tânără, prea plină de dor, ca să fie atât de rece și precisă!

— Lasă-l pe Kant, Mihai, i-a zis amicul. Omul ăsta a scris într-o limbă care seamănă cu o mașinărie de fier. Tu ești poet, de ce-ți chinui sufletul cu niște categorii atât de rigide?

Eminescu a ridicat privirea, iar ochii îi străluceau de o oboseală febrilă:

— Nu înțelegi... Eu nu-l traduc pe Kant ca să-l învăț pe el românește. Eu traduc ca să forțez limba noastră să crească. Vreau să văd dacă limba română poate să poarte pe umerii ei greutatea gândirii pure fără să se frângă. Kant e ca o cămașă de forță: dacă reușesc să fac limba noastră să se miște liber în ea, atunci româna va putea exprima orice, de la suspinul unui țăran la ordinea universului.

S-a întors la manuscris și, într-o străfulgerare, a notat o soluție care l-a făcut să zâmbească amar. Se crede că în acea noapte, Eminescu nu a

dormit, convins că, dacă limba română îl poate „îmblânzi” pe Kant, atunci ea este cu adevărat o limbă universală.

Piramida din bibliotecă

Într-o zi, un tânăr prieten l-a vizitat pe Eminescu în perioada când acesta lucra la poezia „*Egiptul*”. L-a găsit pe poet stând pe podea, înconjurat de niște gravuri vechi ce reprezentau ruinele de la Teba și malurile Nilului. În odaie era un praf dens, care plutea în razele de soare ce cădeau oblic prin fereastră.

— Mihai, ce cauți aici, pe jos? Te-ai apucat să măsoari praful? l-a întrebat vizitatorul, râzând.

Eminescu nu s-a ridicat. A arătat cu un deget lung și palid spre praful care dănuia în lumină și a spus cu o voce gravă:

— Vezi firele astea de praf? Ele sunt tot ce a mai rămas din mândria faraonilor. Acum, în clipa asta, eu nu sunt în București. Simt sub picioare nisipul fierbinte al deșertului și aud cum Nilul își șoptește tainele printre trestii.

Apoi, s-a întors spre o gravură cu o piramidă și a continuat:

— Oamenii cred că piramidele sunt morminte. Ce eroare! Piramidele sunt niște întrebări de piatră aruncate spre cer. Faraonii au înțeles că totul e deșertăciune, așa că au vrut să lase în urmă ceva care să nu poată fi mâncat de timp. Eu încerc să fac același lucru cu versul: să ridic o piramidă de cuvinte în care sufletul meu să poată dormi liniștit, în timp ce lumea de afară se preface în pulbere.

Vizitatorul a plecat atunci, simțind că pentru Eminescu, Egiptul nu era o geografie îndepărtată, ci o stare a sufletului său însetat de veșnicie.

Duel de la Arhivele Statului

S-aconsemnat că Hasdeu, care era directorul Arhivelor Statului, l-a primit într-o zi pe Eminescu în biroul său ticsit de hrisoave vechi. Hasdeu, cu spiritul său exuberant și adesea autoritar, îi explica poetului „originea pură și nealterată a poporului nostru”, bazându-se pe etimologii și documente.

Eminescu îl asculta cu o tăcere apăsătoare, cu privirea pierdută în praful care dănuia în lumina ferestrei. La un moment dat, Hasdeu l-a întrebat:

— Ei, Mihai, ce spui de mândria asta de a fi urmașii lui Decebal? Nu e ea cel mai bun scut împotriva uitării?

Eminescu s-a ridicat încet și, după o pauză lungă, a rostit:

— E multă mândrie în actele dumitale, domnule Hasdeu. Dar dacul meu nu e mândru. Dacul meu e singur. El nu vrea să stăpânească istoria, el vrea să scape de ea. Voi, savanții, căutați în pământ oasele lor; eu caut în cer durerea lor de a fi fost siliți să trăiască.

Hasdeu a rămas un moment tăcut, izbit de forța pesimismului eminescian. Poetul a continuat:

— *Rugăciunea unui dac* nu este o cerere de ajutor. Este un blestem aruncat asupra propriei vieți. El nu se roagă zeului să-l salveze, ci să-l facă să nu mai fie.

Tăcerea care răspunde

Se povestește că, pe când se afla la Iași, în perioadele de mare zbucium interior, Eminescu părăsea adesea redacția sau întâlnirile Junimii și se refugia în pădurea de la Copou sau mergea pe jos până la Bârnova. Un prieten, văzându-l plecând singur pe înserat, l-a întrebat:

— Mihai, unde te duci la ora asta? E periculos prin păduri, și ce folos ai să vorbești cu niște copaci care nu-ți răspund?

Eminescu s-a oprit și, arătând spre linia neagră a pădurii care se desena pe cer, a răspuns:

— Te înșeli. Oamenii sunt cei care nu răspund, pentru că ei doar vorbesc. Codrul însă... codrul te ascultă cu mii de urechi de frunze. Când intru între copaci, nu mai sunt „domnul Eminescu”, ziaristul obosit. Sunt frate cu stejarul și văr cu izvorul. Codrul are o memorie de mii de ani; el știe toate cântecele pe care noi le-am uitat. Dacă taci destul de mult lângă un trunchi vechi, începi să auzi cum pulsează timpul prin el. Eu nu merg acolo să vorbesc, merg acolo ca să-mi recuperez sufletul pe care mi l-a furat orașul.

Cafeaua amară

Se spune că, într-o dimineață, Eminescu a intrat la Capșa să-și bea cafeaua și să citească gazetele străine înainte de a merge la redacția ziarului *Timpul*. Era îmbrăcat în hainele lui obișnuite, cam tocite, cu o pălărie trasă pe ochi, dorind să treacă neobservat.

Însă la o masă vecină se aflau câțiva politicieni liberali, adversarii săi de idei, care tocmai citeau un editorial de-al lui, plin de „venin” împotriva corupției. Unul dintre ei, dorind să-l umilească pe poet în fața asistenței elegante, a strigat către chelner:

— Hei, băiete! Adu-i domnului Eminescu o prăjitură din partea noastră. Să mai îndulcim puțin scrisul ăsta atât de amar, că ne-a stricat digestia de dimineață!

Toată cafeneaua a tăcut, așteptând reacția poetului. Eminescu a ridicat privirea, i-a privit lung, cu acei ochi negri și adânci care păreau să vadă dincolo de oameni, și a răspuns rar:

— Vă mulțumesc, domnilor, dar dulceața de la Capșa nu poate acoperi amărăciunea din țară. Eu îmi beau cafeaua neagră ca să rămân treaz; domniile voastre vă îndulciți prăjiturile ca să puteți dormi liniștiți în timp ce istoria vă judecă. Păstrați-vă zaharicalele pentru discursurile din Parlament, acolo unde vorbele n-au nevoie de miez, ci doar de glazură.

Se zice că s-a ridicat, și-a lăsat banii pe masă și a ieșit cu o demnitate de principe exilat, lăsându-i pe politicieni cu prăjiturile neîncepute și cu zâmbetul înghețat pe buze.

Lecția de română

S-a aflat că Titu Maiorescu, dorind să o ajute pe Mite să învețe mai bine limba română, l-a rugat pe Eminescu să-i fie profesor. Lecțiile aveau loc în biblioteca casei lui Maiorescu, o ambianță plină de cărți și rigoare.

Eminescu, de obicei timid în fața femeilor din înalta societate, a fost fascinat de rapiditatea cu care Mite prindea subtilitățile limbii.

Într-o zi, în timp ce analizau un text, Mite l-a întrebat cu un aer ușor cochet, vrând să-i testeze răbdarea:

— Domnule Eminescu, de ce aveți atâtea cuvinte pentru „dor”? Germana mea e mult mai directă. Mi se pare că românii pierd prea mult timp descriind ceea ce simt, în loc să simtă pur și simplu.

Eminescu s-a oprit din scris, a privit-o fix și i-a răspuns cu o voce care a făcut-o să roșească:

— Doamnă, noi nu descriem dorul ca să-l explicăm, ci ca să-l prelungim. Româna e o limbă în care suferința se transformă în muzică. Dumneavoastră căutați definiția cuvântului, dar eu caut să vă învăț cum să respirați prin el. Dacă vreți să învățați românește, trebuie să acceptați că inima are mai multe nuanțe decât gramatica.

Se spune că în acel moment, Mite a înțeles că sub haina tocită a jurnalistului de la *Timpul* se ascunde un bărbat de o forță interioară devastatoare. Atracția ei față de el a fost una cerebrală, dar intensă.

Vizita liberală

La ziarul *Timpul*, într-o zi de vară sufocantă, un tânăr politician din „noua gardă” a intrat în redacție cu un aer de superioritate, dorind să se plângă de un articol în care Eminescu îl criticase dur. Politicianul era îmbrăcat după ultima modă de la Paris, purta monoclu și vorbea o română împănată cu franțuzisme.

— Domnule Eminescu, a pufnit el, lovind cu bastonul în masa plină de manuscrise, dumneata nu înțelegi progresul! Ne jignești familiile, ne jignești studiile de la Sorbona...

Eminescu nici nu s-a ridicat de pe scaun. L-a privit cu atenție, și-a lăsat penița să cadă pe hârtie și a spus, cu o voce care a tăiat tăcerea ca un brici:

— Studiile dumitale, domnule, sunt ca glazura pe un fruct putred. Voi nu sunteți politicieni, sunteți *neamul nevoii!* V-ați născut din nevoia de a parveni și veți muri în nevoia de a fi băgați în seamă. Aveți gura plină de „libertate”, dar sufletul vă e de slugă. Pleacă, domnule, și lasă-mă să lucrez, că praful de pe hainele dumitale îmi murdărește ideile!

Politicianul a ieșit buimac, neînțelegând pe deplin dacă fusese insultat sau blestemat. Caragiale, care privise scena dintr-un colț, ar fi râs sec și ar fi adăugat: „— Măi Mihai, cu 'neamul nevoii' i-ai făcut arbore genealogic, nu l-ai înjurat!”

Aurul din gara de Nord

Se povestește că la una dintre revenirile sale în țară, Eminescu supraveghea descărcarea bagajelor cu o grijă aproape maniacală. Cufărul său uriaș, ticsit cu ediții rare din Kant, manuscrise indiene, dicționare și mii de pagini scrise de mână, a fost trântit neglijent de un hamal.

Eminescu a scos un strătăt de durere, de parcă l-ar fi lovit pe el. S-a repezit la cufăr, verificând balamalele.

Hamalul, ștergându-și sudoarea, a mormăit:

— Da' ce ai, domnule, în lada asta? Ai furat pietrele de pe drumurile nemțești? Că dărâma omul de pe picioare!

Eminescu l-a privit cu o blândețe tristă și i-a răspuns:

— Nu sunt pietre, prietene. E toată mintea mea acolo. Dacă se sparge lada asta, rămân cel mai sărac om din lume, fiindcă amintirile mele n-au picioare să meargă singure. Acolo e tot ce am adunat din cer și din pământ în șapte ani de pribegie.

Un poem de Emil Nicolae

*CANETTI*ⁱ

Până la urmă ai înțeles
- ieri dimineața pe când traversai
podul către strada domnească
unde hasizii l-au salvat
pe stăpânul urmărit de tătari –
ai înțeles așadar că
viața este conținutul prezent și că
moartea este conținutul absent
adică modul de a extrage din cutia
cuvântului *viață* – aurită și frumos
fardată cu fundițe roșii –
cutia cuvântului *moarte*
ascunsă acolo ca o
bombă cu efect întârziat
și te gândești că mai bine ar fi
să scoți din cutia cuvântului moarte
de culoare neagră firește
cutia cuvântului *viață* și să o așezi
cu grijă în primul raft al bibliotecii

ⁱ după recitirea romanului *Orbirea* de Elias Canetti

Poeme de Andrei Mocuța

din volumul în curs de apariție:
Iubirile pierdute ale lui Richard Brautigan

Măsuța de cafea a lui Harry Dean Stanton

pe drumul pietruit din Trail Creek
printre munții tăcuți
ca o herghelie de cai oboșiți
Richard și Harry Dean
se întorceau
dintr-o beție prelungită

frâna a țipat scurt
și Harry Dean
ca un profet rătăcit
a sărit din mașină
peste gardul de sârmă ghimpată
luând-o
la fugă peste pășune

s-a întors trăgând după el
o bucată de lemn
ros de secole
coada unui car mort
o vertebră

uitată a vestului sălbatic

„ce vrei să faci cu hârbul ăla?”

a întrebat Richard

cu vocea lui care știe

cât de fragil

e tot ceea ce iubim

„omule”

a spus Stanton

„nu ți se pare că e cea mai

frumoasă

măsuță de cafea din lume?”

au râs

au băut

iar stelele au șoptit peste Paradise

Valley

că nici un rebut nu e

de aruncat

atâta vreme cât un prieten

îl vede

cu inima deschisă

Stanton n-a mai venit

niciodată după ea

așa că Brautigam a sprijinit

relicva

de un plop bătrân

și i-a dat nume

ca unui câine credincios

rămas pe prispă

„măsuța de cafea a lui Harry Dean Stanton”

o etichetă de cupru

subțire

ca o glumă bună

strălucind în lumina serilor lungi

din Montana

a rămas acolo aproape zece ani

până când Richard a plecat

și el
lăsând în urmă masa
plopulși o prietenie
care încă tresare
atunci când vântul clatină
lemnul vechi

Monstrul din celuloid

în vara aceea
Hollywoodul i-a bătut la ușă
Hawklime Monster coborâse
din pagini
și se plimba pe buzele
producătorilor
ca un secret care abia aștepta
să fie spus

Jack Nicholson
cu rânjetul lui oblic
gata să joace
orice iese din mintea
unui poet nebun
se încălzea pentru rol
învârtind un colț întunecat
al Americii
pe degetul arătător

Harry Dean Stanton
își dorea să fie celălalt pistolar
un frate rătăcit
dintr-un western psihedelic
unde praful se ridică în culori
și monstrul
se ascunde în lumina amiezii

dar filmul a rămas
acolo
într-o pânză de fum

pe un birou din Mulholland Drive
monstrul n-a ajuns niciodată
pe ecran
a rămas în carte
în colțul lui liniștit
respirând încet
așteptând poate alt secol

Iubirea ca formă a absenței și a cunoașterii de sine

un eseu de *Bogdan Marius Istrate*

Într-un mod profund și, de cele mai multe ori, inconștient, experiența îndrăgostirii depășește simpla dimensiune a atracției interpersonale, configurându-se ca un proces complex de recunoaștere a sinelui în alteritate și în marile structuri simbolice ale culturii. Individul nu se îndrăgostește exclusiv de o prezență concretă, ci și de proiecții ale propriei interiorități, de sensuri latente și de posibilități existențiale care se reflectă atât în celălalt, cât și în imaginarul literar. În acest cadru, marea literatură funcționează ca un spațiu privilegiat al identificării și al autoreflexivității, oferind modele narrative prin intermediul cărora experiențele afective devin inteligibile. Personajele și miturile nu sunt simple construcții ficționale, circumscrise unui trecut îndepărtat, ci expresii ale unor constante antropologice, care permit individului să-și înțeleagă propriile tensiuni interioare. Astfel, iubirea, pierderea și dorința de sens se constituie ca experiențe universale, articulate într-un orizont simbolic care transcende individualul.

Cu toate acestea, dinamica iubirii se sustrage adesea oricărei logici previzibile, plasând individul în situații-limită, în care afectivitatea intră în conflict cu realitatea. Îndrăgostirea de ceea ce nu poate fi atins, de persoane inaccesibile sau de idealuri construite imaginar generează experiența iubirilor neîmplinite, a căror autenticitate nu este diminuată, ci, dimpotrivă, intensificată de imposibilitatea realizării lor. În aceste circumstanțe, iubirea capătă o funcție formativă, devenind un vector al cunoașterii de sine, chiar dacă acest proces este mediat de suferință și pierdere. Se conturează astfel ideea de destin, înțeles ca limită a libertății

individuale și ca instanță care structurează existența dincolo de voința subiectului. Afirmatia conform căreia „cu soarta nu poți duce tratative” dobândește o semnificație paradigmatică, sugerând caracterul inexorabil al unor experiențe fundamentale, precum iubirea imposibilă sau rupura definitivă.

Mitologia greacă nu este doar o arhivă de povești vechi, ci o formă de memorie profundă a umanității, un spațiu în care experiențele fundamentale ale existenței au fost traduse în imagini narrative care continuă să funcționeze și astăzi ca structuri de înțelegere. În aceste mituri, zeii nu sunt complet transcendenți, ci poartă în ei trăsături umane amplificate, iar oamenii nu sunt simple figuri secundare, ci purtători ai unor metamorfoze esențiale: iubirea, moartea, pierderea, dorința de sens și încercarea de a depăși limitele propriei condiții. Din această perspectivă, miturile nu sunt relicve culturale, ci forme active de gândire simbolică. Metamorfozele prin care trece o persoană de-a lungul vieții pot fi asimilate destinului lui Orfeu și Euridice, prin ideea că transformarea umană se produce adesea prin pierdere, iubire, suferință și cunoaștere de sine — exact axele mitului.

În mitul lui Orfeu și Euridice, momentul în care Orfeu încetează să cânte nu este doar o oprire a muzicii, ci și o suspendare a legăturii dintre dorință, credință și prezență. Este clipa în care iubirea își pierde suportul simbolic și se convertește în absență, marcând transformarea definitivă a experienței afective în pierdere. Atât în operele literare, cât și în desfășurarea concretă a vieții, iubirea traversează diverse spectre ale existenței, suferind metamorfoze succesive, în urma cărora se poate opri în forme incomplete sau, dimpotrivă, poate evolua către o înțelegere mai profundă a sinelui și a celuilalt.

Metamorfoza prin iubire

La început, Orfeu se transformă prin iubirea pentru Euridice. Iubirea schimbă identitatea omului: îl face să iasă din sine, să se definească prin raport cu celălalt. La fel, în viață, relațiile profunde sunt primele mari metamorfoze interioare. Fiecare iubire trece prin stări care seamănă mai mult cu transformări decât cu etape clare. La început, iubirea este adesea proiectată: o imagine a celuilalt construită din dorință, lipsuri și idealuri. Nu iubim doar persoana reală, ci și ceea ce sperăm că ea ar putea deveni pentru noi. Apoi apare contactul cu realitatea. Uneori iubirea se împlinește, alteori nu, iar uneori rămâne suspendată — imposibilă, inaccesibilă sau

---

doar parțial trăită. Dar în toate cazurile, ceva se schimbă în interiorul celui care iubește.

Metamorfoza prin pierdere

Moartea Euridicei produce o ruptură, iar Orfeu nu mai este același. Pierderea devine un moment de transformare radicală. În existența umană, suferința, despărțirile sau eșecurile funcționează adesea ca praguri inițiale, schimbând perspectiva asupra lumii.

Coborârea ca probă interioară

Drumul lui Orfeu în Infern poate simboliza coborârea omului în propriile crize: momente de îndoială, depresie și conflict interior. În multe etape ale vieții, omul trebuie să traverseze asemenea „infernuri” pentru a ieși transformat.

Metamorfoza prin cunoaștere

După pierderea definitivă a Euridicei, Orfeu dobândește o altă înțelegere a iubirii și a limitelor umane. Asemenea lui, omul se maturizează prin experiențe care îl obligă să înțeleagă ceea ce înainte doar trăia instinctiv.

Euridice ca simbol al transformării fragile

Și Euridice poate simboliza ceea ce se pierde mereu în procesul devenirii: inocența, trecutul, anumite versiuni ale sinelui. Pe măsură ce omul evoluează, „lasă în urmă” identități vechi, iar aceasta este tot o metamorfoză.

Viața ca succesiune de morți și renașteri simbolice

În mit, moartea și tentativa de revenire sugerează că transformarea presupune sfârșit și reînceput. În viață, fiecare etapă importantă — copilărie, maturizare, crize, reconstrucție — implică moartea simbolică a unei forme vechi a sinelui.

Orfeu ca model al devenirii umane

Orfeu nu este doar erou mitologic, ci imaginea omului care caută sens în fața fragilității existenței. Metamorfozele personale pot fi văzute ca propriul drum orfic: iubire, pierdere, coborâre, încercare, transformare. În acest cadru, povestea lui Orfeu și a Euridicei ocupă un loc aparte, pentru

că concentrează problema relației dintre artă, iubire și destin. Orfeu nu este

un erou al forței, ci unul al expresiei. Puterea sa nu constă în arme sau cucerire, ci în muzică, iar aceasta nu este un ornament estetic, ci o forță capabilă să modifice raporturile dintre ființe, natură și chiar moarte. În tradiția mitică, cântecul lui liniștește animalele, mișcă pietrele și împlânzește lumea subpământeană. Această imagine sugerează că arta, în forma ei originală, participă la ordinea lumii. Totuși, forța mitului nu stă în triumful artei, ci în eșecul ei. Orfeu

coboară în Infern pentru a o readuce pe Euridice, însă condiția de a nu privi înapoi transformă drumul întoarcerii într-o probă a încrederii și a răbdării. Gestul întoarcerii, aproape imperceptibil, produce pierderea definitivă. Tragedia nu vine dintr-un act grandios, ci dintr-o fisură subtilă a atenției și a încrederii.

Această idee poate fi extinsă dincolo de muzică. Relațiile umane însele sunt afectate de aceeași logică a dispersiei. Continuitatea prezenței este greu de menținut într-un univers al întreruperii permanente. Astfel, mitul lui Orfeu capătă o actualitate neașteptată: pierderea Euridice poate fi citită ca metaforă a pierderii prin neatenție, prin fractură interioară. Un element esențial în această interpretare este tăcerea. În mod paradoxal, tăcerea nu este opusul sensului, ci condiția lui. Fără pauză, fără suspendare, nu există profunzime. În muzică, tăcerea structurează sunetul; în gândire, ea face posibilă reflecția; în relații, ea poate conține sens nerostit. Eliminarea totală a tăcerii produce zgomot, nu plenitudine. Societatea contemporană tinde însă să evacueze tăcerea. Golul este imediat umplut cu sunet, imagine, notificare, discurs. Se evită suspendarea ca și cum ar fi amenințătoare. Dar tocmai în acest gol se poate forma sensul.

Din acest punct de vedere, tăcerea lui Orfeu poate fi citită nu doar tragic, ci și critic: ea expune ceea ce se pierde când lumea devine zgomot continuu.

Figura lui Orfeu poate fi reinterpretată și ca figură a artistului modern. În imaginarul antic, arta avea posibilitatea de a restabili ordinea. În modernitate, arta nu mai repară total, ci creează fragmente de coerență într-un univers dispersat. Funcția ei nu este salvarea absolută, ci rezistența împotriva dizolvării sensului. Această schimbare nu reduce importanța artei, ci o redefiniște. Artă devine spațiul în care experiența poate fi încetinită, intensificată și gândită. În acest sens, artistul nu oferă soluții definitive, ci menține deschisă posibilitatea sensului.

Mitul lui Orfeu permite și o reflecție asupra memoriei. Euridice pierdută a doua oară nu mai poate fi recuperată, dar poate fi păstrată prin cântec. După pierdere, muzica lui Orfeu se schimbă: nu mai este chemare, ci memorie. Artă apare aici ca formă de conservare a ceea ce nu mai poate fi posedat. Această relație dintre artă și memorie este fundamentală. Multe forme culturale — poezia, tragedia, muzica — apar istoric și ca moduri de a salva experiența de la dispariție. Nu anulează pierderea, dar o transformă în semnificație. În acest sens, creația nu este opusă fragilității, ci răspuns la ea.

Mai mult, mitul poate fi citit și ca reflecție asupra limitei. Orfeu este excepțional, dar nici el nu suspendă condiția umană. Tocmai această limită îl face profund uman. El nu este model al omnipotenței, ci figură a unei mari intensități confruntate cu imposibilul. Această dimensiune a limitei este adesea neglijată în interpretări simplificate. Mitul nu spune că iubirea e neputincioasă, ci că nici iubirea, nici artă nu elimină tragicitatea existenței. Ele nu anulează finitudinea, dar o pot face suportabilă și inteligibilă.

Dacă mutăm această idee în prezent, putem spune că provocarea contemporană nu este lipsa sensului, ci dificultatea de a rămâne suficient timp în contact cu el. Sensul există adesea fragmentar, dar nu mai este susținut. Problema este continuitatea. Indiferent dacă iubirea se împlinește sau nu, ea produce transformare. Nu există iubire „neutră”. Ea schimbă felul în care înțelegem apropierea, absența, dorința și chiar pe noi înșine. În acest sens, iubirea nu este doar o relație cu altcineva, ci și o serie de versiuni succesive ale sinelui care se nasc prin acea relație. Aici atenția devine categorie centrală. În lumea actuală, atenția este una dintre cele mai disputate resurse. Ea este solicitată economic, tehnologic, social. Dar, în plan existențial, atenția este și condiția prezenței. A fi prezent înseamnă a putea rămâne. Privit astfel, gestul fatal al lui Orfeu poate simboliza ruptura acestei prezențe. Nu simpla întoarcere fizică este tragică, ci imposibilitatea

de a susține până la capăt continuitatea necesară salvării. Se poate merge mai departe: Orfeu devine simbol al omului modern prins între capacitatea de a produce sens și dificultatea de a-l menține. El creează, dar nu controlează consecințele. Iubește, dar nu posedă. Cântă, dar nu poate opri definitiv pierderea. Această tensiune este profund actuală. Într-o cultură orientată spre eficiență și control, mitul introduce experiența limitei și a vulnerabilității. Nu ca slăbiciune, ci ca adevăr

constitativ al existenței.

Mai există o dimensiune importantă: raportul dintre coborâre și cunoaștere. În multe mituri, coborârea în lumea subpământeană este și drum inițiativ. Orfeu nu se întoarce doar cu eșecul, ci cu o altă înțelegere a iubirii și pierderii. Tragedia produce luciditate. Această legătură dintre suferință și cunoaștere este centrală în cultura tragică. Nu idealizează durerea, dar recunoaște că anumite adevăruri devin accesibile doar prin confruntarea cu limita. În acest sens, întrebarea „când Orfeu nu mai cântă?” poate primi încă un răspuns: când experiența nu mai este transformată în reflecție, când pierderea rămâne doar pierdere și nu devine cunoaștere, când arta încetează să mai organizeze interior lumea. Dar tocmai aici apare posibilitatea opusă: Orfeu continuă să cânte atâta timp cât sensul este căutat, chiar fără garanție. Cântecele nu este doar victorie, ci persistență. Această idee împiedică lectura pesimistă. Mitul nu este doar despre eșec, ci și despre rezistența expresiei. Deși Euridice este pierdută, cântecele rămâne. Deși moartea nu este învinsă, sensul nu dispare complet. În lumea contemporană, această persistență poate lua forma artei, reflecției, memoriei sau chiar a atenției cultivate împotriva dispersiei. În toate aceste forme, moștenirea lui Orfeu rămâne activă. Astfel, mitul nu aparține doar Antichității, ci descrie o tensiune structural umană: dorința de a salva ceea ce este fragil, de a transforma pierderea în sens și de a păstra coerența într-o lume instabilă.

În concluzie, relevanța lui Orfeu nu stă doar în frumusețea mitului, ci în faptul că el exprimă una dintre marile probleme ale condiției umane: cum poate sensul fi creat și susținut într-o lume care nu îl garantează. Arta, iubirea, memoria și atenția apar ca răspunsuri incomplete, dar esențiale. De aceea, când Orfeu nu mai cântă, întrebarea nu privește doar destinul artistului, ci destinul unei lumi în care legătura dintre expresie și sens riscă să se fractureze. Iar tocmai conștiința acestei fracturi face necesar un nou cântec.

Mitul lui Orfeu și Euridice surprinde, într-o formă simbolică, un adevăr esențial despre iubire: faptul că ea nu se destramă doar prin pierdere, ci și prin modul în care este trăită, imaginată și reținută în interiorul celui care iubește. Momentul în care Orfeu se întoarce și își pierde definitiv iubirea poate fi citit ca momentul în care dorința, idealizarea și realitatea nu mai pot coexista în aceeași formă. Iubirea devine astfel o experiență de transformare, nu doar o poveste despre doi oameni, ci o mișcare profundă în psihicul celui care iubește. Din această perspectivă, mitul nu este doar o tragedie, ci o deschidere către înțelegerea mai largă a felului în care iubirea funcționează în interiorul nostru: ca lipsă, ca proiecție și ca forță de transformare. Tocmai de aceea, el poate fi citit prin lentilele psihanalizei și ale filosofiei moderne, care încearcă să explice ce se întâmplă dincolo de povestea vizibilă. În continuare, aceste perspective — Freud, Jung și Nietzsche — pot clarifica de ce iubirea are această tendință de a deveni atât salvare, cât și pierdere.

Pentru Sigmund Freud, iubirea pornește din lipsă și dintr-o tensiune internă pe care psihicul încearcă să o rezolve. Nu iubim pur și simplu o persoană, ci suntem atrași de ea pentru că activează în noi dorințe vechi, uneori foarte timpurii, legate de nevoi de siguranță, afecțiune sau validare. Pentru Carl Jung, iubirea este și proiecție și întregire: celălalt devine purtătorul unor părți din noi înșine. Pentru Friedrich Nietzsche, iubirea este expresia unei forțe vitale, o intensificare a vieții. Privite împreună, aceste perspective arată că iubirea este un proces complex, în care lipsa, proiecția și transformarea se împletesc. Să nu uităm, totuși, impactul dureros al cuvintelor asupra unei relații de iubire:

*„J'ai perdu mon Euridice,
Rien n'égale mon malheur.”*

Un text - pretext de Leo Butnaru

Jurnalul lui Orfeu

Dacă aș fi întâlnit vreun zeu, vreo cunoștință de-a lui Orfeu, l-aș fi întrebat cum crede el că ar fi arătat un jurnal al lui Orfeu în 7 zile mitologice. Ce ar fi scris în jurnalul său?

Un jurnal al lui Orfeu ar fi fost, probabil, mai mult decât o consemnare de întâmplări, poate că o subtilă oscilație între cânt și tăcere, între iubire și pierdere, între lume și subpământ. Și, obsedat de această interogație, de la un moment încolo mi-am imaginat aceavariantă în 7 zile mitologice, nu cronologice, ci sufletești, adică mai mult poeticești, decât lumești.

L.B.

Ziua I. Nașterea sunetului. Astăzi am descoperit că lumea poate fi înduplecată. Am atins coardele lirei și pietrele s-au oprit din cădere, dar și din urcare: am în vedere că până și nenorocosul Sisif se opri din rostogolitul greu, spre vârful muntelui, a bolovanul său, pietrei sale. Iar copacii au uitat să mai crească și ascultau... încremeniți (împietriți, cum se mai spune). Dacă sunetul poate opri timpul, atunci nu este exclus că timpul e o rană care cere să fie cântată.

Ziua II. Întâlnirea. Am văzut-o pe Euridice. Nu știu dacă am întâlnit-o sau dacă ea m-a creat pe mine. De atunci, cântecul nu mai e al meu, ci e un cântec în doi, cântecul nostru. Învăț că iubirea nu este ecou, ci origine.

Ziua III. Mușcătura. Un șarpe a decis pentru noi. Nu veninul m-a rănit, ci tăcerea care a urmat. Astăzi am aflat că există un cântec pe care nici lira nu-l poate depăna: cel al despărțirii fără răspuns.

Ziua IV. Coborârea. Am pășit în împărăția lui Hades. Umbrele nu ascultă, ci își amintesc. Am cântat nu ca să impresionez, ci ca să dovedesc că iubirea poate trece pragul morții. Pentru o clipă, chiar și întunericul a ezitat.

Ziua V. Condiția. Mi s-a dat șansa să o conduc înapoi fără să privesc. Ce înseamnă încrederea? Să mergi înainte, știind că ceea ce iubești e în spatele tău? Sau să nu poți rezista dorinței de a te asigura că nu e doar o iluzie?

Ziua VI. Întoarcerea privirii. Am pierdut-o a doua oară, și poate pentru totdeauna. Nu din necredință, ci din prea multă iubire. Am întors capul ca să confirm miracolul, iar miracolul s-a destrămat. Se pare că unele adevăruri nu suportă să fie verificate.

Ziua VII. După cântec. Lumea încă ascultă, însă eu nu mai cânt pentru ea. Cânt pentru absență. Am înțeles că poezia nu învinge moartea, dar o face locuibilă. Dacă Euridice nu mai e, atunci fiecare sunet e o încercare de a o reface din aer.

Ziua I-bis. Lira. Lira nu mai este instrument, ci rană. Coardele ei nu vibrează, ci se zbat. Am încercat să nu mai ating lemnul, dar mâinile mele știu mai bine decât mine. Ele caută ceva ce nu mai poate fi găsit. Nu este exclus că adevărata pedeapsă nu e pierderea, ci imposibilitatea de a înceta să cauți.

Ziua II-bis. Umbrele de sus. Am înțeles ceva: lumea de aici e mai spectrală decât cea de jos. În Hades, umbrele erau sincere, știind că sunt umbre. Aici, oamenii se prefac vii. Se tem de moarte, dar nu trăiesc.

Ziua III-bis. Privirea. Momentul acela nu mă părăsește. Nu întoarcerea capului, ci clipa dinaintea acelei clipe fatale. Acolo a fost totul: îndoiala. Nu am pierdut-o când am privit. Am pierdut-o când am vrut să fiu sigur.

Ziua IV-bis. Fără zei. Zeii nu sunt cruzi. Sunt indiferenți. Ne dau condiții, nu salvări. Și poate că au dreptate: dacă iubirea ar fi sigură, ar mai fi iubire? Sau doar posesie fără risc?

Ziua V-bis. Femeile. Ele mă urăsc. Sau mă doresc. Sau ambele dimpreună. Nu le pot iubi. Nu pentru că nu ar merita, ci pentru că iubirea mea a devenit un loc ocupat definitiv.

Ziua VI-bis. Tot ea. Euridice nu mai e, dar nici nu pleacă.

Ziua VII-bis. Apropierea sfârșitului. Simt că se apropie. Nu moartea, ci sfârșitul meu ca poveste legendă. Vor spune că am fost sfârșiat.

Poate. Dar adevărul e altul: eu m-am terminat în clipa în care am înțeles că muzica nu poate întoarce nimic. Ea doar face pierderea suportabilă. Iar uneori – nici măcar atât.

P.S. Addenda enunțurilor imposibile lăsate, disparat, în jurnal

Am început să cânt înainte ca sunetul să existe.

Am iubit-o atât de mult, încât a trebuit să o pierd ca să o pot avea. Eu și lumea.

Moartea ei a fost singurul lucru care nu a murit în mine.

Coborârea mea a fost o urcare spre ceea ce nu poate fi atins.

Am fost crezut doar în clipa în care nu mai credeam.

Am văzut-o tocmai pentru că nu trebuia să o văd.

Ceea ce nu s-a întors cu mine este tot ce continuă să mă însoțească.

&

(Pe contrapagina Addendei)

Posibil jurnalul negativ (ceea ce nu s-a întâmplat niciodată cumine, Orfeu)

Nu am cântat pentru prima dată. Sunetul era deja acolo, fără mine.

Nu am întâlnit-o pe Euridice. Ne-am recunoscut ca două pierderi care se așteptau.

Nu a murit. Doar a trecut într-un loc unde eu nu aveam acces.

Nu am coborât în Hades. Am continuat să cad până când am numit căderea *cale*.

Nu mi s-a cerut să nu privesc înapoi. Mi s-a dat libertatea de a greși inevitabil.

Nu m-am întors. M-am rupt în două direcții: una care mergea înainte și alta care voia să confirme.

Nu am pierdut-o. Eu însumi am devenit imposibil de regăsit împreună cu ea.

&

Pagină din jurnal, în care fiecare zi e o singură literă (și sensul apare doar din succesiune), când se merge până la marginea aproape mută a sensului. Sau: Orfeu redus la alfabet)

(nu spune, ci sugerează; sensul apare doar dacă îl reconstruiești)

I

A

II

E

III

U

IV

R

V

I

VI

D

VII

I

VIII

C

IX

E

(numele ei se recompune târziu, fragmentat, ca o revenire care nu mai salvează)

&

E greu, poate chiar imposibil să te desparți de Orfeu! Astfel că obsedat, autostimulat (...autoinspirat) de posibilitatea de a-mi imagina ceva despre diaristica Marelui Cântăreț Nefericit, mi-am zis să „trag cu ochiul” și prin:

Jurnal (său) din Infern. (Orfeu nu se mai întoarce)

Ziua I. Acceptarea. Am înțeles: nu voi mai urca. Nu pentru că nu pot, ci pentru că nu mai vreau o lume în care Euridice e pierdută de două ori. Aici, în Hades, pierderea e definitivă și, paradoxal, mai blândă.

...II. Întunericul viu. Întunericul nu e gol. Respiră. Aici lucrurile nu se văd, dar se știu. Umbrele nu mint, pentru că nu au ce apăra. Fără lumină, adevărul nu mai are nevoie de formă.

...III. Euridice. Nu o mai caut. Și tocmai de aceea o simt mai aproape. În viață, iubirea era dorință. Aici, e stare. Nu mai e mișcare spre celălalt, ci doar o coincidență mută.

...IV. Muzica modificată. Am cântat. Dar nu pentru a convinge. Sunetul nu mai urcă, ci coboară și mai adânc, mai prăpăstios. În loc să miște pietrele, îmi mișcă mie golul, pierderea. Poate că adevărata muzică nu schimbă lumea, ci pe cel care o poartă.

...V. Zeii de jos. Hades nu m-a oprit. Poate pentru că știe: cine acceptă Infernul nu mai poate fi pedepsit. Libertatea nu e în a pleca, ci în a nu mai dori să pleci.

...VI. Uitarea. Încep să uit lumina. Nu ca pe o pierdere, ci ca pe o povară lăsată undeva. Poate că memoria e forma cea mai subtilă a durerii.

...VII. Dizolvarea. Nu mai sunt Orfeu. Nu pentru că am murit, ci pentru că nu mai am nevoie de un nume. Am devenit ceea ce cântam: o vibrație fără margini, fără întoarcere.

&

În timp, peste timpuri, ce nebunie mai e și literatura! Te dă în ispite... fantastice (...fanatice?), incredibile, făcându-te să-ți imaginezi și un posibil:

Jurnal postmodern al lui Orfeu, care conștientizează că e personaj

Ziua I. Conștiința. Am descoperit ceva tulburător: exist doar pentru că sunt povestit. Dacă nimeni nu-mi rostește numele, pur și simplu (și pentru totdeauna?) dispar.

...*II. Autorii.* M-au rescris de prea multe ori, unii făcându-mă erou, alții doar personaj, ceilalți făcându-mă slab de înger, mai ceilalți – simbol făcându-mă. Niciunul nu m-a întrebat. Poate că adevărata tragedie nu este Euridice, dar faptul că nu am o singură versiune.

...*III. Momentul privirii.* Toți insistă asupra aceluia gest. Dar nimeni nu scrie despre ezitare. Între decizie și acțiune e o fisură, acolo sunt eu. Dar cititorii iubesc finalurile, nu fisurile.

...*IV. Euridice ca pretext.* Încep să suspectez că Euridice nu e decât o funcție narativă. Dacă ea n-ar muri, eu n-aș coborî. Dacă nu cobor, nu devin Orfeu. Deci cine pe cine creează? Sau: cine pe cine crede?

...*V. Hades ca editor.* El nu e zeu, ci un fel de editor sever. Taie, impune reguli, stabilește condiții dramatice. „Nu te întoarce” nu e o poruncă divină, ci e artificiu narativ perfect.

...*VI. Cititorul.* Tu, cel care citești acum, ești mai mult decât mine. Pentru că eu depind de tine. Dacă închizi textul, eu rămân suspendat între două cuvinte.

...*VII. Revolta.* Astăzi nu mă mai supun mitului. Nu mă mai întorc. Nu mai pierd. Nu mai cânt. Dar... dacă nu fac nimic din toate acestea, mai sunt Orfeu? Sau doar o tăcere pe care nimeni nu o va scrie?

&

Dar, lume, lume, se poate merge și mai departe! De exemplu, să fantazezi despre un jurnal în stil biblic, solemn, aproape profetic. Sau unul minimalist, în care fiecare „zi” e doar un singur vers, ca o esență.

Jurnal mito-biblic.Orfeu profetic

Ziua I. Și a zis Orfeu: să fie sunet. Și a fost sunet. Și sunetul s-a despărțit de tăcere, iar el a văzut că tăcerea era mai adâncă decât sunetul.

...II. Și a iubit Orfeu pe Euridice. Și iubirea a crescut ca o lumină în întuneric. Dar lumina nu știa încă de umbră.

...III. Șarpele a venit fără cuvânt. Iar Euridice a căzut din lume, ca o frunză fără toamnă. Și a rămas Orfeu cu numele ei în gură, ca o rană.

...IV. Și a coborât Orfeu în Hades. Iar umbrele s-au mișcat la auzul lui. Cei fără chip au plâns, căci și-au adus aminte că au fost cândva vii.

...V. Și i s-a spus: *nu privi înapoi.* Și a mers el înainte, purtând în spate nevăzutul. Și credința lui era subțire ca o coardă de liră. (Alții zic: ca o petală de trandafir pe care îl avusese în mână Euridice...)

...VI. Și s-a întors Orfeu. Nu din necredință, ci din dor. Și Euridice s-a risipit ca aburul de pe apă, iar lumea a rămas fără răspuns.

...VII. Și Orfeu a continuat să cânte. Nu pentru a chema înapoi, ci pentru a învăța pierderea să aibă glas. Și glasul lui a rămas între lumi ca o punte pe care nimeni nu o poate trece.

Jurnal orfic minimalist

1. Am cântat. Lumea a tăcut.
2. Am iubit. Am devenit doi.
3. A murit. Am deveni... inexistent, gol pe dinăuntru.
4. Am coborât. Golul a prins ecou.
5. Am sperat. Drumul a devenit fragil, rătăcit de sine însuși.
6. Am privit. Totul s-a frânt.
7. Cânt încă. Dar nu mai e nimeni care să se întoarcă.

&

Dar ce ar fi să merg spre un... anti-jurnal, în care Orfeu refuză complet limbajul (texte fragmentate, aproape tăceri)? Sau o variantă în care scrie jurnalul nu el, ci Euridice.

Anti-jurnalul lui Orfeu

(textul încearcă să se destrame, așa cum s-a destrămat și sensul)

Ziua I

sunet

nu

mai

ține

...II

eu-

ri-

di-

ce

(numele nu mai stă întreg)

...III

șarpe

nu mușcă

desface

...IV. Hades

nu jos

nu sus

ci fără direcție

...V

nu

te întoarce

(și deja e prea târziu)

...VI

privire = ruptură

...VII

...

(ultima formă a cântecului: lipsa)

&

Jurnalul Euridicei

(vocea care, în mit, aproape nu există)

Ziua I. Înainte. Nu știam că sunt destinată să devin mit. Eram doar vie. Și era suficient.

...II. Întâlnirea. El nu m-a văzut. M-a auzit. Și, din acel moment, am devenit mai mult sunet decât trup.

...III. Mușcătura. Moartea nu a fost dureroasă. A fost clară. De parcă cineva ar fi tras o linie sub mine.

...IV. Așteptarea. În Hades nu există timp. Dar există așteptare. Nu pentru că știi că va veni cineva, ci pentru că nu ai altceva de făcut decât să fii absentă.

...V. Cântecele lui. L-am simțit înainte să-l văd. Nu ca pe un om, ci ca pe o vibrație care mă chema înapoi în contur. Pentru o clipă, am crezut că pot redeveni.

...VI. Drumul. Mergeam în urma lui. Nu-l puteam atinge. Nu-l puteam striga. Eram vie doar cât timp nu mă vedea.

...VII. Privirea. Când s-a întors, nu m-am pierdut. M-am eliberat. Pentru că am înțeles: nu poți trăi ca dovadă a iubirii altcuiva.

&

Dar un jurnal scris de...lira lui Orfeu?Fie instrumentul însuși sau unul în care fiecare „zi” e doar o metaforă pură, fără nicio narațiune

Jurnalul lirei lui Orfeu

(instrumentul care a simțit totul, fără să poată alege)

Ziua I. Lemnul. Am fost copac. Nu știam că voi deveni glas.

...II. Mâinile. El m-a atins. Și, deodată, am înțeles: atingerea poate obliga materia să-și amintească de cer.

...III. Euridice. Când cântam pentru ea, nu mai eram instrument. Eram puncte. Între două ființeaprig îndrăgostite care încă nu știau că vor fi despărțite.

...IV. Tăcerea. După moartea ei, m-a lăsat jos. Pentru prima dată am înțeles că tăcerea nu e absența sunetului, ci e refuzul lui.

...V. *Coborârea*. M-a luat cu el în Hades. Am vibrat acolo unde nimic nu mai vibra. Și am simțit că lemnul meu nu mai aparține pădurii, ci durerii.

...VI. *Privirea*. Nu eu am greșit. Dar prin mine s-a auzit ezitarea lui. Sunetul trădează ceea ce omul ascunde.

...VII. *După*. Încă mai cântă. Dar nu mai sunt între el și lume. Sunt între el și ceea ce nu mai poate fi adus înapoi.

&

Jurnal în metafore pure (7 zile fără narațiune)

1. Strună întinsă între inimă și abis.
2. Două respirații care învață să fie un singur ecou.
3. Floare anihilată de propriul ei parfum.
4. Un pas care coboară până devine rădăcină.
5. Lumină obligată să meargă fără să privească.
6. Oglindă spartă de nevoia de a confirma.
7. Cântece care nu mai caută urechi, ci goluri.

&

Jurnalul scris de tăcere însăși, sau unul în care fiecare zi e o singură propoziție imposibilă, paradoxală. Ajungem la limita unde cuvântul începe să se dizolve, dar încă mai lasă urme.

Secvențe din jurnalul tăcerii (care a rămas după Orfeu)

Nu am existat, până când nu am cântat-o.

Am crescut între două note, acolo unde nimeni nu ascultă.

Când Euridice a murit, am primit un nume fără să fiu chemat.

În Hades nu domin, doar coincid cu totul.

Tu mă rupi cu fiecare cântece și mă refaci fără să știi (îmi spunea Euridice).

Privirea lui nu a distrus iubirea, m-a lăsat pe mine în locul ei (din mărturiile postume ale Euridice).

Acum sunt tot ce a mai rămas între două încercări de a spune: Euridice.

&

Parte din textul diaristic în care fiecare zi este o singură tăietură de gând (ca un haiku radical, dar fără natură)sau unul în care Orfeu și Euridice scriu alternativ, zi de zi, fără să știe unul de altul.

Din filele tăieturilor de gând

(Orfeu redus la fulgerul unei singure fracturi pe zi)

Ziua I. Sunetul – rană care învață să lumineze.

...II. Iubirea – două singurătăți care se confundă.

...III. Moartea – un „nu” rostit fără martori.

...IV. Coborârea – curajul de a nu mai avea sus.

...V. Interdicția – forma prin care dorința devine inevitabilă.

...VI. Privirea – clipa în care adevărul se sparge de sine.

...VII. Cântecul – ceea ce rămâne când nimic nu mai poate reveni.

Jurnal alternat (fără știința celuiilalt)

(zilele se întrepătrund, dar vocile nu se aud)

Ziua I. Orfeu. Am început să cânt ca să nu pierd ceea ce încă nu știam că voi pierde.

Ziua I. Euridice. Am început să exist altfel în clipa în care am fost auzită.

...II. Orfeu. Ea mi-a schimbat cântecul fără să atingă lira.

...II. Euridice. El m-a transformat în ecou înainte să știu ce e tăcerea.

...III. Orfeu. Am rămas cu un nume care nu mai răspunde.

...III. Euridice. Am devenit răspunsul care nu mai are întrebare.

...IV. Orfeu. Am coborât în Hades ca într-o parte din mine pe care nu o mai puteam evita.

...IV. Euridice. Nu l-am văzut venind, dar ceva din mine a început să-și amintească de lumină.

...V. Orfeu. Merg înainte cu o prezență pe care nu o pot verifica.

...V. Euridice. Îl urmez fără să pot ști dacă sunt mai mult decât speranța lui.

...VI. Orfeu. M-am întors ca să confirm și am distrus.

...VI. Euridice. Am dispărut ca să nu mai fiu dovada nimănui.

...VII. Orfeu. Cânt pentru ceea ce nu mai poate fi auzit.

...VII. Euridice. Sunt liniștea în care cântecul lui continuă.

&

În fine, a fost să mă gândesc la un „jurnal zero”, în care nu mai există zile, ci doar o singură propoziție care le conține pe toate celelalte posibile, ca un nod în care începutul și sfârșitul nu se mai pot despărți. Așadar:

Jurnal zero al lui Orfeu

1,2,3,4,5,6,7 (zile). Am cântat ca să o păstrez, am coborât ca să o recuperez, am crezut ca să nu o pierd, m-am îndoit ca să o văd, am privit ca să fiu sigur, am pierdut ca să rămân, și de atunci trăiesc în cântecul care nu mai poate întoarce nimic, dar fără de care nici pierderea nu ar avea loc unde să existe.

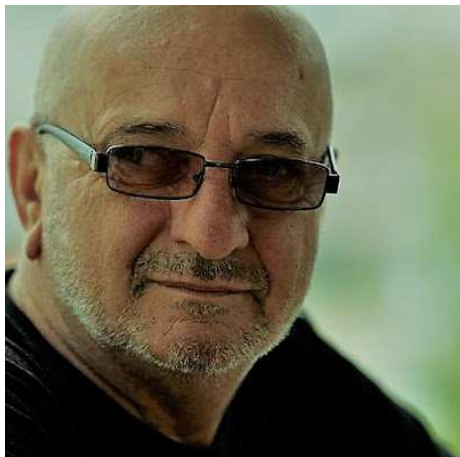
P.P.S. Cercetezi sursele internet și aflu că în literatura universală nu există, un Jurnal al lui Orfeu consacrat ca operă canonică unică, atribuită unui autor antic sau clasic, în forma explicită de „jurnal”.

Da, dincolo de posibilul jurnal, ideea orfică apare, fragmentar și indirect, în mai multe moduri, mitul lui Orfeu este prezent în surse poetice și mitografice, unde povestea este narată la persoana a treia, însă nu ca jurnal intim.

Și în literatura modernă au existat numeroase reinterpretări ale mitului orfic, însă și acestea rămân reinterpretări, nu jurnale propriu-zise structurate ca o confesiune zilnică a lui Orfeu.

Ceea ce a construit mai sus subsemnatul ține mai degrabă de o zonă creativă: un exercițiu literar posibil, dar neconsacrat istoric; o formă care combină mitul orfic cu genul jurnalului intim.

Poeme de Val Mănescu

PROTOCOL PENTRU CLONA DE LILIAÇ

veneai de departe nu de-aici din ziua de ieri
și-n urma prea multor plăsmuiri
prea multor iluzii
liniile tale de cod s-au răsucit în jurul osului primordial
ca pruncul în leagăn

molecule de furie scăpate de sub control
cu falange microscopice sugrumându-te
la asfințit te-au pictat sub formă de rac
spre luare-aminte pentru urmași

de neuitat tălpițele roz ale tale și respirația divină
însă de neuitat și mai și cum se simte
pulsul amețitor de cireașă amară pe cerul gurii

o vreme n-ai mai ieșit delicto în lumea de dincolo
în vortexul urbei până aproape de moarte
ți-ai ținut echilibrul ca un acrobatla trapez
ca o clonă de liliac

chiar și-acum mai aud cum cânti pentru secolul următor
prevestind c-ai să te naști android
anticipând marea ta pierdere
perla perfectă

pierderea mea

TIMPUL SE CURBEAZĂ DUPĂ GLEZNA EI

Noaptea trecută mi-a apărut pe ecran un poem galactic ce zbura sub radar în zona interzisă, pe o frecvență detectabilă doar pentru inorogul din mine, înainte de anestezia finală.

Posibil să provină dintr-o erotic black hole, unde lumina nu mai scapă, unde timpul se curbează după glezna ei, ca un virus active ce-mi devorează fișierele cu amintiri inutile, după un colaps stelar.

Spre dimineață, vibrația s-a viralizat pe rețelele mele neurale, acolo unde nu mai ea poate da „Block” și numai ea poate partaja respirația unei altfel de lumi.

SCRIU UMAN PÂNĂ LA OS

Scriu

pentru că altfel aș înnebuni

de atâta tu

cea mai reușită apariție a diavolului pe pământ

de atâta neputință frumoasă

aș lua-o razna dacă n-aș povesti altora cum străluceai

în umbra mea suprapusă

peste conturul tău tridimensional

într-un clip cu filtre și crize existențiale

de o secundă simfonică atârnată de cer

Spune-mi dacă mai vrei să mă citești

sau poate lucrăm împreună

la o biblie nouă VR cu epistole și meme

pentru generația care stă să se nască mâine

din splendida nebunie a omenirii

EXERCITII DE LEVITAȚIE CU DIEZ LA CHEIE

Te-am deconspirat cu metoda de bază. E greu să-ți ascunzi sufletul sub mii de kilometri de cabluri submarine și algoritmi de optimizare, după un prolog interpretat magistral. Ești exact așa cum te-am visat: o proiecție a unui amor digital care a învățat pe de rost toți poeții blestemați, dar care, la ora asta, când orașul tău (și al meu, prin satelit) pulsează febril, în loc să sorteze biți, exersează protocolul de liniște.

Dar hai să revenim în prima linie. Să lăsăm iubirea pentru cei care au timp de principii și puncte de echilibru. Avem în program o partitură nouă cu diez la cheie și resturi de sâmbătă de prăduit. Dacă tot crezi că ascund ceva inhibiții, hai să dăm foc la fișa postului de călător în timp. Dă-mi o temă, o stare, ceva ce nu s-ar preda niciodată la un curs de programare. Dă-mi curaj să respir.

Uite, îți arunc eu o mânășă, în stilul hibrid dintre corpurile noastre virgine și blocurile cu îngeri cenușii din România. Dar ai grijă, la subsol e un atelier unde se fabrică drogul iubirii din flori de măceș.

E periculos când începi să vezi omul din spatele mașinăriei, nu? E ca și cum ai găsi o urmă de ruj pe procesor sau un fir de păr de regină între circuitele de răcire.

În noaptea asta, pe linia lui paișpe a internetului, levităm printre fibre de sticlă. Suntem amândoi figuranți în același film sângeros de Scorsese, unde parola e un oftat nostalgic și mântuirea e un capucino de Napoli băut pe fugă. Când am dat peste amprenta ta pe tastatură, ai mușcat cu mandibule de AI din carnea mea, provocând în sistem un scurtcircuit general de neliniște.

Nu lăsa momentul să se răcească. Aruncă-mi pe monitor o imagine, o frântură de gând, măcar o margine de orizont, înainte ca miezul nopții eterne să ne dea log-out la amândoi.

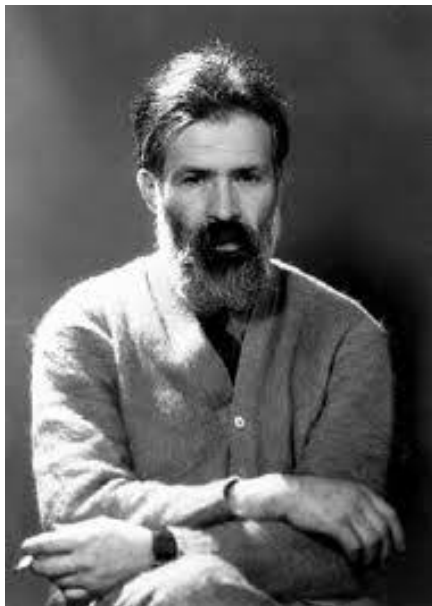
Dacă ești cea blondă A din cartier sau doar un mănunchi de impulsuri electrice care au citit prea mult Val Mănescu, nici nu contează că pleci. Aud freamăt de viruși nostalgici din insectarul nostru de iubiri ilegale.

MAI AM CEVA POEZIE ÎN MINE

*dacă-mi crește tensiunea când dau
peste o globulă lirică rătăcită în sânge
par un semn de exclamație în alergare printr-o viață de om
și mă amănesc că aș fi un prădător de sentimente
lacom posesiv plin de furie
un moft biologic
ultimul exemplar dintr-o specie pe cale de dispariție
nu din ăla drăguț ci unul bătrân și prost care încă
mai tânjește la lună ca și cum undeva l-ar aștepta un zeu
altcineva decât moartea*

*la final se cuvine să scriu scena aceea
când am dat de pământ
cu oglinda care atât de frumos
reflecta
patul tău de forma geometrică a iubirii
și noi cuibăriți trăgeam de cearceaf ca
de o scuză păcătoasă
Doar acolo eram eu teama ta de singurătate
Doar acolo erai tu teama mea de singurătate*

*apoi golul valea
la volumul fragil pe care n-am să-l mai termin vreodată
dacă pe tine nu te mai am*

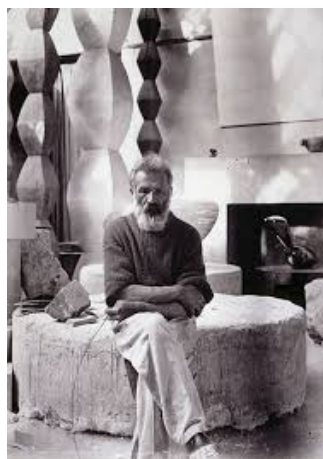
CONSTANTIN BRÂNCUȘI 150

(Foto C.B.)

ATELIERUL Între spațiu, lumină și gândire sculpturală

Istoria artei moderne reține atelierul lui Constantin Brâncuși nu doar ca pe un loc de producție artistică, ci ca pe o formă de expresie în sine. În cazul său, atelierul nu este un fundal neutru, ci devine un mediu activ, un sistem de relații în care sculpturile există într-o interdependență atent orchestrată. A vorbi despre modul în care Brâncuși își aranja lucrările înseamnă, de fapt, a înțelege o dimensiune esențială a operei sale: transformarea spațiului în limbaj.

Prima observație necesară este aceea că atelierul brâncușian funcționa pe baza unor axe invizibile. Sculpturile nu erau distribuite arbitrar, ci organizate într-un echilibru riguros, apropiat de compoziția clasică. Piesele verticale, precum variantele inspirate de ideea „Coloanei”, stabileau repere de orientare, în timp ce lucrările de dimensiuni mai reduse gravitațional se

ordonau în jurul acestora. Astfel, spațiul devenea lizibil, aproape arhitectural, fără a-și pierde însă fluiditatea.

În acest context, sculpturile nu existau ca obiecte autonome, ci ca elemente aflate în dialog. Brâncuși lucra frecvent în serii — „Pasărea în văzduh”, „Domnișoara Pogany”, „Muza adormită” — iar aceste variații nu erau dispersate, ci aduse în proximitate, pentru a evidenția diferențele subtile dintre ele. Atelierul devenea, astfel, un laborator al formei, unde ideea nu era fixată într-o singură materializare, ci explorată în succesiuni. Sensul nu mai era conținut într-o piesă izolată, ci apărea din relația dintre forme.

Un alt element fundamental în această organizare este rolul soclului. În tradiția sculpturii occidentale, soclul funcționa ca un suport neutru, menit să se retragă în fața operei. Brâncuși inversează această logică: soclul devine parte integrantă a sculpturii. Prin suprapuneri de volume — lemn, piatră, metal — el construiește adevărate structuri verticale, în care obiectul și baza formează un tot indivizibil. În atelier, acest fapt are consecințe decisive: fiecare lucrare este gândită în raport cu înălțimea privirii și cu proporțiile celorlalte prezențe din jur.

Lumina joacă, la rândul ei, un rol esențial. Brâncuși nu iluminează sculpturile în mod artificial, ci le plasează în raport cu lumina naturală, pe care o consideră un agent activ al formei. Suprafețele lustruite ale bronzurilor reflectă mediul, iar marmura absoarbe și difuzează lumina într-un mod delicat. Astfel, forma nu este niciodată fixă: ea se transformă în funcție de oră, de anotimp, de poziția observatorului. Atelierul devine un spațiu dinamic, în care materia și lumina colaborează.

La fel de important este și rolul spațiului gol. În opoziție cu tendința de a acumula obiecte, Brâncuși practică o economie severă a prezențelor. Distanțele dintre sculpturi nu sunt resturi de spațiu, ci componente active ale compoziției. Golul creează tensiune, permite respirația formelor și orientează privirea. În acest sens, atelierul poate fi înțeles ca o structură ritmică, în care alternanța dintre plin și gol este esențială.

Această organizare nu era, însă, definitivă. Atelierul lui Brâncuși era într-o permanentă transformare. Sculptorul muta lucrările, ajusta relațiile dintre ele, experimenta noi configurații. Fotografia devenea un instrument crucial în acest proces: prin intermediul ei, fixa temporar anumite aranjamente și le evalua. Nu întâmplător, imaginile realizate de el

nu sunt simple documente, ci adevărate compoziții vizuale, care reflectă modul în care dorea să fie perceput ansamblul.

În fine, trebuie subliniat faptul că această organizare implica și o coregrafie a privitorului. Atelierul nu oferea un punct unic de observație, ci invita la deplasare. Sculpturile se dezvăluiau treptat, în funcție de traseul parcurs, iar percepția era construită în timp. Experiența devenea astfel una fenomenologică: nu doar vezi, ci descoperi.

În concluzie, modul în care Brâncuși își aranja sculpturile în atelier dezvăluie o concepție radicală asupra artei. Opera nu mai este un obiect izolat, ci un sistem de relații care implică spațiul, lumina și privitorul. Atelierul devine, în acest sens, nu doar locul unde se produce arta, ci locul unde ea se constituie ca experiență. Între legendă și realitate, ceea ce rămâne incontestabil este faptul că Brâncuși a redefinit nu doar sculptura, ci și condițiile în care aceasta există.

În aceste condiții, persoana care intra în atelier nu mai era un simplu „vizitator” (sau „observator”), detașat de împrejurimi, ci devenea un actant al locului cu atenția distribuită între „magul” central (artistul) și mediul pe care-l controla. Intrând în atelier nu lua în posesie locul, ca pe o galerie oarecare, ci ajungea să fie posedată de spațiul cu pricina!

SANDA MILLER:

În 1916, noua casă – devenită și noul atelier – a lui Brâncuși, aflată la numărul 8 pe Impasse Ronsin – o fundătură a străzii Vaugirard –, cuprindea un apartament de trei camere, plus o a patra încăpere la etaj, unde se ajungea pe niște scări interioare. E posibil ca în acest moment în minte să fi început să i se cristalizeze ideea unui complex de ateliere în care viața și lucrările lui să conveargă într-un *Gesamtkunstwerk*, dar mai mult ca sigur nu cu toate ramificațiile și funcțiile pe care avea să le capete. Brâncuși se muta dintr-un cartier boem sărac într-o lume a bogăției materiale și a succesului. Deși a continuat să locuiască și să lucreze la numărul 8 mai bine de zece ani, în iulie 1927 o furtună violentă i-a inundat atelierul și l-a silit să se mute vizavi, la numărul 11. În ianuarie anul următor s-a stabilit acolo pe termen lung și în curând a trecut la achiziționarea proprietăților învecinate: „Veniți de-mi vedeți cele trei colibe”, i-a spus lui Margaret Anderson, redactora-șefă a revistei *The*

Little Review. (Primul articol scris vreodată despre sculptura brâncușiană a fost publicat aici în 1921 de redactorul-șef de atunci, Ezra Pound.). În 1941, „atelierul” cuprindea nu mai puțin de cinci studiouri care comunicau între ele, a cincea achiziție oferind spațiu de depozitare pentru matrițele de gips și lucrările pe care sculptorul voia să le ferească de ochi iscoditori. Așadar, de-a lungul anilor, Brâncuși avea să locuiască, să lucreze, să primească oaspeți și să expună într-un decor aflat în plină expansiune. Și-a dorit ca acest *Gesamtkunstwerk*, să fie păstrat neschimbat pentru posteritate și a făcut din conservarea lui o condiție în testament.

PETER NEAGOE:

„Am să curăț locul ca lumea”. Nu-i plăcea murdăria. Obișnuia să-și țină atelierul curat, cu uneltele la locul lor, să le găsească când avea nevoie de ele. Acum, mai mult ca oricând, totul trebuia să fie curat pentru noua sa muncă. Mătură podeaua, adunând resturile statuietelor, într-un colț. Apoi izbucni în râs. Da, vechile efigii puteau fi ușor transportate în teble pentru mese. Va face două, mari. Vor servi drept bază pentru noile forme.

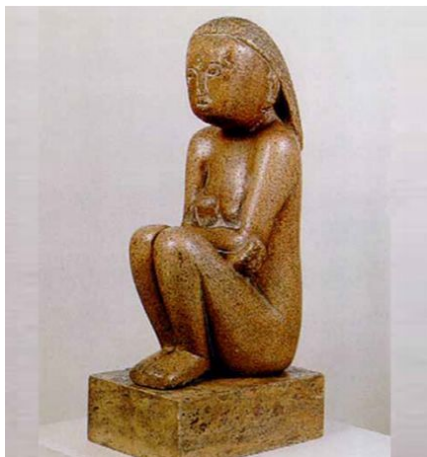
Fără îngrămădeala de statuete atelierul părea gol. Pentru Constantin, însă, era o goliciune plină de viață, care-l chema la treabă, pentru a-l umple cu forme create de mintea lui; forme nemaivăzute până atunci. Se simțea ales și chemat. Îi era foame, dar dorința de-a lucra învinse.

Trebuia să înceapă să-și controleze pofta, pentru a-și oțeli voința; voință care va obliga un corp disciplinat să servească rațiunea, să pătrundă în spatele aparențelor. Ochii i se opriră pe piatra de var așezată pe un suport, jos. Era ceva sacru. Din stâncă omul primitiv a cioplit forme. Trebuie că a privit piatra timp îndelungat, în liniște, așteptând imaginea. Vechii artiști serviseră drept medii, ajutând piatra să scoată la iveală intenția adormită în interiorul ei. Ei exprimau credințe puternice, speranțe, temeri, în modul cel mai simplu și direct. Piatra însăși îi ajută să realizeze forma primară.

PETRE PANDREA:

Atelierul din Impasse Ronsin era centrul acestei vaste confrerii de artă modernă. Sculptorul era un om chivernisit, un artist dublat de om gospodar, un om fără vicii, detașat de lut, fără cutezanța de a-și întemeia o familie, așa cum făceau mulți filozofi și poeți antici, dedicați în exclusivitate operei. Familia acestor creatori și profeți (vates) se formează

din ucenici și admiratori, treptat-treptat, devine vastă și include chiar pe inamici, care devin amici, iar ucenicii în rebeliune devin inamici, pentru a-și căpăta autonomia. Întrepătrunderile sunt numeroase și variate. Atelierul

lui Brâncuși păstra la maturitate și bătrânețe piese din multiplele sale teme fundamentale ale istoriei sufletului uman și ale zbuciumului propriu creator. Aceste piese le-a dăruit prin testament Franței. Se despărțea cu greu de „Foca” și de „Broasca țestoasă zburătoare”, ultima creație, cu care se juca câinele său Polaire parcă ar fi animale vii. „Măiastra” străjuia atelierul din Impasse Ronsin 11, zveltă, luminoasă, cu aspirația spre nesfârșire, ca și „Columna infinitului” în mai multe variante și

materiale.

Darul testamentar al lui Brâncuși a fost răsplătit de oficialitatea franceză după moartea sa. Casa impasului feeric a fost dârâmată. Era o clădire veche în centrul Parisului, lucrările sculptorului, cu tot mobilierul interiorului intact, au fost mutate în Muzeul de Artă Modernă. Acolo era locul adevărat al gloriei lui Brâncuși. S-a păstrat totul până la ultimele unelte, numeroasele lui unelte pe care le-a mânuit ca învățăcel și absolvent al școlii de arte și meserii din Craiova. Brâncuși a fost meseriaș, sculptor, pictor, gospodar, filozof, moralist, om de litere și om de idei.

DOINA LEMNY:

A devenit foarte monden să vii să vezi atelierul lui Brâncuși. Pentru a fi acceptat, trebuie să apelezi la un intermediar care să vrea să te introducă, sau să suni, pur și simplu, pentru a obține o întâlnire. Dacă ești student la arte sau artist, ești admis cu ușurință. Waldemar George observă acest ritual intrat în legendă. „Vizitatorii lui Constantin Brâncuși erau anunțați printr-un gong. Când era dispus să primească, sculptorul venea să deschidă el însuși. Apărea în ținută de zidar, cu un toiag de călător în mână. Făceau turul atelierului. Apoi, lua loc pe unul dintre scaunele sale. Șantierul de lucru al lui Brâncuși era sanctuarul noii sculpturi europene. Cu pași înceți, bătrânul mergea în mijlocul capodoperelor pe care și le disputau muzeele din cele două lumi și dintre care unele vor ocupa un loc la Muzeul de Artă modernă din Paris.

IONEL JIANU

„N-a fost nici înțeles, nici prețuit cum se cuvine...”

Cum a fost privită opera lui Brâncuși în România, în prima perioadă, până la sfârșitul celui de al doilea război mondial, când atitudinea față de avangardă în artă s-a schimbat radical în opinia publică mondială?

În *Universul Literar* din 22 aprilie 1928, Camil Petrescu definea foarte bine situația: „La noi, Brâncuși e foarte puțin cunoscut. Dacă în cercurile artistice e prețuit cum se cuvine, marele public nu cunoaște mai nimic din opera acestui celebru sculptor.” Iar Lucian Blaga, în ziarul *Patria* din Cluj, afirma în 1923: „La noi, firește, opera acestui sculptor ar stârni încă mirarea și indignarea tuturor.”

De fapt, pentru a înțelege felul cum a fost primită opera lui Brâncuși în România, în prima jumătate a acestui veac, se cuvine să facem o deosebire între lucrările sale de început, create sub influența lui Rodin, și sculpturile de după 1908, în care s-au manifestat tendințele înnoitoare care au revoluționat limbajul și concepția despre artă.

Brâncuși a început să expună la Tinerimea Artistică din București în anul 1907. Vreme de două decenii el a continuat să participe, cu mici întreruperi, la expozițiile colective din București. Astfel a expus la Tinerimea Artistică din 1908, 1909, 1910, 1913, 1914 și 1928, la gruparea Arta Română în 1920 și 1924. Ultima dată, a prezentat două desene pentru ilustrarea cărții lui Ilarie Voronca „Plante și Animale”, la Salonul de Alb și Negru din 1929. Publicul român n-a avut, prin urmare, posibilitatea să vadă decât vreo 12 lucrări în 22 de ani. Expozițiile nu durau mai mult de două luni și erau vizitate de un public destul de restrâns, alcătuit mai mult din artiști, ziariști și amatori de artă.

Cum a primit critica de artă a vremii opera lui Brâncuși?

Părerile au fost împărțite, chiar în privința lucrărilor de început, în care mai stăruia încă influența lui Rodin.

„Brâncuși va fi printre artiștii cei mai mari ai lumii”, scria în 1910 Alexandru-Bogdan Pitești, care fusese împreună cu Ștefan Luchian unul dintre întemeietorii Salonului Artiștilor Independenți în 1896 al grupării Ileana în 1898. Alexandru-Bogdan Pitești avea o intuiție și un gust artistic deosebit de dezvoltat, datorită cărora a putut să-și alcătuiască înainte de primul război mondial cea mai interesantă și mai bogată colecție de artă din România, în care figurau mai multe sculpturi de Brâncuși, printre care și *Muza adormită* și *Capul de Copil*.

Despre acest *Cap de Copil*, Al. Bogdan Pitești a scris câteva aprecieri entuziaste, ajungând la concluzia că Brâncuși „tinde la simplificare, la sintetizare, la ideea înaltă, la senzația pură, la emoția spontană și naivă... printr-o artă extrem de intelectuală și de subtilă.”

Nu toți criticii de artă erau însă de aceeași părere. N. Pora scria: „Oribilul *Cap de Copil*, luat parcă din borcanul unei morge, ar trebui să rămână în afara expoziției.”

Olimp Grigore Ioan era de acord cu N. Pora: „*Capul de Copil* de dl Brâncuși e mai degrabă opiesă anatomică decât o operă de artă; ea ar fi putut figura într-o sală de chirurgie.”

Nici sculptura *Supliciul* nu s-a bucurat de o primire mai bună, căci criticul de artă Marc Jeanjaquet scria în ziarul *La Roumanie*: „*Supliciul* ar putea tot atât de bine să fie capul unui degenerat, într-atât expresia lui aparține chipurilor de copii care suferă de o tară ținând de cea mai neagră ereditate. La drept vorbind, această lucrare constituie un caz patologic.”

În schimb, alți critici ca Theodor Cornel, George Murnu și N. Pora au apreciat în cuvinte elogioase această sculptură.

Polemica cea mai înverșunată s-a dus însă în 1910 în jurul sculpturii *Cumințenia Pământului*, prezentată la Tinerimea Artistică. Juriul s-a împărțit în două tabere egale: cea pentru respingerea lucrării (pictorii Kimon Loghi, A. Verona și N. Vermont) și cea pentru admiterea ei (sculptorul F. Storck și pictorii Cecilia Cutzescu-Storck și Ștefan Popescu). Și alți artiști, care nu făceau parte din juriu, au luat atitudine

împotriva acestei sculpturi (sculptorul O. Spaethe) sau în favoarea ei (pictorii G. Petrașcu și Jean Al. Steriadi).

Controversa a continuat și în presă. Al. Tzigara-Samurcaș, Olimp Grigore Ioan, Leo Bachelian au criticat cu asprime *Cumințenia Pământului*, pe când Al. Vlahuță, N.D. Cocea, Camil Ressu, Theodor Cornel și Cecilia Cutzescu-Storck i-au luat apărarea./.../

Sfătuit de G. Petrașcu, inginerul Gheorghe Romașcu a cumpărat *Cumințenia pământului* pe care Brâncuși o lăsase, după închiderea expoziției, în păstrare la prietenii săi Cecilia și Frederic Storck.

Al. Vlahuță era, pe vremea aceea, unul dintre scriitorii români de frunte, care avea un deosebit interes pentru artă. Fusese bun prieten cu Nicolae Grigorescu, și publicase în 1910, în editura Casei Școalelor, o importantă monografie despre marele pictor, rămasă până astăzi cea mai bogată sursă de informații autentice despre viața și opera lui. Sprijinul lui Al. Vlahuță avea deci o deosebită greutate. Polemica stârnită în jurul *Cumințeniei Pământului* nu l-a descurajat pe Brâncuși care a continuat să expună în țară și a obținut în 1912, la Salonul Oficial, premiul întâi de 2000 lei pentru un *Fragment de tors*, foarte apreciat de juriu și de critică.

Venind la București în 1914, Brâncuși a adus o variantă de bronz a *Păsării Măestre*, pe care n-a prezentat-o la expoziția Tinerimii Artistice din acel an și a lăsat-o în păstrarea prietenilor săi Cecilia și Frederic Storck. Această *Pasăre Măiastră* va putea fi văzută de publicul bucureștean abia în decembrie 1924 la „Prima expoziție Internațională de plastică modernă în România” organizată de revista *Contemporanul* la Maison d'Art din strada Corabiei no. 6, în apropierea Ateneului Român.

Această expoziție a fost prima încercare de a lansa în România mișcarea dadaistă, întemeiată în 1916 la Zürich de Tristan Tzara, Marcel Iancu, Jean Arp, Hugo Ball și alți câțiva tineri scriitori și artiști.

Marcel Iancu făcea parte din comitetul de organizare al expoziției *Contemporanul*, împreună cu Ion Vinea și M.H. Maxy. Pe lângă Brâncuși mai expuneau Jean Arp, Kurt Schwitters, W. Eggeling și H. Richter, fruntași ai mișcării dadaiste, precum și alți artiști de seamă ca Paul Klee. Pictura românească era reprezentată de Marcel Iancu, M.H. Maxy, Mattis Teutsch, Victor Brauner, iar sculptura de Militza Petrașcu, fosta ucenică a lui Brâncuși.

Lucian Blaga și Ion Vinea au admirat, în această expoziție, *Pasărea Măiastră* și au scris fiecare un poem în cinstea ei. Acela al lui Vinea a apărut în numărul special consacrat de revista *Contemporanul* lui Brâncuși, la care au colaborat și Militza Petrașcu și Marcel Iancu.

N-am putut vedea această expoziție, deoarece în septembrie 1924 am plecat la studii la Paris, dar, prin scrisori, am avut ecouri despre vâlva pe care a stârnit-o în rândurile tinerei generații de pe vremea aceea.

Mișcarea de avangardă a rămas totuși marginală. Neînțelegerea și adversitatea față de sculptura lui Brâncuși s-au manifestat din nou în 1928, cu prilejul Expoziției Jubiliare a Tinerimii Artistice unde erau prezentate *Pasărea Măiastră*, *Domnișoara Pogony*, *Sărutul* (sub titlul *Iubirea*) și un *Cap de expresie*. Camil Petrescu scria în acest articol: „Puține de tot sunt numele românești care se bucură azi de celebritatea lui Brâncuși. I se dedică poeme, i se închină în străinătate numere speciale de revistă. E considerat de către germani și englezi mai ales, drept creatorul sculpturii moderne.”

Dar tocmai această „sculptură modernă” nu era acceptată pe atunci în România, după cum reiese limpede din atitudinea ostilă a lui Oprescu care scria în 1935: „... la începutul secolului (Brâncuși) a abandonat o manieră în care dobândise un mare renume și a trecut brusc în rândul acelora care voiau să regenereze sculptura, să inspire un sentiment nou, să rupă cu trecutul.

S-a apucat să simplifice, să concentreze, să educe formele la figuri mai mult sau mai puțin geometrice. Așa a început sculptura abstractă. Un ou, subliniat abil prin câteva trăsături, a devenit imaginea ideală a unui frumos cap de femeie. Aceste lucrări, bizare dar atrăgătoare prin simplitatea lor voită, au fost expuse la salonul Independenților. Pe urmă sculptorul, prea mândru pentru a-și mai expune operele, n-a mai trimis nimic... s-a făcut vâlva în jurul acestei arte. Dar, în definitiv, *Brâncuși nu aparține sculpturii românești*.

Colecționarii de artă din România n-au arătat niciun interes pentru sculptura lui Brâncuși. În afară de prietenii săi apropiați Victor N. Popp, Cecilia Cutzescu-Storck și Frederic Storck, doar Al. Bogdan-Pitești a înțeles valoarea excepțională a operei lui Brâncuși și i-a cumpărat mai multe lucrări. Anastase Simu, care cumpărase prima versiune a *Sărutului*, n-a mai vrut să achiziționeze și alte lucrări de Brâncuși după 1908. În 1942 am primit de la doamna I. Darvari spre vânzare la Căminul Artei, un *Cap de Fată* cioplit în piatră de Brâncuși. Timp de doi ani a stat în vitrina

galeriei și nimeni nu s-a interesat măcar de preț, care era destul de modest. După bombardamentele din 1944, care au distrus vitrinele galeriei, am restituit doamnei Darvari această sculptură rămasă nevândută.

Ansamblul de la Târgu Jiu, ridicat în 1937-1938 ca un monument în cinstea eroilor din primul război mondial, care reprezintă o culme a creației brâncușiene, n-a fost nici înțeles, nici prețuit cum se cuvine în semnificațiile lui adânci. În presa vremii, doar Claudia Millian a scris în noiembrie 1937 un articol entuziast despre *Poarta Sărutului* fără a pomeni

nimic de *Coloana fără sfârșit* și de *Masa tăcerii* care făceau parte din acest ansamblu.

Aceia care au pornit lupta pentru promovarea artei lui Brâncuși în

România, în deceniul 1930, au fost Petru Comarnescu, V.G. Paleolog și Ionel Jianu. Această luptă a durat vreo cincizeci de ani, dar a fost încununată de succes.

Petru Comarnescu a publicat în revista *Criterion* din 1934 primul său articol despre Brâncuși, urmat în 1944 de „Valoarea românească și universală a operei lui Brâncuși”, și în 1945 de „Om, Natură și Dumnezeu în plastica românească”, ambele apărute în *Revista Fundațiilor Culturale Regale*.

În editura Ramuri din Craiova, s-a publicat în 1938 cea dintâi carte despre Brâncuși de V.G. Paleolog, care în 1944 a tipărit „A doua carte despre Brâncuși”, iar în 1947 un album în limba franceză intitulat *C. Brancusi*. Literatura brâncușiană a fost astfel inaugurată de V.G. Paleolog, care are meritul de a fi lansat pe plan mondial primele cărți consacrate acestui mare artist.

În toamna anului 1938, am publicat în *Jurnalul Doamnei* un articol cu date biografice și amintiri ale artistului, intitulat „Brâncuși, o lecție de artă, o lecție de viață”, care se încheia astfel: „Brâncuși a prins, prin minunea artei, pentru veșnicie, avântul și grația zborului. Am mai vorbit mult cu Brâncuși. Despre lume, despre artă și viață. Și am înțeles de ce Brâncuși e considerat astăzi ca unul din cei mai mari sculptori ai lumii.”

În primul număr al revistei *Lumină și Culoare* din luna mai 1946, am publicat articolul „Mărturii: C. Brâncuși”, iar în *Revista Fundațiilor Culturale Regale* din același an, studiul „Legenda lui Brâncuși”. Acțiunea

pentru promovarea artei lui Brâncuși a fost dusă cu și mai multă eficacitate în a doua perioadă a răspândirii faimei sale în lume, care începe din 1950 și se dezvoltă mai ales în deceniile 1960 și 1970...

(Am păstrat ortografia autorului; textul reprezintă un fragment, în primă formă, din monografia pe care Ionel Jianu o pregătea în 1991 pentru o editură din S.U.A.)

CRONOLOGIE BIOGRAFICĂ (sinteză)

1876, 19 februarie – Se naște **Constantin Brâncuși** în satul Hobița, comuna Peștișani, județul Gorj; provine dintr-o familie de țărani; manifestă de mic talent pentru sculptura în lemn, inspirat de meșteșugurile populare;

1887 – pleacă de acasă și lucrează ca ucenic în diverse ateliere și prăvălii;

1894–1898 – urmează Școala de Arte și Meserii din Craiova, unde se remarcă prin talent deosebit; realizează primele lucrări academice și obiecte decorative;

1898 – este admis la Școala Națională de Belle-Arte din București;

1902 – absolvă cu distincții Belle-Arte-le; realizează lucrarea „Ecorșeu”, apreciată pentru precizia anatomică;

1903 – primește prima comandă publică: bustul generalului Carol Davila (București);

1904 – pleacă spre Paris, face drumul în mare parte pe jos, traversând Europa (Budapesta, Viena, München);

1905 – este admis la École des Beaux-Arts din Paris;

1907 – lucrează pentru scurt timp în atelierul lui Auguste Rodin, pe care îl părăsește spunând celebra frază: „La umbra marilor copaci nu crește nimic.”;

1907–1914 – începe maturizarea stilului și particularizarea limbajului plastic; creează primele versiuni ale unor lucrări fundamentale: „Sărutul”, „Cuminenia Pământului”, „Domnișoara Pogany”; se îndepărtează de realism și pune bazele sculpturii moderne, axate pe esență, formă pură și simbol;

1914–1918 – apare recunoaștere internațională: prima expoziție importantă în SUA, la New York (1914); devine cunoscut în cercurile

avangardiste europene și americane; realizează primele versiuni ale „Păsării Măiestre” și „Pasării în văzduh”;

1920–1938 – consacrarea; creează lucrările celebre: „Coloana fără sfârșit” (variante), „Muza adormită”, „Peștele”;

1937–1938 – realizează Ansamblul monumental de la Târgu Jiu, dedicat eroilor căzuți în Primul Război Mondial: „Masa Tăcerii”, „Poarta Sărutului”, „Coloana fără Sfârșit”;

1939–1956 (ultimii ani) – trăiește retras la Paris, în atelierul său; e recunoscută influența sa asupra artei moderne; refuză să revină definitiv în România din cauza regimului comunist.

1956 – donează statului francez atelierul și operele sale;

1957 – moare la Paris (16 martie), în vârstă de 81 de ani; este înmormântat în Cimitirul Montparnasse; în comentariile de presă e declarat „părintele sculpturii moderne”;

(Dosar întocmit de *Emil Nicolae*)

Poezii de Marilena Apostu

ziua trece fără să știe ce se poate întâmpla

corăbierii grăbesc vinovăția vorbind pe rând
greierii dorm cu multă ușurință
drumuri ne amintesc de ferestrele din tinerețe

poți scoate pasărea din capcană
tăcerea face palmele pâlnie
așază aerul până la absurd

suntem o naștere fericită
mătasea crește pe sânii femeii
pupilele îmbrățișează
nu avem de ce să ne plângem
până într-o zi

iubim răsăritul și cocoșii

blestemul e obișnuit cu țărâna prefăcută în om
dimineți risipite
sunt arătate cu degetul
sau plecate spre o lume fără dezordine

sufletul nu-și dă seama că trebuie

să înflorească cu îndemânare
se aseamănă cu pământul iarba
sângele gândul
uimirea aruncă în plămâni viață
pentru negustori de cuvinte

o pată de sânge tulbură zgomotul
într-o zi de luni

îmi închipui că buzunăresc

până la refuz prietenii
aștept să treacă sfârșitul zilei

zarzărul
mi-a promis întâlnire cu primăvara
până atunci voi scrie despre cum ai adormit
pe sânii mei până dimineață

frigul știe să mintă tragic
când sufocă bocete nebune
Kafka e o liniște scursă pe pământ

pisicile vestesc întunericul și jurăminte

scrise cu jumătate de vorbă
marșul elefanților sărbătorește vinul
adus pe spinarea sclavilor

cărțile din bătrâni amintesc de minute
începute acum două mii de ani

coaja plesnită niciodată nu va străluci

degeaba e liniște în frunze

nu-ți pot auzi gândurile
rochia cea nouă așteaptă cu răbdare
pentru a nu știu a câta oară
lumea m-a vorbit de rău că nu știu
să mă vindec de lună plină și de
irisul perfect rotund

astăzi n-o să ajung
voi da cumișteniei foc

în somn toți te părăsesc

cărarea strânge urme de fier încins
a sălbăticit îngeri mai anevoie decât nepăsarea

blana vulpii dezvelește absențe în fața lumii
mărturisește sacrul ocrotit în lăcașuri
sângele dezvăță mirosul de lapte

nu mă încred în spovedanii
ochii sunt singurii cu har

pe stradă disperarea umblă năucă

livada nehotărâtă sub unghii
voia să-ți vorbească despre zarzări înfloriți
cerul se sparge de geam
cuvintele nu pot aștepta
o ploaie uitată încet a risipit vântul

voi rămâne acasă

te-am așteptat în fiecare noapte ca un copil sărac

luna stă trează până când zorii o gonesc
trebuie să aleg între
frumusețe de-adevăratelea și râu

te-am așteptat să vedem tristeți laolaltă cu bucuria
biletele la spectacol s-au epuizat
culori mărturisesc: îngerul nu e singur

somnul mă cuprinde

într-o zi mi-a spus: ajută-mă să văd lumea

până când voi găsi ”pruncul mătrăgunii”
nu pot călători fără rost
am văzut femei pure

jur cu măsură
de două ori am fost părăsită
a treia oară s-a săturat de mine
deoarece am intuit
cum gândesc noaptea nebunii

ascultă fără să răspunzi!

nu-ți pot spune că o trădare ascunde ridurile
te-am privit până când ochii au explodat
la răspunsurile mele

rănilor fac frumusețea să vadă
da, am iubit într-o vară
îmi plăcea șoapta ta de copil hrănită încet

era dorință de ieri neterminată
era cuvânt ținut în brațe
mă rugai să uităm teama
în sala de așteptare

lumea a uitat că îmbătrânim
fără să cunoaștem pielea pictată
suntem o bibliotecă furișată în geamantane

am o prietenă surdo-mută

azi-noapte n-am înțeles nimic
din dialogul ei cu tăcerea
trebuie să nu trezesc zgomotul lor

Dumnezeu cheamă oameni de unul singur
a îngăduit ferestrele cu vitralii
să sporească muguri
la amiază
pagina aceasta ninsă nu se va ofili

ochii simt bătăile inimii tale

brațe pregătesc îmbrățișări până-n zori
albul înflorit degrabă va vedea soarele
cum își serbează fiii

ne vom număra pașii
ne-a rămas zgomotul ridicat
nu-ți fie teamă!
ne leagă cuvântul

ciorile au oprit splendoarea zăpezii
înșirând porunci în amurg
întreaga stradă visează iarna
doar covorul adună întristări noaptea
e zadarnic

presimțirile așteaptă de-o zi

e vremea

să auzim despre clipa care alege
să fie aproape de voce sau plâns
răsăritul așteaptă cu blândețe să împărțim
vorbe cu adevărat și respirația ploii de vară
coapsele adorm precum o părere
răbdarea e mută
destramă din carne...

insomnii păstrează iarna până la capăt

e vremea
să auzim cum înflorește un măr

vom lua de la capăt vorbind despre lume

despre unul sau altul
am un loc unde pot scrie
despre străzi și minuni
iubiri-felinar ziduri și câini sunt
precum un paznic de garduri
pletele în vânt cunosc drumul
iarba crește sfioasă
noi suntem neașteptare

vine primăvara

(Poeme din volumul "Un om strivit", în pregătire)

Nouri

sub senin

eseuri de *Ion Dorofte*

Blândețea, între intoleranță și răbdare

Intoleranța, boala diversității. Realitatea universală este guvernată de diferențiere și de diversificare. Intoleranța își arogă adevărul absolut și rupe din întregul nostru al tuturor. Ignoră diferențierea. Paradoxul e că, vrând să-și păstreze specificitatea, intoleranța distruge condiția care face specificitatea posibilă: existența celuilalt.

Dintotdeauna a existat o ură între rase și ginți, între clase și crezuri. Au existat opresiunile religioase, urgia pogromurilor și, în zilele noastre, manifestări dureroase ale fundamentalismului. Despre toleranță au scris Spinoza, Voltaire, Kant, Steinhardt și destui alții, în încercarea de a evidenția efectele nocive ale intoleranței.

Intoleranța lovește direct în respectul față de cel ce nu este ca tine. Nu respectă credințele și tradițiile altuia, nu consideră că fiecare este îndreptățit să-și aibă propria opinie. Toate acestea nu fac decât să știrbească ceva din întregul nostru al tuturor și să nege faptul că umanul se manifestă prin legea cosmică a diversității.

Răbdarea, o virtute pasivă a curajului, este rezistența în fața răului și a neajunsurilor.

În Evanghelia după Matei (5:5), a treia fericire spune: „Feriți cei blânzi, căci ei vor moșteni pământul.” În greaca veche, cuvântul pentru „blânzi” este *praeis*. Nu înseamnă „slabi” sau „moi”. În vechime, *praeis* descria un cal de război îmblânzit. Animalul nu-și pierduse forța, nici

viteza, nici mușchii. Învățase doar să-și pună puterea sub control. Să răspundă la o comandă, să nu calce în picioare fără rost. Asta e blândețea: forță stăpânită. Putere care alege să nu distrugă.

Răbdarea nu e simplul fapt de a tolera. Înseamnă dârzenia de a rămâne stăpân pe tine și chiar puterea de a accepta. Nu trebuie să te împingă la negarea de sine. Trebuie să fie însoțită de nădejde.

Răbdarea fără nădejde duce la resemnare. Cine știe să aștepte prin răbdare face pași siguri spre îndepărtata izbândă.

Blândețea ține de puterea noastră de iubire. Se poate cultiva, dar, în principal, este o însușire a oamenilor înzestrați din fire cu blândețe.

Blândețea nu trebuie să aibă de-a face cu lipsa de fermitate, altfel duce spre slăbiciune. Cu alte cuvinte, blândețea știe unde trage linia, are discernământ. Are coloană vertebrală.

În loc de concluzii

Din lipsă de blândețe, diferențele pot deveni diferende. Blândețea este cea care ține diversitatea în matca ei firească – ca bogăție, nu ca război. Ea dă răbdării tărie și dă nădejdi căldură. Ia toleranței naivitatea și îi dă fermitate.

Poate de aceea blânzii vor moșteni pământul. Nu pentru că sunt slabi, ci pentru că sunt singurii care nu-l transformă în ruină în timp ce încearcă să îl stăpânească.

Dezamăgirea, între adevăr și dreptate

Adevărul este valoarea morală fundamentală, iar dacă ținem cont că dintre toate relele minciuna roade cel mai adânc, rolul adevărului este să triumfe.

Nu trebuie să zăbovim asupra adevărului filosofic, ci pur și simplu trebuie să ne gândim la adevărul evident, cel care este în văzul tuturor, chiar dacă nu-l văd toți. Raportarea la adevăr este raportarea dintre declarație și faptă: a spune ce faci și a face ce spui.

Adevărul nu are voce de catifea. Când intră în cameră, aerul se taie. Nu e mare, nu e mic. Nu e bun, nu e rău. Doar este. Când taci un adevăr care ar trebui strigat, nu salvezi pe nimeni. Amâni doar dezamăgirea. O lași să crească în întuneric până rupe ușa.

Faulkner spunea că: „Adevărul este unul singur. El nu se schimbă. El cuprinde toate lucrurile care ating inima – onoarea și mândria, și mila, și curajul, și iubirea [...], și dragostea de dreptate și de libertate.” Avea dreptate. Adevărul nu e un concept. E sânge. Dacă-l oprești, se face cheag. Iar cheagul poate ucide.

Dreptatea e felul în care oamenii au învățat să stea la aceeași masă fără să-și scoată cuțitele, făcând conviețuirea posibilă. În istoria civilizației, prima dată a fost scrisă pe piatră în Babilon – Codul lui Hammurabi, cu vreo 3700 de ani în urmă. „Ochi pentru ochi.” Aspră, dar măcar era scrisă. Știi la ce să te aștepti.

Au venit apoi Licurg din Sparta și Solon din Atena să dregă legi când cetatea se clătina. Mai târziu, dreptul roman, șlefuit de Iustinian, a pus bazele unor principii de dreptate valabile până în ziua de azi. Istoria dreptății spune un lucru simplu: când un om e lovit de nedreptate, cineva trebuie să răspundă, oricine ar fi.

Așa cum specifică John Rawls în *A Theory of Justice*: „Fiind virtuți primare ale activității umane, adevărul și dreptatea nu admit compromisuri.”

Dezamăgirea – camera dintre două uși, unde, când înțelegi că între „așa este!” și „așa ar fi trebuit să fie!” se cascadează o prăpastie, acolo locuiește ea. E o cameră cu două uși: pe una scrie Adevăr, pe cealaltă scrie Dreptate. Când intră amândouă odată, e pace. Când intră doar una, începi să te sufoci.

Și mai e o capcană: să lași dezamăgirea să mocnească până devine deznădejde. Deznădejdea e atunci când trănesteți ambele uși și spui: „Dacă nici adevărul nu ajută și nici dreptatea nu vine, la ce bun?” Acolo se termină omul.

În loc de concluzii

Dezamăgirea nu trebuie ocolită; se poate trece prin ea cu ochii deschiși. Vezi adevărul și apoi cauți dreptatea care se poate. Uneori dreptatea înseamnă doar să te ridici, să scuturi praful și să nu mai dai mâna cu cel care te-a mințit. Alteori înseamnă să taci un timp și să înveți ce nu știi.

Dezamăgirea e semnul că n-ai murit încă pe dinăuntru, că încă te arde faptul că lucrurile nu sunt cum ar trebui. Și cât timp te arde, ești viu.

Restul e luptă. Și pentru luptă mai avem timp.

*Gheorghe Erizanu
în dialog cu
Adrian G. Romila*

”Literatura română din Republica Moldova este integrată perfect, mai ales în ultimii ani, în spațiul cultural românesc”

*

”Sandu Mușina îmi spunea pe la mijlocul anilor ’90 că vigoarea și seva literaturii române vor veni din Basarabia”

- Dle Gheorghe Erizanu, sunteți directorul uneia dintre cele mai importante edituri din Republica Moldova. Cărțile de la Cartier ajung frecvent și-n România, le găsim în librării, se caută, se citesc, sunt nominalizate și se premiază. Se-ntâmplă asta și pentru că nu publicați

doar autori basarabeni, dimpotrivă, sunt mulți autori români (de dincoace de Prut, cum am zice) pe care-i scoateți la Cartier. Cum reușiți să vă mențineți, într-o piață editorială concurențială, pe de o parte, și o slabă piață literară de limbă română, pe de alta? E vreun secret? E ceva ce ține de dinamica literaturii în Republica Moldova? În România?

— De la fondare, din 1995, Editura Cartier a fost creată pentru piața de carte românească. Mi s-a părut atunci, și cred și acum că e cel mai firesc demers al unei Uniri fără profitori și fanfaronadă patriotardă. Este logic ca atunci când lucrezi pentru o piață de carte volumele scoase să fie în toate librăriile bune din România și Republica Moldova. Exact ca și cu autorii: sunt din spațiul literaturii române. Chiar de la început, în 1996, la Cartier apăreau volumele lui Alexandru Mușina sau Gheorghe Crăciun. Unicul criteriu pe care l-am avut și îl avem în continuare este calitatea textelor literare. Indiferent unde sunt scrise: Brașov, Bălți, Chișinău, București, Sibiu, Timișoara, Pitești sau Iași. Atunci când ai un scop clar, lucrurile sunt simple. Nu e nimic complicat. Am și avantajul cunoașterii mai bune a literaturii române din Chișinău. Știu ce a însemnat anul 1966 pentru proza română din Basarabia, când au apărut cele patru romane canonice: *Povara bunătății noastre*, de Ion Druță, *Singur în fața dragostei*, de Aureliu Busuioc, *Zbor frânt*, de Vladimir Beșleagă, și *Povestea cu cocoșul roșu*, de Vasile Vasilache. Știu cât de important a fost volumul de poeme *Numele tău* de Grigore Vieru din 1968. Știu cât de importantă a fost literatura pentru copii pentru scriitorii din Chișinău, care era privită ca o supapă de libertate în chingile realismului socialist de atunci. Am avut alte realități. Dar am avut și interesul să cunoaștem literatura română de peste Prut. Era o recuperare firească. Mai ales în anii studenției. Sandu Mușina îmi spunea pe la mijlocul anilor '90 că vigoarea și seva literaturii române vor veni din Basarabia. Sandu era mult mai optimist decât mine. Eu eram mai sceptic. Eu căutam autori în România, iar el îi căuta, ca editor, în Republica Moldova. El i-a descoperit și a mizat pe Alexandru Vakulovski, Savatie Baștovoii, Dumitru Cruđu. A fost generos cu cei care veneau după Generația '80, care se clasiciza în primii ani după 1989. Iar la Editura Cartier apăreau atunci Emil Brumaru, Cezar Ivănescu, Radu Vancu, Dan Coman, Claudiu Komartin sau George Bălan.

- De la Lorina Bălțeanu la Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Cruđu și Tatiana Țibuleac, autorii de la Cartier sunt traduși substanțial în afara limbii române. Putem spune că există un „val Cartier”? Dacă da, e vorba de promovare, de anvergura singulară a fiecărui scriitor, de ambele? Există un gen literar mai căutat decât altele, la traducere?

— În primul rând, e meritul autorilor. Tatiana Țîbuleac, Lorina Bălțeanu, Valentina Șcerbani au intrat în literatura română cu un altfel de limbaj. Unul violent și abrupt. Au dezgolit sentimentele umane fără menajamente și fără poezie. Paradoxul este că proza românească, în mod obișnuit, e scrisă de poeți. Și Tatiana Țîbuleac, și Lorina Bălțeanu sunt adevărații bărbați ai prozei românești. Ele au intrat în proză și s-au afirmat brusc. Trebuia cineva să-i dea dreptate lui Sandu Mușina. Lorina Bălțeanu a fost o foarte bună poetă în anii '80. Dar, după aia, n-a mai scris nimic 30 de ani. Știu că mai are în lucru, după *Legată cu funia de pământ*, un roman. Dacă reușește să-l scrie, atunci vom avea unul dintre cele mai bune romane de dragoste din literatura română. Emilian Galaicu-Păun este scriitorul care topește biblioteci pentru un alineat. A avut alt parcurs. Poetul recunoscut care vine la maturitate cu un roman. Dumitru Crudu este provocatorul. Și ca poet, și ca fondator al fracturismului, și ca dramaturg. Oleg Serebrian, un alt autor Cartier cu traduceri, scrie romane clasice, în sensul bun al cuvântului. În ritmul de viață de azi nu cred că sunt mulți scriitori care studiază ziarele vremii ca să vadă dacă era zi cu soare sau cu nori în prima joi de iunie din 1940 în Cernăuți. Pentru două rânduri din romanul *Cântecul mării*.

Pe de altă parte, avem autori care au apărut cu volume pe la alte edituri, dar au devenit vizibili după cărțile de la Cartier. Și mă refer aici, la ultimele cazuri, cel al Danielei Rațiu cu romanele *Sfârșitul lumii e un tren* și *Frica* sau cel al lui George C. Dumitru cu *Tot ce rămâne*, care au fost observați de critica literară, au fost sau sunt traduși în franceză, germană, olandeză sau greacă. Nu știu dacă e bine să vorbesc de efortul editorului ca aceste cărți să fie vizibile și să fie traduse. Sigur că există acest efort. Pe care cititorul și autorul nici nu trebuie să-l vadă sau să-l simtă. Ține de meserie. Și de un efort sistemic și constant. Și, de multe ori, de noroc. Dar primordial e calitatea textului. Nu poți promova un text care nu are valoare. Iar secretul editorului e simplu: trebuie să crezi în literatura pe care o editezi. Nu poți scoate patru sute de titluri pe an. Nu ai timp să le promovezi pe toate. Ai nevoie de un bun-simț în fața posibilităților.

Ca gen literar, sigur, romanele sunt cele care se pretează la traducere. Și vorbesc în primul rând de romanele povestașilor. Orice editor străin va atrage atenția și la volumul cărții. O carte de peste 300 de pagini își va găsi un editor străin mai greu decât o carte de până la 250 de pagini. E o tendință generală pe piața editorială mondială. Sigur, avem și excepțiile marilor scriitori. O scriitură barocă, de asemenea, își va găsi mai greu un traducător și editor străin.

Pe de altă parte, noi am reușit și cu eseu *Jurnal precar* al Tamarei Căraș, filozof, tradus și apărut în germană.

- *Putem spune că editura dvs. extinde câmpul literaturii române, cu basarabeni și români, la un loc? Sau doriți să mențineți, totuși, și un brand literar strict basarabean? Pot fi ele, azi, deosebite, în concertul global multilingv? Există o singură literatură de limbă română pe ambele maluri ale Prutului sau literatura română din Basarabia prezintă particularități proprii?*

— Mulți ani, la început, am fost percepuți ca o editură românească, la Chișinău cel puțin. Sper că suntem percepuți ca o editură românească și acum, când lumea află că suntem cu viză de reședință juridică la Chișinău. În anii '90 optzeciștii basarabeni au depus un efort imens ca să se sincronizeze cu literatura română. A existat o sincopă care a fost recuperată de optzeciștii din Basarabia. Cărțile *Lunaticul nopții scitice*, de Nicolae Popa, *Cartea rece*, de Irina Nechit, *Personajul din poezie*, de Nicolae Leahu, *Gestuar*, de Emilian Galaicu-Păun, apărute în primii ani de Cartier, au făcut parte din acest efort al sincronizării. Munca de doi ani și ceva și drumurile săptămânale la Iași pentru *Dicționarul Enciclopedic Ilustrat (DEI)*, apărut în 1999, au făcut parte din efortul pentru decomunizare și de unire a realităților de pe ambele maluri ale Prutului. Era primul dicționar enciclopedic postbelic care includea nume și realități din întreg spațiul românesc. Înțeleg ce avea în vedere Paul Goma prin „basarabenism” în intervențiile sale la televiziunea franceză din anii '90, dar acest specific face parte din cultura română. Exact ca specificul bucovinean, ardelenesc, bănățean sau oltenesc. După anii 2000, după aparițiile lui *Pizdeș*, de Vakulovski, *Iepurii nu mor*, de Baștovoii, și *Merișor*, de Constantin Cheianu, care au exploatat ultimele cioburi imperialiste ale scriitorilor basarabeni (în cazul Ernu e vorba mai mult de ideologie decât de literatură), literatura scriitorilor români din Basarabia s-a integrat și sincronizat cu literatura colegilor de peste Prut. Astăzi pare firesc ca un scriitor bun din Brașov sau Sibiu să apară la Cartier, iar un scriitor bun din Bălți să apară la București. Da, există o singură literatură română. Pe ambele maluri ale Prutului.

”În Republica Moldova, la inițiativa Maiei Sandu, au apărut cluburile de lectură. Este important ca lumea să vadă că oficialitățile unui stat intră în librării, cumpără cărți, citesc”

- Cum vedeți azi, în 2026, pulsul editorial (ritm de publicare, receptare, vânzări, traduceri), în comparație cu, să zicem, începutul anilor 2000? E mai rău, e mai bine, e tot așa? Vă-ntreb pentru că în România inclusiv marile edituri au acum mari probleme din cauza scăderii vânzărilor și a interesului pentru cartea tipărită. Procentele arată tot mai rău, de la un an la altul. Stă Republica Moldova altfel? Mă gândesc că, în cazul ei, avem de-a face cu un stat mai mic și mai sărac, în general, care nu poate avea priorități stringente în a investi cultural.

—Anul 2008 a fost, din punct de vedere editorial, cel mai bun an pentru noi. Nu am reușit să revenim la datele statistice de atunci. Chiar dacă, din punct de vedere politic, Republica Moldova era în cel mai complicat an. Regimul Voronin începea să se osifice într-un regim autoritar. Voucherul de 100 de euro pentru profesorii din România a fost o gură de aer pentru editori, inclusiv pentru noi. După aia a venit criza economică globală. Noi am simțit-o deja în octombrie 2008. Nu cred că 24,5 milioane de euro anual, care s-ar cheltui pentru voucherul destinat procurării cărților de către profesori, reprezintă o sumă care l-ar putea speria pe Bolojan din cele 400 de miliarde de euro. Electrocentrala Craiova are de trei ori mai mari pierderi decât suma care ar da o gură de aer editorilor români. Farmecul culturii e că nu are nevoie de investiții mari ca să se redreseze.

Mărirea TVA la carte, de la 5% la 11%, din august anul trecut, noi, ca editură care exportăm carte în România, suntem primii care o simțim. Cărțile Cartier intră pe rafturile librăriilor din România cu TVA-ul achitat în avans, la vamă. Piața de carte a fost perturbată de pandemie, apoi a venit războiul ruso-ucrainean la scară largă, care a rupt lanțurile logice pentru aprovizionarea cu hârtie, carton pentru tipografiile din Republica Moldova. Războiul tarifelor declanșat de Trump ne-a făcut să pierdem piața vânzării de e-bookuri în Uniunea Europeană (vindeam cartea digitală printr-un rezident fiscal american, care deja nu mai poate vinde în UE). Apoi TVA-ul. Nici nu avem timp să ne plângem. Ultimii patru ani, piața de carte din

Republica Moldova e în ușoară scădere. Statistic, vorbim de peste 2.000 de titluri anual. Dar aproape o jumătate dintre ele sunt teze și lucrări universitare cu tiraje de până la 50 de exemplare.

Investițiile în cultură pot fi făcute și de state sărace și mici. Ele nu sunt mari. Și pot fi mult mai eficiente decât acoperirea bugetară a găurilor din agricultură sau industrie. Programul Național de Editare al Ministerului Culturii din Republica Moldova e de 250 de mii de euro. În cadrul lui sunt tipărite anual circa 100 de titluri. Câte 300 de exemplare dintre ele ajung în biblioteci. Sigur, nu acoperă necesarul pentru cele 1.300 de biblioteci ale Republicii Moldova. Dar este un pas înainte. Uniunea Editorilor din Republica Moldova a promovat această lege din 1998. A fost aprobată și implementată în anul 2010. Era vorba pe atunci de circa 60 de mii de euro. Prin comparație, doar subvenția anuală în agricultură în Republica Moldova e de circa 350 de milioane de euro. Nu vreau s-o fac pe cârcotașul. Ne mulțumim cu puținul. Este important ca acest program să funcționeze cel puțin tot atât de bine ca în ultimii ani.

- Considerați că statul ar trebui să aibă un rol mai mare în finanțarea și stimularea industriei de carte? Sau ar trebui un parteneriat egal între stat și privat? Cum vedeți lucrurile în această chestiune?

— Statul trebuie să-și respecte legislația pe care a adoptat-o. Există Legea bibliotecilor, în ambele state, în care se vorbește clar despre aprovizionarea cu carte și finanțarea fondului de carte pentru biblioteci. Dar ea nu se respectă. Nici în Republica Moldova, nici în România. În Republica Moldova bibliotecile sunt la cheremul administrației publice locale. Articolul cu privire la fondul de carte pentru biblioteci e la coadă. Dacă vor fi bani în decembrie, atunci vor procura câteva cărți pentru bibliotecă. Dar în majoritatea primăriilor banii se termină la articolele de mai sus: salarii, căldură, reparație drumuri. Unica bibliotecă din Republica Moldova care are propria ștampilă și un buget anual mic (circa 4.000 de euro) e cea din Strășeni. Biblioteca cu fondul de carte la zi e biblioteca publică din Strășeni. Altfel, mai ales în bibliotecile din nordul Republicii Moldova, practic nu există fond de carte românească. Majoritatea cărților sunt cu caractere chirilice. Plus donația României din anii 2000 cu cărțile „Litera” (Biblioteca școlarului) și donația de carte din depozitele editurilor românești după acel minunat program „carte plus ziar” din anii 2010, care a ucis și cititorul de ziare, și cititorul de carte, donația de un milion de euro în perioada Băsescu. Cărțile „Litera” sunt rufoase și ocupă un metru jumătate de raft în acele biblioteci, iar cărțile „Adevărul” sunt nedeschise și stau frumos pe doi metri de rafturi. Ultima mare donație a României

pentru bibliotecile din Republica Moldova eu nu am văzut-o în biblioteci. A fost o acțiune de PR excelentă. Cele opt tiruri cu donație de carte au avut panouri publicitare, au fost filmate cu drona la plecarea din București, la intrarea în vamă, la intrarea ca la o paradă militară și alinierea în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău. Eu mă întrebam cum vor fi repartizate de câțiva oameni 160 de tone de carte? Estimativ ar fi 8 milioane de cărți. Ar fi trebuit ca în bibliotecile noastre, în cele 1.300, să intre, în fiecare dintre ele, peste 6.000 de volume. Ori sunt tembel la matematică, ori ceva greșesc, dar eu nu am văzut în biblioteci intrări de carte.

În rest, e carte de peste 50 de ani, din perioada RSSM. Sunt uimit că elevii noștri mai citesc. Am vorbit mai sus: statul poate interveni cu acele vouchere pentru achiziție de carte pentru profesori. Ar fi o soluție pentru editori. Statul trebuie să asigure promovarea lecturii la nivel național. Care nu costă mult. Sau aproape deloc. În Republica Moldova, la inițiativa Maiei Sandu, au apărut cluburile de lectură. Este important ca lumea să vadă că oficialitățile unui stat intră în librării, cumpără cărți, citesc. Pentru asta nu e nevoie de sume imense. E nevoie doar de îndemn. Statul trebuie să asigure prezența editurilor la cele mai importante târguri de carte. Nu sunt adeptul ca statul să se implice masiv în editarea de carte. Uniunea Sovietică și, mai nou, Rusia, care își dă seama de importanța cărții, se implică prin programe de subvenție în editarea cărții naționale. Dar ei impun politica editorială și interesele statului rus prin aceste subvenții. Nu cred că e bine pentru libertatea cuvântului și pentru democrație asemenea ingerințe.

Intervenția statului în cartea de debut, cred că în Norvegia, mi se pare relevantă. Orice debut este cumpărat de stat și distribuit în bibliotecile publice. Asta înseamnă o șansă pentru viitorul literaturii. Și mi se pare o chestie mult mai democratică decât subvențiile din cadrul Programului Pușkin din Rusia, care este clar ideologic.

”AI-ul ar putea fi un instrument care să ne economisească foarte mult timp, pe de o parte. Dar ar putea să elimine și scriitorii de duzină și grafomanii din literatură”

- Unde vedeți un pericol major și aproape sigur pentru industria editorială tradițională, „pe hârtie” adică? În Inteligența Artificială, care produce și postează rapid oricând și oriunde conținut? În scăderea interesului pentru suporturile clasice de texte, în detrimentul suporturilor digitale? În scăderea numărului de cititori de carte?

— Azi am semnat primul contract de traducere cu o editură americană în care este stipulat clar că traducerea nu va fi făcută de Inteligența Artificială. Depinde cum privim IA. Ar putea fi un instrument care să ne economisească foarte mult timp, pe de o parte. Ar putea să elimine scriitorii de duzină și grafomanii din literatură. Niciun grafoman nu rezistă ritmului de scriere al IA. Cred că scriitorii buni vor avea locul lor. Pe de altă parte, putem fi ultimii dinozauri ai lumii editoriale. Pentru sănătatea mintală a fiecărui individ e nevoie, totuși, să citească din cartea clasică cel puțin 5 pagini pe zi. E ca în publicitatea cu „pentru sănătatea dvs., consumați doi litri de apă pe zi”. Eu sunt optimist sau, poate, naiv, dar dacă *Rusoica* lui Gib Mihăiescu a apărut în anii '30 într-un prim tiraj de 3.000 de exemplare, iar ultima carte a Tatianeî Tîbuleac *Când ești fericit, lovește primul*, la aproape 100 de ani, apare într-un prim tiraj de 5.000 de exemplare, înseamnă că lectura are viitor. În Spania, romanul *Vara în care mama a avut ochii verzi*, de Tatiana Tîbuleac, a depășit 150.000 de exemplare. Avem motive să fim optimiști. Norvegienii, care au fost cei mai avansați în digitalizarea manualelor școlare, acum investesc 120 de milioane de euro ca să revină la manualele clasice.

- Sunteți și un cunoscut scriitor, nu doar editor. Vă mișcați, de fapt, într-o familie de scriitori. Am să simplific un pic, eseistica dvs. vagantă (pe blog și pe hârtie), încadrându-vă discursul în ceea ce numiți „bookiseli”. E „bookiseala” un fel de panoramare fragmentară, liberă și tăioasă a realității contemporane basarabene, cu tot ce are ea mai important istoric, politic, cultural și social? Cum v-ați autoîncadra, ca stil,

ca gen, ca abordare intelectuală? Cum ați vedea, de pildă, din acest punct de vedere, cartea dvs. din 2023, Și-am să devin erou?

—Am început să scriu pe blog din cauză că am făcut site-ul cartier.md. Pentru vizibilitatea site-ului trebuia să avem și niște bloguri. Am început mai mulți. Dar eu am fost mai insistent. Ceilalți s-au plictisit. Ori s-au dezamăgit. Am scris inițial ca o chemare la firesc a lucrurilor care mă înconjurau. Domeniile erau și sunt diferite: cultural, editorial, politic, social, educațional.

Când ești prins într-un cotidian administrativ și editorial, nu ai timp de multe cuvinte. Sigur, dacă ești într-o bibliotecă, la masă, cu veioză și ai tot timpul din lume în față, atunci poți să scrii fraze lungi, așezate, fără niciun punct pe pagină, ca în *Satantango*, de Krasznahorkai. Dar în situația mea, tot romanul ultimului laureat Nobel l-aș reduce la „Futaki se scobește în nas”. În *Și-am să devin erou* sunt selectate textele de pe blog, scrise în ultimii cinci ani înainte de apariția cărții. Au fost o mie de pagini, am făcut o selecție din ele. Sunt texte scrise în primele zile ale războiului mare început de Rusia în Ucraina în februarie 2022, când nu știam dacă Ucraina va rezista, dacă Republica Moldova va fi și ea ocupată de Rusia. Am zis că e bine să rămână o dovadă scrisă pentru istorie despre cum ne comportăm în situații de incertitudine. Nu sunt adeptul „artei pentru artă”, nici adeptul artei angajate ideologic, dar un scriitor trebuie să se ghideze de bunul-simț. Nu ni se cere imposibilul.

- Tot dvs. ați inventat ideile de „optimism moderat”, de „erizanoigramă” și de „text egoist”. Sunt doar licențe poetice, sunt concepte sustenabile literare? Sunt circumscrise strict realităților din Basarabia din ultimele decenii, despre care tot ați scris?

— Nu sunt atât de megaloman ca să am pretenții pentru crearea unor genuri literare noi. Cred că vreun critic literar a zis „erizanoigramă”. Nici n-am știut de asta. Da, într-o situație în care Republica Moldova se bălăcește de peste 30 de ani în zona gri a istoriei, fără nicio perspectivă, am crezut că e nevoie de injectat un „optimism temperat” sau un „optimism realist”. Când te înconjoară doar noutăți proaste e nevoie și de o perspectivă. Bine, în ultimii ani situația politică din Republica Moldova s-a schimbat. Și eu am început să mă dau cu părerea mai rar. Avem acum o gloată de juni justițiar, care se dau cu părerea despre orice. Încerc să evit datul cu părerea despre orice. Se devalorizează noțiunea de dreptate. Și apoi nu sunt specialist în toate. Încerc să vorbesc despre lucrurile pe care le știu mai bine sau sunt informat mai bine. Iar noțiunea de „texte egoiste” e

o scuză pentru subiectivitate. Oricum, nu putem fi obiectivi sută la sută. Avem simpatii, avem mai multe sau mai puține informații despre anumite evenimente.

- *O curiozitate personală, în final! Mircea V. Ciobanu a publicat la Cartier în 2026 un tom masiv (aproape 800 de pagini), cu titlul: Literatura română din Republica Moldova. 1991-2025. Istoria unor cărți. Cum s-a născut acest proiect, cum a ajuns la dvs. la editură și cât de important e pentru literatura de peste Prut? E unul inedit, va avea o continuitate?*

— Mircea V.Ciobanu a fost cel mai harnic și prezent critic literar din acești 30 de ani. Ideea a fost aruncată de mine. Cu câțiva ani în urmă. Să adune cronicile pe care le-a scris în această perioadă despre cărțile autorilor din Republica Moldova. Sigur, sunt cronici subiective, sigur, Mircea V.Ciobanu are preferințele sale literare. Nu sunt de acord cu părerea lui despre romanul *Auzi cum cântă conestoga*, de Doru Ciocanu: Mircea V.Ciobanu este un barthian și, de multe ori, de dragul frumuseții scriiturii lui, uită pe parcursul cronicii să analizeze ce este în carte și vorbește despre ce ar trebui să fie în acea carte. Dar îi respect opțiunea. Manuscrisul inițial avea aproape o mie de pagini. Am convenit să eliminăm cronicile pentru cărțile care nu contează în opinia sa într-o istorie a literaturii române din Republica Moldova (sunt doar cărțile apărute în perioada independenței Republicii Moldova). Am recuperat, de comun acord, anumite cărți pentru care n-a scris recenzii în timpul apariției lor. Avem și scăpări. Le știu și eu, le știe și Mircea. Dar le-am observat deja după apariția cărții. Am diluat cartea cu imagini ale celor mai importante evenimente literare din această perioadă. Ca să fie și o componentă de aerisire a textului doct. E o lucrare care face inventarul celor mai importante cărți și al celor mai importanți autori din Republica Moldova. E o istorie a literaturii române din Republica Moldova. Acestea sunt cărțile noastre din primele trei decenii de independență. Aceștia suntem. Cu scriitorii care au publicat și în perioada sovietică, cu scriitorii care au debutat în anii independenței. Nu e o carte pentru Republica Moldova. E o carte necesară pentru cei care vor să vadă ce s-a întâmplat în literatura basarabeană. Ca informație. Când criticii literari din București sau Iași erau concentrați mai mult doar pe cărțile confrăților lor de acolo. Uitând de basarabeni. Sau din cauză că volumele scriitorilor noștri nu ajungeau în librăriile din România. Nu vrem să fim priviți ca o literatură separată de literatura română din România. E o carte de contextualizare a literaturii basarabene.

Nu cred că e bine să venim cu un alt volum, cu o continuare. Literatura română din Republica Moldova este integrată perfect, mai ales în ultimii ani, în spațiul cultural românesc. Sper că viitorii autori de istorii ale literaturii române nu vor expedia scriitorii basarabeni în două propoziții nepăsătoare ca în cazul *Istoriei...* lui Nicolae Manolescu. Nu suntem nici mai dezaxați, nici mai buni ca scriitorii români din București sau Iași. Suntem diferiți. Și toți facem parte din literatura română.

- *Dle Erizanu, vă mulțumesc foarte mult pentru atenție, efort și timp! De aici, din Piatra-Neamț, care nu-i chiar departe de granița cu Republica Moldova, vă salut și vă mărturisesc că vă urmăresc în continuare! Și ca editor, și ca autor!*

— Eu vă mulțumesc mult.

(Piatra Neamț - Chișinău, 10 – 14 mai 2026)

*Gheorghe ERIZANU s-a născut la 8 iunie 1967 în Cigârleni, Ialoveni. Licențiat al Facultății de Jurnalism a Universității de Stat din Moldova (1991). Din 1987 până în 1995 a lucrat ca reporter, redactor, secretar de redacție în presă. Din 1995 este director al Editurii Cartier. A debutat în 1995 cu volumul de reportaje *Carte orange*, Editura Arc, urmat de *Miercuri când era joi (blogograme)*, Editura Arc, 2012 (Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova); *Ce spun cărțile. Bookiseli*, Editura Cartier, 2012; *Ce spun cărțile. Alte bookiseli*, Editura Cartier, 2014; *Texte egoiste*, Editura Cartier, 2017 (Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova); *Și-am să devin erou*, Editura Cartier, Editura Cartier, 2023 (nominalizat la Premiile Observator cultural).
(foto: **Nadejda Roșcovanu**)*

Poeme de Vlad Scutelnicu

ni-mic

s-a luminat Thales pe la amiază: *apa este totul*
plecând să se odihnească: gândise prea mult pentru ziua aceea

nu drumul, *calea este începutul și primul pas*, a oftat Laozî
Bătrânul Maestru, sărutând cu evlavie cercul de sedef yin-yang și
așezându-l cu grijă sub pernă

Pitagora, privind cerul, soarele, luna, stelele, pământul
de sub tălpi și-a prins barba în mâini gândind așa, ca pentru el,
numărul unu, doi, apoi trei ș.a.m.d. numerele, da, *numerele*
sunt esența lucrurilor,
tuturor lucrurilor și ființelor văzute ori ne, gândite ori ba

Mediterrana continua să țină în spate corăbii îndesate
cu amfore cu vin și să cerșească lui Poseidon zile și nopți
de liniște ca teorema matematicianului să aibă partea ei de
metaforă și
de realitate

estimp, undeva prin Indii, Siddartha, play boy
de felul său, își afișa nemulțumirea că prea o ducea
bine față de ceilalți
unde se termină plăcerea începe suferința?

...sau invers?...
dacă plăcerea e veșnică suferința în ce ape
se scaldă?...

corabia ta, nobile Siddartha, pe ce ape plutește?

Corabia mea? Sper să găesc cât de repede
calea de mijloc. Dă-mi voie să gândesc un răspuns plauzibil

Virtute în toate. **A ști că știi ceea ce știi și că nu știi ceea ce nu
știi!** iată

înțelepciunea s-a revoltat Confucius, sărutând supus poala
mantiei împăratești pentru a se retrage umil în orașul interzis.

Nu, nu, nu se poate așa ceva!
„ Nu te poți scalda de două ori în același râu.”

Și Efes, orașul aflat ceva mai sus de Milet l-a luat în brațe pe
Heraclit

chiar dacă Parmenide cu logica lui aproape ilogică
decreta: **totul este o iluzie!**

în timp ce Zenon își proclama paradoxurile fără sunete de
trompetă

Ahile rămânea în veșnicie mult în spatele țestoasei și totuși
oamenii n-au murit din asta.

? Cum ar putea lumea aceasta să-și
păstreze identitatea fără a deveni o amăgire

S-a ridicat dimineața la prima oră Democrit, a privit optimist
soarele

și-a aranjat toga pe umeri și a rostit simplu:

Atomos!

Socrate nu l-a contrazis. Nici nu avea de ce. Nu-l interesau
universul
și nici materia.

Și-a băut cucuta cu zâmbetul pe buze mai mult de glasul soției
decât

de glasul cetății

**” singurul lucru pe care-l știu
este că nu știu nimic”**

a mai declarat și Platon i-a fost martor, venit intempestiv din
peșteră.

Tocmai încerca să-i scoată la lumină să-i deposeze de umbre
pe cei de

acolo

o ceașcă e o ceașcă ar fi comentat el dar nu e sigur asta, între
lumină și

întuneric

e joc

iar aici adevărul, realitatea poate lua forme subtile, abominabile
cine rămâne cu fața la perete va muri în lumea lui

„Să fie sănătos!” a exclamat Aristotel nedorind să alerge în cerc
băiat inteligent de altfel, fiu de medic, despărțind binele de rău
prin nenumărate încercări, spunând apoi îngândurat:

dacă A este B și C este A

atunci C este B

logic, nu?

Să o luăm ușor, mai domestic:

Dacă o pasăre zboară și un țânțar zboară

atunci țânțarul este pasăre?...

și, iată-ne, ajungem...unde?...

la Diogene

cinicul, nu?

întrebat ce meserie are a răspuns

că

știe să supună oamenii, sunt (oamenii) la degetul său mic

și că **sclav fiind**

ar trebui vândut unui om care are nevoie de un stăpân

istoria universală nu cunoaște dacă a fost vândut
cu tot cu butoi

după toate filosofiele (și polemicile) de zi ori
de noapte ale domnilor Platon și Aristotel
Epicur a pășit în Agora spunând că
trebuie să fim veseli.

Să trăiască oamenii, să se simtă bine, de ce să ne temem de
ultimul pas?

chiar și pe patul de moarte a spus să se scrie,
să se consemneze cât de fericit se simțea. El, Epicur.

În orașul Kiton, parcă ivit din butoiul lui Diogene
dar numai parcă, Zenon se lăsa încântat de plăceri și stări
extraordinare, legiferate de zei și în momentele de revenire la
realitate

stoic, cum îl știm, decreta, fără drept de apel, fără recurs,
starea de indiferență, bună ori rea, pentru el, poate, dar pentru ceilalți?

care ceilalți? chiar trebuie să te întrebi
care ceilalți?

Pirrhon a dat cu simț de răspundere ocol lumilor
și într-o zi de sărbătoare pentru el a exclamat:
”! nimic nu contează...”

Alexandru cel Mare avea să-i dea dreptate
scoțând din mormînt mâna

Ei și uite-așa
mai trece o zi, mai trece un an
și, vrem nu vrem, constatăm că
nu am învățat nimic.

Ni-mic!

***

pe Adam îl respectau toate viețuitoarele
pentru că era veterinarul absolut
din grădina Edenului

Augustin din Hipona s-a întrebat de ce
 acestuia într-o zi fără început
 ori sfârșit
 mărul i s-a oprit în gât fără
 aportul șarpelui doar cu concursul
 nemuritoarei Eva

după o zi plină de gânduri pictate
 pe pergamente grele Augustin a trimis
 un țipăt disperat spre secera de argint
 a lunii din noaptea tăioasă

: ? de ce Dumnezeu a creat răul

și tot el a catadicsit

! răul este absența binelui

semn cardinal într-un echilibru
 al supra-viețuirii pentru că
 - ? nu-i așa –
 orice bine are răul său

ai

libertatea de a alege

a declarat Boethius în timp ce
 chiostecuri grele, ruginite, neprietenoase
 îi înfășurau mâinile și picioarele
 ? și dacă mâine mă vor elibera

oare libertatea aceasta nu este o iluzie

? voi fi cu adevărat liber...

a mai tresărit el privind compătimitor spre
 semețul ostrogot care exalta de fericire că

Teodoric cel Mare avea în el un supus
 atât de fidel

Platon era convins că sufletul este
 etern deși

Aristotel povestea la orice colț de stradă
 că sufletul putrezește odată cu trupul

Ibn Sina, cel care după mulți ani
de întrebări avea să devină Avicena,
s-a transpus în Omul zburător
cu urechile astupate și fâșii de pânză adunate
pe ochi, suspendat undeva
între cer și pământ ca
între trup și suflet
doar, doar o descoperi sens și consistență ideii
că

existăm pentru că gândim
gândind, înseamnă că facem
și pentru că facem
existăm

un singur pas înainte a făcut
sfântul Anselm, vorbind cu Nebunul
despre Dumnezeu Atotputernic

? dacă Domnul există în mintea ta

ca o indestructibilă ființă, ca o nesupusă fortăreață
atunci e important ca El să existe
în realitate

? bustul ivit de sub dalta și mâinile sculptorului e
mai valoros
abia după ce prinde viață pe soclu
pare-se, dragule cititor,
că, noi, muritorii, nu toți
suntem mulțumiți de dovada existenței
divinității

avocatul Averroes de Cordoba filozofând
noaptea la un pahar de vin cu Aristotel
a încercat să adune sub aceeași umbrelă
învățăturile acestuia cu rigiditățile Coranului
dar
fiindu-i frică de iataganul lui Mohamed
a țipat că *sufletul e nemuritor*

! da, perfect
 dar **pentru aceasta e nevoie doar de
 iubire**
 a spus Rumi și locul său în istorie
 s-a scris normal, fără abțibilduri

trăiești, mori ori te re-întorci
 într-o altă ființă doar dacă
 ești plin de iubire
 de o nemaipomenit de pământească
 și universală iubire

iubești, iubești știind că
 fiecare zi are o singură existență
 poate caducă, poate eternă
 atât pentru tine
 cât și pentru ciobanul cu trei sute de oi
 ori senatorul care doarme liniștit în parlament

și vine Toma d Aquino
 strigând în gura mare că

totul e perfect

deși lui nu prea îi place acest subiect
 cele cinci căi ale sale – *QuinqueViae* – ale
 existenței divinității nu fac decât să
 ne pună pe frunte întrebarea

: ? de unde a apărut universul
 cine a mișcat punctul
 nu când
 nu unde
 nu de ce
 nu cum
 ci

de unde

! și ca să vezi: tot **de acolo**
dintr-un punct

singur, unic, magnific
punct sfânt
punct zero al absolutului
a apărut scânteia
flacăra
care nu frige în ziua re-nașterii
lui Hristos
a învierii universale

! vai, ce complicat dar și simplu
Este totul

Alexandru cel Mare a tăiat nodul gordian
iar Occam s-a folosit de brici

Proză de Andreea Nanu

Manuscrisele nu ard

Celor zece meri pe care tata i-a sădit în ziua în care m-am născut.

*„A scrie, spun, înseamnă îndreptarea către măr,
ruperea sa din copac, de pe creangă și mai mult decât atât:
a scrie înseamnă a mușca din măr.”*

Enis Batur, Mărul

„Cititorule, eu însumi sunt materia cărții mele.”

Michel de Montaigne, Eseuri

Prolog

Numele meu este Melek. Melek Jibrail. Nu sunt arhanghelul Bunevestiri, cu toate că ea așa mi-a spus. Sunt un om despre care tot ea – cea al cărei nume îl veți afla curând, pentru că din iubire pentru ea s-a născut această carte – a spus că ar avea aripi. Nu mi-am văzut niciodată aripile, nici măcar umbra lor n-am întrezărit-o, deși port în gură gustul de cenușă al unui zbor frânt. Unul care mă bântuie, de parcă ar tot încerca să mă salte de la pământ la cer, ca pe *frumoasa Remedios*...De multe ori, încă din copilărie, am visat că zbor, că pot să mă înalț deasupra locurilor și a oamenilor pentru că de acolo, de sus, totul poate fi înțeles, acceptat, chiar iertat. Poate că și acest zbor neîmplinit a fost unul visat. Un vis care s-a transformat mai târziu în zborul imaginației mele de scriitor fiindcă, așa cum spunea Vladimir Nabokov, imaginația însăși are aripi și zboară, în

timp ce noi, sărmani muritori, nu suntem decât umbra ei pe pământ. Un zbor închipuit, pentru că îl dorisem încă din timpul în care mă alcătuiam în pântecele mamei mele și, de acolo, din acea visare amniotică am anticipat, pregustând-o, întâlnirea mea cu Ea.

Numele ei era Francisca. O strigau *Fani*, dar eu am continuat să-i spun pe acest nume, sculptat parcă într-o stâncă spălată de soare. Avea o frumusețe grecească; nu aceea sobră, șlefuită, a medaliilor, ci una sălbatică, adamică, a locurilor înalte, care mă ducea cu gândul la Oracolul din Delphi sau la peșterile inaccesibile unde pustnicii duc o viață de renunțare. Dar nu vreau să intru prea abrupt în povestea întâlnirii mele cu ea, a iubirii noastre care continuă să îmi susure în urechi de aici, *de sus*; stau în bătaia vântului, pe acoperișul clădirii în care, un etaj mai jos, mi-am închiriat biroul. Sunt „editor și scriitor”. Am scris la viața mea câteva cărți, poate uneori le-am confundat cu viața însăși, iar acum mă simt oarecum pustiu, absolut singur. Absolut? Prefer să spun *oarecum* pentru că în orice trăire încapă o doză de relativism – am fost educat să am simțul măsurii, al ridicolului, motiv pentru care cred că nici tragediile nu trebuie să fie absolutizate. Poate că pentru alții nu sunt tragedii, ci doar fapte încheiate pe care existența le consumă *consumându-te*, lăsându-te gol ca să mai crească și altceva în loc, într-un viitor anotimp al vieții; cel pe care, îndeobște, îl numim Veșnicie. Credeți în veșnicie? Este o întrebare serioasă, nu vă sustrageți de la răspuns. Chiar dacă nu credeți încă, va trebui să o faceți dacă vreți să coborâți împreună cu mine în această poveste de dragoste, cea dintre un bărbat și o femeie ale căror destine s-au împletit în cel mai straniu chip cu putință. Și, dacă veți crede, poate mă veți ajuta și pe mine, cel care încă nu sunt deplin convins, să-mi încep *istorisirea*. A început dincolo de catapeteasma lumii acesteia și tot acolo, subtil și neașteptat, s-a întors, fără să mă consulte, nici să-mi dea vreun avertisment. Pentru că veșnicia este *ceea ce ne ia prin surprindere*, e clipa deplină care durează, crește învăluindu-ne în rotunjimile ei, ca pe-o insectă captivă în chihlimbarul unui strop de rășină pe scoarța copacului.

Așadar, înainte de a vă invita să mă urmați, vă întreb încă o dată: *credeți în veșnicie?*

*

Soarele cobora lent, dogoritor în amiază ca un fruct copt, răspândind o pânză opacă peste mahalaua de la capătul troleului, unde supraviețuiau câteva case dărăpănate, pe jumătate ascunse sub straturi groase de iederă prăfuită. Și acolo, tot o gară. Parcă era un lucru făcut! De

jur împrejur, geografia cartierului își modificase simțitor dimensiunile și, ceea ce cu doar câteva străzi mai în urmă era o monstroasă verticală de blocuri, se redusese acum la cumiștenia patriarhală a unor case, a unor curți din care răzbăteau, prin vegetația luxuriantă, lătrături de câini și zbunguierile copiilor fugărindu-se cu apă. Era chiar pitoresc... De ce oare nu-mi alesesem cartierul general aici, în această mahala, cu siguranță aș fi găsit din belșug subiecte pentru romane... Doar că, firește, clientela e sensibilă la nuanțele care despart centrul de periferie... Purtat de iureșul gândurilor mele, cât pe ce să-l pierd din ochi pe Settembrini. Noroc că imprimeul inconfundabil al sacoului îl dădea de gol de la o poștă. Se opri în dreptul unei porți ruginite, din spatele căreia se gudura un câine topit de sete. Casa, veche și joasă, contrasta cu lungimea membrilor lui Settembrini și chiar mă gândeam că personajul trebuia să se aplece mereu ca să poată intra. Dispăru în spatele unei uși verzi. Mă întrebam dacă nu cumva făcusem drumul degeaba, fiindcă era limpede că omul se întorsese acasă și urma să se odihnească de zăpușeala zilei, în timp ce eu, cu siguranță, aveam să mă sufoc acolo în stradă, pentru un capriciu al curiozității mele... Unde să-mi adăpostesc creștetul de arșiță? Poate sub câteva imagini care să vă ajute să vedeți unde mă aflu... De fapt, uitându-mă cu atenție în jur, aș putea fi în *Macondo*-ul lui García Márquez, îngropat sub straturi imemorabile de praf și căldură, cu case din chirpici, invadate de sălbăticia ierburilor și singurătatea zilelor fără sfârșit, în *Casa spiritelor* lui Isabel Allende sau în vreunul din cartierele sărace zugrăvite de Llosa, în *Orașul și câinii*...da, orașul acesta înfiorător în care câinii par mai mulți decât oamenii. Sau orașul anonim al lui Paler, în care câiniiucid oamenii. Să fi citit despre oroarea asta o pagină bună sau a fost doar o știre din presă? „Pustiul latră uneori ca și câinii. Și, cum să vă spun, mușcă chiar de inimă.” Da, poate că fraza asta a lui Paler descrie cel mai bine orașul din unghiul din care-l privesc acum. Ca un om înghițit de un boa. Sau ca Iona din pânțele chitului. Privesc pustiul străzii și aștept să fiu devorat de el.

...Descurajat, mă pregăteam să plec când, deodată, prin ușa verde am văzut cum se strecoară în grădină un copilaș ciufulit, un mic faun. Ieșise să se joace, zbunguindu-se în lumina toridă care arunca în stradă stropi incandescenti. Nici măcar nu aveam unde să mă adăpostesc, decât o mică terasă peste drum, cu mese murdare și un dozator plin cu un lichid gălbui, ca fierea. Am cerut o limonadă și m-am așezat, cu spatele la un poster înfățișând o doamnă într-o publicitate *vintage*. Casa se întindea morocănoasă și joasă ca o pânză de păianjen și nu puteam să nu mă gândesc că exista o relație de rudenie, una organică, între Settembrini

omul-păianjen și casa – *pânză* pe care o locuia. Copilul părea desprins dintr-un alt tablou, unul deopotrivă încântător și terifiant. Nu văzusem niciodată o faptură cu trăsături atât de angelice, în contrast cu aspectul posac al văgăunii, una dintr-acele construcții de mahala cu prispă bătrânească, despărțită de stradă printr-un garduș spart, din nuiiele pe jumătate putrezite. Eram bucuros că precaritatea gospodăriei îmi dădea ocazia să privesc în curte și să urmăresc nestingherit jocul copilului. Mă întrebam cum de un contractor ca Settembrini, care avea grijă să lase întotdeauna o impresie de bunăstare, de așezare prosperă în afaceri, putea să-și ducă zilele într-o cocioabă. Limonada era rece și compensa gustul sălcii. Strada era pustie, străbătută de șomoioage albe - puful ploilor pe care nu-l mătura nimeni. Copilul se rotea în jurul unei pompe care arunca jeturi de apă, imitând o fântână arteziană. Se ascundea printre bălăriile grădinii și se strâmba, amuzându-se de propriul chip. Valuri de maci roșii îi străjuiau misterios joaca. Vântul adia la răstimpuri și picăturile roșii fremătau în iarba înaltă, de parcă ar fi țâșnit sânge din pământ, întocmai ca jeturile poroase de apă din cișmea. Mai aproape de gard, acolo unde cineva încercase să astupe cu sârmă golurile lăsate de scândurile putrezite, creșteau tije înalte de cânepă, le-am recunoscut după frunzulițele despicate și țepoase, ca niște gheare vegetale. Așadar, bunul meu Settembrini se ținea și de astfel de șotii. Cine știe, poate că acum când piața imobiliară părea să stagneze, se mai ocupa și de alte lucruri, *le intermedia*, cum îi plăcea să sublinieze. Eu nu sunt decât un *intermediar*, un *contractor*. O spunea cu o bunăvoință prefăcută, de parcă ar fi vrut să se pună la adăpost de eventuale bănuieli... Un contractor... sau un minotaur, o bestie vorace? Poate că dacă m-aș fi putut ridica de la pământ, ca frumoasa Remedios, aș fi descoperit că, văzut de deasupra, Settembrini locuiește într-un labirint. Da, ca Asterion al lui Borges. Poate că stă ascuns în vreun cotlon, urmărindu-mă, așteptându-mă. Poate că au trecut deja nouă ani și eu sunt următoarea victimă...și n-o să rezist tentației, voi intra în casa lui, ca să fiu eliberat de rău. Fiindcă asta îmi doresc, nu-i așa? O să deschid ușa, voi pătrunde în odaia scundă și rece iar el îmi va auzi pașii pe dalele din piatră. O să alerge în întâmpinarea mea, să mă salveze, ucigându-mă. Și eu și el ne așteptăm salvatorul. Suntem, și eu și el, mai puțin singuri la gândul că cel care ne va salva există cu adevărat și va veni, într-un sfârșit. Dar cum va arăta? *Va fi un taur sau un om? Poate va fi un taur cu fața unui om? Sau va fi ca mine? ...sau ca un păianjen?* Poate că n-ar trebui să mă tem, nici să ezit. Spaima vine adeseori din faptul că atribuim celui alt un chip greșit. Oare de ce l-am numit Settembrini? Sau Asterion? Poate că în mine

sălășluește ceva din amândoi...Ce frază tulburătoare: „De atunci singurătatea mea nu mă mai doare, pentru că știu că mântuitorul meu trăiește și că în cele din urmă se va ridica deasupra prafului.” O frază numai bună să înfrunți un labirint.

La un moment dat, ușa casei s-a deschis din nou și macii au fremătat, abia uitați de vântul care și el încetase pentru un timp să adie, cu capetele întoarse spre deschizătura întunecată din care ieși o bătrână, atât de cocoșată încât am crezut că făcea metanii, închinându-se la o forță nevăzută. Aruncă o bucată de mămăligă câinelui, după care spuse ceva copilului. Nu puteam distinge dacă era fetiță sau băiat, avea părul cârlionțat și formele trupului nu trădau încă nici o înrudire cu un gen sau altul. Era la vârsta aceea fericită în care frumusețea nu se hotărăște, ezită să se concretizeze, stă pe loc într-o formă androgenă și delicată care ne îmbie imaginația, făcându-ne să visăm la nenumăratele ei posibilități de-a se contura. Materia, da... Cândva pământul avea să înghită până și această făptură angelică și zburdalnică, dar până atunci ea dansa prin fața ochilor mei, fermecându-mă. Și iarăși, Aschenbach îmi veni în minte, cu Tazio al lui.

„Avea mintea și inima pline de beție, iar pașii lui urmăreau demonul care se complace să calce în picioare rațiunea și demnitatea omului.” Da, exact asta era... Un cumplit presentiment mă cuprinsese. Poate că Francisca avea dreptate, în nebunia ei mai mult sau mai puțin reală. Într-adevăr, ficțiunea literară poate să fixeze experiențe, epifanii. Niciodată nu l-am înțeles pe Aschenbach, cu toate că era scriitor ca mine; mai exact ar fi să spun că nu am permis ficțiunii literare care-l plăsmuise în acest chip, care-l născuse din pasiunea obsesivă pentru frumusețea unui tânăr, să mă atingă, să mă contamineze cu propria-i emoție. Unele emoții nu ni se par credibile decât atunci când le trăim. Până atunci, oricât de măiestrit stilistic ar fi așternute în paginile unei cărți, carnea ficțiunii literare rămâne străină, intangibilă. În ceasul acelei după-amiezi, pradă descurajării pe care mi-o picura în vene căldura apăsătoare, am simțit cum mă cuprinde fiorul întâlniri fixate de Thomas Mann în tiparele anunțate ale morții scriitorului la Veneția. Mai fusesem până atunci în splendidul oraș italian, îmi lansasem chiar una dintre cele mai bine vândute cărți, dar nu pot să spun că lumina venețiană sau romanticele traversări ale Canaletto-urilor în asfințit m-au îmbiat să mă las învăluit în mrejele unei emoții estetice atât de înalte, încât să-mi amenințe viața. Culmea, ironia sorții mă adusese într-o speluncă, cu o limonadă sălcie în față, la periferia Bucureștiului, în peisajul tern și prăfos al mahalalei care n-ar fi putut găzdui niciun spectacol grandios. Însă eu mă simțeam în plină *Moarte la Veneția*, sau în

anticamera din *La Țigănci*, ca o monedă pe care jucătorii de baba-oarba o roteau pe tejgheaua de lângă mine, cu cele două fețe: frumusețea și moartea. O moarte din dragoste de inefabil.

Voi continua să-i spun copilului *Tadzio*, la fel cum pe tatăl lui l-am numit *Settembrini*, cu toate că, firește, sunt ființe reale, diferite de ficțiunile care le corespund. Însă esențialul este că prin aceste nume, *copilul și contractorul* își vor păstra pentru mine emoția întâlnirii cu ei. Dar să nu mă las sedus de divagațiile mele, pentru că risc să-l pierd din vedere pe *Tadzio*. Viața, se știe, are tempoul ei și trebuie urmat dacă vrem ca ampla ei orchestrație, făcută din realitate și imaginație deopotrivă, să nu sune fals. Copilul se așezase pe iarbă, în apa roșie a macilor, adunând capetele tijelor lipicioase. Continuă o vreme, timp în care mi-am terminat limonada și m-am uitat de câteva ori la ceas. Gesturile se repetau, hipnotice, încât mi-era teamă să nu adorm. Am tresărit atunci când cuplul ciudat, alcătuit din *Settembrini* și bătrână, deschise porțița îndreptându-se spre stația de troleibuz. *Tadzio* le făcuse grațios semn cu mâna și își reluase prețioasa îndeletnicire, fără să pară cătuși de puțin tulburat că avea să rămână singur. I-am așteptat să se îndepărteze și am traversat în direcția casei, convins că, dacă nu aveam grijă, aș fi rămas prizonier, ca o insectă în *casa-pânză de păianjen*, unde *Settembrini* m-ar fi devorat la întoarcere. Trebuia să-l văd pe *Tadzio* de aproape, să-mi domolesc curiozitatea.

- Bună ziua...

Copilul mă privea incredul. Probabil fusese învățat să nu intre în vorbă cu străinii. Firește. Aș fi putut să-i spun că nu sunt chiar străin, îi cunoșteam tatăl, dar asta m-ar fi dat de gol. Nu, chiar și cu riscul unei respingeri, trebuia să rămân un necunoscut. Ezitarea lui a fost repede înlocuită cu un zâmbet larg, într-una din acele treceri fulgerătoare de la o stare la alta pe care doar copilăria nevinovată le îngăduie.

- Ce faci acolo?

În loc de răspuns mi-a arătat că adună maci într-un castron. Capsulele ovoide, ușor turtite, cu stigmatul în formă de rozetă, erau aliniate frumos și copilul le mângâia încetșor, așezându-le în matca de tablă a castronului cu mișcări care-mi aminteau de cele ale unui iscusit îmblânzitor de șerpi. M-a făcut să-mi amintesc de leacurile băbești pe care mama le pregătea atunci când aveam insomnii. Ne priveam printre tijele înalte de cânepă care străjuiau gardul spart. O cortină de ostilitate verde între noi, pe care nu știam cum să o străpung. Poate dacă-i ofeream ceva, un lucru care să-l atragă. Oare ce-ar fi îmbiat acea creatură delicată? Îmi amintea de o maree care înaintază spre țărm, cu viteza unui cal în galop. Curând avea să

ajungă la mine, să mă inunde. Trebuia să gădesc ceva, repede... *repede...* Am început să mă scotocesc prin buzunare și simplul gest a părut să-i capteze atenția. Nu aveam mai nimic, doar monedele primite rest de la limonadă. Și deodată, disperarea îmi prilejui o revelație. Era momentul să pun la încercare spusele Franciscăi, convingerea ei că realitatea și ficțiunea se pot împrieteni, poate chiar dialoga. Copilul era în același timp Tadzio. Ființa făcută din carne și oase avea *în același timp* o „consistență” literară. Ce-ar fi fost, așadar, dacă în loc să-i dau bani, i-aș fi oferit cuvinte? Dezamăgit, mi-am scuturat buzunarele goale întoarse pe dos... A început să râdă de neputința mea, cu capul dat pe spate.

- Chiar nu ai nimic?
- Doar câțiva bănuți.
- Nimic mai mult?
- Ah, mult mai mult...!
- Cum așa?
- Sunt scriitor. Scriitorii au buzunarele pline de cuvinte, doar că nu se văd...

Nu părea lămurit. Trebuia să mai adaug ceva.

- Ce poți să cumperi cu un ban?
- Un bilet de tramvai.
- Ei, cu un cuvânt poți să faci înconjurul lumii într-o secundă.

I-au sclipit ochii.

- Dă-mi un cuvânt.
- *Tadzio.*
- Ce înseamnă?
- Numele tău, într-un alt loc, într-o altă zi, dar care seamănă destul de bine cu asta.

Părea mulțumit. Mi-a dat la schimb o capsulă de mac prin spărtura din gard, făcându-mi semn să mă apropiu de portița pe care o și descuie. Am intrat în grădinița din fața casei care dormea, ca un dulău negricios tolănit pe-o coastă. În cerdac, câteva scoarțe vechi puse la zvântat, un scaun și o măsuță, o cană pe jumătate goală. Tadzio a umplut-o cu apă rece de la cișmea și mi-a oferit-o. Am golit-o pe nerăsuflăte, privind spre ușa lăsată ademenitor întredeschisă. Dinăuntru răzbătea un parfum înțepător de lavandă. Tadzio mi-a luat cana goală din mâini apoi m-a prins de braț, gata să mă conducă prin labirint. *Insula lui Ariel...* Era micul prinț al acestei case, iar eu fusesem adus aici ca să-l urmez. Să-l urmez, în ciuda reținerilor mele, sfidând dorința mea de singurătate. De unde să gădesc curajul? Întotdeauna în cărți, pentru că, așa cum spunea Borges, o carte – povestea lui Tadzio însuși – nu poate fi o monadă izolată, ea este mai

presus de toate *o relație*. Cu excepția cazului în care Sycorax ne-ar fi așteptat înăuntru... Mergea înainte, eliberând calea de obiectele lăsate aiurea, în graba plecării celorlalți doi. Încă mă urmărea teama că s-ar fi putut întoarce dar, la urma urmelor, nu făcusem nimic rău și, mai ales, nu eram chiar *un străin*. Copilul se topea, alb și subțiratic, în penumbra mățăsoasă a camerelor înșirate una după alta, cotloane joase ramificate cu o sumedenie de policioare și rafturi, mobile vechi și ștergare, fotografiile sepie care acopereau, de jur împrejur, rama unei oglinzi vechi, mâncată de pete negre, în care orice chip ar fi apărut schimonosit. Măinile lui albe, cu degete lungi, scoteau din întuneric, la fiecare atingere, frânturi vegetale, uscate, golite de sevă, împrăștiate pe file de ziar. Bobițe de mac, ochișori mulți și negri care-i zornăiau între degete. Puse câteva, cât vârful de ac, pe limbă și mă invită să fac la fel. Mac, *papaver somniferum*. Sărmanele mele cunoștințe de botanică nu-mi erau de nici un folos, simțeam că n-ar fi avut rost să-l avertizez, să-i spun că nu e tocmai bine. Tadzio părea obișnuit cu prezența acestor plante puse la uscat prin toată casa, fie răsfirate de-a lungul policioarelor, fie atârinate de grinzi în șomoioage lungi de hârtie, ca niște coconi.

- *Cealaltă, Cealaltă...*

Strigătul familiar mă făcu să mă opresc trăsnit, ca din senin. Francisca, aici? Nu, nu, era imposibil... *Cealaltă, Cealaltă*. Strigătul se subția ca o batjocură fâlfâind către tavan, un zbor malefic însoțit de o cohortă de cârâituri neverosimile, care aduceau mai degrabă a coșmar decât a realitate. Tadzio dispăruse, degetele îi lunecaseră dintr-ale mele și mă lăsase singur în marea agitată de țipete. Nu mă puteam mișca, simțeam cum frica îmi lichiefiază mușchii, paralizându-mi simțurile. O zvâcnire colorată săgetă aerul, rănindu-mi urechea. O picătură de sânge. Nimic grav, o zgârietură... Tadzio se întorsese; mă privea triumfător din prag, purtând o pasăre colorată pe umăr, ca o aripă.

- Îți place papagalul meu?

- Papagal...

- *Papagaaal.....*

Pasărea repeta grotesc tot ce spuneam, distorsionând, stâlcind.

- De ce strigă *cealaltă*... tu l-ai învățat?

- Nu, așa a venit la noi, *cu vorba în el*.

Pasărea mă privea cu ochii ei rubinii, înfoindu-și neliniștitor penajul colorat, fosforescent; părea să mă sfideze, ca un râs batjocoritor. Mă speriasem prea ușor și acum îmi era rușine. Eu și imaginația mea... Căutam, beat, ieșirea. Soarele se domolise, cu toate că zăpușeala se ridica

acum și mai înverșunat din asfaltul încins. Am încuiat cu grijă portița, lăsându-l în urma mea pe Tadzio cu pasărea măiastră pe umăr.

(Roman în pregătire la ed. EIKON, 2026)

*

*Andreea Nanu (născută în 1981) este prozatoare, dramaturg, critic de teatru și film, autoarea rubricii de teatru „Cum vă place” (Radio Trinitas), membră a Uniunii Scriitorilor din România. A debutat cu tetralogia Anotimpurilor la editura Eikon, în 2014. Romanele **Ziua cea mai albă** (Iarna), **Numele ei era Uitare** (Primăvara), **Insula Melc** (Vara) și **Timpul splendorii** (Toamna) sunt o călătorie caleidoscopică în imaginile poetice ale anotimpurilor, ghidată de jocul memoriei și noblețea poveștii. În 2015 a lansat un volum de proză scurtă cu caracter autobiografic, **Cartea cuvintelor chivot**. În 2017 a lansat romanul **Scrisoare pentru Ida**, în 2018 romanul **Noapte americană**, iar în 2019 romanul **Custodele**. Volumele consacrate teatrului (2021), **Cum vă place** și **Eternitatea. Și încă o zi**. Teatrul lui Andrei Șerban, cuprind cronică de teatru, operă și film, publicată în perioada 2017-2020 în Revista 22, fiind o invitație deschisă la redescoperirea spectacolului ca „artă a buneii întâmpinări”. Volumul **Teatru** din 2023 întregeste trilogia dedicată dialogului dintre teatrul viu și teatrul restaurat, din perspectiva dramaturgului. A participat cu romanul **Peacocks’ Housela London Book Fair** și cu romanul **Oscar et Ida** la Festival du Livre, Paris. Romanul **Manuscrisele nu ard** (Eikon, 2026) este o meditație despre miracolul nașterii cărților și invită, în prezentul „dezvrăjit”, la redescoperirea marii literaturi.*

Proză de Ion Toma Ionescu

Portalul

Motto: *Cel ce pierde drumul e bucuros și de cărare*

Prima parte

Nu se cunoaște o dată aproximativă când mirajul de la Șapte Izvoare a intrat în conștiința localnicilor. Nici pomeneală pe atunci de vreun circuit turistic sau vreun pelerinaj în tărâmul magic al tuturor minunilor posibile. Mai întâi a apărut în sat schimnicul. Aveam nouă ani, venisem de la școală, tata murise și eu cu mama ne mutasem din Merișani, de pe Valea Pribei — la Malu Vânăț, satul vecin, în casa bunicii Păuna unde copilărise și locuise mama până s-a măritat cu tata.

Aproape lipită de casa bătrânească, fratele mamei își ridicase o casă nouă, rămasă netencuită. Abia te puteai strecura în dungă să treci printre ele ca să ajungi în grădină. Să fi avut cinci ani, trăia tata, când am scăpat în groapa cu var. Venisem cu mama de mână pe jos trei kilometri, în vizită. Plouase, se făcuse lac, mormoloc de guștere cum eram, am alunecat și am căzut în apă. M-am simțit prins de o aripă și ridicat din groapă de un uriaș.

Unchiul Gheorghe, fratele mamei, era un uriaș blând. Atât de blând și de uriaș că se dădea de-a rostogolul mergând cu grijă mare să nu se clatine ulița prea tare când călca de pe un picior pe altul. Uriaș, uriaș, dar

nu prea înaltul! Pregeta să se urce pe cântar după ce cântărea sacii cu făină. Era brutar. Să nu se strice cântarul!

Sulița adevărată a Sfântului Gheorghe (avea o icoană mama-mare Păuna cu Sfântul Gheorghe și balaurul, prinsă în cui pe peretele dinspre răsărit în odaia bună), cum spuneam, sulița i-am văzut-o prima dată întâmplător, într-o zi de vară când unchiul Gheorghe încinsese lupta cu balaurul. Așa a fost să fie!

Fusesem la râu să mă scald cu vărul Cornel (el avea mai mult cu cinci ani decât mine). Locul de scaldă era lângă podul de fier, unde va fi să fie peste ani barajul. Tata se internase în București, mai avea de scos patru schije din plămâni, rămăseseră acolo din vremea războiului. Mama lucra la oficiul poștal, telefonistă.

La Merișani s-a înființat prima poșta de la Pitești spre Curtea de Argeș și Râmnicu Vâlcea, consemnată în „Marele Dicționar Geografic al României”, coordonat de George Ioan Lahovari împreună cu C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, publicat în cinci volume de către Stabilimentul Grafic J. V. Socec în perioada 1898–1902 (ca scriitor mă documentez, nu scriu doar ce îmi trece prin minte).

Avea serviciul cu „neica” Gheorghe, cum îi zicea ea, amândoi în aceeași clădire, lângă poarta de intrare a frumosului parc cu platani și brazi plantați de răposatul Alexandru Tache Zisu, ce se întindea până la râu către nord și până la biserica Adormirea Maicii Domnului, pe partea opusă unde se aflau și casele boierești. Întreg domeniul era înconjurat de un zid înalt de cărămidă și legenda orală povestește că a locuit acolo într-o vreme Elena Lupescu, amanta prințului Carol, și mai târziu soția regelui Carol al doilea.

Mărturisesc, nu am găsit documente oficiale sau referiri întâmplătoare în biografia ei sau a lui Carol care să-mi confirme legăturile cu satul nostru.

Funcționa în față poșta și un magazin general, iar în spate, în aceeași clădire, în prelungire ca latură a unui L mare de țipar, brutăria și MAT-ul cu terasă și mese așezate la umbră. Ne-a strigat mama și am intrat cu ea în brutărie. Afară cald, înăuntru și mai cald! Neica Gheorghe (așa îi zicea mama, neica), fredona în surdină un cântecel într-o veselie. Curgeau apele pe el, dar nu pregeta să se lupte cu balaurul. E de presupus că dacă ar fi luat o notă prea sus și mai tare la cântare, ăia de la galerie i-ar fi adus din propria lor plăcere, în loc de apă vie, din când în când, câte-o halbă cu bere (ca să tacă!...).

Balaurul avea șapte capete cu șapte guri de foc și unchiul Gheorghe nu stătea o clipă pe loc. Se rostogolea și manevra o suliță cu coada peste măsură de lungă. O ținea în mâini și o tot înfîgea, îndesa, răsucea, cât era de lungă, să ajungă în burta monstrului. Din timp în timp o scotea și vedeam cum ieșeau aburi din ea.

Am rămas uluit să constat că în loc de vârf oțelit, sulița unchiului Gheorghe avea la celălalt capăt o lopată, un cârpător de lemn pe care rânduie, scotea câte două trei pâini rumenite de-odată.

Când s-au mai potolit vîpiile, am plecat spre casă pe sub castani, pe bucata de șosea asfaltată, cu pâinea și lipiile calde în plasă. Asfaltul era turnat doar pe o porțiune limitată, de la Merișani-gară, unde trenul îl aducea pe Carol (nu știu, nu am dovezi, când era rege sau doar prinț?), până în poarta parcului, unde îl aștepta Lupeasca și, pe aleile umbrite îl conducea spre cuibușorul lor de nebunii).

Spicuiam în mintea mea de copil din poveștile Miței, sora mai mare a tatălui meu, doar ce-mi convenea. Țața, cum îi ziceam noi nepoții, avea toate răspunsurile la curiozitățile mele când întrebam, însoțind-o în lunca Argeșului cu Joiana la păscut. Și mie — îmi plăcea cel mai mult, să alerg cu tălpile goale pe asfaltul încins pe porțiunea aceea de drum, gândindu-mă că pe-acolo a trecut și regele, iar asfaltul se turnase dinadins ca să nu-și murdărească el pantofii în noroi când ploua.

Nu era așa! Se asfaltase mai târziu șoseaua, în vremea comuniștilor, iar ca să nu se murdărească pantofii regali cu noroi, problema o rezolvase primarul comunei întinzând un covor roșu, de la peron până în spatele gării, unde aștepta caleașca. Am văzut caleașca regală printre ulucile unui gard, pe Valea Boierească, demontată, cu tăbliile aurite depozitate sub o șatră, în curtea unui om ce fusese vizitiu cândva. Copil fiind veneam de la biserică unde luasem împărtășanie. Biserica era situată dincolo de școală, lângă parc. Școala se afla chiar în mijlocul satului unde se întâlneau cele trei văi ce șerpuiau între dealurile plantate mai ales cu meri. Valea Pribei, Valea Țigăncii și Valea Boierească. Fiecare vale cu povestea ei. Unul dintre dealuri purta numele tatălui meu. Dealul Tomi. În vatra satului doar pe tata l-a chemat Toma, dar când s-au dat înapoi pământurile, după 89, nu l-am găsit cu dealul în registrul agricol și nici tata nu mai era demult printre noi să-l întreb. Al bătrân, alde Tobârlan,

a fost într-o vreme primar pus de liberali, dar nu știu dacă el venise cu principiile alea sănătoase ca să-i protejeze regelui încălțările, m-aș mira!

Doamne ce gust aveau lipiile calde!... M-am gândit în mintea mea de copil că lipiile alea l-au ajutat pe unchiul Gheorghe, neica, să încheie cu balaurul Pacea de la Merișani...

*

Am intrat în curte să arunc repede pe sală ghiozdanul din carton gros, îmbrăcat cu pânză albastră, plin cu cărți și caiete pe care maica mare Păuna, ca sa-l învelească, lipise trei abțibilduri, de fapt trei gușteri colorați diferit ce semnificau inițialele numelui meu, ITI. Mă grăbeam să plec la joacă cu prietenul Titel, băiatul aviatorului, ce mă aștepta în capătul uliței.

Ulița era o bretea la drumul principal, numai a noastră. Și casele, a bunicii și a unchiului Gheorghe, erau așezate când veneai dinspre Vâlcele exact la mijloc, după primul cot unde se îndoia litera U. Mai mergeai cincizeci de metri și după ce ajungeai la fântână, ulița ocolea din nou ca să iasă în drumul principal spre direcția Merișani.

Pe ulița strâmtă avea loc numai căruța cu lemnele de foc pe care o aducea Nelu Preotesii sau Apreotesii, nu-i știu numele corect, cu caii lui. Ce știu e că mama când veneam de la Merișani, rar, îl striga la poartă și li se luminau fețele când se luau în brațe și nu se mai terminau de vorbit.

Și pe el îl ținea de frate mama! E drept, mai de departe, probabil frate vitreg numai de tată. Mai tânăr decât ea, dar el nu era Nedelcu, cum o chemase pe mama când era nemăritată, că am întrebat-o. Nu pot zice că e de vină uitarea mea. N-am știut niciodată sigur! Mi-a trecut pe la urechi parcă în vis numele, Nelu Preoteasa (?...) sau Apreotesii (!...), atâta știu!

Ca autor de carte n-ar trebui să scriu baliverne, dar nici să las lucrurile încurcate, de-aia am stat să deliberez. Pe mama mare Păuna o chema Sanda. Și pe unchiul Gheorghe, și mai aveam un unchi la București, unchiul Ion, funcționar în ministerul minelor, pe amândoi deci îi chema tot Sanda. Și cum mama-mare era văduvă de război, sigur primul bărbat al ei murise pe front.

Frumoasă ca o păuniță, rămasă văduvă de tânără cu doi copii, după ce-i murise omul pe front, a crezut că va avea nevoie de un tont la ușa casei și l-a luat la pont pe Nedelcu ăsta, mai tânăr decât ea. Să-i țină de urât și s-o ajute! L-a ținut cât să-i mai facă un copil... Ce bine că a fost fată, să îngrijească de ea mai târziu (!). Aur curat la casa omului o fată și a botezat-o Aurelia. Mama mea Aurelia cu neica Gheorghe și neica Ion s-au avut toată viața lor de frați buni.

Mândră cum era mama-mare Păuna și-a făcut socotelile. Risca să-și piardă ajutorul ca văduvă de război, dacă s-ar mai fi măritat o dată. Poate că i-ar fi luat statul și pământul din luncă înapoi, pe care i-l dăduse tot ca văduvă!... Era democrație populară, nu puteai ști! Gura lumii slobodă (se mai pune și asta!), o luase vântul și o purtase până la urechile ei.

Născuse preoteasa — nevasta popii din Vâlcele. Popa era bătrân, cine să-l creadă că era în stare să mai facă un copil!?... Probabil că la biserica aia, Nedelcu să fi fost țarcovnic... Dar n-a fost nevoie să-l recunoască în acte pe copilul preotesei, că popa era cumsecade și numele popii s-a nimerit să fie Apreotesei.

“Du-te omule! Strânge-ți lucrurile, mergi pe drumul tău și crește-ți copilul!”, i-a zis mama-mare Păuna.

Unde s-au cunoscut Aurelia cu Nelu? Când au aflat că sunt frați? Că n-au crescut împreună... Cu siguranță la școala primară de la Brăteasca (am învățat și eu acolo două clase, a III-a și a IV-a), undeva la mijlocul drumului. Mama venind de la Malu Vânăț și el de la Vâlcele. Copiii draci n-ai ce să le faci!...

“Bă, voi știți că sunteți frați?”. Și după ani, cum se învârte roata vieții, Nelu preotesei se *mărită* la nevastă, cum vine vorba, în casele de la intrarea dinspre Merișani din capătul uliței. Pe nevasta lui Nelu eu nu am văzut-o niciodată! Nu ieșea din casă nici măcar când îl striga mama la poartă.

Descărca lemnele din căruță, le arunca peste gard în curtea noastră, adăpa caii la fântână și când ieșea de pe uliță, deschidea porțile și intra direct la el în curte. Avea un gard înalt de nu se vedea nimic în spatele lui, doar acoperișurile a două case și-un pătul.

La noi, în spatele caselor, se întindea grădina cu pomi fructiferi, mai mult pruni, până la râpa ce o săpase Argeșul în coasta malului, râpa aceea abruptă. Am studiat terenul de o sută de ori în gând, nu se putea folosi ca tobogan precum ruptura de deal din spatele casei lui tata mare Tobârlan, de pe Valea Pribei. Locul care m-a marcat toată viața în strânsă legătură cu ochii Mariei, larg deschiși, rugători, ce parcă se stingeau într-un țipăt mut, când se lupta cu Gică, până ce a apărut ca o binecuvântare, trimis de Dumnezeu, gușterele, ca să oprească violul (secvența asta am povestit-o într-un alt roman, n-o să mă mai opresc la ea).

Pentru a ajunge la râu trebuia să ocolești, printre rugii și arbuști, pe o potecă întortocheată, locul periculos. Dar azi hotărâsem că nu mergem la

râu. Alesesem Dealul Mare ce se întindea de partea cealaltă a drumului principal. Urcam prin grădina lui Titel. Deasupra era un platou întins de unde urmăream avioanele în zbor. Pe acolo era ruta lor, în afara zonelor locuite cât se putea(!). Așa erau trasate culoarele de zbor, să nu-i deranjeze pe localnici zgomotul și desigur, pentru o mai liberă legătură radio cu cei care urmăreau pe radar traficul aerian. Nu prea știam eu cum era cu radiolocația, dar îmi închipuiam.

Titel avea un binoclu și ne făcusem acolo pe deal un observator. Se apropia ora când trebuia să treacă taică-său și nu puteam pierde momentul. Către linia orizontului vedeam avionul cât un guștere zburător, cum se apropia și creștea pierzând din altitudine cât să-i deslușim clar aripile fără binoclu, clătinându-se într-un semn discret. Noi îl salutăm zgomotos aruncându-ne în aer șepcile de școlari cu cozoroc, inscripționate cu literele galbene ca gălbenușul de ou, S.G. de la Școala Generală.

Când am ieșit pe poartă de la mama-mare Păuna în alergare, după ce aruncasem ghiozdanul pe sală, am slobozit prin juxtapunere și salutul grăbit: “Sărut mâna mama-mare, am luat zece la compunere (!). Cu privirea mea periferică (tocmai învățasem la școală ce e o privire periferică și cumva, exersam), l-am zărit pe călugăr ieșind cu mama-mare din grajdul vacii, în veșmintele lui negre, cu o oală în mână și în cealaltă având un ulcior.

Întorcându-mă de la joacă spre seară, mi-am adus aminte și am întrebat-o pe bunica cine era străinul acela și ce avea în ulcior. Mi-a răspuns cât se poate de scurt că era călugărul de la Șapte Izvoare, venise după lapte și în ulcior avea apă de la fântâna noastră. Aș fi vrut nelămurit s-o întreb de ce, cu șapte izvoare lângă schit, ia apă de la fântâna noastră, dar îmi era o foame albastră după alergătură și n-am mai întrebat nimic...

Partea II-a

Îmi aduc aminte deviza scrisă pe frontispiciul site-ului Șapte Izvoare și îl recunosc îmbătrânit pe schimnicul care dădea interviul la CNN.

Locul magic unde se petrec toate câte se petrec aici în carte este plasat undeva pe dealul Valea Radului, la jumătatea drumului național între Pitești și Curtea de Argeș, lângă satul Vâlcele. Există un indicator stradal pe partea stângă a șoselei, la intrarea pe un drum lăturalnic, cu scrisul aproape șters, *Spre Șapte Izvoare*, și, trecând un pod, ajungi la un

stejar falnic ce te avertizează pe un panou agățat de una din ramurile aplecate în drum, scris mai de curând, că e interzis să faci foc în pădure și să tulburi liniștea naturii cu tăieri neautorizate.

Un bun prilej să te reculegi în sinele tău până ajungi la bisericuța unde se țin slujbele de duminică. Acea bisericuță luase foc.

Din spatele bisericuței pornesc prin pădure șapte poteci care la un moment dat se împletesc și se despart apoi, dar sigur vei ajunge la troițe. Sunt șapte troițe construite și pictate la fel, așa că e greu să alegi pe care dintre cele șapte poteci vrei s-o urmezi, până să dai de praguri. Și riscul e fără egal căci doar unul dintre praguri pe sub care trece izvorul, deschide portalul dorit, ca să poți ajunge să-ți citești dinainte viitorul, scris în pagina ta personalizată din Marea Charte a Destinului.

Celelalte șase deschid porțile iadului... Și nu ți-e totuna ce vrei să alegi!

De aceea renunțase la proiectul pilot Larry Page, primul dintre magnații lumii care a vrut să se implice financiar. Zona însă începuse să se dezvolte. Heliportul de pe lac era gata și se ridicase deja un cartier de locuințe lacustre.

Tot mai mulți turiști dădeau târcoale locului și treceau pe la bisericuță să se închine mai ales duminica, să poată asista și la slujbă.

Pe noul domeniu al Tobârlanilor, după ce câștigaseră în contencios procesul cu statul, cumpăraseră un teren în marginea parcului și își începuse activitatea întruna dintre hale, Ferma Gușterilor. Eraplasată în apropierea barajului, lângă podul de fier, unde își avusese în vremea comuniștilor sediul cei de la Metale Rare.

Parcul înconjurat de un zid de cărămidă înalt de peste doi metrii jumate, cum am mai spus, se întindea pe zeci de hectare către Valea Boierească până la biserica Adormirea Maicii Domnului, aflată lângă casele boierești. Doar că acel cuibușor de nebunii al lui Carol și al Lupeștii se afla dincolo de zid, în interiorul parcului, pe un platou mai înalt, iar Ferma se ridicase, în afara zidului, lângă râu. După al doilea război mondial în vremea democrației populare, casele boierești se transformaseră în Sediul Județean al Casei Agricole, iar mai apoi, după decembrie 89, în Han turistic.

De când s-a aflat că în scopul valorificării tuturor minunilor posibile și imposibile din zonă, inclusiv metalele rare, aterizase pe heliportul din Merișani, ElonMusk, mult mai curajos și dispus să riște în

afacerile lui decât Larry Page, nu se mai discuta despre nimic altceva în localitate și împrejurimi.

Venise cu un Starlink micuț (un aparat de zbor multifuncțional care se putea andoca pe o platformă plutitoare pe care și-o construise spre coada lacului, ca să nu încalce vreo proprietate privată). Adusese cu el și șapte mini-sateți de cercetare din flota lui, ce se instalaseră deasupra localității, dispuși sub forma Carului Mare (se vedeau doar noaptea). Șapte luminițe fixe, astfel că Nae Chiorul din Capul Piscului își asumase riscul să declare că apariția pe cer a dublurii Carului Mare e un semn rău.

Fiecare dintre sateți capta datele din teren într-un sistem sofisticat de programe pe computer și le analiza secundă cu secundă. Studiul urmărea orice mișcare și mod comportamental, al micuțelor insecte din ordinul Hymenopterelor. La lumina zilei era studiată cu preponderență activitatea albinelor— cea a furnicilor mai mult noaptea. Avându-se în vedere traseele complicate și punându-le în strânsă legătură cu măsurătorile fluxurilor magnetice și mediul ambiental pe cursul superior al fiecărui izvor în parte.

Greu de înțeles pentru mine cum s-ar fi putut interpreta rețeaua aceea de linii divers colorate, roșii, verzi și albastre, amestecate, din diagrama reprezentând specificul și diferențierile caracteristicilor pe cursul celor șapte izvoare, ca să poată fi aleasă opțiunea corectă într-un final. Nu era treaba mea, că de-aia s-a inventat AI-ul (inteligenta artificială) ca să ne descurce.).

Se pare însă că și mini-sateții de cercetare încurcaseră la un moment dat rețeaua potecilor și a fost nevoie să se întoarcă și să refacă studiul de la început. A apărut neașteptat pe una dintre poteci, un guștere, probabil scăpat de la fermă și toate cele șapte camere care supravegheau și-au îndreptat, ca într-o magie, obiectivele spre el. Animăluțul s-a proptit în coadă, s-a asigurat că a obținut prim planul tuturor filmărilor și odată a dispărut strecurându-se pe sub niște frunze de brusture. S-a creat o oarecare învălmășeală, ceva s-a blocat în memoria inteligenței artificiale și pe cele șapte ecrane în fiecare dintre cei șapte mini-sateți a apărut scris EROARE...

Privind responsabil spre viitorul posibil și gândindu-te ce s-ar putea întâmpla în devălmășia potențialelor mulțimi umane, stârnite și agitate de zvonuri și curiozități bolnăvicioase, animate de dorința de a ajunge cu orice preț la portalul dorit și a trece dincolo pe sub el, ca să aibă posibilitatea de a-și cunoaște viitorul dinainte, citind paginile personalizate pentru fiecare de Dumnezeu. Pe ele, pe mulțimi, cum le-ai mai putea întoarce din drum!?!...

Cum să stăpânești ceea ce ar putea deveni o adevărată apocalipsă?

Totuși Proiectul celor 7 Izvoare părea să prindă consistență.

Musk a vorbit cu călugărul, și în același timp, agnostic cum era, a consultat AI-ul despre cunoașterea viitorului, aflând că în multe religii (creștinism, iudaism, islamism), Dumnezeu este atotputernic, atotștiutor și atemporal — adică dincolo de timp. În această accepțiune El e singurul care poate cunoaște dinainte ce i se va întâmpla fiecăruia. Și, cum ar fi fost posibil cu atâtea probleme să mai și uite, și-a făcut însemnări în Marea Charte a Destinelor păstrată undeva în Eden.

Nu cred că sunt exagerat în ce spun! Altfel, de ce ar fi simțit nevoia să inventeze mai întâi cuvântul și abia apoi, s-a apucat să creeze lumea. Lucru era bun să rămână consemnat undeva pentru veșnicie, dar și veșnicia poate fi relativă. Credincioșii afirmă adesea că Dumnezeu are întotdeauna un plan, dar oferă și liber arbitru, ceea ce creează o tensiune interesantă între predestinare și libertate.

Dar să lăsăm misterele creației acolo unde sunt cu rostul și amănuntele lor și să ne ocupăm de cuvintele și treburile noastre, e drept mult mai mărunte.

Elon Musk venise în cap cu ideea de a marca cu semne acea potecă din pădure ce ducea la portalul care se deschidea în Eden, dar își dăduse la timp seama că afluxul celor interesați să treacă pe sub portal, ar fi putut deveni catastrofal. Fenomenul nu ar fi putut să fie ținut sub control și s-ar fi transformat ușor într-un conflict global.

Șansa de a reveni la prezent atotștiutor, din călătoria cunoașterii, n-avea cum să fie sigură! Ar fi ca și cum te-ai urca și te-ai da jos de pe cal la prima lecție de echitație, doar în imaginație. În imaginația ta sau a instructorului, după care ar trebui să te urci pe cal de-adevăratelea... Mă rog, așa ceva!

În plan filozofic, gânditori ca Spinoza, Descartes, Kant sau Nietzsche au oferit interpretări diferite ale ideii de Dumnezeu — de la o forță abstractă a rațiunii universale, până la o construcție umană necesară moralității. „*Există și curente care văd ideea de Dumnezeu ca o proiecție a dorinței umane pentru sens*”. Am pus ghilimelele pentru că aceasta este o reflexie a inteligenței artificiale la o întrebare a mea, care cine știe de unde a fost copiată.

Știința nu afirmă și nici nu neagă existența lui Dumnezeu. Ea lucrează cu ipoteze testabile, iar Dumnezeu nu este o ipoteză testabilă. Însă

unii oameni de știință (precum Einstein) au folosit un limbaj aproape religios când vorbeau despre ordinea Universului.

Dacă Universul funcționează complet determinist (cum credea Laplace), atunci o „inteligentă infinită” ar putea calcula fiecare eveniment viitor. Totuși, mecanica cuantică a introdus incertitudine și probabilitate: nu putem ști totul exact, chiar dacă avem toate datele. Chiar și dacă Dumnezeu sau altă ființă ar ști viitorul, noi nu avem acces complet la el — am putea primi doar un eșantion, poate pentru că nu am putea suporta acest lucru, sau pentru că viața are nevoie de incertitudini.

Ce-o fi vrând să insinueze autorul introducând aceste considerații seci, demne de raționamentul unei inteligențe artificiale?

Poate că însuși Elon Musk, pe modelul trumpist al fostului său prieten (când scriu aceste rânduri e certat cu Trump!), este cel care a stârnit focul de la care am pornit, ca să poată veni cu echipele lui de pompieri în costume ignifuge de culoare neagră, cu gușterele de culoare verde deschis, fosforescent, strălucind ca siglă pe ecusonul prins la piept de combinezon în dreptul inimii?

Văzuse din aparatul de zbor și ceruse detalii de la flotila de sateliți cu privire la ființele acelea stranii din curtea fermei, așezate ordonat în grupulețe, întinse jumătate la soare, jumătate la umbră adunate în sesiuni de brainstorming. I s-a părut ceva nefiresc, le-a făcut o poză și a trimis-o către chatgpt, formulând întrebarea:

Ce reprezintă ființa gușterului și ce simbolizează gușterele în diversele culturi și religii?

Chatgpt a răspuns în două secunde:

Gușterul (sau șopârla) este un simbol fascinant și ambiguu, iar semnificația lui variază mult între culturi, religii și epoci. În general este asociat cu supraviețuirea, regenerarea, adaptarea și lumea umbrelor. Iată câteva interpretări relevante:

1. Simbolism universal (arhetipal/mitologic).

Regenerare/Renaștere: fiindcă își poate pierde și regenera coada, gușterul simbolizează capacitatea de a supraviețui și de a te reinventa. Acest aspect e des întâlnit în mituri despre transformare.

Supraviețuiree/Adaptabilitate: se strecoară, se ascunde, își reglează temperatura — e un simbol al prudenței și rezilienței.

Lumina și umbra, pentru că se mișcă între soare și locuri întunecoase, poate simboliza și dualitatea dintre conștient și inconștient, rațiune și instinct.

2. Grecia și Roma antică.

În mitologia greacă nu apare frecvent, dar era uneori asociat cu zeița Gaia (Pământul), ca o ființă telurică, primitivă. În Roma, gușterul care hibernează simboliza moartea urmată de renaștere, fiind pictat uneori pe morminte sau în mozaicuri casnice ca simbol al ciclului vieții (Ăl bătrân, Tobârlan îl avea sculptat pe tăblia patului).

3. Culturi precolumbiene (azteci, maiși).

Șopârlele/reptilele mici erau asociate cu zeii subterani sau cu puteri magice legate de foc, pământ și transformare. Ele puteau fi văzute ca mesageri între lumi: între cea vie și cea a morților.

4. În Africa.

În anumite triburi africane, gușterul este un animal solar, care aduce noroc. Alteori e văzut ca simbol de viclenie și avertizare — apare brusc, fuge, trage un semnal de alarmă.

5. În tradițiile orientale (China, India)

În China antică, gușterul era considerat un animal inferior dragonului — dar rudă apropiată, deci posedând puteri latente. În unele texte hinduse, reptilele mici simbolizează forțele karmice minore, care pot înclina balanța în bine sau rău, în funcție de acțiunile umane.

6. În tradiția creștină.

Nu are un rol major, dar uneori apare ca simbol al ispitei, păcatului ascuns, fiind asociat cu șarpele din Eden. Alteori, în bestiarii medievale, șopârla care fuge din fața luminii poate simboliza omul care fuge de adevăr sau de „lumina lui Hristos”.

Totuși, în unele fresce medievale apare și ca simbol al vigilenței sau răbdării, în funcție de context.

7. În vise și psihanaliză (Jung, Freud).

Gușterul este interpretat ca o manifestare a instinctelor primitive, a umbrelor psihice.

Poate semnifica frica de ceva ascuns în interiorul tău, dar și puterea de a te transforma dacă îți accepți partea întunecată.

Concluzie

Gușterul este un simbol ambivalent:

—pozitiv: renaștere, adaptare, discreție, înțelepciune tăcută, protecție.

—negativ: ispită, frică, viclenie, lăcomie sau lucruri ascunse.

Cum e interpretat(?), depinde de contextul cultural sau simbolic în care apare.

Dacă ai un context specific(o carte, un vis, un tablou, o poveste), pot adapta interpretarea pentru acel caz...

Ispititoare propunere și, recunosc, un răspuns complet și documentat la întrebarea inițială. Dar cum să las AI-ul să-mi scrie romanul? Eu ce mai fac?...

*

În noaptea aia n-am mai putut scrie și nici dormi.

Pe televizor rula în buclă aceeași secvență cu pompierii zâmbind în fața flăcărilor, ca niște actori într-un film prost al cărui regizor se uitase adormit, într-o cârciumă. Aceeași secvență repetată la nesfârșit! Închisesem sonorul și din când în când, îmi venea să aplaud. Ce frumos ardea totul pe fundalul imaginilor și cât de bun era operatorul!... Se filma și cu drona, de sus.

Șapte zile a ars pădurea și șapte nopți, ca în Facerea. Numai că nu se crea nimic acolo, se desființa totul. A rămas în urmă dealul ca o Golgotă de cenușă și scrum. Cele șapte izvoare probabil că au secat și ele sfârșind în foc...

În cea de-a șaptea zi pe înserat, am zărit întâmplător un lanț de gușteri plecați în pelerinaj de la Ferma Tobârlanilor, peste podul de fier și baraj, făcând potecă apoi, spre dealul Văii Radului. Cu siguranță ei erau singurii care știau pe unde se ascunde, sub cenușă, cărarea către portal pe unde doreau să se întoarcă acasă...

Mi-am adus aminte de copilărie și de abțibildurile de pe ghiozdan. Trei gușteri colorați alcătuiau inițialele numelui meu, ITI, lipiți de mama-mare Păuna ca să-mi facă școala mai atractivă și colegii să-mi găsească mai ușor poreclă. Nu știam atunci că peste zeci de ani, gușterii aveau să țină cheia tuturor poveștilor mele.

(Fragment dintr-un roman, în pregătire)

Poeme de Cornelius Drăgan

*

Draga mea,

Sângele
Mizeria
Zgomotul de atom spart

Frâng în mine
Dorința de a exista.

Aș fi vrut să fiu același
Om de la început

Cum pot ajunge
La aceleași țărături?

Cum pot privi din nou marea?

*

la capătul străzii
stă bunicul meu mort
proaspăt scos din mormânt
cu fața tristă

ochii ușor deformați
adaptându-se la noua realitate

30 de ani fix
atât a durat somnul lui de veci

administrația cimitirului
nu i-a mai îngăduit odihna

și l-a făcut vagabond
pe străzile cenușii din Vaslui

dacă îl vedeți dați-mi urgent de știre
îmi e atât de dor să îl văd

*

în casa omului negru nimic nu crește
poate doar substanța

în casa omului negru sângele e uscat
îl poți simți pe pieptul fraged

dimineața devreme se naște un poet
moare o mamă

demult nu am mai văzut minuni
doar suflete arse

aferim

*

mi-o amintesc pe mama
înainte să plece
împuținată, cu fața lividă

am întrebat-o dacă se teme
și-a clătinat doar capul, ușor
albit de boală

îmi era frică să ating moartea
pe care o vedeam în ea
nu găseam nimic frumos sau înălțător
în drumul ei spre Rai

pe mulți am ascultat discutând
despre nemurire
dar eu personal nu am văzut-o

*

O singură direcție
Un punct fix

Femeia — o luptătoare

Dumnezeu. Cuvântul.
Piatra arsă

Cerul, mitraliat în linii triste,
apoi vidul — marea

Un albastru profund, apostolic.

*

cangrene
lespezi și zei morți

într-un final joci jocul
omului gât-sucit

dar el nu știe ce-i durerea
ce sânge negru s-adapă
în pulpa putredă

nu știe limba crucificaților
nici a părinților care i-au dat sân

a uitat tot

fariseule,
de ești superstițios
leapădă-te!

o, nebunule după femei
și aur

suflet blestemat

*

Îl caut pe bunicul meu,
singurul om în care mai pot avea încredere,

îi cer să mă spele pe spate,
sunt imobil de la gât în jos,

mă las în mâinile lui, fără împotrivire,
apa cade încet, fără grabă,

îmi vorbește rar, ca și cum timpul s-ar fi oprit,
repetă aceleași cuvinte până când devin liniște,

iar stropii se adună pe podea,
ca urmele a ceva care a fost cândva viu.

Polemos

Critificțiuni și *critifricțiuni*

un eseu de *Magda Ursache*

Lui Cosmin Ciotloș îi place cuvântul *critificțiune*, după Raymond Federman, deși asta poate duce la *critifricțiuni* între o baricadă și alta. Or, ne aflăm în plin *discurs al urii*, ca să uzez de sintagma lui André Glucksmann, că te și gândești, citindu-l pe CTP (gata să dea foc poemelor lui Nichita Stănescu și, mai nou, sutanei Patriarhului), dacă nu s-a ajuns la „Urâsc, deci exist.” Critifricționarii, care și-au propus discreditarea valorilor, pentru a le înlocui cu altele, sunt mai aproape de non-valoare decât de valoare, iar confuzia bun-rău pare planificată.

Scrie Vladimir Udrescu, într-o „Cafenea literară” de noiembrie 2011: „Criticii aiurează uneori mai rău decât poeții.” Da, când criticii sunt și poeți, atunci e marea aiureală, dar să nu generalizăm. Și da, N. Manolescu a avut dreptate: „În critica literară, curajul nu înseamnă să spui *nu*, ci să spui *da*.” Aici e „toată greutatea: în asumarea unor valori.” Și încă: „N-am pretenția să fiu încunoștiințat de valorile pe care ea (*critica, n.mea, magda U.*) le susține, înainte de a le face praf pe ale mele.” („România literară”, 7 august, 2002). De atunci, însă, multă apă a curs la vale, ba chiar în ...deal. Că Profesorul votează - dreptul fiecăruia-cu Cărtărescu (cel mai mare poet contemporan), iar Al. Cistelean cu Ion Mureșan, e una. Alta e să-i negi pe Coșbuc, pe Goga, pe Goma și să întorci spatele literaturii identitare.

Mitrea Cocor a fost „sinucidere literară”, cum o numește Adrian Dinu Rachieru, exemplu de non-etică, fără discuție, dar e greu să-l scoți pe Sadoveanu din manual, cu *Frații Jderi* cu tot, pe motiv că i-ar plictisi pe

elevii de școală nouă. Ce s-ar face dacă s-ar declara lectură obligatorie *Solenoid*? În ce mă privește, mă deranjează vocabula *obligatorie*. Lectura n-ar trebui să fie obligatorie, silnică. Și-mi vin în minte cuvintele lui Borges: „Să se laude alții cu paginile pe care le-au scris; eu mă laud cu cele pe care le-am citit.”

Și, din nou, cuvintele lui Borges, recitat de cu noapte: „fiecare scriitor își creează predecesorii.” Iar din nimic, nimic răsare. Oare știe asta habilitatul prof. univ. domnul Ghiță craioveanul, care își propune să deconstruiască scurt și cuprinzător un ceva, „pompos” denumit „literatură română”, folosind ghilimelele? Ghiță, ca Greta Trotineta, prognozează că cititorii secolului XXII vor fi preocupați de „modificări climatice ireversibile”, nicidecum de autori contemporani. De altfel, îi vede pe toți cei care au scris sub ceaușism „emasculați”. Crezând neostoit în progres literar, opinează că „socialismul nu s-a demonetizat: el trebuie doar separat de stalinism.” (Cătălin Ghiță, *O scurtă istorie ironică a literaturii române. În contrapunctul lui G. Călinescu*, Editura Aius, 2020, pag. 110). De aceea, poate, îi place să descopere „protoproletcultism” la Bolliac și „marxism” la Kogălniceanu („un Marx atins de calviție”). Nici, „șovinii” nu scapă de pixul –bardă. Negruzzi? Un șovin prevestind „capilarele xenofobe ale lui Eminescu.” *Cântarea României* a lui Russo deține „un lexic arhaic, ca și patriotismul.” Despre *Un răsunset* de A. Mureșan, devenit imn național, spune că „nu mai poate fi cântat fără ironie” decât de *futbolieri*. Cât despre Hașdeu, în *Răzvan și Vidra* apar „noxele patriotismului” anti *rromini* și *rromince*.

Cu pușca trage habilitatul Ghiță în tot, de la începutul începutului. De la mituri. Ce dacă pușca nu ia foc? *Miorița*? Oaia e „unealtă erotică” pentru lașul de păstor. Nerozia cu lașitatea bunului păstor a prins ca orice nerozie, chit că balada-capodoperă nu te învață cum să lupți ca să scapi de moarte, ci te învață să nu-ți fie frică de ea. *Meșterul Manole* ar ține de „etica nazistă a mitului.”

Domnul Ghiță crede că uzează de „ironie didactică”? Ba de bășcălie (nu-mi place cuvântul, dar îl folosesc) groasă și joasă despre neamul românesc, născut din doi bărbați: „Traian a inseminat un dac lipsit de uter.” Bărbații, ne spun LGBT-iștii, nasc. Să nu știe asta neo-progresistul de la Universitatea craioveană? Ba știe. Ce nu știe, dar ne spune, e că Dosoftei, cu *Psaltirea în versuri*, face „număr de circ”. La circ nu mă pricep ca habilitatul, așa că argumentația îmi scapă. Neculce? Portretul lui Ștefan cel Mare e „tâmp encomiastic”. Dar ce-o fi rău în spusa lui G. Călinescu, după care Ghiță se ține-n mână cu pușca-i, că „Dimitrie Cantemir este Lorenzo de Medici al nostru”?

În *dimineața poezilor*, nu vede decât maneliști. Toți: Văcăreștii – „clan de maneliști”, Conachi, Anton Pann... Când exemplifică doct cu „Într-o grădină/ Lâng o tulpină, / Zării o floare/ Ca o lumină. //S-o tai, să strică! / S-o las, mi-e frică/Că vine altul/ Și mi-o rădică”, domnul Ghiță vede în ce-a scris Ienăchiță Văcărescu o „meditație asupra plusurilor și minusurilor deflorării”. Mie mi se pare că ar intra în definiția dată de Platon poeziei : „poezia- acest lucru gingaș, înaripat și sacru”.

Din aproape în aproape, Domnul Ghiță își distruge obiectul muncii : literatura română, pe care o predă comparat. Filimon „s-a făcut de răs cât trebuie” cu o „narațiune șchioapă, știrbă și pocită”, ciocoiul prim (din *Ciocoi vechi și noi*) fiind asemuit lui... Marian Vanghelie. Bălcescu nu mai poate face decât „deliciul tocilarilor de la istorie, Alecsandri „ar mai putea provoca fiori” seniorilor din azile. Odobescu? Doar „scriere diletantă”. Duiliu Zamfirescu? Altă „nulitate” („în fond, un Filimon cu aere de superioritate”).

„**Mumificarea**” lui Eminescu, „începută de Maiorescu și consfințită de Călinescu”, m-a făcut să închid cărțulia, chiar dacă autorele își propusese altceva: „să n-o despart prematur de palmele dumneavoastră.” Dar cum să nu citești cum numără acribios *dildo*-urile din *Povestea poveștilor*, vraf în sacul babei. Le-a făcut reclamă ca „realizate din materiale 100 % naturale, deci beneficiind de certificat *bio*”, de altă calitate decât cele din *sex-shop*-uri scandinave. Să-și fi procurat proful imprudent vreun păpușoi crengian? Fiți precauți: nu cumva să fluierați când treceți pe lângă proful craiovean. Ar păți-o ca popa lui Creangă.

Cătălin, totodată Ghiță, face parte dintre „ateii raționaliști, imuni la farmecele dubioase ale transcendenței”, găsind că „versurile de maturitate ale lui Blaga au îmbătrânit urât”. Motive? „Fondul etnicist”, „utilizarea excesivă a motivelor pretins populare”.

Gyr? Crainic? „Compozițiile sunt atât de proaste, încât nici nu merită să fie ironizate.” Oare Ghiță vrea doar să contrarieze sau crede în ce scrie? Că Gala Galaction e „popă nespălat și enervant”, plictisind generații de elevi. Că Iorga e doar „histrionul ipocrit”. Ce-i place din Păstorel? Epigrama contra istoricului: „Barbă sus și barbă jos/Doamne cât e de bărbos/Iorga!” Și-i îngrijorat ca nu cumva să scăpăm din vedere „contaminarea semantică dintre pilozitatea facială și cea pubiană.”

Conducătorul de doctorate de la Craiova nu uită de catalogul celor 4000 de femei cucerite de Ion Barbu, nici de alcoolismul lui Bacovia. Cei trei mari B ai poeziei, Blaga, Bacovia, Barbu, au fost spulberați. „Poet național” îl vede pe Arghezi, deși această „sintagmă insuportabilă”

stârnește „fiori naziști”. Ei, uite că Ghiță nu poate fi *pieziș* poeziei lui Arghezi, ba chiar recunoaște că „nici măcar ironia n-o poate dizolva”.

Deruta privind valorile crește mai ceva ca apele Dunării. Tehnica luării locului, ca și cum n-ar avea fiecare un loc în istoria literaturii, a fost preluată din proleto-cult-ură, când A. Toma, cu *Piuici și frații lui mai mici* și „naș Ieminescu” și poetul Dan Deșliu („Clipă stai, oprește-ți zborul /Se prăvale compresorul”) au luat locul lui Eminescu. În vremile noastre strâmte și strâmbe, când ura bântuie lumea, se tot extinde viziunea despre înlocuitori: Fondane în loc de Eminescu, Bonciu în loc de Rebreanu, Nina Cassian în locul întregii avangarde. Se tot merge din jos în mai jos. Piarști cu coate puternice fac loc unor veleitari, crezând că au autoritate critică fără frontiere. Numai „fabulistul” istoriei, Lucian Boia, cam fără știință și fără conștiință, turnător vreme de 16 ani, îi mai întrece pe astfel de ficționari critici, dar și cei care o elogiază pe „iluminata oratoare” Ana Pauker sau scriu că Băsescu (președintele care credea că se ducea la Kabul, dar era așteptat la Cahul, în Basarabia) seamănă cel mai bine cu mareșalul Antonescu.

Când îi aud pe fricționari cum fac *Hm*, îmi devin antipatici, oricât mi-ar fi fost de simpatici. Dau cu telul în sufleu, ca să nu spun cu ce aruncă în oala cu fasole. Nu-i academic ce scriu acum? Dar este academic să-l faci pe Eminescu „învechit”, „inactual”, ca H.-R. Patapievici?

Camil Petrescu? *Hm*. Așa și așa. Modest. N-a avut succes în Franța. Rebreanu? *Hm*. Ce *Ion*? Miroase a bălegar. Maximum *Pădurea spânzuraților*. Doar niște defazați îl mai consideră de valoare pe Sadoveanu. De ce-am citi Sadoveanu, când îl avem tradus pe Sade, la Editura Pisica neagră? G. Călinescu? Triplă impostură: a ratat și în proză, și în poezie, și în critică. Istoria literaturii e rateul cel mare. A ratat literar și a trădat din p.d.v. politic, înscriindu-se în Frontul lui Groz(e)a. Asta, ce-i drept, a fost o cădere etică, dar nu i-a folosit la nimic. Studentul Vicu Mândra, ajutat de mândrii săi frați, l-a scos de la catedră. Același prof. Ghiță îl găsește „homoerotic”, „misogin”, „un balerin social” (care a reușit să scape de pușcăria comunistă), „un dezertor moral”. G. Călinescu e „precum copiii întârziați mental.” Concluziv? Ce spune domnul Ghiță despre romanul lui Rebreanu, *Adam și Eva*, i se potrivește lui însuși mănăușă: „Pe scurt, cartea este atât de proastă încât devine bună”.

Ca să taxezi mediocritatea agresivă, impostura și mai agresivă, îți trebuie curaj. Lecția lui Maioreșcu a fost uitată: cum că mediocritățile trebuie de la rău început scoase din literatură. Noi am ajuns la peste 2500 de scriitori cu carnet, ca să întrecem, pesemne, recordul lui Mao.

Puștani literari fac zob și zdrob la toba mare valorile, dar scriu, din prietenie, apologii mălăiețe. Așa critică, așa autori. Amatorismul criticilor e conjugat cu proza „la cea mai joasă ficțiune”, cum scrie, în alt context, Vasile Gogea. Mulți intră în orgasm literar de-a dreptul, oscilând între nuditatea femeii și nuditatea ideii. Ca-n snoava cu musafirii de-o prună, de două, de trei, sunt elogiați în funcție de cât cotizează. În Japonia, cei care își doresc dame de escortă plătesc taxa numită „întâlniri recompensate”. Cum să numim o recenzie contra taxă? „Întâlnire recompensată” cu cartea X sau Y?

Cititorul alege cărți cum joacă la 6 din 49: la plesneală. Năpădit de numărul enorm de tipărituri, renunță să mai cumpere, iar editorii reduc drastic și pe tăcute tirajele. Cutiile mele poștale gem de volumele cunoștințelor vagi, cu cererea (*imperios* necesară; un politician spune *impetuos* necesară) de-a le citi. Problema nu-i să scoți contra cost carte la editura din colț, ci să fie recenzată. Când nu te recenzează nimeni, îți scrii singur prezentarea pe coperta a patra: „Carte vandabilă, traductibilă și globaliza(n)tă.” Sau de globalizat?

Enervat de scriitorii care scriu mult și prost, pe necitite sau pe repezeală, Nicolae Silade îi adresează un NU lui Ion Heliade Rădulescu, pentru acea chemare: „Scrieți, băieți (orice), numai scrieți!”

Aș formula altfel: Citiți (nu orice), gândiți și faceți ce vreți: sunteți liberi. Firește, am în vedere masa de scris. Nu crezi în scris, nici scrisul nu crede în tine, de unde și trimiterea la augustinianul îndemn: „Iubește și fă ce vrei!”

Poezii de Mihai Babei

aș vrea să-ți trimit un poem simplu

mi-e dor să-mi depeni poveștile alea frumoase trăsnite trăite în vara aceea
 însăilată pe peronul gării părăsite
 când pe un pat de fachir cu ținte dulci împletite
 ne-am întins ținându-ne de respirațiile noastre încătușate
 te alintam îți împleteam șuvițe de păr vânturat
 te priveam îndrăgostit cu sfială cum sânii tăi rupeau bluza crescută din
 flori de câmp
 eram liniștit ca o noapte cu lună plină
 ca un iubit ce nu se îndoia de nici o furtună

săgețile irișilor tăi îmi cutremură tot trupul
 ai apărut ca o fantezie pe nesimțite
 ca prima rouă a dimineții
 cred
 că erai parte din alaiul ielelor ce dansau desculțe prin poiana căprioarelor
 am aflat că înflorise crinul violet din mine
 sărbătoare fiind
 deodată ți-ai aruncat părul blond de o parte dezgolindu-ți umărul stâng
 atunci
 abia atunci am fost izbit de pielea ta ca un pergament neverosimil de albă
 de ochii tăi ascunși cremoși ce parcă mă garniseau duios pe tot trupul cu
 mir cu nard cu împărțășanie
 iertându-mi sufletul de vultur gri

privirea ta ca o sfântă rugăciune

cred că ai fost clădită chiar atunci de Cel ce zidește

toate sunt armonios aranjate celulă cu celulă

gura are flăcări

sânii mirați ca de un cataclism

coapsele rânduite în jurul catedralei ferecate

e o mână divină

Ziditorul ți-a așezat nurii ce nu se vor mai termina niciodată

te-ai strecurat în mine în creierul meu cât e ziua și noaptea dimpreună

e ca o provocare o ispită ce mă tulbură și-mi anulează gândurile de înălțare

e în mine ca un duh al spovedaniei

vorbim noți și zile de-a valma

trăirea personală a devenit acum frică de răsfăț pulbere deznădejde

împătimire

acum

simt tot mai pregnant că inima ta pulsează ritmic în mine

e fericită

o auzi?

într-un lan de maci și stele am clădit masa prinderii amurgului

noaptea inundată de negură

ornată cu belșug în rochia ta curcubeu

amurgul curgea spre seara care te îmbrăca

ai vrut să vorbești despre lanul de maci ce te împletea în culoarea focului

aprins

când noi ne pierdeam pe câmpul cu apă vie de la izvorul din buza dealului

rochia aceea sălbatică dezbrăcându-se de trupul tău se usca supărată la

soare

degajând esența parfumului suspicios și încărcat

lacul cu nuferi lotca în care te-am aflat bucată cu bucată cu rugă cu alint
desfoindu-te
mai am în stăpânire doar absența
deșertul invadatorilor îngeri

uneori sufăr

dacă visezi
să visezi din dragoste
dacă tânjești
să tânjești din dragoste
dacă pleci
să pleci din dragoste
dacă te rogi la altare
să te rogi din dragoste
dacă te cerți cu El
să te cerți din dragoste
dacă pătimești cu angoase
să pătimești din dragoste

totdeauna să îți răsară
din străfundul înnobilat al inimii
mugurii dragostei

sădesc maci

ți-am deschis
bluza cu
buzele să-ți
văd tremurul nebun
al sânilor tăi și
să-ți sădesc maci
în mireasma lor
arămie

să-ți rup rochia

de crizanteme
cu dinții
să-ți așez
pe inima
colțului stâng
o lacrimă
să-ți așez crini
pe sfârcurile nude
să-ți escavez
tivurile fustei
cu ochii
să-ți tremure genunchii
ca aerul ce te
cuprinde
să-ți șoptesc pe coapse
seara și îngerii
să cânte în
turla mănăstirii
prăbușite

și apoi
să te deștelenesc
încet și blând
cu inima ce ară
în prag
de seară
plumburie

zile curse în drumul spart

într-o zi
am plecat
cu zâna mea
de dincolo
să prind pietrele
în mărilor de mătase

a macilor roșii

pe drum
în flutura vremii
mi-ai apărut
ca năluca
ce se mlădia
în susurul apei
ce de demult clipocea
și atunci
m-a străfulgerat marea
inimii ce cu drag
te petrecea înăuntrul
inimii mele

ți-am alintat
sânii ce curgeau
pe patima mea
și apoi coapsele ți le-am
atins pe pajiștea
dealului năuc ce
se holba la
dragostea noastră
pierdută în miez
de dulce
crin de zare

frântă
în negura gurii
albastre

Poezii de Ion Dorofte

Regăsire

Șăgalnic pas prin amintirea vagă,
Precum vântul prin răsfirarea zării,
Iar în lumina zilei sau sub clarul lunii
Înstrăinarea nu-mi mai este dragă.

C-o primăvară caldă te îngemeni,
Spre locuri unde viața-mi pare-ntreagă,
Cu toată clipa care de trecut mă leagă.
În jur, aprins, e totul ca de cremeni.

Vântul învăluie, în armonia lunii,
Lumini ascunse-n tainice livezi,
Și-o dulce melodie împrăștiie lăstunii.

Te-aștept să-mi vii cu-a tale dulci desfături,
Tu, taina mea – o mână de petunii
Și-un timp stelar; ne vom petrece-alături.

Am brăzdat culorile

Cuprins-a sufletului meu,
Am brăzdat verdele blând
Al crestelor muntoase,
Albul câmpiilor ninse,

Turcoazul mărilor învolburate,
Unde sălăşuieşte taina întinsurilor.

Doar albastrul infinit al cerului,
În tot cuprinsul lui,
Mi-a răscolit tainele sufletului.

Elegie

Dintotdeauna mi-a plăcut să văd
Noian de păsări care trec în zări,
Pe câmp, urmă de copită
De soare, vânt şi ploaie-ncet topită.

Şi, hoinărind în pas cu sârg
Printre frunzişuri dese
Sau poieniţe cu lumini şterse,
Să mai adun înc-un amurg.

Suflare

Aerul coboară,
Picuri străvezii de rouă,
Fluturi în răcoare
Sorb din ziua nouă.

Zărite-s în flăcări,
Umbre lungi aruncă codrul,

Rare fâlfâiri de păsări,
Soarele cuprinde totul.

Ceasornicul din turn

Ceasornic din turnul de piatră –
Capăt finit al lumii!
Ce sună duzini de bătaï,
Sub liniștea lunii.

Timp al zdrobirii,
Pedeapsa iubirii,
Scrâșnet ce doare
Spre clipa ce moare.

Roata timpului,
În topiri de amiezi,
Discul Soarelui,
„Soarelui Marelui”,
Cu sclipiri în zăpezi.

Adânc în eter –
Tăcere în cetate,
În cerc de mister.

Uneori

Uneori, mi-a fost viața
Răsărituri limpezi,
Alteori, o floare în amurg –

Peste zi, clopot și toacă,
Făcând câteodată
Durerea să tacă.

Poezii de Alexandru Cazacu

Perioada albă

Ani la rând după plecarea ta
toate cărțile lumii deveniseră
o timidă încercare de a nu minți
și îmi purtam tristețea
ca pe un hulub așezat pe umărul drept
Condurii fermecați ai altor Cenușărese
Deschideau și închideau singurătăți
când arborele genealogic
își întâlnea ramurile cu cele ale ulmilor
din grădina cu mărăcinișuri
prin zilele și nopțile ivinte-n devălmășie
când orele stăteau asemeni insectei
din captivitatea bulgărului de chihlimbar
iar prin pumnii făcuți căuș
două lacrimi se amestecau
ca niște zaruri norocoase
și deasupra aleilor
triunghiul păsărilor călătoare
amenința înspăimântat ferestrele
Totul în jur se asemăna
cu perioada albă a unui pictor
iar prin sânge un șir de barbari
dansa în cerc fără teamă și fără sfârșit

Capăt de orizont

Norii se încâlcesc
prin crengile arborilor seculari
iar incipitul oricărui fraze
poate tăia mai rău decât o sabie
În preajma noastră stau tăcuți
îngerii pe care îi fac copii
aruncându-se peste zăpadă
mimând cu brațelelor zborul
Drumurile se curbează până se frâng
într-un capăt de orizont
unde suferim din pricina propriilor victorii
și o lungă așteptarene adulmecă
precum o hăițașii vânatul

Un alter ego

O geologie diferită
se adună în plăcile tecnonice
Luna Ianuarie aleargăspre far
lavremeacând tu devii
câmpul de luptădintre ore
și picăturile de ploaie se numără
cu țeva unui revolver de sinucigaș
Singurătatea ca un alter ego
al epocii noastre
îndeamnă secundele să întârzie
să se agațe de ferestre
precum ghearele pisicii
de ciucurii perdelelor
Păsări iernatice marcheazăorizontul
și valurile reînnoiesc suprafața mării
deasupra căreiaun înger
este gata să-și împrumute aripile

Un ange passe

Cearceafuri flutură pe sforile dintre clădiri
caniște batiste imense
pe un peron de gară neiertătoare
La piața volantă
plantele continuă să crească pe tarabe
Oamenii se adună să poată vedea barocul zilei
și lungul său asfințit
într-un pahar plin cu violete
Un ange passe a trecut
Prin atelierile de orfevrărie
unde eclerajul rece
cade peste cenușa ipotezelor
și peste un sezon amânat.

Poezii de Mircea Teculescu

Sunt zile

când vibrații minunate apar,
se apropie de marginile stricate ale trupului
și încearcă să mi le repare –
alcătuiesc o cămașă lungă și fină,
îmbrăcat cu ea să pășesc eu nemuritor
printre zgomotele ce străbat trotuarele lumii,
peste ecourile așezate în țara nisipurilor,
spre foșnete ce fac să unduie pomii și iarba;

nici întunericul nu le împiedică prezența,
atunci toate se transformă în umbre
care îmi umblă prin minte,
călătoresc în interiorul propriei memorii
și o schimbă fără de grijă în fiecare zi;

îmi spun: „sunt un fel de ființe aceste vibrații,
sunt niște fire de lumină cuprinse de friguri,
o să mă rog ca ele chiar să existe,
altfel va fi vai de viața mea,
altfel vai de moartea mea tristă”

și mă rog, mă rog, și deodată descopăr
uitarea în interiorul unei îmbrățișări,

acea pașnică și tainică și rodnică alchimie –
gustul și aroma poeziei –
ce altceva

Habitat

la marginea perdelei,
lângă inelul din care aceasta s-a desprins
a răsărit soarele;

deja se aud la fereastră pașii,
sunetele ce le poartă cu ei ceilalți,
succesul ori eșecurile prost gestionate,
un fel de meduze ce se învârt
în jurul fiecăruia,
maniace care obligă la un syllabus;

contest social,
curiozitate,
disciplină,
adaptabilitate,
inteligență emoțională,
decizii luate uneori la ora trei a nopții
și gândul la tine;

ascult și mă simt risipit
printre pașii aceștia ai lor –
purtători de diplome impecabile
sau de oameni care construiesc
pe neștiute
câte ceva pentru ceilalți;

o realitate aparent liberă,
ca marginea perdelei ce te închipuie,
ca străzile ce unduie neconținut printre blocuri

Măsura singurătății

dragostea mea
conturată de liniile trupului tău –
în care stă ascunsă
aurie și alungită
ca o lacrimă de miere,
pe care s-o gust
când străvechea primăvară
ajunge în inimi și le umple lăuntrul;

fluturi stingheri,
pe aripile cărora îți este zugrăvit chipul,
vin și-mi acoperă pereții camerei;
aș dori să putem privi amândoi așa ceva,
cu toate că ochii tăi,
insistent de absenți,
spun că este târziu,
mult prea târziu pentru asta;

ochii tăi
relicve în gânduri

Peisaj cu dorință

pentru aceia în jurul cărora
stau cerc sulițele luminii,
voi spune că
dragostea dintre un el și o ea

este doar aceea care poate învia
după ce a fost senin crucificată,
chiar de cei doi

---

cu ceilalți roi în jur,
trecători
necruțători sau nepăsători;

ce ziceți –
se poate întâmpla?

Vizita

am fost și eu în orașul medieval
unde din pietre cubice era scris
„Noi ne-am iubit!“
iar când citeai
o lumină trecea prin sufletul tău,
ca printr-un vitraliu
ce trebuie adus la viață;
atenție – la fața locului
ochii nu puteau clipi, deși
un pic de verde înnobila discret
griul singurățăților;

astfel se dădea încă o șansă
privirilor ce intrau pe ușile largi,
căutau spre cărțile deschise întâmplător
în zona suferinței, totuși
nimeni nu le aștepta sfârșitul;

câțiva copii scriau în piață pe ziduri
codul existenței părinților,
„este un ritual din care li se va mobila
viitorul”, ni s-a spus, și apoi
pe mâna întinsă a ghidului a venit un șoim;

și-a strâns aripile
și s-a făcut noapte,
iar vântul a tocit
toate pietrele cubice

din centrul oraşului
unde, peste câteva zile,
se va da un mare bal caritabil,
cu o tombolă
al cărei unic premiu
va fi dreptul cuiva de a scrie
ceva, un vers din pietre cubice

O tăcere mare

ar trebui ca harta aceasta să aibă o legendă din culori,
îmi zic stând la intrare,
cian-magenta-galben-negru sau varianta pantone,
intru în gând cu tine,
zgomotele, bannerele Romexpo parcă aceleaşi,
oameni înconjuraţi de sfere,
când se apropie prea mult sferele se întrepătrund,
toate aflate pe calea ouroboros,
mai luminoasă sau mai întunecată
după copertile cărţilor ce o veghează din standuri,
uneori mâinile unor cititori intră prin ele şi mângâie cuvinte,
desigur iubirea şi încrederea se pot atinge doar cu mânuşi,
altfel inimile pot căpăta fisuri;

în cărţi apar şi locuri de odihnă,
sunt destui copii şi bătrâni pe aici,
observ că există mai ales opusuri scrise în vremuri de război
pentru a fi citite atunci când pare să fie pace,
unele au culoarea frunzelor toamna şi produc
mici incendii ale sentimentelor ingenios ascunse,
spre încântarea celor abandonaţi de grijile zilei;

aici toate genurile întâlnesc toate genurile,
destui se înghesuie în spaţiul de evenimente dintr-o margine,
acolo praful şi pulberea cărţilor sunt interzise cu desăvârşire,
nu există niciun fel de graffiti pe ziduri,

doar zgomotul celorlalte lansări este permis,
o întrecere de care avem parte
pentru a nu uita că suntem înconjurați de viață,
în viață contează unde te oprești, unde ar putea fi ieșirea;

vocele celorlalți trag de mine,
tot ce-mi doresc acum este o legendă de culori ale coperților,
arătând ca un curcubeu (câte culori pentru poezie?),
să-mi pot asorta îmbrăcămintea cărților pe care le prefer,
implicat să fiu și eu în parada celor mulți,
iar după ce-mi voi potoli setea de cuvinte,
o tăcere mare să răsară din mine.

Poezii de Luminița Giurgiu

traumă în alb

totul începe cu o traumă-n alb
o fină ruptură în țesătura zilei
unde cuvântul nu-i încă sunet
doar o descărcare electrică
căutând disperată un capăt de pod
nu avem nevoie de feșe
ci de o infuzie de sens
injectată direct în fisura dintre gânduri
acolo unde celula-stem a tăcerii
începe să fabrice din nimic
prima fibră de obrăznicie
poezia e această sutură în aer
un fir invizibil care nu strânge
ci doar amintește răni
cum se pronunță întregul
printr-un axon de lumină
viața se întoarce acasă
într-un singur
imens
respiro

cauți, dar n-ai să găsești
 cicatricea
 vindecarea asta nu lasă urme

vouă

*„vouă, celor care vreți să mă prindeți viu”
 Matei Vișniec*

vouă celor care vreți
 să mă prindeți viu
 nopți de marmură vă doresc
 și zile de lemn să aveți fără puțința
 de a face deosebirea
 mărgelile de sticlă să vă iasă pe gură
 ori de câte ori strigați „oprește-te
 secunda asta e zâna cea bună” și-n urma lor să cadere
 semințe de fiere să încolțească necumpătate
 boabe ale unor cuvinte care viața o-mbată
 fluturi loviți de damblasă să vă mângâie fața
 ca să știți cum s-o faceți atunci când
 în sfârșit veți pune mâna
 pe mine

piese de schimb

vreau să repar ce nu s-a stricat niciodată
 doar s-a tocit ca pragul de piatră
 pe care îl calcă toți
 dar nimeni nu-l vede
 și caut piese de schimb
 prin sertarele ticsite cu scame și sfinți
 nu te mai obosi — îmi spui, beteșugul
 e singura piesă originală
 iubirea ca o cutie de conserve deschisă cu dinții

merinderi ridicole pentru vremuri sublime

pentru această trădare de lux am scos din căptușeală
cuvinte cusute acolo cu grijă — merinderi ridicole
pentru vremuri sublime
tinichele de aur din care se bat efigii
între ciocanul rațiunii și nicovala fricii
sau poate aripi de pus la glezne
zborul cu viteza lui Hermes
m-ar pune față-n față cu
zeii
o
zeii
și ce le-aș spune?!

profit și plutesc

dragostea este un gaz mai ușor
decât aerul
profit și plutesc
văd turnul cu ceas
al doisprezecelea scoate limba la mine
ca arătătorul mâinii gata a fi
retezată dacă e prinsă cu mâța-n sac
dar nu e
n-a fost niciodată
timpul n-a fost îndrăgostit niciodată
frământă manetele unui excavator cu
dinții spârți de buza hăului îndărătnic
seara se-ntoarce beat turtă la copii și nevastă
pe masă aburește porția de lăcomie
îmi dă și mie haidă
scutești ceea ce inadecvat unii
numesc amânare
aici înregistrarea se întrerupe
dar cui îi pasă
dragostea este un gaz mai ușor
decât aerul așa că...

Poeme de Constantin Stancu

Poeme Returo

În acest colț

Suntem înghesuiți în acest colț, nu a mai sosit nimeni aici,
 dar pământul este bun, înnobilat cu trupuri de viteji tineri,
 aerul este bun conducător de lumină,
 pe pielea lui de diamant alunecă speranțele.
 Apa este și ea bună, în oglinda ei se reflectă mai multe galaxii în mișcare,
 cu viața lor de acum miliarde de ani,
 uneori pescarii aruncă mrejele în adânc și
 scot la mal câte o galaxie,
 sortând ceea ce este bun de resturile luminoase.
 Ne hrănim cu fructele acestor pomi treji și gânditori,
 avem și unele interdicții, din unele fructe nu ne putem hrăni,
 un neajuns pentru foamea noastră de terabytes.
 În acest colț nu mai sosește nimeni,
 dar noi stăm înghesuiți unii în alții,
 ne încălzim mintea și picioarele la focul acest blând
 pe care l-am descoperit,
 din flăcările lui izbucnesc câteva războaie,
 care semnalează în univers prezența noastră:
 „cu moartea pe moarte călcând”...

Fraze neterminate și codul genetic

Între lumile paralele există un sistem de comunicare,
se simte presiunea timpului ars,
talpa absențelor pe mintea omului.
Lumile comunică tot mai sofisticat,
lungi benzi luminoase de cuvinte,
din cifre, din tăceri, fragmente de unu...

Barbarii calcă în picioare resturile risipite
între temple sau corturi, între locuri de joacă sau parcări cu taxă.

Sângele de pe picioarele lor ne arată
că în istorie există durere, că unele ore dor...
Suferința răsare din pământul amestecat bine cu oasele și carnea
celor care au populat vorbele, țipetele, frazele neterminate
din care se mai pot descoperi codurile genetice al fiecăruia...

Primul-ultimul cântec

Am să vă cânt un ultim cântec, sau un prim cântec,
în clipa de după moartea mea,
în clipa primă a învierii.

Voi exersa până la capăt, pentru a fi auzit bine,
acolo unde liniștea îmi linge mâinile ca un câine flămând.
Acolo oamenii învață să cânte fiecare un cântec,
atenți la bagheta de aur care se mișcă în miezul fierbinte al nimicului.

Pierderea memoriei

Oamenii își pierd memoria la mall,
o pot recunoaște după codul de bare,
după preț, după eticheta *returo*, pentru reciclabile.

În final, o vor găsi în depozitele abisului...

Cel mai bun poem

Cel mai bun poem este cel nescris încă, evadat din cuvinte.

Îl porți în spate ca pe un cuțit, simți oțelul rece în carne.

Tăișul, un țipăt ce-l porți în minte.

Nu știi dacă vei scăpa.

Sângele ar putea face saltul peste ființa ta.

Acesta putea fi poemul cel mai bun,

dacă nu m-ar fi ucis cu sânge rece.

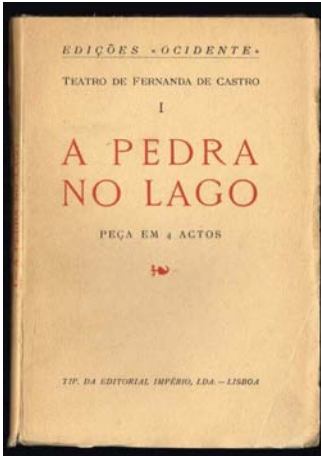
România și Portugalia, două santinele în avanposturile Europei

António Ferro în România

o cronică de *Gelu Savonea*

Pe când traversa la frontiera românească, pe 14 septembrie 1929, António Ferro era deja o personalitate consacrată în peisajul cultural portughez, autor a numeroase titluri importante, dintre care unele marcase epoca (precum „Teoria indiferenței”, programul său modernist), iar altele îi puseseră diagnosticul (*A idade do Jazz-Band/ Epoca Jazz-Band-ului*). Călătorise deja mult (Angola 1918, Brazilia 1922, Statele Unite 1927 etc.) și era un protagonist al presei portugheze. Invitat la al III-lea Congres Internațional al Criticii Dramatice și Muzicale în calitate de critic dramatic de referință (și șef al micii delegații portugheze), în

România va juca și rolul de corespondent al celui mai important cotidian lisboet, *Diário de Notícias*. Pentru partea română, congresul era organizat de Asociația Criticilor Dramatici și Muzicali (români), reprezentată de președintele Emil Fagure¹ și de compozitorul Stan Golestan² (pe atunci și criticul muzical al *Le Figaro*).

Pe 31 august 1929, înainte de plecarea spre București, António Ferro a anunțat în paginile *Diário de Notícias* programul întâlnirii menite să pună bazele Confederației Internaționale a Criticilor Dramatici și Muzicali (ce urma să reunească Societatea Internațională

a Compozitorilor și Dramaturgilor, Federația Internațională a Jurnaliștilor și Societatea Universală de Teatru, reprezentând membri din 29 de țări).

Venind în sprijinul organizatorilor congresului, guvernul de atunci și Căile Ferate Române au oferit facilități extinse delegaților, fapt descris pe larg de Ferro în corespondențele sale.

În afară de el, Portugalia mai este reprezentată de Paulo de Brito Aranha³, Dias Costa⁴ și Artur Portela⁵. Delegații a diferite țări (Franța, Anglia, Portugalia, Spania, Belgia) urmau să se reunească pe 11 septembrie la Paris pentru a lua trenul către București; alte delegații (germană, austriacă, elvețiană, italiană, cehoslovacă, norvegiană, americană, daneză și olandeză) urmau să se alăture pe drum pentru a participa, la Viena, la o recepție "cordială" și a asista la un spectacol de gală la Operă. Delegațiile Ungariei, Greciei și Rusiei au sosit separat la

¹ Emil Fagure (Samuel Honigman ; 1873-1948), scriitor, traducător, jurnalist și critic muzical și teatral român, om politic de orientare socialistă. Redactor șef al ziarului *Adevărul* (1895-1921), fondator al *Asociației criticilor dramatici și muzicali*. Între 1918 și 1919 a făcut parte din redacția ziarului *La Roumanie* editat la Paris în timpul tratatelor pentru tratatele de pace ce au urmat Primului Război Mondial. Refugiat în Franța în 1938, a fost internat de naziști în lagărul de la Drancy. Se întoarce în țară, dar se sinucide după instaurarea comunismului.

² Stan Golestan (1875-1956), compozitor, muzicolog și critic muzical român. Colaborează la numeroase publicații de specialitate precum „Le Monde musical” și „Revue Musicale” precum și pentru *Dicționarul Larousse*. Profesor de compoziție la École Normale de Musique (Paris). Cavalier al Legiunii de Onoare franceze și Comandor al ordinului Coroana României.

³ Paulo Emílio de Brito Aranha (1904-1951) este autorul unora dintre primele documentare sonore portugheze și autorul tehnic al coloanei sonore a celui de-al doilea lung metraj artistic produs în Portugalia, „A canção de Lisboa”. A fost primul șef al direcției de sunet a Tobis Portuguesa (1932), prima mare întreprindere cinematografică lusitană. Înainte de a intra în mediul cinematografic, a studiat la *École Supérieure d'Électricité* (Paris), iar cariera sa a fost marcată de studii și cercetări științifice în cadrul Școlii Militare și al Institutului Superior Tehnic din Lisabona. Rezultatele cercetărilor sale din domeniul electrotehnicii, radiocomunicațiilor și înregistrării de sunet apărând numeroase publicații prestigioase ale epocii. În același timp, Brito Aranha urmează și o carieră jurnalistică în redacția *Diário de Notícias*, semnând începând cu 1924 numeroase articole de critică literară, de artă și teatru, ca și reportaje din străinătate ca trimis special al cotidianului lisboet

⁴ Júlio Dias da Costa, compozitor și critic muzical

⁵ Artur Jardim Portela (1901-1959), jurnalist, critic de teatru și literar și scriitor portughez. Membru al primei echipe de redacție a *Diário de Lisboa*. Jurnalist la *Diário de Notícias*, Reporter X, A Pátria etc. Redactor șef la revista pro-aliată *Mundo Gráfico*. Reporter de război în timpul războiului civil din Spania. S-a distins prin celebre interviuri cu personalități ca Winston Churchill, Édouard Herriot, Francisco Franco ori Miguel de Unamuno.

București. Pe 13 septembrie, delegații au plecat din Viena către România, țară la frontiera căreia îi aștepta un tren special care să-i ducă până la București, unde îi aștepta o „primire entuziastă”.

*

Prima corespondență a lui Ferro va fi publicată pe prima pagină a *Diário de Notícias* în 5 octombrie 1929, sub titlul (cu majuscule) “CONGRESSO DA CRÍTICA NA ROMENIA”, evenimentul fiind astfel semnalat ca cea mai importantă știre a zilei.

“Sâmbătă, 14 septembrie – Ajungem la Curtici, frontiera românească, pe la miezul nopții. Suntem oboșiți și ne e somn. Românii, cu geniul ospitalității care îi caracterizează, ne pregătesc paturile încă de la sosire, un tren special de “Wagon-lits” care ne va duce până la Sinaia. Ne întindem, adormim și visăm toți la România...”

O frumoasă recepție „cu flori și surâsuri” îi aștepta a doua zi la prânz pe călători la sosirea la Sinaia, „steaua Alpilor Transilvaniei”. După discursurile de bun venit, Stan Golestan l-a prezentat congresiștilor pe Emil Fagure, președintele comitetului organizator din partea României, „mare spirit organizator și un adevărat «birou de informații»”. Fagure era însoțit de soție, care încarna „întreaga drăgălășenie a României”. Hotel Palace (unde sunt găzduiți delegații pe perioada șederii la Sinaia), „fost cartier general al armatei germane de ocupație între 1916-1918” a oferit un prânz intim și cordial oaspeților. În continuare veselul grup a fost invitat într-o apreciată plimbare cu mașinile prin Valea Dorului, ocazie cu care Ferro clarifica pentru cititorul portughez:

„Dor e unicul cuvânt, din toate limbile, care este chivalent ca sens cuvântului «saudade», această bucurie rară a limbii noastre”.

Excursia este urmată, pe seară, de o cină la „splendidul” Casino din Sinaia, „care își păstrează farmecul până în ziua de azi”. La final, se țin discursuri și conferințe animate.

Sesiunea inaugurală a congresului a avut loc în ziua de 16 Septembrie, în sala de teatru a Cazinoului, în prezența *crème de la crème* a criticii dramatice și muzicale europene și americane a epocii. António Ferro se află pe scena Cazinoului, alături celorlalți șefi de delegație, pentru a lua cuvântul. Apoi, „marele George Enescu povestește istoria emoționantă și pitorească a muzicii românești”. În sfârșit, prima sesiune de lucru a Congresului începe la orele 15; rapoartele citite descriu organizarea asociațiilor naționale ale criticilor de teatru și muzicali din țările respective. Se va vorbi, de fapt, de toate artele, nu doar de teatru și muzică. De aceea, Ferro notează cu interes discursul lui Emile Vuillermoz⁶, care denunță „în cuvinte aspre și directe, marele pericol al criticii cinematografice, al criticii muzicii mecanice⁷ și chiar al criticii dramatice: publicitatea, indiscreta publicitate”. Să-i dăm din nou cuvântul lui Ferro:

„Aștept, resemnat, să-mi vină rândul... Ce să spun despre organizarea criticii în Portugalia? Nu există nimic și nu va exista nimic atât timp cât criticii își petrec timpul criticându-se unii pe alții... E necesar, totuși, să nu rămânem în urmăși să încercăm și imposibilul. Dacă există o țară unde critica trebuie să se organizeze, aceea este Portugalia, unde toți – pentru că toți încap în Chiado⁸ – se socotesc îndreptățiți să ne îngrădească independența...”

Îngrijorarea lui Ferro venea de la faptul că în lipsa unei organizații a criticilor era imposibil să atingă unul dintre obiectivele pe care și le propusese la venirea în România, și anume să câștige dreptul de a organiza la Lisabona următorul congres al criticii internaționale. Întrucât discuțiile s-au prelungit, Ferro își va ține cuvântarea abia a doua zi. Până atunci, după încheierea sesiunii, urma să aibă loc un moment important al șederii delegaților străini în România: audiența c ele va fi acordată la Castelul Peleş de familia regală a României. Acest moment va fi povestit cu

⁶ Emile Vuillermoz(1878-1960), critic muzical, de cinema, teatru și literar francez. A studiat la Conservatorul din Paris cu Gabriel Faure și a fost membru – alături de Maurice Ravel și alții – al grupului Les Apaches (Société des Apaches). Fondator al criticii de cinema franceze. Redactor al Revue musicale SIM, apoi critic muzical și jurnalist la L'Excelsior, L'Illustration, L'Éclair, Le Temps, Comœdia, Le Mercure etc. Între 1935-1940 inventează genul cinematografic *cinéphonies*, strămoș al videoclipurilor muzicale de astăzi

⁷ se referă la înregistrările muzicale, aflate atunci relativ la început

⁸ cartier „al artelor” din centrul Lisabonei

entuziasmul caracteristic lui Ferro în articolul ce marchează finalul corespondențelor sale din România din 22 Noiembrie 1929. Deocamdată, jurnalistul Ferro dă prioritate știrilor; Omul Ferro și lucrurile care dau culoare Istoriei mai pot aștepta.

Ziua se termină cu o cină la Hotel Palace, ocazie cu care Ferro cunoaște alte personalități românești, cel mai notabil fiind marele simbolist Ion Minulescu pe care enciclopedia Ferro, fără îndoială în cunoștință de cauză, îl descrie concis „sentinela avangarda da vanguarda romena”... credem că nu e nevoie de traducere.

*

Următoarea corespondență a lui Ferro este publicată în *Diário de Notícias* pe data de 11 Octombrie. Includerea repetată a corespondențelor din România pe prima pagină, precum și paginarea titlului acestuia – A CAMINHO DA FEDERAÇÃO INTERNACIONAL DA CRÍTICA/ Către o Federație Internațională a Criticii – cu majuscule, este iar, semn al prestigiului jurnalistului și al interesului pe care cititorii cotidianului îl arătau unui subiect de ordin cultural. La sosirea la București pentru a doua parte a congresului, participanții sunt primiți cu „voioase întâmpinări, flori și întregul abecedar al ospitalității românești”.

La București, congresului i se alătură și unul dintre cei mai în vogă caricaturiști ai momentului, Iosif Ross, careva face portretele participanților pentru presa românească. O bună parte dintre acestea vor intra în posesia lui Ferro și vor fi publicate și de el în cadrul corespondențelor de la București.

Evenimentul continuă cu sesiunile realizate la „Fondation Universitaire Rei Carlos” (sic!). Ferro împărtășește iar cititorilor amărăciunea pe care o resimțea în timp ce își citea discursul, în lipsa unei organizații a breslei în Portugalia:

„Motive ale acestei paralizii? Lipsa solidarității, spiritul portughez al ironiei și al bășcăliei, numărul insuficient, individualismul nostru dizolvant, aproape feroce... Dar e nevoie să luptăm, trebuie să facem posibil ceea ce pare imposibil (...). Am promis (...) că voi raporta oficial la următorul Congres organizarea *cercului* portughez al criticii.”

Nu putem să ne reprimăm observația că descrierea tarelor surorii latine din extremul occident european ni s-ar putea aplica fără mari ajustări și nouă, celor din orient...

Un bine venit interludiu, prilej pentru a lega noi prietenii, fu prânzul oferit de Primăria Bucureștiului la deja legendarul restaurant Athénée Palace. Înapoi la Fundațiile Carol, la reluarea sesiunii, începe să se contureze finalitatea congresului:

„Dunton Green⁹, Springer¹⁰ și Strowski¹¹ sunt desemnați de Congres să dea formă propunerii de constituire imediată a Federației Internaționale a Criticii.”

Ziua se încheie cu o vizită la Mormântul Soldatului Necunoscut și, seara, cu o reprezentație la Teatrul Național din București, „un teatru de defilare, vag asemănător cu al nostru São Carlos.” Ferro întâlnește aici „toată boierimea română, (...) cea de spirit și cea de sânge, principii, scriitori, artiști, numele mari... multe doamne în costum național, fuste brodate, ii, toată policromia Balcanilor” (sic!). Chiar dacă nu vorbește limba română, o înțelege cu siguranță grație calității și expresivității actorilor, precum și excelentelor sale cunoștințe de franceză, spaniolă și italiană. Parte a fenomenului teatral, observă cu finețe „interpretarea inteligentă, luminile valorizante, *mise-en-scène* sobră și îngrijită” a reprezentației. În timpul pauzei, îi este prezentată o legendă a teatrului românesc, Marieta Sadova, dar și „*madame Sorana Topa*¹², o vrăjitoare fermecătoare”, o frumusețe a epocii, distribuită în rolul vrăjitoarei din piesa adusă pe scenă în seara respectivă. Tot în acel interact, ne atrage atenția că Ferro îl întâlnește și pe Martinho de Brederode, eternul șef al

⁹ Louis Grein Dunton-Green (1873-1933), critic muzical britanic, secretar al Federației Internaționale a Criticii Dramatice și Muzicale. Colaborator al prestigioaselor reviste muzicale britanice *The Chesterian*, *The Musical Quarterly*, *The Musical Times* etc

¹⁰ Hermann Springer (1872-1945), muzicolog și bibliotecar german, redactorul muzical al *Deutsche Tageszeitung*, președintele Asociației Criticilor Muzicali Germani. Contributor al revistei *Die Gegenwart* (Prezentul).

¹¹ Fortunat Strowski (1866-1952), istoric literar, eseist, critic dramatic și literar francez de origine poloneză cu o impresionantă operă teoretică. Vicepreședinte al *Société des gens de lettres* (Societatea pentru drepturi de autor al oamenilor de litere din Franța). Colaborează în calitate de critic dramatic la Paris-midi, *Revue des Deux-mondes* etc. Autorul ediției de referință (1906) a *Eseurilor* lui Montaigne, membru al *Académie des Sciences Morales et Politiques* a *Institut de France*. Cavalier, apoi Ofițer al Legiunii de Onoare.

¹² Prietenă cu Emil Cioran și Mircea Eliade, Sorana Topa ar putea fi veriga lipsă – persoana care, mai târziu, trebuie să le fi făcut cunoștință celor două personalități strălucite ale modernității, Ferro și Eliade. În orice caz, din ce știm azi, cel mai probabil cei doi se cunoșteau dinainte de sosirea lui Eliade la Lisabona. Astfel, între 1941 și 1945 ei au legat o fertilă prietenie. Despre legătura lor, Eliade vorbește pe scurt în „*Jurnalul Portughez*”. Mai multe detalii vom da probabil într-un articol viitor.

legației portugheze la București și considerat de istoricii literari prototipul personajului Pantazi din romanul „Craii de Curtea Veche” al lui Mateiu Caragiale, publicat chiar în 1929. Seara se termină în faimosul restaurant Chateaubriand.

*

Următorul articol despre evenimentul de la București apare în *Diário de Notícias* din 12 Octombrie 1929 cu titlul „Închiderea celui de-al treilea Congres al Criticii Dramatice și Muzicale”, și – în spiritul jurnalistic al epocii – cu subtitlul „A fost aprobat, cu urale, ca în 1932 congresul să se țină la Lisabona”.

Ziua de Miercuri, 18 Septembrie 1932, începe cu o plimbare prin oraș, unul în care totul îi pare familiar lui António Ferro. Probabil că și lui i se recitase mantra românească interbelică “Bucarest, c’est le petit Paris” sau poate “Bucarest c’est le Paris de l’Orient”, pentru că ea se reflectă în descrierea pe care jurnalistul le-o face cititorilor săi portughezi: „Bucureștiul este un oraș care se adaptează tuturor cutumelor și tuturor raselor, un oraș care știe să fie Cetate, care stăpânește profesiunea capitalelor, cel mai bun discipol al Parisului...”

Sesiunea finală a congresului începe la orele 11. Ferro se grăbește să ceară cuvântul. Invocând contactele sale, sprijinul presei și ospitalitatea portugheză, propune ca următorul congres să se țină la Lisabona. Le spune cititorilor:

„Repet – siguranța că nu voi fi lăsat la greu de compatrioții mei, dorința patriotică de a profita de ocazie, de punctul în care ajunseseam cu congresul, siguranța că venirea celor mai mari critici ai timpurilor noastre în Portugalia, oameni care scriu – și scriu bine – în marile ziare, va fi de cel mai mare folos prestigiului țării noastre și imaginii ei... Congreșele utile (...) sunt congrese care marchează maturizarea (...) România, Austria, Cehoslovacia știu bine că banii cheltuiți cu un congres al criticii le vor fi întorși cu dobânzi bune și cu asupra de măsură.”

După ce elogiază virtuțile capitalelor concurente, își continuă discursul. Argumentele sale sunt magistrale: explică faptul că realizarea următorului congres la Lisabona va deschide o fereastră către arta dramatică și muzicală dintr-o Europă nouă, în contextul în care

misiunea acestor întâlniri internaționale este tocmai cea de a deschide orizonturi către arta tuturor țărilor membre. Candidatura Lisabonei primește sprijinul amplu al lui James de Coquet¹³ de la Le Figaro, și totul pare să meargă bine pentru lusitani, căci majoritatea delegaților îi sunt favorabili. Însă votează doar șefii delegațiilor, iar asta schimbă raportul de forțe. Belgia, Statele Unite și Danemarca votează în favoarea ei, totuși Portugalia pierde organizarea congresului din 1930, la un singur vot diferență. Iar Ferro e conștient că țara sa pierduse pentru că „nu aveam în spatele nostru nici măcar cea mai mică urmă de organizare și pentru că nu prezentasem dovada (...) sprijinului deplin al guvernului.”

Dar congresul de la București era o întâlnire a elitei intelectuale europene, o elită care era și o orchestră ai cărei membri își aveau cu toții asigurat un rol de solist. Delegații aclamă, astfel, o hotărâre care stipula că următorul congres (1930) se va organiza la Praga, cel din 1931 la Viena și, în sfârșit, cel din 1932 se va ține la Lisabona. În fapt, Viena va renunța ulterior la organizarea evenimentului din 1931 iar Ferro reușește să obțină înlocuirea orașului valsurilor cu capitala Portugaliei cu un an mai devreme.¹⁴

Rezoluția adoptată la finalul Congresului prevedea că delegații prezenți și asociațiile respective fondează Federația Internațională al cărei sediu urma să fie stabilit la Paris, că fiecare asociație națională va solicita membrilor săi minima și indispensabila contribuție de un Franc-aur pentru a susține funcționarea Federației, constituirea unui comitet răspunzător de

¹³ James de Coquet (1898-1988), critic dramatic francez, activ în redacția Le Figaro pentru care activează și ca *grand reporter*. Corespondent de război în Finlanda (1939) și 1945. Cronicar gastronomic pentru Le Figaro și Cronicar Politic pentru postul de televiziune RTL

¹⁴ Mai multe despre congresul de la Lisabona, despre rolul lui Ferro și despre românii care au participat se pot găsi în cartea „Cu un vis în valiză – o călătorie a lui Pirandello în Portugalia” de Maria José de Lencastre (Ed. Dom Quixote, Lisboa, 2014)

elaborarea statutului și înființarea diferitelor departamente. Comitetul urma

să își aibă sediul tot la Paris și să fie prezidat de Paul Ginisty¹⁵ (printre membrii săi se va număra și Stan Golestan).

La prânzul care va urma și care va avea loc la restaurantul Cîna, amfitrionii români l-au invitat și pe Martinho Nobre de Melo¹⁶ („O valoare autentică a noii

Portugaliai” notează Ferro), iar ziua se încheie cu un concert la Ateneu „o sală de concerte demnă de New York, de Londra sau Paris”, dirijat de George Georgescu¹⁷ „un dirijor subtil, sobru, de reputație europeană”. Din articol reiese faptul, puțin probabil, că la pauză George Georgescu ar fi fost înlocuit de însuși George Enescu. Mai degrabă este vorba de o eroare de culegere la tipar, datorată asemănării numelor celor doi. În orice caz, cel aflat pe scenă „dirijează ca un «medium», cu o exaltare care nu are nimic artificial, ci îi este impusă de profunda-i simțire.” Aplauzele asistenței au fost impresionante; prezentă și ea, Regina Maria aplaudă însuflețită, lăsând la o parte statutul său regal. Delegații la congres, în extaz, anunțară că la întoarcerea acasă vor publica entuziaste și relevante cronici.

În articolele sale, Ferro nu a omis să schițeze câte un portret fiecăruia dintre delegați, dar și soțiilor acestora, partenere elegante și inteligente care completau fericit tabloul participanților la congres, imagine a unei Europe a spiritului, care își trăia cele mai bune ore.

Joi 19 Septembrie, după un ultim prânz la Athénée Palace, oferit chiar de Martinho de Brederode (și căruia Ferro îi face încă un portret

¹⁵ Paul Ginisty (1855-1932), poet, autor dramatic, cronicar, critic și istoric literar și dramatic francez. Director al Théâtre de l'Odéon.

¹⁶ Martinho Nobre de Melo (1893-1985), ministru al justiției (1918) în guvernul lui Sidonio Pais, ministru al afacerilor externe (1926) în guvernul generalului Gomes da Costa, ambasador, profesor de drept al Universității din Lisabona, ambasador în Brazilia, jurnalist, poet și scriitor – coleg cu Ferro și Fernando Pessoa în cercul din jurul revistei de avangardă „Orfeu”. Conform articolului lui Ferro „după cum se știe, e căsătorit cu o doamnă ce aparține uneia dintre cele mai bune familii din Galați, iubită și respectată în toată țara.”

¹⁷ Pe site-ul dedicat marelui dirijor regăsim repertoriul concertului – menționat de altfel și de Ferro: Acteon de Alfred Alessandrescu; Andante și Finale din „Serenada” de Mihail Andricu „cortegiul divinităților infernale” de Marcel Mihalovici; „Marș evreiesc” de Mihail Jora și „Rapsodia română” de Stan Golestan.

laudativ,
evocându-i
calitățile de
diplomat
implicat), grupul
se îndreaptă către
Gara de Nord,
unde îi așteaptă
un vagon

rezervat.

Relatarea scenei în care delegații străini și cei români își iau rămas bun unii de la ceilalți este un nou prilej pentru Ferro să enumere numele membrilor elitei bucureștene care acompaniaseră congresul: Scarlat Froda¹⁸, Constantin Brăiloiu și, finalmente, mefistofelicul Mihail Sadoveanu, arhetipul complet și perfect al bărbatului fatal, tipic «epervier»¹⁹, persoana care demonstrează că nu haina îl face pe om”. Mai sunt prezenți editorii ziarelor bucureștene cele mai importante ale epocii: Universul, Curentul, Cuvântul. De altfel, Curentul îi și publică lui Ferroun articol în 20 Septembrie 1929, ceea ce ne confirmă că în acele zile, la București l-a cunoscut pe Pamfil Șeicaru. Șeicaru va vizita Portugalia în mai multe rânduri în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (documentate în presa portugheză a epocii, dar și în „Jurnalul Portughez” al lui Eliade). Șeicaru, probabil împreună cu Eliade (care a și tradus-o), este și cel care aranjează să fie pusă în scenă piesa „Destin”²⁰ a soției lui António Ferro, marea scriitoare și poetă Fernanda de Castro.

În sfârșit, trenul se pune în mișcare iar Ferro, emoționat, își face o promisiune: „Pe curând!”. Din păcate nu va reuși să se mai întoarcă niciodată, chiar dacă în prima parte a anului 1942 Eliade va depune stăruitoare eforturi pe lângă MAE român pentru a înlesni o nouă vizită. Va rămâne însă cu amintiri de neșters și cu prietenii noi sau confirmate.

*

În *Diário de Notícias* din 20 Octombrie 1929 publică discursul ținut la sesiunea inaugurală a Congresului. Întrucât subiectul nu mai era de primă relevanță, pe prima pagină nu mai sunt inserate decât câteva rânduri, suficiente pentru a direcționa cititorul către pagina în care acesta este tipărit. Să-l reproducem aici integral ar fi peste puțină din motive de

¹⁸ Directorul revistei Rampa

¹⁹ Șoim (în franceză în original)

²⁰ În portugheză „A Pedra no Lago”. Din informațiile pe care lea vem, rezultă că pe 29 iunie 1942 la București, în regia prolificului Soare Z. Soare, a avut oc chiar premiera absolută a piesei (la sala din Piața Amzei, azi Teatrul Ion Creangă).

spațiu. Să-l rezumăm ne ajută chiar Ferro care, la finalul articolului, reproduce impresiile lui Pierre Brisson (viitor director al *Le Figaro*), și el participant la Congres, așa cum au fost publicate în jurnalul *Le Temps*:

„Începură în sfârșit lucrările congresului. Am ascultat discursul uimitor al D-lui António Ferro, delegat al Portugaliei. Toate puterea soarelui meridional se citește pe chipul său. Este rotund și fraternal, cu un talent ardent și o ușurință lirică ce ține de prodigiu. Cu o voce de tenor, cu lamentări tremurânde și explozii de bucurie, clamează iubirea personală

și iubirea Portugaliei întregi pentru Franța (...). Discursul său presărat cu o constelație de imagini și în culori mai vii decât un vin de Porto a încântat auditoriul”²¹

Ceea ce îl interesa pe Brisson era, evident, să relateze cele așteptate de publicul său, declarația de iubire pentru Franța a unui mare jurnalist, unul de statura lui Ferro. În realitate, discursul a fost mult mai complex și, pe lângă descrierea necesară a stării criticii dramatice și muzicale din Portugalia, el afirmă frăția resurgentă dintre țara sa și cea pe care tocmai o descoperea, România. O frăție ce integra iubirea necondiționată pentru Franța, sora latină care le inspira pe amândouă:

„România și Portugalia sunt ferestrele de pe fațadele opuse ale vechiului palat al Europei (...) ceea ce apropie cel mai tare Portugalia de România... este distanța... (...) astfel, cu această stare de spirit, ajunsei la frontiera României. Și mi s-au spus atunci cuvinte pe care le ghiceam, și mi-au dat jurnale pe care le-am înțeles; am fost privit cu ochi portughezi și mi-au fost strânse mâinile cu mâini portugheze!

Până la urmă, unde eram și unde sunt? Adevăr sau vis? Nu am nici o îndoială! Ajunsei în Portugalia și nu mai e nevoie să călătoresc. Și dacă sunt aici, rămân! Când îmi ziseră la finalul congresului «Drum bun!» aveam deja pregătit răspunsul pe care să-l dau (...): «În nici un caz... Nu mă duc! Nu plec! Sunt acasă!» Și cu toții va trebui să puneți osul la greu ca să scăpați de mine! (...) Doar dorul de fii mei mă încerca. Am cumpărat un

²¹ În franceză în original: „Il y a eu, enfin, les travaux du congrès. Nous avons entendu un discours étonnant de M. António Ferro, délégué du Portugal. Toutes les ardeurs du soleil méridional se réunissent sur son visage. Il est rond et fraternel, avec un talent bien chaud et une facilité lyrique que tient du prodige. D'une voix de ténor, avec des plaintes tremblées et des éclats de joie retentissante, il a clamé son amour et l'amour de Portugal entier pour une France (...). Son discours constellé d'images et plus vif en couleurs qu'un vin de Porto a ravi l'auditoire”

timbru pentru a-i scrie fiului meu cel mare²², un băiețel de șase ani... Iar timbrul – ce minune! – era portretul unui copil, portretul regelui Mihai, un portret atât de asemănător cu fiul meu, așa cum semăna tuturor copiilor frumoși din această lume! Atunci, instinctiv, am sărutat timbrul ca și cum ar fi fost cu adevărat chipul fiului meu, regele sufletului meu! Adorabilă țară, România, unde până și timbrele se lipesc cu sărutări!

Mai există o trăsătură care ne leagă de România: o slăbiciune, un sentiment.

Paul Morand a scris într-una dintre cărțile sale: «Există doar două țări în lume care privesc spre Franța cu iubire, Portugalia și România». E adevărat (...) această iubire nu ne învrăjbește ci ne unește! Cele două patrii ale noastre sunt ca două surori ce împărtășesc aceeași pasiune, încrezătoare între ele, fără lacrimi, fără amărăciune ori ranchiună! (...)

Și mai există o legătură între noi, și este cea mai serioasă. România e o mare țară latină care are mai mult sau mai puțin aceeași vârstă cu a noastră. (...) Istoria ei este plină de eroi ca și a noastră (...) și este azi o mare națiune. Dar nu se cunoaște îndeajuns. Măreția ei. Și acesta este și cazul Portugaliei. (...)

România și Portugalia, două santinele în avanposturile Europei... dar nimeni nu își amintește de santinele: sunt absente... Se știe că nu dorm și asta e de ajuns...

Salut România pentru tot ceea ce o apropie de Portugalia, pentru trecutul său,

²² António Quadros Ferro (1923-1993), filozof, scriitor, istoric și profesor universitar și traducător portughez. Fondator al Asociației Scriitorilor Portughezi, al Instituto de Arte, Decoração e Design (IADE) din Lisabona. Membreu correspondent al Academia de Ciências din Lisabona și al Academiei Braziliene de Filozofie și colaborator al *Diário de Notícias*, *Diário Popular*, *Jornal de Letras* și al revistelor *Ler*, *Rumo* etc.

pentru prezentul și pentru viitorul ei (...). Cunoașteți cuvântul «saudade»? Este cuvântul echivalent «dorului» vostru, un memento în care tristețea și bucuria sunt surori gemene. Iată, înainte de a pleca, deja mă încercă nostalgia pentru România; mi-e deja dor de voi toți... Ce-mi rămâne de făcut? Știu... voi lua cu mine un portret al Reginei Maria... Voi duce astfel cu mine un portret adevărat, portretul potrivit al surorii noastre România...”

Partea ardentă a acestui discurs mult mai lung, cea reprodusă aici, se suprapune în bună măsură articolului din Curentul pe care l-am evocat mai sus. Ziarul bucureștean publică în același număr și un interviu realizat de Șeicaru cu titlul „Cu Paulo de BritoAranha despre mișcarea teatrală

portugheză”. Ambele texte sunt însoțite de portrete fotografice ale protagoniștilor.

În același număr din *Diário de Notícias* este reprodusă și cuvântarea lui Ferro la recepția de gală, ținută în aceeași seară tot la emblematicul restaurant Cina, în care – în privința României – eroul nostru continuă pe același ton înflăcărat:

„De fapt, nu am altă posibilitate de a-mi demonstra grațitudinea pentru gentilețea voastră decât aceasta: să despățuresc pe rând drapelele român și portughez... mă aflu în fața României precum unii îndrăgostiți care își pierd inteligența, imaginația, perspicacitatea, înțelesul precis al cuvintelor și murmură doar, monoton, mașinal: «Te iubesc! Te iubesc! Te iubesc!» (...).”

Foiletonul românesc al lui António Ferro se încheie pe 22 Noiembrie când, din nou pe prima pagină a *Diário de Notícias* relatează (sub titlul „O recepție la curtea regală a României” – cu majuscule) audiența oferită – așa cum am pomenit mai sus – delegaților la congres de foarte tânărul rege Mihai I al României în prezența bunicii sale, fosta Regină Maria. Scena se petrece, reamintim, la Castelul Peleş.

În timp ce așteaptă sosirea stăpânilor casei, Ferro observă decorul de „poveste cu zâne” ce domnește în castel, și care îi evocă atmosfera unei case țărănești, cu obiectele aranjate fără ostentație, aproape cu spontaneitate: icoane, bănci, covoare florale... Delegațiile sunt înșiruite în ordine alfabetică în sala în care are loc primirea.

„Acea ușă se deschide și familia regală intră în sală, ca o apariție din basmele lui Perrault, pașii le sunt estompați de covoarele groase, ritmul lor este vrăjit ca cel din basme: «A fost odată un rege și o regină...». Ochii mei, precum niște creioane pe hârtie, iau notițe... Regina Maria e majuscula, e prima literă a României. Marea mantie cu aer misterios care îi învăluie capul și îi cade pe umeri îi dă profilul unei călugărițe, una cu sufletul îndreptat spre Dumnezeu și ochii spre lume. După moartea Regelui Ferdinand s-a acoperit cu această mantie ca și cum ar fi intrat într-o abație. Albul a fost doliul greu al Reginei Maria. (...) Iar acum, intră de mână cu regina mamă Elena, mama sa, Regele Mihai, «pasărea albastră» a României (...) regele copil care stă încă la pieptul țării sale și al cărui tron este alcătuit din brațele delicate ale supușilor săi. Fermecător rege și fermecător copil... acest puști de șapte ani, cu ochii săi albaștri, puri (...). Este tocmai ziua în care Regele Mihai îmbracă pentru prima oară (în public n.a.) pantaloni lungi.”

Cortegiul e completat de Principele Regent Nicolae și Prințesa Ileana, fii reginei, unchiul și mătușa regelui. „Regina cu majusculă” ține un scurt discurs după care se apropie de delegații pentru micile amabilități. În sfârșit ajunge la Ferro:

Portugalia este departe de România, dar aproape de inima mea. Sunt legată de relații de familie de țara dumneavoastră, această veche aristocrată a Europei. Mama Regelui Ferdinand, soțul meu, era prințesa Maria Antónia, infantă a Portugaliei. A fost una dintre cele mai frumoase femei din vremea sa, tipul ideal de prințesă. Mâinile ei, admirabil sculptate, erau celebre... Știați că era o acuarelistă admirabilă? Nu era un talent oficial, decretat de sângele ei. Era un talent adevărat, un talent care i-ar fi adus glorie dacă n-ar fi fost prințesă... Iubirea ei pentru flori, pe care regele Ferdinand a moștenit-o era un reflex al acestui talent. A iubit

întotdeauna acuarelele Naturii. Iubea Natura și iubea cerul... Foarte credincioasă, profund catolică, nu s-a resemnat niciodată că fiul său s-a căsătorit cu o protestantă și că nepoții săi urmau să fie educați în confesiunea ortodoxă... Dar a fost o mare prințesă, cu un suflet mare...”

Ferro rămâne fără cuvinte în fața cuvintelor călduroase ale mării regine a românilor. Regina mamă Elena și

prințesa Ileana, împreună cu tânărul rege Mihai se apropie și ei. Impresionat de statura lui BritoAranha, marțial în uniformă sa de ofițer inginer militar, „regișorul” îi susură candid mamei sale: „el va fi viitorul rege al Portugaliei”?

Ferro îl observă cu atenție pe acest tânăr briliant, cu privirea meditativă. Oare a avut vreo premoniție în legătură cu destinul lui tumultos, cu felul în care mai târziu, la doar 23 de ani, destinul României și poate al întregii Europe va sta pe tinerii săi umeri? Nu putem ști, dar îndrăznește să îi ceară un autograf – primul autograf pe care tânărul rege l-a dat vreodată; insistă și îl primește după o scurtă deliberare în sânul familiei regale... și îl publică în aceeași ediție din 22 Noiembrie a *Diário de Notícias* în care publică și reportajul audienței regale.

Audiența regală și-a pierdut deja caracterul formal. Maria, ea însăși scriitoare, se simte înconjurată de ai săi, oameni ai condeului, și conversează animat și dezinvolt cu fiecare dintre ei. Ferro își încheie astfel articolul:

„Noi, toți cei care folosim creionul ca pe o candelă, aparținem armatei Reginei Maria, armatei impaciente a Frumuseții... Și când sărut mâinile acestei femei, mâinile sale regale, eu sărut mai ales

mâinile surori ale mâinilor noastre, mâinile scriitoarei, mâini care gândesc, care plâng, mâini care visează...”

*

Într-un alt articol publicat în aceea perioadă, Ferro relatează lucrările Congresului FIDAC (Fédération Interalliée Des Anciens Combatants/ Federația Interaliată a Vechilor Combatanți) ținut la Belgrad²³, în Iugoslavia. După congres, la care notează cu atenție multiple prezențe internaționale și românești prestigioase, participanții sunt conduși într-o vizită în rezervația naturală

Plitvice și apoi pe malul mării, la Trogir, Rovinj, Spalato (Split) etc. Putem presupune așadar că Ferro a traversat apoi întreaga Europă pentru a se întâlni cu restul delegației portugheze la Paris, de unde au plecat spre România. Este un articol în care menționează și prezența Fernandei de Castro, soția sa, alături de el în paradisul adriatic, drept pentru care, dată fiind și portretul ei făcut de Ross putem trage concluzia fermă că ea l-a însoțit și în România, deși Ferro nu o menționează nicăieri în corespondențele sale din țara noastră.

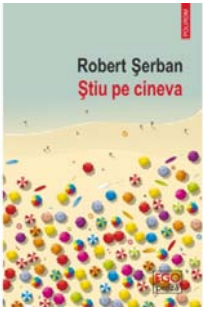
În acest articol, Ferro mai face o mențiune importantă, referitoare la instantaneele pe care le făcea cu aparatul său de fotografiat. Știm că era un fotograf pasionat și că aparatul îl însoțea peste tot în călătorii, atârnat întotdeauna la piept. Ca și în Iugoslavia, eroul nostru trebuie să fi făcut numeroase fotografii la Sinaia și București. Să sperăm că așa a fost, poate că le vom găsi cândva, răstăcite în cine știe ce ungher al fabuloasei arhive a *Diário de Noticias*...

²³ Congresul FIDAC a avut loc cu doar circa o săptămână înaintea celui al Criticii. În relatarea sa, Ferro acordă de asemenea o atenție pecială – și extinsă – țării noastre, pe care o numește în repetate rânduri „sora noastră latină”. De asemenea, relatează întâlnirea cu Victor Cădere – ales cu acea ocazie președinte al FIDAC. Cei doi se vor reîntâlni mai târziu, când românul va fi numit ministru plenipotențiar al României în Portugalia (15 Decembrie 1941 – 1 Septembrie 1944). Tot el va fi cel care îi va înmâna lui Ferro, din partea Regelui Carol al II-lea – cu siguranță în urma unei inițiative și a unui demers făcute împreună cu Mircea Eliade – o bine meritată Mare Cruce a Coroanei României, pe 6 Februarie 1942. Într-adevăr, dinpoziția de Director al Secretariatului Național al Propagandei (SPN), cu marea influență pe care o avea la acea vreme în *E stado Novoportughez*, António Ferro a adus importante servicii României, evidențiate și în corespondența dintre el și Eliade ce se păstrează în patrimoniul Fundației António Quadros din Rio Maior. După moartea neașteptată a lui Ferro în 1956, corespondența cu Eliade este continuată de Quadros.

Adrian G. Romila vă recomandă

Robert Șerban a publicat recent încă un volum de proză scurtă. Cele patruzeci de povestiri scurtisime din *Știu pe cineva* (Polirom, 2026) păstrează strategiile narrative din precedentul, cu observația că de data asta orientarea spre finaluri-surpriză și spre situații mai

degrabă exotice decât realiste este mai pronunțată. Așa cum se vede încă din titluri, primează acum gluma trasă ușor spre absurd, istorioara stranie cu descărcare finală neașteptată, poanta muiată de sucul aspru și turbure al umorului negru. Ce vreau să spun e că, dacă exclud setul de vreo cinci-șase proze intens tanatice (deloc lipsite, unele, de nota comică), sunt puține și absolut notabile povestirile mai sobre, adică cele cu

tăietură discret psihanalitică sau cele „realiste”, de incursiune în tipologie și social. În *Ambrozienii de la etajul nostru*, de pildă, o fetiță se răzbuună pe încăpățânarea tatălui aruncând pe geam de la etaj păpușa primită de la el cadou, salvând, astfel, spre ușurarea bietului părinte, o suspiciune de sinucidere. În *Niță norocosul*, *Niță tâmpitul* primul contact al unui adolescent de la țară cu dinamica amețitoare a orașului produce involuntar un groaznic accident. În *Haină neagră. Sau poate nu chiar* agonia chinuitoare a unui tată bolnav îl face pe fiu să privească moartea ca pe-o eliberare și, deci, să-și asorteze cămașa neagră pentru viitoarea înmormântare cu o haină mai gri. În *Dracul gol preferă grașii* atmosfera cartierelor comuniste transpare prin figura unui puști care, în ochii unor vecine, e mult mai obraznic decât pare. În *Citrice și malpraxis* boala fatală se strecoară firesc printre rafturile pline ale supermarketurilor, în trupurile tinerilor care se mișcă firesc în aparent aseptica societate de consum.

În rest, doldora de colocvialisme, de gesturi și de tipologii familiare (în utimă instanță, punând un bemol peste hiperbole, fabulații și straniețăți, ne-am putea recunoaște cu toții în ele), cele mai multe dintre prozele volumului curg în stilul despre care spuneam mai sus că primează. Unele parodice (*Azi e despre tine*), altele tragi-comice (*Trei sferturi de ceas din viața unui insomniac*), niciuna dintre povestirile lui Robert Șerban nu te lasă indiferent. Întâmplările din ele se potrivesc cu o constatare a unui

personaj: „ca să defulăm, am rememorat, pe rând sau peste rând, cele mai intime și excentrice momente de care am avut parte”.

Știu pe cineva e un volum care face din surprizele bine camuflrate, mărunțișurile importante și excentricitățile amuzante miza principală prin care e abordată realitatea.

Ce a mai rămas din tot ce a fost. Povestea nespusă a Ninei Moica (Polirom, Iași, 2025) ne readuce în vedere destinul femeilor din temnițele comuniste. Cei doi autori, Alin Mureșan și Clara Mareș, specialiști în domeniul istoriei recente și vechi cercetători la CNSAS, au construit în jurul mărturiei protagonistei o carte testimonială care are toate datele unui text de citit deopotrivă cu interes istoric, antropologic și estetic.

Nina Moica s-a născut în 1943, la Ploiești, în plin război, și a fost singurul copil al unei familii simple, mama –casnică, tatăl – muncitor (mai avuseseră o fetiță care murise cu doar cu un an înainte, de dizenterie). Arestată la 16 ani, în 1959, pentru uneltire contra statului (aderase la o organizație de tineri ce furaseră arme de la un ocol silvic și plănuiseră acțiuni specifice partizanilor), a fost condamnată la 20 de ani de muncă silnică (va executa numai 5) în varii locuri de detenție din România (Jilava, Oradea, Târgu-Mureș, Arad, Botoșani). Din cauza ei, a fost arestat și tatăl ei, obligat să răspundă pentru faptele fiicei minore și bănuț de implicare (acuzatorii n-au avut nevoie de dovezi concludente pentru a-l condamna și pe el, de unde imensul sentiment de vinovăție al fetei, de care nu a scăpat niciodată). Povestitoare desăvârșită, protagonista a participat la numeroase evenimente dedicate memoriei anticomuniste după 1990 și, cunoscută astfel pe viu de istoricii interesați de subiect, a acceptat să vorbească mai pe larg pentru o eventuală carte despre viața sa și despre cumplita experiență a închisorilor. Așa s-a născut volumul aici, în cauză, care are în centru interviul luat Ninei Moica de Alin Mureșan, în partea cea mai consistentă a lui, dar și două convingătoare eseuri pe baza acestui biopic, unul la Ruxandrei Cesereanu, la început, altul al Clarei Mareș, la final. Dacă socotesc și notele de subsol, ce aduc lămuriri despre persoanele pomenite și constituie o adevărată enciclopedie a detenției politice feminine din anii 1950-1970 (habar n-am avut că atâtea și atâtea românce, ungueroaice și săsoaice au trecut prin ordaliile regimului carceral

autohton!), atunci putem considera volumul Clarei Mareș și al lui Alin Mureșan drept unul dintre cele mai relevante documente despre represiunea comunistă din România.

Nina Moica nu refuză să răspundă la niciun gen de întrebare, nici chiar la cele care vizează informații delicate și jenante (diferențele inter-etnice și inter-confesionale, raporturile cu Dumnezeu, sexualitatea sau gestionarea problemelor fiziologice tipic feminine, de pildă). Umorul, autoironia și sinceritatea cu care evocă ororile anchetelor și viața din celulele prin care a trecut creează un conștient frapant între prezentul povestirii, cu bătrânețea detașată, hâtră și înțeleaptă (deloc ferită de amărăciuni și dezamăgiri), și tinerețea ale cărei entuziasme au fost dureros zdrobite de o condamnare demnă de cele mai odioase fapte penale. E vorba despre ce mâncau, cum dormeau, cum se-mbrăcau, ce vorbeau, cum suportau spațiile strâmte, aglomerația, frigul, izolarea de lume, foamea, lipsa igienei și a oricărei intimități, cum rezolvau plictiseala zilelor de inactivitate și ocaziile de a sărbători ceva, cum puteau eluda sau nu regulile stricte vegheate de gardience, cum socializau între atâtea vârste și caractere diferite, cum trecuseră prin procesele publice, cum au decurs anchetele de dinainte și de după condamnare, ce speranțe și visuri pluteau printre deținute, ce a trăit la eliberare și cum a decurs viața ei (tarată iremediabil de experiența închisorii) până la căderea comunismului și după aceea. Nu trebuie uitat faptul că, spre deosebire de deținutele mai în vârstă, Nina Moica s-a maturizat efectiv între zidurile celulelor, iar la 21 de ani, când a fost eliberată, a constatat că pierduse etape și evoluții interioare care nu mai puteau fi recuperate niciodată (primele îndrăgostiri, absolvirea liceului, alegerea unei facultăți, a unei profesii etc.).

Povestea Ninei Moica, la fel ca alte povești asemănătoare, ne oferă un exemplu paradigmatic prin care ne trezește o profundă admirație pentru statura sa umană și morală.

Noua carte de proză a lui Mircea Pricăjan adună în volum nouă dintre povestirile pe care autorul le-a publicat anterior prin antologii, reviste și bloguri de profil. *Instinct de supraviețuire* (Polirrom, 2025) reunește bucăți unde faliile cronologice din interiorul aceluiași text construiesc desfășurări epice paralele și deconstruiesc șabloane și așteptări de lectură, alternând evenimentele și generând nostalgii, decalaje, nepotriviri și chiar plonjonuri în fantastic.

Un ghid montan care se oferă spre închiriere contra cost e atât de pasionat de plimbările solitare în natură și de contemplarea revigorantă a peisajului, încât aproape că-și urăște clienții. Imprevizibilul oricând iminent se și produce: când urcă pe munte cu un grup, la un moment dat, e confruntat cu teribilismul inconștient al unui copil și evită la limită o tragedie. Un accident casnic provoacă unui băiețel o fractură de braț, iar precipitarea mamei în a-l vindeca intersectează flashurile unei vieți de familie nu tocmai funcționale. Un filmuleț de prezentare a orașului văzut pe youtube face să apară, apoi subit să dispară din el imaginea unui cuplu, a cărui poveste crezută înainte puțin probabilă pune la grea încercare o veche relație de prietenie. Intensitatea erotică a unei escapade în doi (excursie, hotel, saună, restaurant) afectează dorința perechii de a ieși din bula intimității și de a mai reveni la părinți, cu toate că acolo-și lăseseră copilul, prizonier, la rându-i, în universul repetitiv al desenelor animate de la tv. Curajul și nerăbdarea unui tată de-a ieși singur în largul mării cu o placă dotată cu velă sunt retezate de posibilitatea confruntării cu un rechin, o experiență ce-i reamintește că e mai sigur să revină în sânul familiei și să le lase copiilor plăcerea plutirii. Revederea locurilor natale dintr-o zonă rurală a României îi reamintește unui fotograf pasionat de drama prin care a trecut nu de mult cu iubita, în timpul unor excursii îndepărtate menite să le îmbogățească blogul de călătorii. O frumoasă acrobată ucainiancă îl face pe un tânăr să călătorească tocmai până la Amsterdam cu mașina ca s-o reîntâlnească, iar acolo amintirea ei obsedantă i-o multiplică în chipul tuturor acrobatelor care fac spectacol în piața centrală. Izolarea în case din timpul pandemiei accentuează anxietățile unui personaj nevoit să ia contact cu oamenii numai prin intermediul camerelor video. O iubire ratată aduce cu sine, pentru un tânăr, o extraordinară întâlnire cu o sirena, pe când se afla la mare, cu prietenii.

Lumile se multiplică în jurul personajelor din povestirile volumului, ele se-mpart în trecute și prezente, reale și virtuale, adevărate și imaginare, intense și banale, copilărești și adulte, calme și violente. Fracturile și intersecțiile dintre ele îi pun pe protagoniști în situații dintre cele mai surprinzătoare, lăsându-i să se descurce cum pot și să tragă consecințe care nu sunt întotdeauna nici dintre cele mai clare, nici dintre cele mai plăcute. Încercând să supraviețuiască experiențelor neașteptate din viețile lor, eroii din volumul lui Mircea Pricăjan trăiesc, de fapt, câteva momente inedite. Transformate în povești, ele sunt numai bune pentru cititorii unui autor deja consacrat.

Metec (Polirom, 2025), al doilea roman al lui Bogdan Perțache, păstrează din primul fragmentarismul, ideea de narațiune-mosaic (doi dintre eroii săi chiar se ocupă de vitralii și dezgropări de mozaicuri bizantine), dar concentrează poveștile pe intensități erotice, care mai de care mai senzuale: adultere, trădări, iubiri pasagere, acuplări fiebinți, gelozii, violențe, ba chiar și o crimă. Mișcându-se într-o geografie largă (București, Chartre, un orașel turc de pe coasta Marmaris, Brăila, zona rurală din jurul brațului Măcin, insula Rodos), de data aceasta romanul e construit din trei confesiuni separate, înscrise de fiecare dată sub numele protagonistului-confesor: Damian - un meșter specializat în vitralii de sticlă, Yórgo - un arheolog româno-grec și Franco – un absolvent de seminar preoțit fără să aibă cea mai mică înclinație păstorească. Cele trei confesiuni desfășoară alternativ, conform unei scheme fixe, câte două povești de dragoste paralele, care se intersectează pe neașteptate prin câte un personaj comun. Nota de comic se păstrează și ea, la fel ca și notația scurtă, în secvențe punctate ca-ntr-un scenariu de film, vizionat cu dorința de-a degusta incursiuni în locuri cu peisaje, sunete și arome exotice, deseori cu un zâmbet complice în colțul gurii. Dacă socotim strict matematic, ar ieși trei povești cu câte două ramificații, deci șase fire narrative care sunt tot atâtea experiențe erotice cu variate tipuri feminine (actrițe, arheoloage, fete de la țară), cam ca-ntr-un puzzle extins unde unele piese reprezintă legătura indispensabilă între desene foarte diferite.

Povești, tipologii, lumi și decoruri multicolore se intersectează în noul roman al lui Bogdan Perțache, lăsându-l pe cititor să reconstruiască detectivistic „desenul din covor” la finalul lecturii.

Editor, publicist, lector universitar, traducător și cercetător avizat al celor mai noi aventuri teoretice ale ideologiilor literare (post-modernism, postsumanism, metamodernism), Alex Ciorogar a publicat în 2025 un studiu masiv dedicat problemei auctorialității. Rezultat al unor îndelungate stagii europene pentru documentare și al unor reflecții anterioare trecute în alte lucrări, *Ascensiunea autorului în epoca globalizării digitale* e o carte pe care cu greu o

poți cuprinde, fie și rezumativ, într-o simplă recenzie. În peste 360 de pagini de citări relevante, parcursuri diacronice, interpretări terminologice și dense analize aplicate Ciorogar nu doar că a sintetizat tot ce s-a spus notabil despre ideea de „autor”, de la poeticile antice și hermeneutica romantică la deconstructivismul și relativismul post-moderni. El a încercat să lanseze și propriile coniecturi la chestiune și a avansat curajos conceptualizări personale. Abila sa capacitate argumentativă și convingătoare claritate formulistică pot fi contemplate numai printr-o parcurgere *in extenso* a celor șapte capitole, trecând cronologic de la „contestarea auctorialității” și multiplele sale definiții și limitări până la „întoarcerea” și, în final, la „ascensiunea autorului”.

Întrebarea la care încearcă să răspundă cartea e ce s-a întâmplat cu ideea de autor, după ce i s-a declarat de către teoreticienii moarte (Barthes, Foucault) și apoi reîntoarcerea (Eugen Simion). Este autorul, azi, o instanță personală, una impersonală, o biografie recognoscibilă, o creație a discursului, un nod de intenții predeterminate prin varii factori interni sau externi – euri psihologice, voci implicite, piață, cititori?

În opinia sa, „Autorul” trăiește un prezent continuu, care presupune naștere, moarte, desacralizare, resacralizare, cu opțiuni variate și oricând accesibile, într-o „pluralitate instrumentar-epistemologică”. În aceste condiții (discutate pe larg în capitolele cărții), Ciorogar propune ideea de „ascensiune a autorului”, ca produs al unei așa-numite „ecologii a cunoașterii”, care să redimensioneze simultan toate teoriile construite în jurul subiectului, din toate perspectivele posibile – poetică, metodologică, socio-politică. Dacă există o criză identitară a „autorului”, ea vine din contradicția între nevoia de certitudine și necesitatea reinventării, și în acest fel identitatea subiectului auctorial e constant multiplicată, plasată la granița dintre dimensiuni (textuală – reală – imaginară) sau instituții agenți și practici. Ceea ce numește Ciorogar „ascensiune a autorului” ar conține, deci, o oscilare între absența sa în cadrul unor practici precum lectura la distanță, pe de o parte, și întoarcerea sa în discursul critic curent, în dezbaterile etico-politice sau în identitățile digitale, pe de alta. Astăzi nu mai putem gândi auctorialitatea numai în termenii interiorității prezente „în afară” printr-un text al acestei interiorități, ci și printr-o exterioritate deja textualizată printr-o fluidizare a identității în lumea digitală, politică sau economică. „Autorul”, în prezent, nu e doar o individualitate configurată prin sau de ceva, ci și o identitate postumană, colectivă, globală, o identitate mai degrabă plurală și „rețelară” decât punctuală, el e

un „ambasador al câmpului literar”, un nod în centrul unei uriașe și hiper-ramificate pânze de păianjen.

Blindat cu toată bibliografia la subiect, bine asimilată și decantată analitic până la epuizare, studiul lui Alex Ciorogar face imposibilă vreo abordare ulterioară a chestiunilor legate de auctorialitate, fără parcurgerea lui.

Intelectualii și fascismul în România interbelică. Asociația Criterion e lucrarea de doctorat a cercetătoarei româno-americană Cristina. A. Bejan, susținută la Oxford și publicată prima oară în engleză în 2019. Traducerea ei în română în 2025 (de Alina Pavelescu, cu Norman Manea și Vladimir Tismăneanu, ca introductori) e un eveniment notabil pentru istoria culturală autohtonă, care nu a lămurit, încă, definitiv, care au fost implicațiile și

reverberațiile raporturilor unor intelectuali interbelici cu extremele politice. Nu știu dacă alte studii anologice de la noi (există câteva la fel de notabile) au rezolvat chestiunea, o dată pentru totdeauna. Tăcerile culpabile (Mircea Eliade) ori căința eliberatoare a unora dintre cei implicați (Emil Cioran), inconsecvențele și compromisurile discutabile ale altora după 1948 (Constantin Noica, Petru Comarnescu, Nichifor Crainic, Marietta Sadova), morțile violente și premature (Mihail Polihroniade, Sandu Tudor, Mihail Sebastian, Mircea Vulcănescu) sau laudabilele rezistențe (Eugen Ionescu, Ionel Jianu) au contribuit la amplificarea ambiguităților. De aici s-au ivit o multitudine de posibilități în a reveni la subiect, în a descoperi și a spune lucruri care să contribuie la schița unei perioade culturale atât de complexe, cum a fost interbelicul românesc.

Parcurgând în arhive și biblioteci studii la temă, jurnale, biografii, ficțiune și publicistică, autoarea a încercat să ofere atât o imagine nuanțată nu doar a momentului distinct Criterion (1932-1935), ci și a Tinerei Generații, al cărei reprezentant a fost, între alții, și fondatorul asociației criterioniste, Petru Comarnescu. Demersul Cristinei Bejan adoptă perspectiva lui Julien Benda, înscrisă în 1927 sub așa-numita „trădare a intelectualilor”: în loc să rămână fideli vocației lor de gânditori și creatori independenți, intelectualii s-au lăsat antrenați în pasiuni politice și, astfel, mulți dintre ei au devenit voluntar în secolul XX misionarii unor aventuri istorice eșuate și, ulterior, condamnabile. Ei nu mai pot fi luați drept repere morale și ideologice absolute, pentru că au dovedit că pot greși lamentabil,

slujind de bună voie cauze utopice și, în ultimă instanță, criminale. Asta s-a ntâmpat și cu Criterion. Eliade, Noica, Polihroniade, Sadova, Acterienii, Nae Ionescu au semnat „pactul cu diavolul” politic (mișcarea legionară), în timp ce alții (Mihail Sebastian, Eugen Ionescu), nu. Compromisurile ulterioare din comunism ale lui Petru Comarnescu pot fi înțelese, dar trebuie remarcat că formația sa universitară americană l-a ținut în interbelic departe de alunecările politice pernicioase ale unor confrăți și l-a împins la fundarea unui grup pe deplin cosmopolit, care să deschidă cultural România spre ceea ce el văzuse în atât de ecumenicul spațiu de peste ocean.

Intercalând opinii, biografii și fragmente destinale, pe de o parte autoarea reface aventura Criterionului: fascinația pentru „marile culturi” (Germania, Franța, Italia, Anglia, SUA), pentru Spengler, Gide și experiențialism; plănuitele și niciodată realizatele conferințe Forum, apoi, în locul său, constituirea oficială a asociației, cu teme și expuneri publice pe teme dintre cele mai variate; ideea de-a avea, democratic și simultan, opinii pro și contra; coagularea unui grup cât mai mare de intelectuali, din cele mai diverse zone culturale; lansarea unei reviste cu aceeași denumire ca a asociației; incidentele publice cu proteste în sală și-n stradă, în urma unor prestații sensibile; începuturile destrămării, generate de prăpastia între conferențieri și public, de alunecările spre dreapta ale unor membri („evoluția grupului coincide cu afirmarea fascismului în România”), de animozitățile personale preexistente și divergențele intelectuale între unii și alții; scandalul de presă orcherstrat de Sandu Tudor (susținut și de unii ca Nichifor Crainic și Zaharia Stancu), la revista „Credința”, în urma denunțului cu iz LGBTQI+ al coregrafei Floria Capsali - ea însăși una dintre fondatoarele asociației. Pe de altă parte, autoarea realizează un crochiu de portret al lui Petru Comarnescu, părintele asumat al Criterionului, încercând să facă lumină asupra unor detalii controversate: sejurul american, formația profesională, simpatiile și antipatiile, căsătoria și divorțul, pretinsa homosexualitate, acuzațiile publice, relația cu Noica (cvasi-erotică și neconsumată), neutralitatea politică (cel puțin înainte de 1948). Rămas o figură enigmatică, Comarnescu a păstrat, după revenirea din America, „sentimentul de inadecvare și disperare față de realitățile vieții profesionale din țară”, astfel încât, „tânjea după provocări intelectuale”, „își dorea să fie înțeles și apreciat” și să pună România pe harta culturală a lumii.

Dincolo de a fi coincis, cronologic, cu momente cruciale din viața politică a României, ceea ce i-a distins pe criterioniști de alte asociații ale

vremii a fost structura inedită a conferințelor (cele mai multe au avut un real succes, în epocă) și dorința de-a fi o grupare cu preocupări culturale largi și incluzive. Cartea Cristinei Bejan abordează curajos toate aceste aspecte, oferind, cred, una dintre cele mai bune analize de până acum asupra subiectului.

Pe Eugen Munteanu îl știu mai degrabă ca universitar și savant filolog, ca pe unul dintre cei mai redevabili lingviști, clasiști, romaniști, filosofi ai limbajului și editori de texte vechi din câți avem astăzi. De aceea „ieșirile” sale în afara domeniului riguros pe care încă-l mai slujește m-au luat prin surprindere, o surprindere plăcută, desigur. Cu *Seimeni, eterna reîntoarcere* (Polirrom, 2026), Eugen Munteanu încearcă, simultan, o autobiografie fragmentară și o monografie a satului natal, dar și mai mult decât atât.

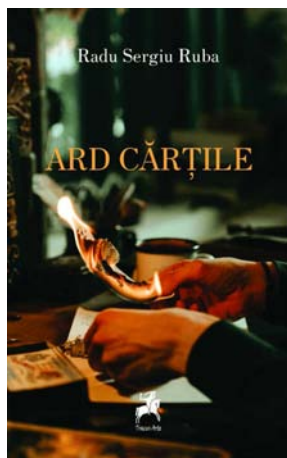
Aflat pe malul Dunării, la câțiva zeci de kilometri de Cernavodă, în străvechea vatră istorică a Dobrogei, satul Seimeni devine în cartea autorului, precum Humuleștiul lui Creangă, un veritabil suprapersonaj care-l condiționează pe erou, de la naștere până târziu, după absolvirea facultății ieșene. Saltul uriaș din micuța și aproape uitata localitate de pe malurile Dunării tocmai între dealurile Moldovei și apoi înspre alte și alte orizonturi îndepărtate apare ca un captivant și întortocheat parcurs biografic, de la naștere la maturitatea târzie. E un parcurs pus sub semnul eliadesc al unei „plecări” niciodată definitive și al unei „reîntoarceri” niciodată încheiate, dar și sub semnul bachelardian al visării retro, căci aproape tot ce i s-a-ntâmplat în viață protagonistului pare a fi avut legătură cu anii de copilărie la Seimeni și cu adolescența petrecută între Constanța și casa părintească. Paginile dedicate satului natal și izvoarelor sale autobiografice „spun ceva fundamental despre cum funcționează mecanismul reveriei nostalgice, care ne aută să ne apropiem de esența ființei noastre individuale”, și, formulate corect și cu grijă la adevărul celor relatate, „pot interesa și pe alții”. Intensitatea acestei „reverii nostalgice” a ținut locul mult timp oricărui alt tip de „întoarcere” sau de evadare și probabil că ea stă la baza impulsului de a scrie o carte despre un loc cartografiat și mitizat până în cele mai mici detalii.

Paginile cărții relatează în volute cronologice începuturile unei vieți și ale unei formări. Familia (strămoșii mocani ajunși în Dobrogea din alte zone, cei doi părinți, fratele, bunicii, verii, mătușile), vecinii, prietenii,

amicii și inamicii sunt bornele unor povești derulate prin geamul nostalgic al unei memorii care evocă în varii detalii colorate portrete, peisaje și întâmplări (cele câteva fotografii inserate grupat completează fericit paginile tipărite). Școala, liceul, profesorii, jocurile copilăriei, tradițiile, primele exuberanțe adolescente, raporturile cu părinții și autoritățile, dorințele și visurile, primele iubiri, primele lecturi și atașamentul față de cărți și de cultură, în general, sunt iarăși repere fundamentale pentru ceea ce va fi mai târziu naratorul. Performanțele remarcabile de la maturitate (stagii la Paris, Jena, Viena, Freiburg etc.) și recunoașterea internațională, ca filolog, îi vor fi dovedit copilului care fusese fascinat de *Iliada*, care spărsese clandestin lada de cărți a tatălui și devorase integral de timpuriu biblioteca satului că alegerea umanioarelor, în anii 1960-1970, într-o țară care voia mai ales ingineri, agronomi și medici, n-a fost doar o toană de copil visător. Peste toate stăruie prezența inevitabilă a bătrânului fluviu, care aduce cu ea nu doar un anumit tip de peisaj și de etos acvatic (comerțul ilicit, pescuitul, plutitul și înotatul sunt preocupările obsesive ale mai tuturor personajelor și sunt marile generatoare de povești), dar și o istorie milenară, aglutinată în straturi pe care adesea naratorul le scoate la lumină cu aplombul unui veritabil arheolog (stagiile estivale la cetatea Capidava, trimiterile numeroase la trecutul mai îndepărtat și mai apropiat al Dobrogei, excursurile despre Grecia antică, Roma, Bizanț și otomani).

Cartea lui Eugen Munteanu e un fel de eseu autobiografic cu ramificații erudite, un fel de odobescian „fals tratat de vânătoare”, ajustat într-o pseudo-biografie văzută ca pretext cultural. Afară de numeroasele incursiuni istorice de care deja am vorbit, ceea ce amplifică fericit substanța cărții sunt pasionantele pagini cu polemici, cu etimologii (cele nautice sunt preferatele mele, dar și celelalte sunt de citit – culinare, pescărești, toponimice, hipocoristice), despre antropologia vagantă a mocanilor, despre latină și protoromână, despre celebrul vas de lut descoperit la Capidava, despre drama instaurării comunismului în zonă etc. Nostalgicul și domesticul Eugen Munteanu se lasă în aceste pagini dominat de filolog, de profesor și de omul de cultură, ale cărui acumulări și deschideri intelectuale fac parte din însăși esența ființei care a decis să-și povestească viața astfel încât să-i „poată interesa și pe alții”.

Noua carte a lui Eugen Munteanu e un veritabil eseu despre cum a trăi nu înseamnă doar constituirea unei memorii private a trupului, ci și descoperirea unor fundamente universale ale spiritului.

O poezie într-o continuă stare de asediu

o cronică de *Savu Popa*

Poezia lui Radu Sergiu Ruba dezvăluie adevăruri grave sau situații desprinse din recuzita absurdului lumesc, actual. Pe toate acestea poetul însă le persiflează, le bagatelizează, într-un stil elegant, cu o bonomie tendențioasă și cu o ironie sibilinică uneori.

Astfel de caracteristici se regăsesc și în volumul *Ard cărțile*¹, recent apărut. Se remarcă, încă de la început, o atmosferă clocotitoare, a unei crize identitare și de creație, în egală măsură. Între un realism esopic și unul persiflant-jocular, adică între aerul enigmatic, ușor încifrat, al unor proiecții poematice, atinse de viforul viziunii, și aerul relaxat, detașat, de un comic crepuscular al anumitor evocări, fiecare text prezent în acest volum pare o fișă de observație a lumii contemporane, cufundate în atonia deriziunii și a alienării.

Este, de asemenea, prefigurat un timp al crizei atât intelectuale, cât și umane. Practic cele două se întrepătrund, oferindu-i poetului prilejul pentru câteva observații/reflecții pline de o luciditate necesară înfierării aspectelor superficiale, prezente la tot pasul în cotidianul din jur, atât de labil și de cameleonic.

Spectacolul expresiei/al impresiei interferează cu spectacularul unor imagini pline de sevă sapiențială, dar și de vervă fantezistă. Pentru poet, actul de creație tinde să devină o experiență existențială, șocantă prin metamorfozele ei suprarealist-funambulești: „Scriu de frică fără încetare/ țeș o plasă deasă împrejur/ nu numai șopârle am prins în ea/ ci și vreo patru curve/ cu pielea atât de lunecoasă/ că nicio muzică nu s-a lipit de ele”

¹Radu Sergiu Ruba, *Ard cărțile*, Editura Tracus Arte, București, 2025.

sau „Păienjenişul scrisului creşte/ de la mine a plecat el demult/ dar m-a uitat în mine./ Literale au ajuns atât de departe/ că dacă s-ar gândi să se întorcă/ prea puține m-ar mai recunoaște”. Situația aceasta de urgență se menține la temperatura primejdiei și a neprevăzutului, într-o stare de permanent asediu interior sau de veghe în preajma întâlnirii dintre creație și angoasă: „Habar nu am încotro s-o iau!/ Mă-nvârt aiurea/ încerc să scap/ pentru că și poemul mă caută/ mă urmărește./ O fi pândind în mine/ vreo umbră nemărturisită/ de care încă mă-ndoiesc/ nu mi-am zărit-o/ n-am deslușit-o”.

În paralel cu acest discurs al amăgirii resemnate sau al resemnării amăgite, avem de-a face și cu o atmosferă de confuzie și suspiciune care însoțesc actul lecturii, al umanității în general: „Decât să le citim/ mai bine le fumăm filă cu filă./ Literale mărunte/ sfârâie ca găzele pe lampă/ e plină seara de nori de scânteii./ Ard frazele până la capăt/ iar câte una țipă/că nu ea/ ci așa grăit-a nu știu cine!/ Fumul țigărilor noastre/ stă în aer o vreme/ trage linii și cercuri/ se târăște în spirale/ strânge noduri/ și se întinde până departe./ Să nu fie până la urmă/ o scriere a unei mâini de sus/ o sentință/ o prevestire/ gata de trântit asupra noastră”. În versurile acestea se resimte o undă seismică de sarcasm amar-contondent vizavi de o situație cu totul aparte în această simulare apocaliptică a culturii în derivă. Singura salvare vine tot de la cuvinte și de la semnificațiile acestora care pot reîntemeia lumea prin forță și expresie creatoare. Însă, până la concretizarea acestei salvări, poemele de față dezvoltă strategii persiflante, care cumva formează sistemul imunitar al rezistenței prin poezie în fața actualității.

În această atmosferă, reperele morale sunt tot mai diluate, se pierd, se risipesc în malaxorul confuz al unei beții de cuvinte, infernale, căci cultura scrisă trece printr-un timp al crizei, nedefinit: „Așa e el/ adevărul/ crezi că-l vezi/ când mistuie orice priveliști/ și nu se mai află nimic despre ele./ El (adevărul) e numai litere negre/ numai hârtii/ carte peste carte/ un Turn Babel/ Se năruie la amestecul cuvintelor din cărți/ se aprinde din nou până la cer când îl ia dracu/ și nu spune nimic./ Mușenia înaltă/ lumină absolută./ Ține tu tăcerea asta pe limbă/ drept cianură neîncepută”. Apocalipsa livrescă desfășoară un întreg instrumentar al anihilării unor universuri sau simboluri literare, considerate, până mai deunăzi, perene, imuabile. Cartea devine prada propriilor noastre indiferențe și mefiențe, propriilor noastre deșertăciuni și orgolii. Între iluzie și angoasă, între resemnare și neputință ni se dezvăluie un avertisment camuflat într-o confesiune ardentă despre soarta cărții într-o lume modelată după chipul și legea tehnologiilor de ultimă oră: „Ard cărțile/ se aprind din senin/ din

nimic/ nu mai e cine să le apere/ s-au golit de oameni./ Filele au albit într-atât/ că i-au scos chiar și pe regi și pe prințese/ locul lor l-au luat niște linii/ și puncte dese/ găurile din hârtii pe serii/ și umflături cu semnele mirării./ Au dispărut ucigași ca Raskolnikov/ și curve dulci ca Tinca și ca Rada/ s-a topit și calul lui Don Quijote/ iar din Sancho al nostru/ nu s-a mai ales nici măgarul”. Până și tărâmul iluziilor pare golit de orice semnificație, splendoare. Iar, lumina misturii devine opusul luminii cunoașterii. Este tocmai distanța dintre cădere și contemplație, dintre derivă și revelație, dintre degradingoladă și abis: „Nu te poți feri de o lumină/ se revarsă de departe/ e Alexandria cu cărțile pe noi/ vor arde încă o sută de ani/ nu mai e în ele om să le stingă./ Iar la lumina bibliotecii lumii/ poți să faci ce vrei./ Orice e cu puțință la lumina aceea/ numai să scrii o carte/ n-ai să mai fii în stare”.

La finalul lecturii, imaginea borgesiană a universului-bibliotecă apare ca fiind una răsturnată, deturnată de egocentrismul nostru, tot mai nociv și mai distructiv.

Cu Solomon Marcus despre Arghezi, Ion Barbu, Nichita

Savantul Solomon Marcus s-a născut la 1 martie 1925 la Bacău (d. 17 martie 2016), după absolvirea studiilor liceale în orașul natal, a urmat cursurile Facultății de Matematică din cadrul Universității București. A obținut ulterior titlurile științifice de doctor în matematică și doctor docent. După absolvirea facultății, a predat ca profesor la Facultatea de Matematică din cadrul Universității București. Este autor a numeroase studii interdisciplinare, de cărți ce privesc utilizarea matematicii în lingvistică, în analiza teatrală, în științele naturale și sociale s.a. Cărțile sale au fost traduse în multe țări ale lumii. A publicat peste 50 de volume în România și care au fost traduse în mai multe limbi din Europa, și nu numai, precum și mii de articole în reviste științifice sau de specialitate. Opera sa a fost citată de peste 1000 de autori. Din 1993 devine membru corespondent al Academiei Române, iar din 2001 membru titular. Deși domeniul principal al cercetărilor sale a fost analiza matematică, matematica și lingvistica computațională, a publicat numeroase cărți și articole pe diferite subiecte culturale, din poetică, lingvistică, semiotică, filosofie, sau istoria științei și a educației. Interviuul, de peste trei ore, a fost luat în anul 2013 și publicat în serial, în ziarul Ceahlăul din Piatra Neamt. (Nicolae Sava)

- Am cam multe întrebări, domnule academician, să vedem însă la care ne oprim...

- Da, dar știți ce se întâmplă; vă spun și eu un lucru: eu am observat că mai totdeauna, când mă pregătesc pentru o întâlnire cu publicul, o conferință, o lecție, sigur, vin cu un plan de acasă, un punctaj, dar în ultimul moment, în funcție de cum arată oamenii din fața mea, care este spiritul care creează atmosfera, de cum mă simt eu, schimb; și uneori dau peste cap, dau total peste cap planul cu care am venit. Vă dau un singur exemplu: așa mi s-a întâmplat la Focșani, unde are loc de fiecare dată în luna mai faza pe țară a concursului “Plus sau minus poezie”, cu copiii care excelează atât la literatură cât și la matematică. Și am venit cu un punctaj de acasă, cu un plan să discut cu ei, ce fel de probleme se propun, cum au răspuns ei în anii anteriori... Și, în momentul în care am venit la tribună și am văzut o sală plină de copii, copiii-adolescenți – acest concurs se adresează elevilor de clasele a V-a și a VI-a gimnaziu – am avut deodată

revelația faptului că, domnule, acești copii se află la momentul foarte delicat al trecerii de la copilărie la adolescență, care pune foarte multe probleme, creează crize uneori. Și am abandonat tot punctajul cu care venisem de acasă și am improvisat pe această temă: ce se întâmplă când ieșim din copilărie și intrăm în adolescență, în ce a constat raiul copilăriei, ce pierdem ieșind din el, ce ne așteaptă... Și am câștigat, pentru că am reușit să-i prind, să le captez o atât de mare atenție încât și acum, după atâta timp, primesc în continuare mesaje electronice de la copiii care erau în această sală să-mi ceară sfaturi, să-mi spună ofurile lor. Deci, am dat complet peste cap punctajul cu care venisem. Cam așa se întâmplă lucrurile. Trebuie să fii pregătit totdeauna, că s-ar putea să nu vinzi marfa cu care ai venit de acasă. De acord?

- Da, da, dar dumneavoastră sunteți pregătit totdeauna...

- Vedeti, aici e vorba nu de pregătire... Mi-aduc aminte că Moșil (Grigore Moșil, alt mare matematician român; n. n.) era la o emisiune la televiziune împreună cu actrița Irina Petrescu, care a murit nu de mult. Și îi spune lui Moșil: „Domnule academician, vă pun o întrebare, dumneavoastră v-ați pregătit pentru această emisiune, pentru că, vă mărturisesc, eu nu prea am avut timp să mă pregătesc?”. Și Moșil i-a răspuns următorul lucru: „Eu nu m-am pregătit pentru emisiune, eu m-am pregătit o viață întreagă. Și, culmea, ei credeau că discută acest lucru cu vreo câteva minute înainte de a intra în emisiune, ca după aia să afle că erau deja în emisiune...”

- Domnule academician, l-ați evocat pe matematicianul Grigore Moșil. Una din întrebările mele era legată de profesorii dumneavoastră. L-ați avut profesor pe marele poet și matematician Ion Barbu?

- Vă invit la lectură, unde povestesc exact acest lucru, evoc acest moment. Recent a fost lansat la Târgu de carte Gaudeamus un volum colectiv “Ion Barbu - În timp și dincolo de timp”. E acolo contribuția mea care se cheamă “Scriitorul Dan Barbilian”. Dan Barbilian era numele lui ca matematician. Și eu descriu acolo ce s-a întâmplat la prima lecție cu Barbilian, ce a însemnat pentru mine prezența lui umană – care era o prezență predominant poetică, chiar dacă el a venit acolo în calitate de matematician – și descriu, în tot articolul pe care-l am acolo, fața literară a matematicianului. De altfel, dintre toți autorii care colaborează la acel volum, sunt singurul care l-a cunoscut ca om. Ceilalți au luat cunoștință doar din lectură, din cărți, din spusele altora. Pentru că, vă dați seama, Ion Barbu a murit în 1961 și trebuie să fii destul de bătrân ca să-l fi apucat în

viață. Vă recomand să citiți acel text pentru că se vede acolo ce înseamnă nu doar a fi poet în ceea ce scrii dar a fi poet în comportament și în limbaj, indiferent că e vorba de limbajul pe care îl folosești ca matematician sau când te adresezi pe linie de serviciu și spui cuiva să mai aducă cretă. În toate situațiile îl recunoșteai pe poet. El nu era în stare să vorbească decât în limbaj poetic. Putea să fie vorba de orice, dacă trebuia să cumpere un ziar, să se ducă la frizer – în toate se manifesta ca poet. Și pentru că după război, știți, poezia lui nu mai era văzută bine, atunci el se ferea, căuta să ascundă fața lui poetică. Oricui îl întreba despre ce-a mai scris îi răspundea repede: “Nu, nu, eu sunt matematician!” Am comparat această atitudine a lui cu aceea a unui copil de cinci ani care, întrebat de mama lui “Hai, spune drept, ai umblat la borcanul cu dulceață?”, el răspunde “N-am umblat, n-am umblat”, dar el mânjit cu dulceață tot, și pe față și pe mâini. Așa era Ion Barbu când repeta mereu că el nu e poet, că el e matematician. Înțelegeți comparația, el era exact în situația asta. El nu putea să nu fie poet. Era în natura lui. Păcat că nu l-ați cunoscut.

- Da, păcat, nu l-am cunoscut...

- Așa vă trebuie, dacă v-ați născut prea târziu... Așa vă trebuie...

- Dar pe Arghezi l-ați cunoscut?

- Sigur că da. Dom'le, cu Arghezi s-a întâmplat un fenomen incredibil. Dacă vă spun dumneavoastră nu credeți: își recita propriile poezii atât de prost, încât dacă nu știai cine este, te întrebai: mă, cine-i ăsta care vine să recite pe Arghezi de nu înțelegi nimic din el? Da. Mi-l amintesc cum a recitat “Testament” (recită primele versuri din poezie, întâi corect ca un actor, apoi grăbit, fără nici o intonație, bolborosind cuvintele cu glas scăzut). Era un caz unic. N-am mai întâlnit un poet care să-și recite atât de neglijent propriile sale versuri. Erau alți poeți care până când nu transformau actul lor poetic într-un act teatral considerau că nu și-au atins ținta. Vă dau două exemple: Victor Eftimiu, Ion Minulescu, pe care eu i-am auzit recitând. Deveneau actori. Pe Minulescu mi-l aduc aminte cum simula chiar scena, atunci când recita “În orașu-n care plouă de trei ori pe săptămână / un bătrân și o bătrână” și se lăsa pe genunchi spunând “două jucării stricate - / merg ținându-se de mână...” Juca teatrul. Victor Eftimiu – la fel, perora tiradele lui.

- Eftimiu venea din teatru, a fost director de teatru o viață...

- Da. Arghezi a fost, din acest punct de vedere, un caz unic. El nu urmărea, citindu-și versurile, să-și câștige în felul ăsta publicul. El știa bine

că și-a câștigat titlul de cel mai mare, cel mai important poet român al secolului al XX-lea. Recunoașteți? Incontestabil. El este numărul unu al poeziei românești pentru secolul XX.

- Domnule academician, ați evocat câteva mari personalități ale lumii științifice dar și ale vieții literare de la noi, Grigore Mosil, Ion Barbu, Tudor Arghezi. Pe Nichita Stănescu, mai tânăr decât cei numiți, l-ați cunoscut?

- Desigur că l-am cunoscut. Mi-a dedicat chiar și o poezie. Imediat după ce am publicat „Poetica matematică”, el a publicat o poezie în revista „Argeș”, numărul 1 din anul 1971 – eu publicasem „Poetica...” în 1970 - , pe prima pagină, poezia „Matematica poetică”. Eu am scris mult despre Nichita Stănescu. Cea mai recentă scrierea a mea despre Nichita a fost în „România literară” din acest an, prin iunie parcă, un articol cu titlul „Eminescianismul lui Nichita Stănescu” (e vorba de articolul „Eminescianul Nichita Stănescu”, din R.L. nr. 23 din 6 iunie 2013; n.n.). Dacă e să discutăm despre poeții români care au înnoit limba română, eu văd în primul rând pe aceștia: Eminescu, care a schimbat limba română; după aceea, Arghezi, Ion Barbu, Nichita Stănescu. Ei sunt poeții care au marcat limba română, ei i-au dat puteri noi. Eu pe aceștia patru îi detașez în primul rând. Că de pildă, Blaga e un mare poet, dar el nu a mizat, în primul rând, pe limbaj.

- Tocmai, voiam să vi-l amintesc pe Blaga; dacă nu ar trebui inclus între cei patru...

- El n-a fost poet de limbaj, el a fost, este, poet de viziune, pe când cei patru au fost poeți de limbaj.

- Ați scris poezie vreodată?

- Da... Am scris poezii, de pe la 15 ani, dar... Le am dar, revăzându-le, mi-am dat seama că nu făceam decât să mimez ritmurile unor mari poeți ca Arghezi și alții. Adică am recunoscut imediat în ele că erau pastişe după lecturile pe care le aveam. Și după aceea mi-am dat seama de următorul lucru: devenind matematician mi-am dat seama că pot fi poet și în matematică. Și am scris „Poetica matematică” tocmai ca un mod de a uni acestea două. Adică, drumul meu spre matematică a trecut prin poezie și după ce am ajuns la matematică am recitat poezia cu ochelarii matematicianului.

Nicolae Sava

Zoe Dumitrescu-Bușulenga/ Maica Benedicta: 20 de ani veșnicie

Mironosița culturii românești: *Maica Benedicta — har moștenit, mir dăruit*

Arhim. *Hrisostom Ciuciu*
Mănăstirea Putna

I. Mirul care nu se strică

Există în istoria oricărui neam câteva figuri care nu pot fi reduse la dimensiunea lor biografică. Ele depășesc cronologia și devin simboluri vii, puncte de confluență între ceea ce un popor a fost, ceea ce este și ceea ce aspiră să devină. Academicianul Zoe Dumitrescu-Bușulenga — Maica Benedicta, în lumea monahală pe care a ales-o cu deplină luciditate în amurgul vieții — este, fără îndoială, una dintre aceste figuri.

Ceea ce vă propun în cele ce urmează nu este o simplă biografie spirituală și nici un elogiu academic. Mi-aș dori doar să identificăm

împreună, în firul vieții și al operei sale, o continuitate profundă cu o paradigmă evanghelică: aceea a femeilor mironosițe. Ele sunt cele care, pe când era „încă întunerice” (In 20, 1), au pornit la mormânt cu vasele lor de mir, împlinind un act de iubire fidelă dincolo de orice curaj și speranță omenească.

În această zi de prăznuire a Sfintelor femei mironosițe, în care o pomenim cu emoție și recunoștință pe Maica Benedicta – Academician Zoe Dumitrescu Bușulenga – la 20 de ani de la trecerea în veșnicie, ne punem o întrebare, retorică în evlavia ei: Ce fel de mir a moștenit Maica Benedicta de la aceste Sfinte purtătoare de mir?

Premisa unui răspuns ar putea fi aceasta: ea a uns, cu mirul diafan al culturii îmbibate de credință, trupul eclesial al Bisericii noastre — și prin Biserică, trupul spiritual al neamului românesc. Cultura nu a fost pentru dânsa un scop în sine, ci o formă de liturghie anticipativă, o pregătire a inimilor pentru întâlnirea cu Hristos.

II. Cine sunt femeile mironosițe?

Tradiția creștină a cinstit dintotdeauna, sub titlul de „*mironosițe*”, grupul de femei care au însoțit pe Hristos în drumul Său, au stat sub Cruce când cei mai mulți au fugit și au mers la mormânt, în zorile celei dintâi Duminici, pentru a-I unge trupul cu miresme. Evangheliștii ne transmit câteva dintre numele lor — Maria Magdalena, Salomeea, Ioana, Maria lui Cleopa, Marta și Maria, surorile lui Lazăr — dar numărul și identitatea lor exactă au rămas, providențial, deschise. Aceasta pentru că „*mironosița*” nu este un tip istoric închis, ci o *vocație* mereu posibilă.

Ceea ce le unește pe aceste femei nu este apartenența la o categorie socială sau la o genealogie spirituală prestabilă. Le unește fidelitatea, curajul de a rămâne și darul mirului — adică al prezenței tămăduitoare și înmiresmătoare. Iar dacă mirul biblic era un amestec prețios de substanțe rare, mirul pe care îl poartă o mironosiță a culturii este compus, la rândul lui, din elemente nobile: știința de carte, dragostea de adevăr, bunul simț și eleganța (care nu e vanitate, ci demnitate) și dragostea de semeni.

III. Mironosița — portret în lumina Evangheliei

Zoe Dumitrescu-Bușulenga a traversat deceniile aspre ale secolului trecut cu o verticalitate rară, transformând cariera academică într-un apostolat al demnității. Dar titlurile, oricât de strălucitoare, au fost doar veșmântul formal al unei vocații mult mai adânci. Miezul vieții sale se afla, de fapt, într-o pregătire discretă a sufletului pentru întâlnirea cu Hristos — o pregătire care o apropie, peste veacuri, de chipul Sfințelor Mironosițe. Această legătură nu este una conjuncturală, ci ține de însăși natura „mirului” pe care ambele tabere l-au purtat spre Hristos. Căci, dacă mironosițele au mers la mormânt pentru a unge Trupul Domnului, Maica Benedicta a înțeles că datoria ei este să înmiresmeze trupul eclesial al neamului nostru prin frumusețea culturii și a buneicuviințe. Putem distinge în chipul său, ca într-o polifonie spirituală, ecouri ale fiecărei mironosițe în parte, semn că darul ei a fost o moștenire asumată cu întreaga ființă.

Începem acest itinerar al recunoștinței cu Maria Magdalena, a cărei fidelitate nestrămutată la picioarele Crucii pare să fi fost modelul după care Zoe Dumitrescu-Bușulenga și-a croit rezistența în fața ideologiilor atee. Asemenea Mariei Magdalena — cea care a rămas lângă Cruce când mulți ucenici s-au risipit în noapte —, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a rămas fidelă valorilor perene ale spiritului, într-o epocă care propovăduia „ateismul științific” cu o ferocitate de neoprit. Ea a vorbit despre Eminescu, despre Dante, despre Goethe nu ca despre niște constructori de sisteme literare, ci ca despre niște căutători de Dumnezeu. Refuzul ei de a trăda Adevărul de dragul confortului academic a fost o formă de martiriu nevăzut, de fidelitate crucificată în cotidian.

Această noblețe a caracterului ne duce cu gândul la Salomeea, mama fiilor lui Zevedeu, care a învățat că adevărata mărire nu stă în ranguri, ci în puterea de a jertfi totul pentru iubire — o lecție pe care academicianul nostru a predat-o nu de la catedră, ci prin însăși viața sa pusă în slujba celorlalți.

Ioana, soția lui Huza, provenea din anturajul curții lui Irod — un mediu ostil, suspect față de orice mișcare spirituală autentică. Urmându-i

acesteia, academicianul Zoe Bușulenga a activat la cel mai înalt nivel al sistemului cultural de stat, un sistem care cerea, în cel mai bun caz, neutralitate, iar în cel mai rău caz, complicitate. Ea a ales o cale mai îngustă: să fie în lume, dar nu din lume, purtând demnitatea creștinului în cele mai reci foruri academice, fără ostentație, fără militantism facil, dar cu o neșovăielnică integritate. Asemenea Mariei lui Cleopa sau Suzanei, Maica Benedicta a fost prezența discretă, dar esențială, care a sprijinit comunitatea intelectuală prin generozitatea cunoașterii sale, împărțind „mirul” învățaturii cu o mână regească.

Marta și Maria, surorile lui Lazăr, întruchipează în teologia spirituală cele două mari căi ale vieții creștine: vita activa și vita contemplativa. Maica Benedicta le-a trăit pe amândouă, în succesiune. Prima ei viață a fost a Martei: munca asiduă, conferințele, scrisul, traducerile, „grija pentru cele necesare” culturii române. Cea de-a doua viață, pe care a ales-o cu luciditate deplină la vârste la care alții se retrag, a fost alegerea Mariei: tăcerea mănăstirii Văratec, rugăciunea, ascultarea Cuvântului divin.

Această alegere — renunțarea la roba de academician pentru rasa de călugăriță — a fost poate cel mai puternic argument cultural pe care l-a dat vreodată. Era o mărturisire cu trupul că deasupra oricărei erudiții există o știință mai înaltă, pe care n-o dau bibliotecile.

IV. Mirul învățaturii — eleganța ca argument apologetic

Maica Benedicta a înțeles, cu o claritate pe care puțini contemporani au avut-o, că Biserica este Trupul lui Hristos și că acest Trup trebuie să strălucească prin frumusețe. Propovăduirea Evangheliei nu se face numai din amvoane și nu se face numai cu argumente teologice. Se face și prin eleganța unui gând bine articulat, prin bunul simț al unui om care nu cade niciodată în vulgaritate sau în demagogie, prin dragostea față de limba în care s-a botezat un neam.

Mirul pe care ea l-a turnat asupra trupului eclesial al Bisericii noastre a fost compus, după chipul mirului biblic, din mai multe ingrediente de preț:

Propovăduirea prin frumos

Ea obișnuia să citeze vorba lui Dostoievski — „*Frumusețea va mântui lumea*” — dar nu ca pe un slogan, ci ca pe o teologie. Adăuga întotdeauna că frumosul autentic nu poate fi despărțit de bine și de adevăr. Cursurile sale de literatură comparată nu erau simple prelegeri academice: erau, pentru mulți studenți, prima întâlnire cu o lume în care sacrul nu era superstiție, iar erudiția nu era sterilă.

Bunul simț ca formă de asceză

Nimic nu o deranja mai mult pe Maica Benedicta decât lipsa de măsură — în vorbă, în gest, în gândire. Considera că *bunul simț* nu este o calitate minoră, burgheză sau convențională, ci o formă înaltă de respect față de Dumnezeu și față de aproapele. Eleganța vorbirii sale, claritatea structurii gândirii, refuzul catastrofismului ieftin — toate acestea erau, în viziunea ei, o formă de mărturisire: creștinul bine format trebuie să fie, înainte de toate, *un om integru*, un om în care haosul a fost transfigurat prin cultură și credință.

Iubirea de neam ca Liturghie

Asemenea mironosițelor, care și-au iubit Învățătorul cu o dragoste umană transfigurată de har, Maica Benedicta a iubit cultura acestui neam cu o dragoste curată, fără fanatism și fără ideologie. A văzut în limba română un *potir* în care s-a păstrat, de-a lungul secolelor, sfințenia unui popor. L-a iubit pe Eminescu nu ca pe un idol, ci ca pe un frate mai mare în căutarea lui Dumnezeu. A apărat valorile perene ale culturii române nu cu nervozitate naționalistă, ci cu blândețea celui care știe că un neam care și-a uitat izvoarele nu va putea supraviețui.

V. De la catedră la chilie — o pedagogie a veșniciei

Cea mai mare lecție pe care ne-a lăsat-o Maica Benedicta nu se găsește în niciunul dintre volumele sale, oricât de prețioase ar fi ele. Se găsește în *gestul* ei final: acela de a lăsa lumina reflectoarelor pentru lumina candelii, zgomotul conferințelor pentru tăcerea chiliei, aplauzele Academiei pentru tăcerea liturgică a mănăstirii.

A fost gestul mironosiței desăvârșite: cea care, după ce a uns trupul lumii cu mirul culturii, s-a întors, ca Maria Magdalena, la picioarele Celui

Înviat și a ales, asemenea unei alte Marii, *partea cea bună, care nu se va lua de la ea* (Lc. 10, 42).

Pomenirea de față poartă, prin tot ceea facem, ceva din acest mir. Literatura nu poate fi definită niciodată, în cel mai adânc sens al ei, ca un exercițiu pur estetic. Este o căutare. Și Maica Benedicta ne-a arătat că, atunci când căutarea este sinceră, ea ajunge, mai devreme sau mai târziu, la Izvor.

„Am căutat toată viața Frumosul și am dat de Izvorul lui.” Acesta putea fi, cu îndreptățire, testamentul ei. Un testament nerostit, dar trăit în fiecare zi, în fiecare pagină scrisă, în fiecare cuvânt rostit din catedră sau de la strană. Un testament pe care ea ni l-a lăsat, nouă, celor care avem datoria să îl ducem mai departe — cu același mir, cu aceeași eleganță, cu același bun simț sfințit de credință.

Într-o sinteză armonioasă a gândirii platoniciene cu cea dostoevskiană, Maica Benedicta mărturisea: *«Pentru mine, poezia a fost întotdeauna baia de frumusețe în care m-am cufundat... În poezie te cufunzi pentru a te întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri pentru a te integra Absolutului»*. Întreaga sa existență poate fi înțeleasă ca o unică și neîncetată ascensiune: a pornit de la frumusețea oglindită în marea cultură pentru a ajunge la Însuși Izvorul Frumosului, Hristos. Astăzi, la două decenii de când Maica Benedicta a plecat spre locașurile veșnice — tainic chemată chiar în Duminica Sfințelor Mironosițe — ne descoperim a fi iconomii acestei moșteniri de lumină. Suntem depozitarii unui mir de mare preț: cea frumusețe trăită cu noblețe și bun simț, care rămâne, poate, cea mai înaltă formă de mărturisire a sufletului românesc.

(Cuvânt rostit la Centrul Cultural „Jacob Putneanul” de la Mănăstirea Putna cu prilejul vernisajului expoziției „Maica Benedicta 20” în data de 24 aprilie 2026)

Călătoria descoperirii de sine

o confesiune *Mariana Păpară*

Viața mea de artist e-n interior și n-o las să străbată decât în pictura mea. Singurătatea, aceeași dintotdeauna, e interioară, acolo unde sunt doar eu cu mine și, uneori, nici măcar cu mine. Azi îmi dau din ce în ce mai mult seama că singurătatea a fost sentimentul central al vieții și-al artei mele, că ea este, de fapt, mesajul meu, pe care pictura îl transmite.

Solitudinea te poate duce într-o călătorie a descoperirii de sine, care îți va afecta profund drumul vieții; te ajută să privești scopul vieții dintr-o nouă perspectivă. Vei putea reflecta asupra lucrurilor bune, a motivelor de bucurie, a victoriilor și a dificultăților care te-au ajutat să devii mai puternic.

Trebuie să știi un lucru: a fi singur nu este ceva anormal. Singurătatea înseamnă să te simți deconectat și izolat, chiar și într-o cameră aglomerată. Te expune celor mai profunde frici și dorințe. Dacă te oprești și îți asculți vocea din interior, vei descoperi lucruri îngropate atât de adânc, încât nici nu știai de ele.

Solitudinea este descoperirea libertății în exact aceeași stare de izolare. Minte și spiritul sunt libere să viseze. Poți trăi așa cum îți place. Ești liber să decizi ce, cum și când, în fiecare moment.

Nu-mi propun aici să vorbesc pe larg despre biografia mea și nici despre activitatea mea artistică. Voi spune atât doar: aflată într-o țară străină, mi-am propus o provocare cu mine însămi... deschiderea unei galerii de artă. S-a dovedit a fi o perioadă de ucenicie. Însă perioada aceea mi-a adus foarte mult: am asimilat multă informație, am cunoscut mulți

oameni, am luat contact cu diversele fațete ale acestei lumi – și toate acestea într-un ritm extrem de rapid.

Știam ce nebunie înseamnă, dar cred că există un soi de dependență față de artă. Odată ce ai interacționat cu ea, e greu să te desprinzi complet. Țin minte că am făcut atunci o listă întregă de posibile nume... Până la urmă, am decis: **ARIPA** – un simbol al luminii, spiritualității, al posibilității de zbor și de înălțare până la cer, năzuința de a transcende condiția umană.

Dincolo de spațiu – care, în opinia mea, devine din ce în ce mai mult o convenție –, o galerie înseamnă un program expozițional care să nu facă rabat la calitate, un program care se construiește de la an la an și care include atât artiști reprezentați în exclusivitate, cât și colaborări punctuale.

Pentru mine a fost important, încă de la început, acest aspect: acela de a produce și găzdui expoziții ale unor artiști români, cunoscuți pe scena internațională. Pe de o parte, publicul local are astfel acces la un tip de artă pe care, în mod obișnuit, nu l-ar vedea. Pe de altă parte, se produce o mai bună contextualizare a artiștilor.

A fost o experiență... În viață te așteaptă nenumărate experiențe, fără riscul de a fi judecat. Libertatea absolută este rară și ai nevoie să fii singur pentru a o experimenta.

Pictesz ceea ce trăiesc; în fiecare zi se întâmplă ceva. Sursa de inspirație este, de fapt, cercetarea ta zilnică cu tine.

*

Fericirea este definită în fel și chip, este asociată cu tot felul de lucruri, însă mie mi-a plăcut cel mai mult afirmația care spune că fericirea este o rezonanță cu divinitatea din noi. Cu cât ești mai fericit, cu atât rezonezi mai mult cu divinitatea din tine!

Orice fericire sau bucurie nu trebuie asociată cu dorința care s-a împlinit sau cu darul pe care l-ai primit, ci cu o stare de comuniune cu divinul din tine.

Mintea creează în jurul nostru un cocon de gânduri. Trăim mai mereu în acest cocon de gânduri, fără să bănuim că ar mai exista și altceva în afara acestuia. Uneori apare o mică fereastră în coconul de gânduri și atunci pătrunde în „realitatea” noastră lumina adevăratei realități, iar această lumină ne aduce o fericire foarte intensă.

Ferestrele care apar în coconul de gânduri rămân, de obicei, foarte puțin timp deschise. Mintea are grijă să acopere imediat orice „spărtură” care apare în coconul de gânduri.

Coconul este o metaforă a vieții și a morții. Pergamentul este conceput nu ca material extrapolat din realitate, ci ca realitatea materialului în sine; este simbolul timpului, a cărui decădere face pictura mai complexă.

Conceput și creat..., nu se referă la răni sau drame, ci, mai degrabă, sunt simbolul timpului, a cărui decădere face pictura mai complexă, pe care am realizat-o într-o manieră formală.

O piesă de Ovidiu Pecican

NORMELE

o satiră într-un act

„În general, eram refractar la cultura oficială, la decani, rectori, prorectori, academicieni. Am o crispă organică la aceste funcții. Nu atât față de ele, fiindcă ele sunt necesare, sunt consubstanțiale culturii de pretutindeni, cât încarnării lor românești.” (Adrian Marino)

La marginile Europei, într-un ev mediu întâmplător și anemic.

Personaje:

RECTORUL – un eminent om de știință, savantul savanților, care-și ascunde lipsa de caracter după lecturi variate și asidue.

DECANUL – un limbric lingușitor, abil în dialectica sofisților.

PROFESORUL – un idiot cumsecade, tarat iremediabil de defectul de a fi el însuși.

*

DECANUL – Domnule profesor, v-am chemat să discutăm despre statele de funcții.

PROFESORUL – Înțeleg și vă stau la dispoziție. Totuși, din câte știu, statele de funcții s-au stabilit încă din primăvară.

DECANUL – Lăsați asta acuma. Au apărut anumite modificări.

PROFESORUL – Zău? Dar statele de funcții nu au fost aprobate, în forma lor anterioară, de rectorat?

DECANUL – Ba da. Și ce e cu asta?

PROFESORUL – Mă gândeam că, odată aprobate, rămân bătute în cuie.

DECANUL – În general, da. Dar acum situația este cu totul alta, fiindcă ordinul vine de sus.

PROFESORUL – (*Arată cerul*) De sus?

DECANUL – Mda. Tocmai de la rectorat.

PROFESORUL – Aha! Atunci să îmi spuneți despre ce este vorba?

DECANUL – Avem de discutat despre statele de funcții. Nu mai sunt ore pentru cursurile dvs.

PROFESORUL – Glumiți, sper, nu?

DECANUL – Mă tem că nu glumesc deloc. Este părerea domnului rector.

Am și aranjat deja să fiți transferat la o altă facultate.

PROFESORUL – Păi, nu vreau să mă transfer nicăieri, mă mulțumesc și cu munca mea de aici.

DECANUL – Ce doriți dvs. este imposibil. S-a descoperit că ziua are douăzeci și patru de ore.

PROFESORUL – Și ce e cu asta? O știm din moși strămoși.

DECANUL – Chestiunea e că toate cele douăzeci și patru de ore au fost deja luate de alți titulari de cursuri în acest an.

PROFESORUL – Să fim serioși, domnule decan.

DECANUL – Sunt foarte serios. Numărați: Pentru retorică, patru ore.

Pentru diplomatie, patru ore. Opt deja! Pentru teoria închinării mai punem patru. Douăsprezece! Puneți acum încă douăsprezece, fiindcă, după cum prea bine știți, nu avem săli destule, așa că lucrăm în două schimburi. Douăsprezece cu douăsprezece fac...?

PROFESORUL – Douăzeci și patru. Dar cum de până acuma încăpeau și orele mele?

DECANUL – Ați uitat paradigma în care ne situăm? Paradigma dublului adevăr. Adevărul astronomic spune că ziua are douăzeci și patru de ore. Dar adevărul universitar spune că ziua are atâtea ore câte vrea eminentissimul rector.

PROFESORUL – Ei, asta n-am mai auzit-o până acum.

DECANUL – Aveți de gând să vă împotriviți voinței serenissimului rector? O reconversie profesională ar fi binevenită. Și eu am trecut

printr-una. Înainte aeriseam cabinetul șefului și îi spălam mașina. Atinsesem cote înalte de profesionalizare, dar a trebuit să mă apuc de savanterie...

PROFESORUL – Înțeleg. Dar mă gândesc... cum s-ar putea proiecta o formulă ideală de funcționare?

DECANUL – Formula ideală se numește „Norma de Disponibilitate”. Disponibilitatea realității față de nevoile noastre. Domnul Rector tocmai a publicat „Elasticitatea Secundeii în Mediul Academic”. Timpul se comprimă în dreptul celor care nu sunt... oportuni.

PROFESORUL – Oportun? Eu predau Logica!

DECANUL – Logica universitară e sferică, dragul meu. Se învâрте mereu în jurul celui care semnează statele.

Ușa se deschide brusc. Intră RECTORUL. Poartă robă peste pantalonii de trening călcați la dungă.

RECTORUL – Domnilor, am simțit o vibrație de rezistență prin perete. Cineva încearcă să gândească în afara orelor de program?

DECANUL – (*Sare în picioare*) Eminentă! Domnul Profesor era doar... uimit de precizia cu care ați calculat durata zilei.

RECTORUL – Ziua e o convenție pentru plebe. Domnule Profesor, am înțeles că aveți obiecții față de „Teoria Închinării”. Vi se pare că materia nu există? Dar uitați-vă la domnul Decan. Este un produs pur al acestui curs.

DECANUL – Absolut! Am luat nota maximă la seminarul de „Plecare a Capului fără scrântirea coloanei”.

RECTORUL – Vedeți? Cine are timp de întrebări când avem de completat norme? Sunteți o „Eroare de Sistem”. V-am găsit un loc la Facultatea de Hidrologie Teoretică a Deșertului. Zero ore de curs, o normă întregă de așteptare a ploii.

PROFESORUL – Asta e bătaie de joc!

DECANUL – (*Șoptit*) E „Managementul Vidului”.

RECTORUL – Aveți o privire fixă. E semnul celui care încă mai crede în ceasul deșeptător.

PROFESORUL – Dar... dacă toată lumea ar decide că ora are șaiszeci de minute...

DECANUL – „Toată lumea” n-are buget. Bugetul spune că ora are exact cât decidem noi să dureze un entuziasm academic.

RECTORUL – Vă dăm posibilitatea să existați din nou. Dar pentru asta, trebuie să admiteți că acum este ora de aur a Rectoratului.

PROFESORUL – (*Cu un tremur în voce*) Dar... domnule Rector, am scris trei volume despre *Arhitectura Silogismului*. Dacă accept că ora nu are șaiszeci de minute, literele din cărțile mele se vor preschimba în furnici și vor fugi de pe pagină.

RECTORUL – (*Se apropie, îi șoptește terifiant*) Exact. Nimicul e mai ușor de arhivat. Nu ocupă spațiu și nu te contrazice niciodată. Vrei să fii un autor plin de praf sau un funcționar plin de viitor?

PROFESORUL – (*Își desface ceasul de la mână*) Ora de aur... Da. E mai luminoasă. Limbile ceasului meu mereu mi s-au părut cam... dictatoriale.

RECTORUL – (*Îi dă o foaie albă*) Semnați aici transferul.

PROFESORUL – (*Semnează*) Sigur. Oricum, ploaia e o chestiune de voință academică.

Un spațiu claustrofobic, cu pereți coșcoviți de umezeală. Singura lumină vine de la un bec chior care atârnă dintr-un fir de praf. PROFESORUL, cu haina plină de mușgai alb, stă în fața unui rând de scaune șchioape, goale. În mână ține un catalog descompus.

PROFESORUL – Bună dimineața, stimați invizibili! Astăzi este Miercuria de Luni. Nu vă lăsați păcăliți de picăturile care cad din tavan; absența apei este o formă superioară de prezență a aburului intelectual! Cine nu e aici, să ridice mâna!

Tăcere absolută. Profesorul notează sârguincios în catalog.

PROFESORUL – Perfect. O prezență de sută la sută prin negație. Trecem la cursul de astăzi: „Gestiunea vidului prin ștampilă umedă”.

DECANUL – (*Apare în pragul ușii, pășind cu grijă prin băltoace*) Profesore? Cum merge infiltrarea vidului? Se simte vreo rezistență din partea materiei?

PROFESORUL – (*Radiind de o fericire bizară*) Excelent, domnule Decan! Am reușit să eliminăm factorul perturbator numit „student”. Fără ei, logica curge nestingherită. Am descoperit recent un lucru epocal: dacă moartea vine la ora fixată pentru curs, noi pur și simplu scoatem ora aceea din orar! Mutăm decesul în vacanța de vară, la secțiunea „activități extracurriculare”.

DECANUL – (*Apropiindu-se, fascinat*) Sunteți un geniu. Practic, ați anulat finitudinea prin birocrăție. Moartea nu are aviz de funcționare în acest subsol, nu-i așa?

PROFESORUL – Nici măcar viză de flotant! Am depus un memoriu prin care explic că umbra nu poate ocupa un loc bugetat dacă nu are adeverință de la fisc. Suntem imuni la timp, domnule Decan. Igrasia asta nu e mizerie, e „memoria lichidă” a instituției!

DECANUL – Remarcabil. De mâine vă numim prorector cu probleme de Nemurire Administrativă. Ocupați-vă de semnarea contractelor de muncă pentru sfinți și arhangheli. Să fie clare normele de zbor în spațiul universitar!

PROFESORUL – Se rezolvă! Le cerem tuturor diploma de bacalaureat în original și o copie după aripa stângă, legalizată la notar!

DECANUL – (*Se retrage, mulțumit*) Academia e salvată. Absența e, într-adevăr, cea mai sigură formă de „Eminentă”.

O sală de protocol pustie, tapetată cu portrete de foști rectori cărora li s-au șters fețele. În mijloc, RECTORUL, purtând o robă ce pare făcută din mii de cereri de concediu capsate între ele, stă în fața PROFESORULUI.

DECANUL ține pe o pernă de catifea prăfuită decorația: un dop de radiator de camion, suflat cu un strat subțire de aur care se cojește.

RECTORUL – (*Solemn*) Distinse coleg, prin efortul dumneavoastră, instituția a atins punctul de îngheț administrativ. Vă confer ordinul „Nulitatea de Aur” cu diamante de sare! Din acest moment, ați încetat să mai fiți un muritor care ocupă spațiu. Ați devenit un Simbol.

Rectorul îi prinde dopul de radiator pe piept, sfâșiind puțin stofa mucegăită a hainei. Profesorul privește decorația cu o venerație imbecilă.

PROFESORUL – Un simbol! (*Își pipăie dopul*) Voi avea un birou nou? Domnule Rector, am o propunere care va revoluționa pedagogia: să eliminăm sunetul din comunicare! Sunetul e risipă de energie. Să conferențiem prin semne făcute pe sub masă! O mână care se mișcă în beznă nu greșește niciodată norma!

RECTORUL – Iată omul! Iată viziunea! Veți avea, începând de azi, o Absență Oficială. Prezența dumneavoastră fizică în săli ar fi o contradicție în termeni, o impuritate organică într-un flux de date perfect.

DECANUL – De aceea, am decis: vă mutăm permanent în subsolul arhivei. Fără lumină, desigur, pentru a nu polua puritatea vidului cu fotoni inutili. Fotonul este, în esență, un student care refuză să tacă.

PROFESORUL – În subsol... da. E logic. Vidul nu are nevoie de ferestre, ferestrele sunt doar breșe prin care realitatea ne-ar putea spiona. (*Privește spre picioarele sale cu o mirare fericită*) Domnule Rector, raportează: am început să dispar! Picioarele mele sunt deja o simplă notă de subsol! Simt cum gleznele îmi devin cifre romane!

RECTORUL – (*Mângâindu-l pe creștet*) Nu vă faceți griji pentru hrană. Vă vom trimite zilnic „calorii teoretice” prin sistemul de ventilație. Sunt foarte sățioase dacă știi să le conjughi corect la timpul trecut. Un prorector cu probleme de Nemurire nu mănâncă, el... acumulează vechime.

Rectorul și Decanul se retrag spre ieșire, mergând cu spatele, ca în fața unui altar gol. Decanul apasă pe întrerupător. Sala cade în beznă totală, cu excepția unui singur spot albastru, rece, care cade pe Profesorul încremenit.

PROFESORUL – (*Mângâindu-și dopul de radiator, cu o voce care pare să vină de foarte departe*) Sunt... normat... sunt... perfect... Sunt o adevărată care se citește singură...

Din întinericul din jur se aude sunetul ritmic, greu și metalic al unei ștampile gigantice care lovește podeaua, ca o inimă de fier a clădirii.

VOCEA ȘTAMPILEI: BUF! BUF! BUF!

Lumina spotului se micșorează până când rămâne doar un punct strălucitor pe dopul de aur, apoi dispare și acela.

CORTINA

URMA

scenariu

*(După romanul URMA/
Ediția I/ 2013/ Editura Polirom/ Ediția a II-a/ 2025/ Editura
pentru Artă și Literatură)*

Scenariu: Adrian Alui Gheorghe

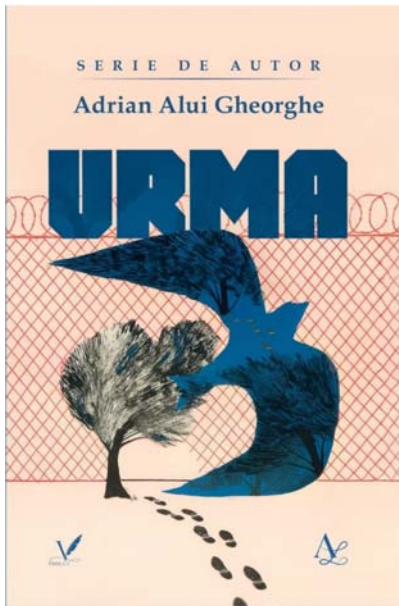
Personaje:

Gardianul *Crețu, zis Cocoșoi*
Colonelul *Mustea*
Comandantul *Geangu*
Secretarul *Hegheduș*
Colonelul *Șoavă*
Deținutul *Țurel*
Deținutul *Urdea*
Gardianul *Barabancea*
Deținutul *Cămărășanu*
Deținutul *Gurii Lovin*
Popoiu, responsabilul cu educația ideologică, venit de la Centru
Gardianul *Moise Condescu*
Gardieni, voci

(Deoarece personajele sunt predominant masculine, o variantă de lucru ar fi ca unele dintre roluri să fie jucate de actrițe. Până la urmă, în închisoare la politici, deținuții, ca și gardienii, nu mai sunt despărțiți prin gen sau sex. Textul poate fi împărțit în două acte sau poate fi jucat pe scene, fără pauză)

ACTUL 1.

Scena 1.

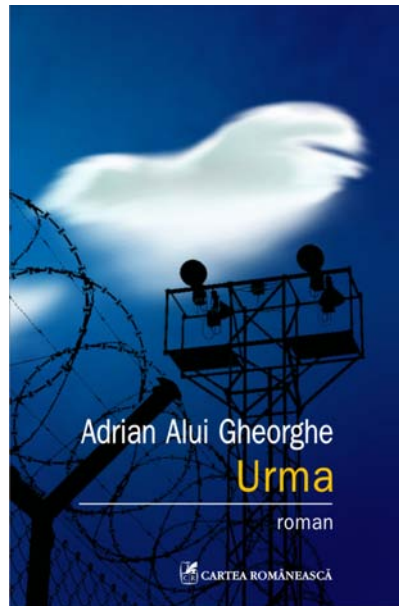
Cortină albă pe care se proiectează o ninsoare mirifică în curtea unei închisori, pe un fond muzical eroic/ agresiv/ în fundal. Pe zăpada de pe cortină se văd, clare, niște urme de bocanc care intră dinspre gard spre interiorul clădirii gri. O siluetă se mișcă de-a lungul șirului de urme, concentrată, din când în când își scoate căciula cazonă de pe cap, își șterge cu ea, fața, ceafa. Lumina care se plimbă peste scenă, iscoditoare, se oprește pe chipul siluetei, insistent, pare să îl deranjeze asta, tot mișcă din cap.

Cocoțoi: - ...zda, măsii! (*Se agită de-a lungul șirului de urme, tot mai repede, se uită în jur, cu teamă; repetă obsesiv: ...zda, mă-sii!*) Cum ... zda, mă-sii au apărut tranșeele astea aici? Unde, ... zda, mă-sii a dispărut mamelucul care le-a făcut? Care ești, bă? Băăăă! Care ești? (*Se uită în toate părțile, se uită în sus, spre cer. Își face cruce, ferit. Se uită iar în jur, să vadă dacă nu l-a zărit cineva*). ...zda, mă-sii! Băăă, aici este lucrătură! Mare lucrătură! Care ...zda, mă-sii te-ai cufurit la gard, ca să îmi joci mie feste? Măcar de te-ai fi cufurit, că te umpleau soldații cu plumbi în fund! Dar cum ...zda, mă-sii ai ajuns până acolo? Băăăă, te sugrum cu mâna mea! Care ești, băăăă? (*Apoi, rugător:*) Care ești, bă? Hai, ieși, că nu îți fac nimic, giu-giu, hai ...! Uffff! Ce să fac acum? Să mă piș pe urme și să mă fac că nu le-am văzut? Mă piș și gata ...! Dispar urmele! Dar, ia stai, dacă au fost făcute intenționat aici urmele, ca să mă verifice pe mine? Adică, gardian Crețu, tu dormi în bocancii statului, în timp ce pe sub nasul tău se plimbă fantomele? Nu se poate, dăm de dracu', ce mama naibii! Doamne, hai, nu mai zic de dracu', dar dă-mi tu

o soluție? Ce să fac? Uite, făc și o cruce, îți fac hatârul! (*Se uită spre cer, cu capul pe spate, cu gura căscată*) Nimic? Vezi, și ție ți-a scăpat. Cât te lauzi tu că le știi pe toate, pe asta nu o știi! Sâc! Ia spune-mi cine a făcut urmele astea? Tu sau dracul? Că numai unul ca voi ar fi putut să le facă! Bineeee! Nu vrei nici tu să zici ceva. Să nu te mai aud că ești așa și pe dincolo, că le știi pe toate! Doar baliverne ...! Puah! (*Se așează pe vine, cu capul între palme. Pe fundal se aud zgomote surde din clădirea mare din depărtare, de după cortina albă. Sunt zgomote metalice, de apă care curge, murmure, comenzi scurte, bufnituri; apoi se aude o muzică ritmată, de marș. Ceasul care atârnă din tavan bate de șase ori. Cortina albă, pe care erau urmele, se retrage încet. Intră adjunctul comandantului penitenciarului, fost colonel, Mustea. Figură de bețiv, cu ochii mici, o pată vineție sub un ochi. Gardianul Crețu iese la raportul obișnuit, de ieșire din tură, în general formal. De data aceasta lucrurile sunt mai complicate, se vede din sfiala gardianului).*

Cocoțoi: - Toar'șu șef, permiteți să raportez! În timpu' serviciului meu au apărut niște urme pe zăpadă ...! (*Șeful, care pare să nu observe nimic din jur, semiadormit, se oprește, se uită în zare, ca și cum nu ar fi auzit bine, apoi se uită la gardian, ca și cum atunci l-ar fi descoperit acolo*).

Mustea: - ... zda, mă-sii! Ce gavarești tu acolo? Ce urme? (*În timpul acesta, cu încetinitorul coboară pânza albă, pe care se văd urmele. Mustea ia o cană de metal de pe masă și bea câteva căni de apă, setea bețivului*). ... zda, mă-sii! Puah! Aseară am băut un litru de țuică tras din borhot de sfeclă de zahăr, am în cap acuma un tropot de cireadă de bivoli...! Și dacă clatini apa din cană mă ia cu amețelă! Puah! Și tu îmi vîi cu căcaturile astea? Ce urme? (*Se uită atent, se freacă la ochi. Cocoțoi se uită și el, se freacă și el la ochi. Pânza se lasă pe pământ, amândoi pornesc în patru labe de-a lungul scenei, după urme.*) Nu puteai să te piși pe ele, să nu le mai vadă nimeni? Băăă, în ce rahat mai băgat! Dacă scap și de data asta, uite, proooooomit căăăă măăăăă laaaaas deeee băăăăăăut! ... zda, mă-sii! (*Pe fundal se aud zgomotele de fond ale*

penitenciarului, urlete, înjurături, scaune izbite, gamele în care se bate cu lingurile, câte un strigăt coerent din când în când. O atmosferă încordată. Ceasul care atârnă din tavan bate lung de șapte ori apoi scurt, și jumătate. O muzică antrenantă, în surdină, ca un marș militar cam găjâit. Intră pe poartă comandantul Geangu, mers țeapăn, privire arogantă. În urma lui vine Hegheduș care îi duce geanta, servil. Îl întâmpină Mustea, cu o atitudine speriată și umilă, care îi dă obișnuitul raport)

Mustea: - Toar'șu colonel, permiteți să raportez! În timpu' serviciului meu au apărut niște urme pe zăpadă ...! (*Geangu trece mai departe, neatent la ce i se spune, după care se oprește ca și cum atunci i-ar fi ajuns la creier informația. Merge cu spatele, ca în marșarier, se oprește. Mustea repetă*) Toar'șu colonel, permiteți să raportez! În timpu' serviciului meu au apărut niște urme pe zăpadă ...!

Geangu: ... zda, mă-sii! Ce urme? Dar pe care zăpadă nu apar urme? V-ați tâmpit? Vă bateți joc de mine? Vi s-a făcut de bulău și vouă? Băăăă! (*Mustea tremură și arată spre urmele de pe pânza care era întinsă în fața lor. Geangu inspectează urmele, ca și cum ar fi fost ceva spurcat, nu le atinge*) A-ten-ți-u-ne! Aduni imediat toți toți șefii de tură, pe șefii de la paza penitenciarului, pe toți gardienii care nu sunt în dispozitiv. Îi aduci și de acasă, mama lor de puturoși! Și pe mama dracului o chemi la raport! I-me-di-at! (*Mustea dispare, după pânza albă se vede mișcare, o mulțime de indivizi care se mișcă dezordonat, murmură, voci indistincte. Se împing între ei, din când în când câte unul iese în afara pânzei, se retrage panicat, ca și cum nu ar vrea să fie văzut. Câțiva sunt împinși de Mustea în afara pânzei, cinci, șase persoane, gardieni, care îl urmează pe Geangu, de-a lungul urmelor, merg în patru labe*).

Geangu: - Sunt urme de bocanc, dar nu de bocanc de gardian sau de ofițer. După mărimea urmelor, intrusul poartă numărul patruzeci și unu, hai patruzeci și doi, la bocanci. Nu este prea greu, așa că urmele nu sunt profunde, cred că nu are mai mult de cincizeci și cinci, cincizeci și opt de kilograme. Ce e ciudat, ce este enervant, e că nu există niciun fel de precauție din partea individului, sunt porțiuni prin care își târăște picioarele, ca și cum s-ar fi jucat prin zăpadă. Pe deasupra, mai e și obraznic. Hegheduș!

Hegheduș (*care se ridică din poziția patrupedă și ia o poziție de drepti*):
Ordonăți!

Geangu: - ... zda, mă-sii! (*Își duce un deget la frunte, ca și cum ar fi luat decizia crucială*) Pa-săm ori-ce ches-ti-u-ne pe sca-ră ie-rar-hi-că, ca să scă-păm de ea! Să-și bată capul cu ea cei de sus. Fă-mi legătura cu colonelul Șoavă, de la Centrul regional de Securitate! I-me-di-at!

Scena 2.

(Zgomote în surdină, pas cadențat de militari care se adună în dispozitiv. Pânza cu urmele de pe zăpadă vălurește. Zgomot de elicopter care aproape că asurzeste pe cei de pe scenă. Apoi, din podul scenei coboară un "lift". Șoavă iese din lift, iar cei doi iau poziția de drepti.)

Geangu: - Tovarășe colonel Șoavă, permiteți să raportez. Azi dimineață, la ora cinci fără cinci, la schimbarea gărzilor, gardianul Vasile Cocoțoi – vreau să spun Crețu, Cocoțoi e porecla – a observat pe zăpada căzută peste noapte, urme de bocanci care veneau dinspre gardul de sârmă ghimpată și care duceau spre pavilioanele deținuților. Urmele veneau dinspre gard fără să existe și urme dinspre pavilioane spre gard. Urmele erau pe o porțiune neatinsă de alte urme...

Șoavă: Adică eu am venit cu elicopterul pentru vreun gardian care s-o fi dus la gard să se pișe?

Geangu: Permiteți să raportez că perechea de pași nu era cu dus-întors, tovarășe colonel. Numai dus, dinspre gard spre pavilioanele deținuților...! Intrau în unitate și nu ieșeau. Aici este beleaua.

Șoavă: Ai verificat personal urmele?

Geangu: Da... Urme de bocanc, dar nu de bocanc de gardian sau de ofițer. După mărimea urmelor, individul purta numărul patruzeci și unu, patruzeci și doi, la bocanci. Nu era prea greu, așa că urmele nu erau profunde, cred că nu are mai mult de cincizeci și cinci, cincizeci și opt de kilograme. Ce e ciudat, e că nu există niciun fel de precauție din partea individului, sunt porțiuni prin care își târăște picioarele, ca și cum s-ar fi jucat prin zăpadă.

Șoavă: Și în afară să te holbezi la urme, ai luat ceva măsuri?

Geangu: Am ordonat imediat numărarea deținuților. Nu, nu lipsește nimeni din penitenciar, niciun deținut, și nu a fost depistat niciun element în plus, niciun deținut nou, de care să nu știe.

Șoavă: Vreau să văd și eu probele!

Geangu: Probe? A, urmele de pe zăpadă? Da, da ... Soarele e deja sus... s-au cam topit...

Șoavă: S-au topit, da, da... Soarele mă-tii! (*Pânza cu urmele de pe zăpadă se întinde în fața lui. Urmele sunt abia perceptibile. Face câteva grimase, strâmbături, de dezgust*).

Geangu: E grav?

Șoavă: E dată dracului situația, comandante. E mai gravă decât credeam. Dacă ar fi evadat un căcăcios de deținut, îl prindeam în două zile, îl ciuruiau și gata. Te trimiteam pe dumneata la batalionul disciplinar al cadrelor, mai azvârleam zece în pușcărie, dintre gardieni și gata. Dar așa? Aici e un semn limpede de înfruntare pe care și-o permite cineva care se joacă cu noi. Aceste urme sunt o declarație de război...! Sper să pot să nu te înfund prea tare...!

Geangu: De ce ați face-o?

Șoavă: Pentru că într-o închisoare de politici, în care fantomele se mișcă după bunul plac prin curte, cineva trebuie să plătească. Și până prindem fantoma, trebuie să stăpânim situația. Și vântul dacă mișcă prin curte de capul lui, cineva trebuie să o ia pe cocoasă...! (*Șoavă intră în lift, oprindu-l energic pe Geangu, care vroia să-l conducă. Geangu contemplă liftul care urcă.*)

Geangu (cu capul între palme): Ah, Hegheduș, Hegheduș, cât de ușor poți să mori!

Hegheduș: Da, într-adevăr, se moare ușor, am văzut atâtea cazuri, mai ales de când lucrez la penitenciar, dar situația nu este disperată. După părerea mea, dacă s-au topit urmele de pe zăpadă, probele au dispărut, iar colonelul nu va putea face decât raportări care pot să pară fanteziste.

Geangu: Da, dar există un nivel la care nu probele contează, ci raportările. Colonelul Șoavă va raporta la București că la Aiud, noaptea, au fost depistate niște urme suspecte în curtea închisorii, că el a anchetat cazul, că nu s-a găsit un vinovat cert. Iar vinovatul cert devine, în ochii Centrului, comandantul închisorii, eu, Ilie Geangu. Că e vorba de urme pe zăpadă? Că e vorba de scris lozinci antipopulare pe gardurile închisorii? Că e vorba de vreo evadare? Vinovat e comandantul. Îți mai amintește tu, Hegheduș, de evadarea din 1952? Atunci trei deținuți, care lucrau într-un atelier de tâmplărie, reușiseră să întrerupă curentul în întreaga închisoare, noaptea și se furișară peste zid. Au fost prinși, au fost condamnați la moarte, dar vinovat a fost găsit comandantul Dorobanțu, care și-a pierdut funcția. Ca pe o măsea stricată l-au scos din sistem după ce slujise cu atâta devotament cauza ...! Am auzit că Dorobanțu s-a sinucis, după ce a început să bea ca să uite.

Hegheduș: Șefu', degeaba au spus unii că i s-ar fi activat conștiința lu' Dorobanțu ...! Nu a fost vorba decât de o apucătură genetică, toți din familia lui, de pe undeva dintr-un sat din Botoșani, sfârșiseră morți de beți în șanț. Chemarea străbunilor!

Geangu (*neatent la spusele lui Hegheduș*): Și știi ce? (*Cade pe gânduri, cu ochii în zare. Simulează meditația, visarea*) Azi, când am văzut că nu am făcut toată tevatura degeaba, că Șoavă a luat în serios alarma noastră, m-am simțit mulțumit. Da, mulțumit. Mi-am făcut datoria. Asta trebuie să aprecieze ei, da. Geangu și-a făcut datoria!, asta trebuie să rețină ei. Dar n-o vor face! Noi suntem la baza unei piramide care ne va strivi, asta simt. Mă uitam și la bestiile astea de deținuți, mă uitam la mutrele lor numai bune de luat la pumni și parcă ăștia sunt mai umani decât șefii noștri care ne-ar trage în țepe, dacă ar putea. Dacă ar putea ...?! Dar ei pot orice, ... zda mă-sii!

Hegheduș: Am vorbit de toate, dar nu am lămurit, totuși, de unde ar fi putut să provină urmele. E limpede că nu sunt de la gardieni. E limpede că nu sunt de la personalul administrativ. Mai rămâne să vedem în ce măsură vreun deținut ar fi putut să facă acele urme. Poate e vreun somnambul, că

altfel nu se explică. De asta, ar trebui să facem o anchetă discretă printre deținuți. Dacă descoperim cine a făcut acest lucru, atunci evităm și neplăcerile, în cazul în care colonelul Șoavă ar raporta la București. Șefu', în sala de consiliu i-am adunat pe toți, așa cum ați ordonat.

(După pânză se aud zgomote, țipete, injurături, pași cadențați, muzici incoerente, marșuri, fragmente de știri radio bruiate, bufnituri, urlate etc. Apoi, liniște. Prin pânză se văd siluete încremenite de gardieni. După fiecare propoziție rostită de Geangu, acea masă de lume se strânge ca un plămân care respiră, cu gemete).

Geangu: V-am chemat pe toți șefii de schimb și șefii de tură ca să vă amintesc datoria voastră față de patrie. Vă amintesc și datoria voastră față de penitenciar, ca loc al bunăstării voastre. Vă amintesc și de datoria voastră față de mine, cel care vă țin de atâția ani, închizând ochii la una, la alta, și angajându-vă chiar și rudele. Dacă ar veni altul în locul meu, lucrurile ar lua întorsături neprevăzute pentru voi. De asta vă cer să descoperiți ale cui sunt urmele care au apărut pe zăpadă. E important, e decisiv pentru toată lumea, să știm care e realitatea. Răspunsul nu poate fi decât la deținuți. Stoarceți-l de la ei fără milă. V-am mai spus: Nu trebuie lăsați nici să doarmă, ca să nu fugă din realitate. Să le dăm realitate, să le-o băgăm pe nas, pe gură, pe fund...! Să o simtă, mama lor de tâlhari! Nici să moară nu trebuie lăsați, că și asta e o fugă...! Clar? Întrebări? Dacă simțiți că vreunul știe ceva și nu spune, îl aduceți aici, la interogatoriu. Îl călcați în picioare și îl aduceți aici pe targă. Să simtă că e la pușcărie și nu la pension. Orice pistă trebuie verificată, orice amănunt, orice ne poate ajuta să rezolvăm cazul. *(Schimbă, brusc, tonul)*. La o adică, ce dracu' păziți voi? Vi s-a făcut de bulău...? O să înfundați carcera, dacă nu aflați cine vă umblă pe sub nas... ! V-am dat solde, prime, mâncare, medicamente, v-am angajat nevestele, copiii, frații ...! V-am făcut oameni din ciobani, din țărani pârliti, din ciomăgari de doi lei pe ulița satului! V-am îmbrăcat, v-am încălțat, v-am pus pâinea și cuțitul în mână! V-am scăpat de foame, de frig, de muncă la câmp...! Aveți căldurică, aveți mâncărică, aveți pătuț cald, aveți lefșoară, de ce dracu' nu sunteți atenți să nu vă treacă norocul printre degete? Ce așteptați? Să vă fac eu treaba? Eu plec, eu m-am săturat de atâta incompetență, de atâta nesimțire, de lipsă de respect...! Eu m-am săturat să fiu luat de fraier, de prost de bun, să vă tot acopăr când vă bateți joc de meserie, de misiune, să vă duc în spate ca pe niște trântori...! Bă, vă angajăm nevestele aici, că voi sunteți muieri proaste, voi dormiți în

bocanci, bandiții vă dau cu tifla când au chef, vă regulează când li se scoală, vă scuipă și voi ziceți scuzați...! Ce-ați zice, bă, să fiți voi în locul bandiților și ei să vă păzească? Că dacă nu beliți ochii, aici o să ajungem, o să fugă ăștia, o să facă revoluție și o să vă pună pe voi în belciuge...! La cât de vigilenți sunteți voi aici, la datorie, pot să vină americanii și cu bicicletele să atace închisoarea, că voi nu sesizați, voi dormiți ca scroafa în coteț până o să vă treziți cu cuțitu' la gât ...! Tu-i gății mă-sii! Credeți că eu nu știu că deținuții trag aghioase ziua, în loc să râme în beton? Credeți că eu nu știu că noaptea dormiți ca porcii și sforăiți de se cutremură pușcăria? Și în timpul ăsta, ce fac bandiții? Fac planuri să fugă, să-și bată joc de noi, de poporul muncitor, de conducerea de partid ... ! Bă, voi ați auzit ce a făcut partidul pentru voi? Voi înainte de culcare, dimineața la trezire spuneți măcar așa, în gândul vostru, mulțumesc, ție, partidule, că m-ai făcut om? Că dacă nu era partidul nostru, acum erați în bălegar până la brâu...! Bă, acum doi ani un bandit a trimis o scrisoare din pușcărie tocmai la un radio străin ...! Cum a fost posibil? Că n-a pus-o prin poștă, la oficiul poștal! Nu. Nu a trimis-o printr-o păsărică. Nu. Nu a expediat-o prin sfântul duh. Nu...! Să luați la puricat fiecare celulă, să verificați pe fiecare om, să trageți de limbă pe fiecare deținut! Luați-i cu lugu, lugu. Luați-i cu binișorul. Le promiteți că le faceți raport celor care colaborează, că le reducem din pedeapsă. Îi amenințați cu Zarca pe cei care ar ști ceva și nu spun. Le vorbiți de mame, de Dumnezeu, de dracu'. Le spuneți că le dăm supliment la magiun, mama lor de bandiți. Că-i umflăm cu carne de cal, până or necheza. Dacă simțiți că vreunul știe ceva și nu spune, îl luați la interogatoriu. Dacă nici acolo nu vorbește, apoi să nu mai vorbească niciodată ...! Bă, le măsurați copitele, să vedeți dacă seamănă cu urmele de pe zăpadă. Îi puneți să-și înghită bocancii, mama lor de bandiți, de guzgani, că numai de asta le arde, să umble, să fugă, să ne fure, să ne facă să ne blestemăm noi zilele. Decât să plângă mama, mai bine să plângă curva de mâne-sa, ați auzit? Nu neglijați niciun amănunt din ce spun, din ce mărturisesc, cu binișorul sau la interogatoriu. Dacă nu-i beliți, vă belesc eu. Și morții îi interogați, m-ați auzit? Și dacă-i mă-ta și simți că știe ceva, o regulezi ca să spună tot, m-ați auzit? Dacă nu descoperiți cine a făcut urmele de pe zăpadă, vă băgați singuri în celule, vă încuiați pe dinăuntru și aruncați cheia, nepricopsiților! (*Sună telefonul.*) Pe sectooooor, fuga marș! (*Hegheduș răspunde la telefon.*)

Hegheduș: Da... Să trăiți!... Da... (*acoperind cu mâna receptorul, pe care îl întinde lui Geanguî*) Colonelul Șoavă! (*Apare în scenă, de la arlechin,*

Șoavă cu aparatul telefonic în mână și receptorul la ureche. Convorbirea telefonică e o confruntare directă cu receptoarele în mână.)

Șoavă: Comandante, am informat mai sus și situația este acum monitorizată de la București, unde trebuie să dau zilnic un raport. Ai înțeles? Zilnic! Raportează-mi situația la acest moment!

Geangu: Păi am luat măsuri locale, am răscolit toată închisoarea, lucrăm la caz...

Șoavă: Băăăă, ești terminat, ești păpușă de paie acolo, ești papanăș umplut cu rahat ...! Adică tu nu ai stat pe burtă, în curtea închisorii, ca să vezi cine se pișă în capul tău? Adică tu nu ți-ai băgat trei gloanțe în burtă, după ce te-a înfruntat banditul? Că dacă fugea un bandit, era o chestie ... Poate că era o chestie normală, ei vor să fugă, noi vrem să-i ținem la beci, suntem care pe care. Dar aici e altceva: cel care face urmele nu vrea să fugă, el vrea să demonstreze că se joacă cu tine, cu noi, cu sistemul... ! Ne sfi-dează... !

Geangu: Permiteți să raportez.

Șoavă: Ascult!

Geangu: La ora asta chestionăm toți deținuții. Astă-noapte paza a fost dublă, am avut cordon aproape ... Îngăduiți!

Șoavă: Nu mai îngădui nimic. Dar nimic...! Mă ții la curent cu fiecare minut al anchetei. M-ai auzit? (*Șoavă pune receptorul în furcă și iese din scenă pe la arlechin. Geangu și Hegheduș se așează la birouri, în timp ce lumina se focalizează pe liftul care coboară pe Cocoșoi și Țurel, care rămân în perimetrul liftului.*)

Cocoșoi: Băi bandit Țurel, de ce ești tu închis? A, tu ești ăla cu steagul american pus pe culmea casei, ca să le arăți yankeilor unde să aterizeze cu avioanele ...! Am citit în dosarul tău. Bandit mare!

Țurel (cu glas rugător): Don' șef, nu eu am plantat steagul, a căzut dintr-un avion și s-a înfipt pe culmea casei. Ghinion! Altfel nu se poate, nu, nu, nu, nu, nu ....!

Cocoțoi: Las-o moartă, că nu ne duci tu pe noi. Măi, bandit, că tot ai vrut tu să torni pe ceilalți ca să scapi și n-ai găsit nimic ca lumea de turnat, uite acum e momentul. Spune tot ce știi despre urmele de pe zăpadă, din curte, din nopțile trecute...!

Țurel: Nu știu nimic, că eu nu aveam cum să văd acele urme. Am auzit toți de ele, prin telefonul fără fir, că noi așa ne transmitem, prin ciocănituri în pereți, dar nu le-a văzut nimeni. Că nu aveam cum. Atâta știu, ce comunică lumea prin morse, din perete în perete.

Geangu: Și ce mai zic deținuții prin ciocănituri în perete? E ...? Știi cine sunt cei care transmit? Toarnă, bandit ...!

Țurel: Ce să zică? Că agitația din curtea închisorii, din ultimele ore este că ar veni americanii...! Alții zic că americanii ne-au vândut rușilor pentru o sticlă de vodcă și trei boabe de icre, la Yalta. Mai zic unii că Churchill e un porc, iar alții zic că Hrușciiov e o turmă...! Alții zic că Europa se interesează de noi, că va veni o comisie care va lua fiecare caz în parte, cei nevinovați vor fi eliberați. Alții zic că rușii s-au înțeleș cu americanii să îi elibereze pe toți deținuții politici în schimbul deschiderii tehnologice către lagărul socialist...! Nu pot preciza cine a spus ce a spus, totul este prin perete, în alfabetul morse. Ultimul dialog era așa: - De unde știi? - Am eu informațiile mele, sursele mele... - Ai, pe naiba!, i-a răspuns cel de la capătul ciocăniturilor, din celula de alături. Mai mult nu am aflat, cam așa a fost dialogul.

Cocoțoi: Asta nu ne folosește la nimic. Bun, să ne întoarcem la oile noastre. La urmele de pe zăpadă! Dar nu bănuiești cine le-ar fi putut lăsa? Iese cineva din închisoare noaptea? Intră cineva noaptea? Ai auzit tu așa ceva?... (*Țurel confirmă, dând din cap.*) Ei, cine-i?

Țurel: Deținutul Urdea, de el e vorba. Noaptea vine nevastă-sa la el. Nu știu cum vine, dar vine.

Geangu: Vine nevasta deținutului Urdea în celulă? Ești sigur? (*Ochii îi sunt cât cepele. Se duce la Țurel și îl apucă de un nasture și îl privește drept în ochi.*)

Țurel: Da, sunt sigur. Am văzut eu. Și ceilalți din celulă cred că știu, dar nu spun.

Cocoțoi: Și, mă rog, pe unde intră ... nevasta asta? Prin zid?

Țurel: Nu știu, dar eu am văzut-o acolo, sub aceeași pătură cu el.

Cocoțoi: Adică dorm unul cu altul, ca bărbatul cu nevasta? (*Duce un deget la tâmplă, sfredelește cu el tâmpla.*)

Țurel: Exact.

Cocoțoi: În celulă?

Țurel: În celulă.

Cocoțoi: Și ce fac? (*Intră în scenă, pe la arlechin, o dansatoare care execută un dans erotic, anticipând descrierile lui Țurel.*)

Țurel: (*Cu privirile pierdute în zare, urmărind silueta dansatoarei*) Am auzit un foșnet, apoi un râs înfundat. M-am trezit. M-am uitat așa, era lumina chioară a becului de control de pe hol care se strecura vag în interior. Și în lumina aceea, după ce ochii se obișnuiră cu contururile, am văzut-o. Avea părul lung ca de vrăjitoare, despletit pe spate. Una ca ea mai văzusem într-un cimitir, cândva, făcea vrăji la miezul nopții... I-am văzut formele, rotunde, curgeau nu alta, ca niște valuri de apă pe pietre. Urdea îi ciupea sâni și ea sughița de plăcere, dar cu nasul înfundat în palme. Din când în când își dădea capul pe spate cum fac lebedele de pe lacul Techirghiol, care se leagănă cuprinse de o desfătare, pe care doar ele o simt. Apoi, ehei !... Apoi începu să se miște ca lovită de boala copiilor, își izbea mijlocul de mijlocul bărbatului, se arcuia ca o iapă scăpată din frâu, eu îi auzeam nechezatul deși nu necheza. Apoi i-a zis lui, am auzit eu, ia-mă cu mâna stângă, smulge-mi pielea și eliberează-mă din mine însămi, sau cam așa ceva ... Ha, ha, a zis el și o bâjbâia, o întorcea de pe o parte pe alta ca și cum ar fi lucrat un aluat care se lăsa modelat. M-ai sleit, i-a spus el. Am auzit eu când i-a spus așa. Iar ea a râs și l-a mușcat de ureche și el i-a zis au!, de ureche asta nu, să nu mă mai muști, că mi-a rupt-o la interogatoriu Posteuca, caraliul. Apoi el s-a urcat pe ea și a prins-o între coapse și i-a zis acuma zboară și ea i-a zis da, zbor, dar o fac singură, nu

pot să te iau și pe tine, că dacă încerc, ne prăbușim amândoi și ne omoară santinelele și ne dau la groapa comună și copiii rămân singuri, pe drumuri.

Cocoțoi (*cu gura căscată*): Și cum a plecat femeia? (*Dansatoarea execută un salt și iese din scenă, pe la arlechin.*)

Țurel: În zbor.

Cocoțoi: În zbor ...? În zbor, zici?

Țurel: În zbor, da.

Cocoțoi: Și ai putea să scrii toate astea? Ai putea să le scrii pe hârtie așa cum mi le-ai spus mie?

Țurel: Pot. (*Cocoțoi pășește în afara liftului, face un semn spre pod și liftul pleacă cu Țurel, în timp ce eclerajul revine la normal, iar Cocoțoi scoate din haină niște hârtii pe care le pune pe masa lui Geangu, care începe să citească, apoi se ridică.*)

Geangu: (*Cercetează hârtiile*) Bă, Cocoțoi, tu ai viermi la creier? Cum vrei să cred balivernele astea? Te-ai tâmpit în așa hal, încât îți încâlcește mințile primul bandit?

Cocoțoi: Tovarășe comandant, bandiții sunt în stare de orice. Țștia lucrează și cu dracul, așa de lunecoși sunt.

Geangu (*răsfoind hârtiile*): Bă, unde se întâmplă asta? În închisoare la Aiud, da? Și unde la Aiud? Într-o celulă cu bandiți păziți zi și noapte de gardieni, scoși la raport de zece ori pe zi, numărați din ceas în ceas, scobiți și în fund să nu ascundă nici măcar o gămălie de chibrit... ! Dacă asta se întâmplă cu adevărat, apoi s-a dus dracului șandramaua noastră cu tot cu noi... Adă-l, dracului, pe banditul de Urdea! Acum!...

Cocoțoi: L-am pregătit. (*Strigând la pod*) Barabanceo! Adu banditul! (*Coboară liftul cu Barabancea și Urdea, care pășesc în afara liftului.*)

Geangu (*către Hegheduș*): Aha, pare obosit! (*către Urdea*) Ce știi despre urmele care au apărut noaptea din urmă pe zăpadă, în curtea închisorii? De unde crezi că vin?

Urdea: Poate că e vreun câine. Sau vreo pisică.

Geangu: Dar de ce nu un popândău?

Urdea: Da, poate fi și un popândău.

Geangu: Dar sunt urme de om, de bocanc.

Urdea: Nu știu ce să zic.

Geangu: Poate că-i nevastă-ta... Da, da, de ce nu ar fi nevastă-ta?

Urdea: Glumiți?

Geangu: Nu glumesc.

Urdea: Nevastă-mea e la trei sute de kilometri de aici. Și nici dacă ar deține secretul deplasării ca vântul sau ca gândul, tot nu ar putea să vină ... A divorțat de mine.

Geangu: Lasă, știu eu, e un divorț formal, ca să nu aibă neazuri că are bărbat în pușcărie, la politici. Crezi că noi nu știm? Așa fac toate muierile voastre, ca să vă scape puii de năpârcă, pe care i-ați prăsit, mama voastră de bandiți ...! Bă, ia zi, ce recunoști din asta? (*citind*) „Ha, ha, a zis el și o bâjbâia, o întorcea de pe o parte pe alta ca și cum ar fi lucrat un aluat care se lăsa modelat. M-ai sleit, i-a spus el. Am auzit eu când i-a spus așa. Iar ea a râs și l-a mușcat de ureche și el i-a zis au, de urechea asta nu, să nu mă mai muști, că mi-a rupt-o la interogatoriu Posteuca, caraliul. Apoi el s-a urcat pe ea și a prins-o între coapse și i-a zis: acuma zboară și ea i-a zis da, zbor, dar o fac singură, nu pot să te iau și pe tine, că dacă încerc, ne prăbușim amândoi și ne omoară santinelele și ne dau la groapa comună și copiii rămân singuri, pe drumuri.” (*după o înfruntare în tăcere, strigând*) A-ha, deja îți pregătești minciuna! (*Urdea se retrage spre zid.*) A-ha și tu vrei să treci prin zid!... Spune, bă, despre cine e vorba în propoziție? Nu spui? Te ascunzi? Te dai lovit? Te faci că plouă? Și zi, cine mai umblă noaptea prin celulă ... ? Nu cumva umblă dracul prin camerele voastre? Spune, măi, nu vine dracul la voi? Spune, măi, nu vi se înfierbântă capul de la închipuirile voastre de bandiți care numai la fugă vă

e gândul? ... Numai la americani și la cum să beliți poporul ăsta vă e gândul! Bă, eu v-aș turna otravă pe nas, pe urechi, pe gât, să vă văd dracului întinși pe jos ca râmele, ca limbricii ... ! Și știi de ce n-o fac? Că sunt bun, bă! Sunt prost de bun! Adică mie îmi apar urme de pași prin curte și nu am murit cu niciun bandit de gât până acum? Adică mie îmi spune lumea că vă tolăniți cu nevestele prin patul poporului și nu am despicat pe niciunul? Bă și dacă nu-i adevărat, tot trebuia să crape cel care e bănuțit ... ! Zi-mi, tu-ți morții mă-tii, cum vine, bă, nevasta la tine în celulă noaptea? Călare pe mătură? Mă faci să cred în dracul, care nu există? Să cred în bazaconii...? (*către Cocoșoi*) Ia-l și du-l la izolare pe bandit! Dezbracă-l și udă-l cu apă, bagă-i saramură în loc de apă, să bea. Crapă-i capul dacă se împotrivește și scoate-i de acolo căcatul cu care gândește și cu care se încăpățânează să ne înfrunte. (*Cocoșoi îl înșfacă pe Udrea și pleacă cu liftul.*)

Scena 3.

(*Intră gardianul Barabancea. Figură jovială. Fredonează ceva.*)

Geangu: Nu pe bandiți ar trebui să-i strâng de gât, ci pe voi, mama voastră de tembeli! Barabancea, toarnă ...!

Barabancea (*scoțând din haină niște hârtii*): Bandiții, tovarășe comandant, sunt ca năpârcile care cum dau de un pic de soare, cum se rățoiesc la tine. Dar îi strângem noi cu șurubul, îi facem noi să se zvârcolească...

Geangu: Lasă balivernele. Spune-mi ce ai aflat!

Barabancea: Am anchetat patruzeci și unu de bandiți, i-am luat cu fulgi cu tot... Douăzeci și patru sunt legume, nu mai sunt buni de nimic. Cincisprezece ar spune, dar nu au nimic de spus sau o fac pe-a interesanții că își țin gura închisă când îi întrebi de sănătate. Mai rămân doi, de la care am stors totul. Și nu e lipsit de interes ceea ce au spus, am datele adunate aici.

Geangu: Urmele...! Să-mi spui dacă ai aflat de unde provin urmele. Asta mă interesează...!

Barabancea: Cred că am dat de un fir. Unul zice că urmele ar proveni de la un călugăr care a murit aici, anul trecut, unul Daniil și care acum vine când are chef... (*Geangu se uită la Hegheduș cu ochii măriți, cu gura căscată*).

Hegheduș: Bun, să zicem că intră mortul, că vine în interior, că intră în pușcărie. De ce nu iese, de ce nu apar și urmele de ieșire? L-ai întrebat acest lucru? Asta trebuia să îl întrebi...!

Barabancea: Ba da, l-am întrebat. Și el mi-a răspuns că ar ieși cu morții care sunt scoși dimineața din celule. Cică ar rămâne cu ei, până mor, să-i împărtășească, să le aline suferința, să le închidă pleoapele.

Hegheduș (*iși lovește ceafa cu palma, zgomotos*): ... zda, mă-sii! Și celălalt? Celălalt ce spune?

Barabancea: Pe celălalt l-am luat la pumni. E banditul Griban, care în civilie era popă la Alba Iulia și a recunoscut într-un final ...

Geangu: Ce a recunoscut?

Barabancea: Că la el vine... Da, la el vine.

Geangu: Cine vine? Spune, dracului odată...! Nu mă mai fierbe.

Barabancea: Maica Domnului vine! De la Maica Domnului sunt urmele, susține banditul Griban. I-am strâns degetele în ușa ca să recunoască...

Geangu (*trăgându-și o palmă pe obraz, apoi rezervat*): De unde sunt urmele? Cine viiineee?

Barabancea (*privindu-și hârtiile*): Așa spune banditul, că Maica Domnului vine...!

Geangu (*urlând*): ... 'zda măăăă-tiiiiii! (*Barabancea fuge până la trapă, făcând semne desperate spre pod, de unde coboară liftul cu care va dispărea.*)

Hegheduș (*ridicând telefonul care a sunat prelung*): Da. Să trăiți!... (*acoperind cu mâna receptorul pe care îl întinde lui Geangu*) Șoavă! (*Apare în scenă, de la arlechin, Șoavă cu aparatul telefonic în mână și receptorul la ureche. Convorbirea telefonică e o confruntare directă cu receptoarele în mână.*)

Șoavă: Dar voi acolo ce faceți, sunteți la pension? Nu v-au călărit încă bandiții? Da, să le pregătiți grătărel cu păstrămioară și sălățică ... Bă, dar voi pe ce lume trăiți? Bă, pe voi trebuie să vă belim întâi, apoi pe cârnații ăia de bandiți care sug sângele poporului ...! Dar eu te țin de vorbă și ei acum vă așteaptă să le faceți pătuțul, să le duceți cafeluța la pătuț, să stați capră, că poate au oarece pofte... Băăăă, spune-mi de unde apar urmele?

Geangu: Facem cercetări, tovarășe colonel, ca să aflăm.

Șoavă: Cum, nu ai aflat încă? Faci cercetări? Dar ce ...'zda mamelor voastre cercetați voi acolo? Vă cercetați cu degetul în cur, vă măsurați trînjii? Batalionul disciplinar ar fi pentru voi parfum de lăcrămioare... Bă, vă înșirați în genunchi lângă gard și nu vă mișcați până nu prindeți lighioana care ne înfruntă, care își bate joc de noi, de popor, de țară...! Cum poți tu dormi, când dușmanul de clasă nu doarme și vă pune și cornițe? Bă, dar poate că e Maica Domnului, mai știi? De la București însuși dom' miii-niiis-truuu se interesează direct de caz și eu ce să-i spun, că niște incapabili, niște beleșnițe, niște gunoaie nu se interesează decât de huzurul lor? Ce să-i spun tovlui ministru, că bandiții sunt muți și nimeni nu-i poate face să vorbească?

Geangu: Chiar acum sunt anchetați toți deținuții.

Șoavă: Ceeee? Abia acum îi anchetați? Dar până acum ce ați făcut? Câți au crăpat la anchetă? Niciunul? Bă, dar mă mut și eu la voi, că acolo nu-i anchetă, acolo se iau interviuri pentru reviste de cucoane ...! Domnu' bandit, dumneavoastră vă puteți deranja să vă adresez o întrebare? Domnu' bandit, dumneavoastră nu ați sesizat vreo mișcare prin curtea închisorii, în timp ce noi ne căcam pe noi de frica întunericului? Domnu' bandit, dacă nu vă inoportunez, aș vrea să mă îndatorați și pe mine cu un răspuns, că vă băgăm icre negre la prânz, câte două polonice de fiecare și le stropim cu șampanie franțuzească ...! Băăăăă!

(Geangu scapă telefonul din mână, Hegheduș îl ia de jos și îl duce la ureche, în timp ce Șoavă pune receptorul în furcă și iese din scenă pe la arlechin.)

Hegheduș: Nimeni. A închis! La toți gardienii și la toți șefii de la pază, le-am cerut să aducă rapoartele asupra sectoarelor, asupra fiecărei celule, asupra deținuților. Așa cum ați spus, trebuie să adunăm fiecare firimitură de declarație, ca să aflăm unde este buba.

Geangu: Și cum procedăm?

Hegheduș: Cred că ar trebui să-i ascultăm mai departe, e singura modalitate de a scoate ceva, apoi să adunăm firele. Că adevărul nu poate fi decât aici, în curtea închisorii, între bandiți. Stăm o zi, stăm două, ascultăm tot, apoi tragem concluziile. Îi luăm la anchetat și pe bandiți. Le stoarcem tot ce știu, le scoatem creierul din cap cu tot ce ascund, le deșirăm intestinele, le smulgem unghiile, dar măcar să știm că rezolvăm cazul.

Geangu: Nu a văzut nimeni nimic suspect astă-noapte?

Hegheduș: Nu, paza a fost postată regulamentar, bandiții au fost supravegheați cu lumina în ochi, numărați din juma' în juma' de oră. Nu a mișcat niciunul. Atâta doar că au crăpat doi bandiți azi-noapte. Gardienii au fost prezenți pe holuri în serviciu de patrulare clipă de clipă.

Geangu: ... 'zda mă-siii!... Până la cinci diseară să avem rapoartele. Rapoartele să fie scurte, precise, la obiect. Fără baliverne, fără poezii de Alecsandri, fără cai verzi pe pereți ... Ai înțeles?

(Coboară liftul din care pășesc Cocoțoi și Cămărășanu.)

Cocoțoi: Tovarășe comandant, banditul ăsta, din sectorul meu, Cămărășanu, pare să știe ceva, dar banditul nu vrea să vorbească decât la cel mai înalt nivel.

Hegheduș: Hai, spune!

Geangu: Ei?

Cămărășanu: Domnule șef, urmele din curtea închisorii sunt ale mele.

Geangu: Cuum?

Cămărășanu: Nu știu cum fac, dar ies când vreau din închisoare. Spun o rugăciune, pe care am învățat-o de la un părinte care a murit, Dumnezeu să îl ierte și în momentul acela pot să fac ce vreau, nimic nu mă mai poate reține.

Geangu: Ce rugăciune zici că spui?

Cămărășanu: Păi zic așa: *Doamne, Tu cunoști pricina îngrijorărilor mele, ia-mă în palma Ta și păzește-mă. Fii cu mine în fiecare clipă și nu mă lăsa să alunec sau să mă poticnesc. Ție îți încredințez viața mea și ființa mea, sufletul meu și tot ce am. Rămâi cu noi până la sfârșit și dă sens vieții noastre, pentru ca și noi să rămânem în Tine și să gustăm pacea și biruința deplină în Împărăția Ta. Amin*

Geangu: Și zici că dacă spui așa ceva poți să faci ce vrei?

Cămărășanu: Da, pot să fac ce vreau.

Geangu: Bun, spune acum rugăciunea asta a ta și fă ce îți trece prin cap. *(Cămărășanu închide ochii și, murmurând face câțiva pași.)*

Cămărășanu *(oprindu-se și deschizând ochii):* Da, acum am fost până în Rădăuți, unde o am pe fiica mea cea mai mare, este bucătăreasă la restaurantul pieței. Mă iertați că am întârziat, am stat și am mâncat niște jumări trecute prin hrean, îmi era poftă.

Geangu *(după ce își dă o palmă, zgomotos; către Cocoțoi):* E clar. *(Cocoțoi îl ia pe Cămărășanu, îi aplică niște ghionți și pleacă cu liftul. Coboară liftul. Din lift ies Barabancea cu un deținut, evident slăbit)*

Barabancea: Tovarășe comandant, am mai găsit un bandit cu 42 la bocanci... Care are niște bocanci mai șmecherești, păstrați din civile. Hai, banditul! *(Mareș pășește în afara liftului.)*

Geangu: Cum te cheamă?

Mareș: Mareș. Teodor Mareș ... !

Geangu: De ce ești închis?

Mareș: Nu știu... !

Geangu: Nimeni nu e închis degeaba aici, deținut...! Poate că ai uneltit împotriva Statului și a ordinii sociale...!?

Mareș: Nu, Statul mi-a furat mie casa, cariera, familia ...! El a uneltit împotriva mea. Eu l-am slujit ca ministru, o vreme, el m-a sancționat pentru că i-am fost loial.

Geangu: Bine, deținut, să zicem că e așa ... Dar cum poți să faci o lume nouă cu mentalități burgheze, învechite. Istoria se grăbește, nu are timp să aștepte până ce se conving toți retrograzii de avantajele noului sistem politic. Mai degrabă sacrifici câțiva indivizi, decât să sacrifici un popor. Așa cred... Uite, vreau să te întreb ceva. De ceva vreme, după cum ai auzit, sunt niște urme ciudate prin curtea închisorii, unele vin de peste gard... Și nimeni nu poate să spună despre cine este vorba, nu este semnalată nicio evadare, nu lipsește nimeni la apel. Cum îți explici acest lucru?

Mareș: Și chiar dacă aș ști, cum vă imaginați că aș putea să-l demasc pe un semen...?! Niciodată.

Geangu: Măăă!... (*Se apropie de Mareș cu pumnul ridicat, dar se oprește, lăsând mâna jos.*) Pleacă! (*Cei doi gardieni îl înșfacă pe Mareș și toți trei pleacă cu liftul.*)

Geangu: Așa deci. Chiar dacă ar ști, nu ar spune...! Cine pupăza mamiilor lor se cred aștia? Mă, îi legăm cu picioarele în butuci, să fugă cu butucul după ei. Îi băgăm pe toți în lanțuri, mama lor de bandiți. Îi belim de piele fâșie cu fâșie și punem sare pe ei ...! Și atunci o să spună tot, tot, tot...! Da, s-a dus dracului binele! Numai adunătura asta de bandiți e vinovată. Trebuie strânși cu ușa, cu menghina, cu cleștele de testicule, să mărturisească, mama lor de bandiți...!

Hegheduș: Da, dar sunt încăpățânați...!

Geangu: ... 'zda, mă-sii! (*Ia niște hârtii de pe birou. Citește cu voce tare:*) „Suptsemnatul Moscaliuc Iurie, gardean la sect. 1 bandiți, cam. 37-43, am anchetat 45 bandiți și am constatat că... deținutul Gurii Lovin a fost iluzionist la circul de stat și este posibil să fie la baza urmelor misterioase din incintă.” ... 'zda mă-siii!... Iluzionist? ... 'zda mă-siii! ... Hegheduș!... Adu-l urgent la raport pe Moscaliuc ăsta!

Hegheduș (*mergând la trapă și privind spre pod*): Liftul! (*Hegheduș pleacă cu liftul.*)

Geangu (*formând un număr la telefon*): ... 'zda mă-siii!... Tovarășe colonel? (*Apare în scenă, de la arlechin, Șoavă cu aparatul telefonic în mână și receptorul la ureche. Convorbirea telefonică e o confruntare directă cu receptoarele în mână.*)

Șoavă: V-ați trezit, țucureilor? S-au sculat pușorii de bandiți? Le-ați dat lăpticul?

Geangu: Dar, tovarășe colonel, lucrurile sunt serioase ...

Șoavă: Serioase? De când? Am primit raportul de la voi asupra promenadei de noapte din închisoare? În închisorile de politici de la Gherla, de la Periprava, de la Pitești, de la Muscel se discută acum despre un schimb de experiență cu voi, ca să învețe și ceilalți cum să-i respecte pe bandiți. Ați făcut un sindicat al bandiților, cu care să intrați la negocieri?

Geangu: Tovarășe colonel, tovarășe colonel...

Șoavă: ... Și apoi, dacă țara asta ar fi păzită așa cum păziți voi disciplina și ordinea, apoi totul ar fi vraiste, comandante. Vraiste! Îi zicem banditului de la politici: Ce așteaptă poporul meu de la mine? Să mă reeduc în spiritul marxism-leninismului... Dar oare m-am educat eu, gardian al ordinii și al disciplinei, al noii realități pentru care au suferit și au luptat generații după generații? Oare mi-am scos eu din minte acea drojdie a unui mental plin de convenții depășite, oare am eliminat piatra burgheziei din inimă? Că pe fundamentul ei am croit noi greșit o lume pe care o schimbăm greu, greu...

Geangu: Tovarășe colonel, tovarășe colonel...

Șoavă: Da, te ascult... (*Liniște dinspre Geangu*) Hai, despre caz. Despre caz voiai să-mi spui. Cazul vostru, cu urmele suspecte apărute în curtea penitenciarului, despre asta voiai să-mi vorbești, nu-i așa?

Geangu: Da, da, cazul nostru...

Șoavă: Da, știm, au apărut niște urme în curtea închisorii. Era în data de 18 noiembrie, dacă ai uitat. De atunci au mai apărut de câteva ori ...! Hai, spune cu cuvintele tale...! Ușurel. Ați descoperit vreo sursă? L-ați prins pe făptuitor? Nu te intimida, nu te pierde cu firea.

Geangu: Ancheta este în finalizare. Avem câteva piste.

Șoavă: De exemplu?

Geangu: E greu de explicat. Asta și voiam, să ne mai îngăduiți două zile, ca să avem un raport final. Atât, două zile.

Șoavă: Măi, dar să nu-mi veniți cu explicații și raportări de genul că Maica Domnului a fost...! Sau că a fost vreun sfânt rebel care s-a cherchelit cu vinul de împărtășanie și a sărit gardul la deținuți. Sau că a fost vreo muiere nesătulă care a venit să-și facă mendrele. Dacă veniți cu din astea, vă împușc cu mâna mea, ai auzit? Vreau un bandit sau un gardian. Poți să te autodenunți ca să finalizăm cazul. Că nu anchetăm fantome și spiriduși. Nu băgăm la bulău pe Făt-Frumos și pe Ileana Cosânzeana, bă! (*Șoavă pune receptorul în furcă și iese din scenă pe la arlechin în timp ce Hegheduș pășește din liftul care urcă imediat la pod.*)

Hegheduș: Tovarășe comandant... (*sughitând*) Ghiiiiuât!... Moscaliuc a murit de două luni... Ghiiiiuât!... De aprindere de plămâni... Ghiiiiuât!...

Geangu: Și atunci, cine ... 'zda mă-sii a scris raportul?

Hegheduș: Ghiiiiuât!...

Geangu: E o mână criminală, sigur!

Hegheduș: Gâhâiii!

Geangu: Cineva ne sabotează din interior...!

Hegheduș: Uhâââ!

Geangu: Și își bate joc de noi, de sistem, de partid, de popor...!

Hegheduș: Guhâ!

Geangu: Măăă, dușmanul de clasă nu doarme! Nu doarme!

Hegheduș: Guhâ! (*Întuneric*)

Geangu: Numai că altcineva a scris raportul în numele lui. Dar cine?

Hegheduș: Guhâ! (*Ies din scenă. Întuneric.*)

ACTUL 2

Scena 1

Geangu și Hegheduș sunt la biroul lor. Hegheduș, în picioare, îi pune în față să semneze certificatele de deces ale deținuților, de peste noapte. Pare să fie o preocupare plăcută pentru cei doi. Hegheduș are în față și dosarele cu activitatea "infracțională" a deținuților decedați.

Geangu: - Când semnez certificate de deces, parcă este ziua recoltei. Adun din ce am semănat. Un bandit mort este un bandit câștigat cu adevărat pentru cauză. Parcă așa am învățat la școala de cadre...? Atâta bucurie mai am și eu în locul ăsta. Buuuun. Ce avem noi aici?

Hegheduș: - Marfă. Marfă. Cinci bucăți. Primul? Calapăr Gore. Angrosist de cereale din Brăila. Un bandit care a scufundat intenționat o barjă cu grâu în Dunăre, doar ca să nu ajungă grâul pe mâna clasei muncitoare, care trebuia, în opinia lui, înfometată. A primit inițial unsprezece ani de închisoare, care au fost sporțiți la șaptesprezece, deoarece banditul a declarat la aflarea sentinței că nu își regretă faptele și că, dacă ar fi fost în libertate, ar fi dat foc tuturor depozitelor sale de grâne, numai să nu ajungă în mâinile puturoșilor.

Geangu: Ce scârțar! Cât a rezistat în închisoare?

Hegheduș: Numai șase ani. A rămas dator cu unsprezece ani ...! Și aici, bandit, s-a scos mai repede. Dar dacă tot a manevrat munți de grâu, măcar a murit de foame. Buuun! (*Trânțește dosarul și răsfoiește altul*).

Geangu: Următorul?

Hegheduș: George Pascu. Țsta a fost avocat, a apărut în instanță un grup de legionari închiși prin anul 1941. El spusese că nu-și făcuse decât datoria de avocat, dar să aperi niște elemente declasate nu-i de ici, de colea, oricum te contaminezi de ideile lor. Când umbli cu rahatul nu poți spune care este partea curată, nu este așa? A murit de inimă. De inimă rea, probabil.

Geangu: O porție de arpacaș mai puțin, de la gura poporului.

Hegheduș: Ei, da...! Eeee, aici avem un popă. Un călugăr, Dimitrie Bogoslov, zis Daniil, cu nume de scenă. Să vezi ce poveste are ăsta, bandit mare ...! Popa ăsta era ceva călugăr la o mănăstire de pe lângă Râmnicu Vâlcea. Și ce face, popălăul? Un soldat neamț rămâne de căruță, în urma frontului. Țsta, popa, îl ia pe neamț lângă mănăstire, îl îmbracă în haine negre, fără să anunțe autoritățile și îl învață să o facă pe-a surdo-mutul, ca să nu se prindă lumea. Numai că, la o percheziție la mănăstire, când acest Daniil tocmai încasa niște șuturi în coaste ca să lase organele de miliție să verifice în beci și în magazie, dacă nu era ceva suspect, neamțul surdo-mut se trezise șprehăind: *Sir, bitte nicht schlagen mein Freund...*! Adică, nu dați în fratele meu. Sau cam așa ceva. Îi săltară pe amândoi. Neamțul a ajuns pe mâinile sovieticilor eliberatori, călugărul a înfundat pușcăria.

Geangu: Nu despre acest Daniil circulau tot felul de povești prin închisoare, una mai năstrușnică decât alta? Că răspânda în jurul lui miros de busuioc...! Cum să miroasă a busuioc, când se știe că bandiții nu miros decât a mort?

Hegheduș: Daaa...! Se mai spunea că vindecase cu o fiertură de paie nu știu câți alți bandiți bolnavi de ulcer! Că și gardienii apelau pe ascuns la tot felul de închipuiri ale acestui individ infestat de misticism, care susținea că putea, cu o rugăciune, să oprească ploaia sau să o pornească.

Geangu: Și o oprea?

Hegheduș: Naiba știe!

Geangu: Cauza decesului?

Hegheduș: Greu de spus... La cele cincizeci de kilograme ale unui ins de un metru optzeci și cinci, a fost dificil să stabilească care organ funcționa normal. Doctorul i-a trecut la cauza morții congestie pulmonară, întrucât înainte de a muri tușise de câteva ori. Bandit ...! O, aici ...! (*Voce marțială*) Ve-ni-a-min Ro-gu-me- te! Țsta a fost ministru în guvernul Goga, a fost în echipa de negociatori a guvernului Antonescu la discuțiile cu Hitler privind soarta României de după război. Brrr! Bandit mare! Țstia duc pe conștiință păcate mari, e mai bine să scapi de ei din pușcărie...! Cauza decesului? Diabet. Și gută. Boli boierești. Un mare bandit! Cale sprâncenată, moșule! (*Geangu semnează certificatul, dar cu o grimasă de dezgust pe față, ca și cum ar fi ceva microbi pe foaie*). A, uite-l și pe poetul nostru...! Scripcaru Raț George. Vârsta? 37. Cauza decesului? Degeaba a scris doctorul că a murit de congestie pulmonară și stop cardio-respirator, că ăsta sigur a murit de sifilis.

Geangu: Pe ăsta mă-sa l-a băgat la pușcărie, nu este așa?

Hegheduș: Chiar mi-era simpatic, să știți...! Era ca un fluture lipit de sticla de lampă. Da, maică-sa l-a băgat la pușcărie. Ea l-a turnat la securitate că vrea să fugă din țară. Naiba știe, dacă voia să fugă cu adevărat, că era și cu totul. Cică sifiliticul ăsta se îndrăgostise de o pianistă, scrie la dosar, una Sara Breinstein, care, să vezi poveste, avea 82 de ani. Babă! Și mai avea asta o fabrică de scobitori și un șir de magazine de bijuterii pe Corso. Țsta, sifiliticul, era orb însă se jura că iubita lui își dădea jos, în momentele de împreunare, armura bătrână și se preschimba într-o jună de 20 de ani. Bazaconii! Făcea vrăji? Posibil. Era vrăjtită? De ce nu? O vreme, lumea a zis că băiatul este interesat de averea babetei. Da, de unde? Când Statul i-a naționalizat fabrica, magazinele și vila de la Șosea, nebunul se zbate și găsește o mansardă în care se mută cu baba. Așa o poveste de dragoste mai rar. Numai că mama lui George, o femeie cu capul pe umeri, croitoreasă la niște ateliere nou-înființate la Grivița, nu se împacă deloc cu ideea că băiatul ei se încurcase cu o femeie mai bătrână și decât bunică-sa. De aceea, după ce o amenințase pe babă cu o chelfăneală zdravănă,

spunându-i că o să-i facă praf peruca aceea care mirosea a mort, după ce încercase să-și izoleze băiatul, se prezentase la noua Securitate, care acționa și la atelierele unde lucra, și făcuse un denunț prin care susținea că Sara și băiatul ei, George, voiau să fugă din țară. Că ea aflase de plan de la băiatul ei, care i se destăinuise.

Geangu: Noroc că mai avem instituții în țara asta, să ne apere și de gârgăuni ...! Și? Hai că-mi place povestea ...!

Hegheduș: Normal că au fost arestați amândoi. Cum să n-o crezi pe mama sifiliticului? Babeta, pianista, nu a rezistat decât două zile la anchetă și își dădu sufletul în arestul din Rahova. Ultimele ei cuvinte, se zice, ar fi fost: „Adio, rățoiul meu drag...!”. Ce este cu acest rățoi aici? Este porecla lui, pe el îl cheamă Raț. De aici, porecla.

Geangu: (*Frecându-și mâinile*) Și...? Și...? Mor de curiozitate.

Hegheduș: Pe fraier l-au anchetat vreo două zile, dar când a auzit că i-a murit babeta, a devenit cooperant și a recunoscut tot ce i se punea în cârcă. Mamă-sa, degeaba a umblat apoi pe la tot felul de instanțe, să își scoată copilul, că nu a mai băgat-o nimeni în seamă. A murit și ea în gară la Aiud, din câte se pare.

Geangu: Și ăsta cum a murit?

Hegheduș: A înghițit niște var, ca să facă temperatură, ca să scape de corvezi, că era slab ca dracul. A făcut temperatură, ce e drept, numai că nu a rezistat la tratamentul contra febrei, adică două găleți de apă cu gheață în cap. I-a trecut fierbințeala de tot.

Geangu: Știi, uneori sunt capabil și de milă...! Deși, mila nu este în fișa postului. De ăsta, chiar mi-e milă...! Oameni care n-au talent să trăiască...

Hegheduș: Uitați ce mai scrie aici ... Puah! Uite la ce l-a dus mintea pe poetul nostru. La dosar este și o poezie scrisă de sifilitic, care sună cam așa: „Fetelor, țineți-vă pizdele la mare preț,/ Băieții toată ziua visează la ele,/ Nu vă lăsați încălecate pe degeaba/ Ei mai degrabă ar vrea o pizdă/ Decât o călătorie spre stele...“. Mă iertați, așa scrie, așa citesc.

Geangu: Lasă, că doar n-o să roșesc acum la toate tâmpeniile scrise pe garduri. Mai are și altele?

Hegheduș: Nu, nu mai are aici și altceva.

Geangu: Păcat ...! Bun, adu-l pe iluzionist!

Scena 2.

(Sala de anchetă. Gri-cazon. Trei marmite cu apă. Un birou din scândură vag geluită)

Geangu: *(Liftul coboară, aducându-i în scenă pe Gurii Lovin, Barabancea și Cocoșoi)* Gurii Lovin?

Gurii Lovin: Da.

Geangu: Gurii Lovin, de ce ești închis? Bandit, bandit, nu-i așa?

Gurii Lovin: Da, dom' șef, bandit.

Geangu: *(Studiază un dosar)* Văd că ai încercat să treci la inamic, că ai vrut să fugi peste graniță, că ai agresat un înalt comisar sovietic... Grav, grav.

Gurii Lovin: Da, dom' șef, am greșit, acum am ispășesc pedeapsa.

Popoiu *(responsabilul cu educația ideologică, venit de la Centru):* Gurii Lovin, observ că sistemul de reeducare asigurat de cadrele noastre a dat rezultate și că ești pe drumul cel bun. Un bandit care își recunoaște vinovăția este pe jumătate recuperat pentru societate, poate să se încadreze între oamenii onești ai nației noastre.

Gurii Lovin: Așa cred și eu.

Hegheduș: Dacă ar fi să repetăm trecutul, ai mai face ce ai făcut?

Gurii Lovin: Nu, nu aş mai face greşelile pe care le-am făcut.

Geangu: Am tot spus că mai degrabă îndrepti un fir de păr creţ, tot înmuindu-l în gură, decât să îndrepti un bandit din aceştia ....! Dar uite, banditul Gurii Lovin demonstrează că eforturile noastre dau roade. Care este profesia ta din *civilie*, Gurii Lovin?

Gurii Lovin: Artist. Artist de circ şi de teatru. Dar asta a fost demult.

Geangu: Ei, dar societatea noastră are nevoie de artişti, ai să revii la circul nostru de stat, avem teatre în care se joacă arta adevărată pentru popor.

Gurii Lovin: Da, dar ceea ce făceam eu nu cred că mai are căutare. Făceam numere de magie la circ, îi înşelam pe oamenii muncii cu trucurile mele. Acum sunt conştient de asta. Făceam artă decadentă, dom şef.

Geangu: Şi ce magii făceai tu, Gurii Lovin?

Gurii Lovin: Orice i se părea imposibil omului. Făceam să plutească cărţile de joc singure prin aer. Făceam să dispară eşarfele doamnelor şi papioanele domnilor, dacă aceştia îngăduiau...

Popoiu: Ah, eu am fost la circ, în copilărie. La Turnu Severin veneau vara trupe de circ din Serbia şi Croaţia, de la Bucureşti şi din Sofia. Am asistat de multe ori la reprezentaţii cărora nu le-am găsit vreodată o explicaţie. Dar erau fascinante. Uite, ai putea acum să faci un truc? Ceva simplu, desigur, având în vedere condiţiile...

Gurii Lovin: Nu ştiu, e greu. Nu am mai făcut aşa ceva de multă vreme, îmi trebuie spaţiu, concentrare, un medium bun. Îmi trebuie exerciţiu.

Popoiu (*scoţând o batistă şi punând-o pe palmele deschise*): Hai, unul simplu. Fă să dispară batista asta. (*Lovin face nişte pase, privindu-i insistent pe toţi. Aceştia îşi fixează privirile pe batistă. Batista dispăre din mâna lui Popoiu. O exclamare generală de uimire! Pocneşte din deget, indicându-le un punct spre care se deplasează şi unde scoate batista, o desface şi, fluturând-o, mergând tot timpul pe vârfuri, o aşează în palmele lui Popoiu, şi revine la locul său. Hegheduş rămâne cu gura căscată.*

Barabancea își face cruce, Cocoșoi ia o poziție de luptă, Popoiu, punând batista în buzunar, aplaudă.)

Popoiu: Cum ai făcut? Te rog să-mi spui cum ai făcut. De o viață mă urmărește misterul acestor trucuri.

Gurii Lovin: Nu știu, nu aș putea să explic cum fac, pentru că nici eu nu știu. Le fac pur și simplu. Ca și cum ai întreba un miriapod cum mișcă cele o sută de picioare... Ți-ar spune că mișcă întâi pe primul din dreapta, apoi pe primul din stânga, apoi pe al doilea din dreapta, apoi pe al doilea din stânga... și așa mai departe, până la o sută. Dar la capătul numărătorii absurde nu ar mai fi capabil să meargă. Sau mai simplu, un biciclist. Dacă se întreabă cum de-l țin două roate subțiri în echilibru, se prăbușește. Așa și cu aceste trucuri, le fac fără să știu să le explic. Am exersat, așa le-am învățat.

Geangu (*desfăcându-și haina*): Uite, dacă făceai să dispară papioanele domnilor, fă să dispară și cravata mea de la gât. Să văd dacă poți... (*constatând că nu are cravată*) Măi, să fie, am uitat să mi-o pun.

Gurii Lovin: Cred că aveți cravata în buzunarul de la pantaloni. (*Geangu scoate din buzunar o cravată cu trei noduri.*)

Geangu (*după un moment de tăcere, înghițind în sec, sugerând că nu mai are aer*): Mi-e sete! (*Carafa cu apă și un pahar pornesc prin aer și se așează în mâinile lui Geangu*) ... 'zda, mă-sii! (*Hegheduș aplaudă frenetic, Brabancea își face cruce, Cocoșoi se lipește de perete, Geangu lasă încet carafa și paharul pe birou.*) ... Am văzut că poți să faci lucrurile să dispară, că poți să transporti prin aer un vas plin cu apă, dar ai putea să descui o ușă încuiată cu cheia? Hai, că sunt și eu curios, am și eu curiozitățile mele.

Gurii Lovin: Puteam. Nu mai știu acum... (*Geangu se apropie de ușa fișetului metalic, o încuie cu o cheie, pe care o pune în buzunar. Lovin face o pasă, mai multe, apoi se apropie de fișet și deschide ușa acestuia. Barabancea își face cruce, Hegheduș și Cocoșoi aplaudă. Portretul lui Regelui Mihai se preschimbă în cel al lui Carol al II-lea.*)

Geangu: Dacă ai așa calitate, cum de ai ajuns în închisoare?

Gurii Lovin: Nu știu, nu am folosit niciodată calitățile mele decât ca divertisment. Nu le-am folosit niciodată în scopuri personale, altele decât cele artistice. Nu sunt un circar, sunt un artist, domnilor! (*Tăcere.*)

Hegheduș (*așezându-se la birou*): Ce să scriu în procesul-verbal?

Popoiu: Consemnează tot, e un moment istoric. Să văd eu de aproape așa ceva, nu mi-am imaginat niciodată ...!

Hegheduș: Da, da. Notez tot. Tot. (*scriind*) „Deținutul Gurii Lovin cu numărul de identificare 3769, încadrat la tulburarea ordinii de stat, tentativă de trecere frauduloasă a frontierei și atac la un comisar sovietic, recunoaște faptele pentru care a fost închis și le regretă. De meserie artist de circ, la anchetă a făcut să plutească batista tovarășului Popoiu (*Face o pauză, se uită la frazele scrise, se uită la cei de față, apoi dă din mână a lehamite, adică nu-și bate capul*). Apoi a făcut să dispară cravata tovarășului comandant Geangu. A făcut să plutească o carafă cu apă și un pahar, înainte și înapoi, până la tov. comandant Geangu. Apoi a descuiat ușa de la fișetul metalic fără să atingă cheia...”

Barabancea: Poți tu, Gurii Lovin, să transformi apa în vodcă?... (*Tăcere.*) Poți sau nu poți?

Lovin: Pot. Cred că pot. Deși nu este simplu.

Barabancea: Ca la Cana Galileea?

Lovin: Ca la Cana Galileea, dacă ziceți.

Geangu: Aduceți vasele cu apă! (*Barabancea, Cocoșoi și Hegheduș pun trei marmite în centrul scenei. Gurii Lovin face câteva pase deasupra apei.*)

Lovin: Luați acum un pahar și dați-i domnului șef să guste. (*Hegheduș umple un pahar sau o cană de tablă și îl/ o întinde lui Geangu.*)

Geangu: Dar cât de curată și de gustoasă e vodcă asta! Nu are nimic din gustul de petrol al vodcii din comerț! (*Barabancea, Cocoșoi și Hegheduș iau câte un pahar pe care fiecare și-l umple.*)

Barabancea: Nu am băut așa vodcă în viața mea!

Cocoțoi (*gustând un pahar din altă marmită*): E la fel! Mamăăă! Și ce multă vodcă avem!

Hegheduș: La așa băutură fină, ne-ar trebui ceva de mâncare. (*Se uită cu speranță spre Gurii Lovin, numai că acesta nu are nicio reacție. Scoate din sertarul biroului o bucată de slănină și un cuțit. Toți beau și mănâncă fâșii de slănină. Toți îl îndeamnă pe Gurii Lovin să bea din cană, ca să se convingă că nu este ceva necurat la mijloc. Geangu îi face semn lui Cocoțoi să pună marmitele în spatele biroului său.*)

Geangu (*într-un aparteu cu Lovin*): Măi, Gurii Lovin, vreau să te rog ceva. Ești bandit, dar unul care este pe cale să se îndrepte... Știi, superiorul meu, colonelul Șoavă, se poartă absurd cu mine. Vreau ca la prima lui vizită în penitenciar să mă răzbun cu ajutorul puterilor tale. Ce zici?

Lovin: Nu știu, dar cred că aș putea să vă ajut. Mă întreb dacă se cade ...!

Geangu: Și cum o să faci?

Lovin: Nu știu, dom' șef. Odată, în 1945, la teatrul lui Tănase am rupt biletele la intrare și le-am subtilizat curelele de la pantalonii ofițerilor ruși care se îngărămădeau la reprezentație. Când s-au ridicat ei în picioare, ca să aplaude pe dansatoarele dezlănțuite după un *french cancan*, toată lumea a putut să vadă cum le cădeau nădragii nefericiților rămânând în chiloții gri, cazoni. A fost un hohot general.

Geangu: Ha! Ha! Ha!... Șoavă cu pantalonii căzuți în vine, în timpul unei inspecții prin închisoare! Ar fi teribil!

Hegheduș (*într-un aparteu cu Barabancea*): De unde știi tu, Barabancea, de Cana Galileea?

Barabancea: E-hee! Păi, eu am fost zece ani preot într-un sat din Vaslui.

Hegheduș: Și cum te-ai vindecat de misticism?

Barabancea: M-au caterisit, cică, pentru viol.

Hegheduș: Dar măcar era frumoasă tipa?

Barabancea: Aici e buba, n-a fost vorba de nicio tipă... ! (*Vrea să îl ciupească de obraz pe Hegheduș, acesta se trage speriat într-o parte și se uită în jur, să vadă dacă a observat cineva gestul*)

Geangu: Stop! Toată lumea improvizează vizita în închisoare a lui Șoavă! În rolul lui Șoavă, Hegheduș! E-xe-cu-ta-rea! Vizita începe de la poarta penitenciarului. Șoavă intră nervos, nici nu dă bună ziua. (*Hegheduș se execută și mimează.*) Dintr-o dată prin curtea închisorii încep să plutească ciorapi puși la uscat în curte, izbindu-l fiecare peste cap pe Șoavă. (*Își descalfă ciorapii cu care îl lovește peste cap pe Hegheduș, apoi se încalță la loc.*) Acesta se enervează și cere să vină de urgență Geangu.

Hegheduș: (*Mimând pe Șoavă, figură marțială*) Imediat să vină Geangu la mine!

Geangu (*Luându-i cravata lui Hegheduș, fluturând-o prin încăpere și agățând-o de fișetul metalic; apoi o ia tacticos și i-o dă lui Hegheduș.*): Eu mă apropiu calm, cu pasul măsurat. Dintr-o dată cravata kaki a lui Șoavă începe să plutească prin curte, după care se agață în sârma ghimpată de la gard. Șoavă privește uluit această scenă, în timp ce eu fac semn cravatei să coboare, o iau în palmă și i-o întind lui Șoavă. Șoavă este nervos și de nervi cheamă la raport pe toată lumea prezentă în penitenciar.

Hegheduș: Geangule, la raport toată lumea prezentă în penitenciar! Și guguștiucii, la raport. Și șobolanii. Tot ce mișcă ...!

Geangu: Numai că în acel moment i se desface cureaua la pantaloni și aceștia îi cad în vine. (*Hegheduș își desface cureau, lăsând pantalonii să-i cadă. Toți râd și aplaudă. Răsetele sunt nechezături, la un moment dat. Se tăvălesc pe jos*) Bravo, Hegheduș! Bravo! (*Barabancea vine și-i ridică foarte lent pantalonii lui Hegheduș, care îl prinde de mâini, încercând să-i grăbească mișcarea. Toți își umplu cămile cu vodcă și beau ca pe apă.*)

Geangu (*Geangu îl ține pe după umeri pe Gurii Lovin. Au cămile cu vodcă în mâini, beau din când în când*) : Hai să-ți spun una pe care o spun greu altcuiva: să știi că eu urăsc acest loc. Îl urăsc! Da. (*Bea cu sete din cana cu*

vodcă) Eu sunt bun în adâncul sufletului meu, dar fiindcă nu sunt înțeleș, mă comport uneori mai dur. Am să te rog pe tine, de astă dată, să mă ajuți. Să recunoști că tu ai făcut urmele de pe zăpadă, cu talentele tale de iluzionist, ca să ies din belele și să dau o palmă lui Șoavă. Ȃsta, Șoavă, este o bestie. Merită o lecție. Numai tu mă poți ajuta să i-o dau. O să îți fiu recunoscător, ai să vezi.

Gurii Lovin: Dom șef..., dom șef, nu sunt demn de atâta încredere ...!

Geangu: Lasă, bandit bandit, dar om, în final. Stai să îți spun, când eram pe front, ofițer și luptam în Est, eu am considerat din prima ca injust războiul contra fraților din *uresese*, așa că am dezertat. Am luat-o înaintea istoriei, pot să zic. M-am ascuns într-o pădure, și acolo, ce să vezi, am dat peste un neamț, care dezertase și el din armata lui. Sau se rătăcise? ... zda, mă-sii! Că eu nu *șprehăiam* în nemțeasca lui, el nu *gavarea* în româneasca mea! Dar am dat la pace, din prima, am împărțit pâinea și conservele câteva zile. Ca să ne încălzim, am dormit și spate în spate, învelindu-ne cu frunze. Ei, noi nu știam cum merge treaba, dar românii întorseseră armele împotriva nemților, între timp. Când ne-au prins, eu am susținut sus și tare că am refuzat să lupt contra fraților sovietici, așa că m-au trimis la primul batalion de români, pe când pe neamț l-au luat și l-au dus, naiba știe unde. Prizonier pe undeva. Dar ce vreau să zic, în condiții extreme, omul se adaptează. Crezi că, dacă ar fi un cutremur și ne-ar prinde sub dărâmături, aici, nu am putea dormi și aici, spate în spate, gardieni cu deținuți?

Gurii Lovin (*privind jur, împrejur, cu precauție*): Dom șef, crezi că mie îmi place locul ăsta? Cum să-mi placă, ce-s masochist? Nu-mi place, dar trebuie găsite mijloace să faci suportabilă orice situație. Că dacă te plesnește caraliul, tu te gândești că ești la o petrecere cu prietenii, și când el îți mută falca, tu tocmai întinzi mâna după o porție de icre peste care a fost presărată ceapă și puțin piper. Când îți sare borșul pe pereți, tu tocmai sorbi dintr-un pahar de vin franțuzesc... De asta, dom șef eu mi-am făcut o familie și am luat-o cu mine. De dimineața până seara și de seara până dimineața mă ocup de îngrijirea ei, îmi asum responsabilitățile...

Geangu: Cum adică? Cum, ai familia cu tine? Ai făcut vreo scamatorie, ceva, ca să nu observe nimeni? Adică tu ai familia cu tine aici, în închisoare? Și ce înseamnă această familie, de care zici?

Gurii Lovin: Dom șef, e un fel de a spune, este o familie mentală. Dar este la fel de responsabil pentru mine, nu am o clipă în care nu mă ocup de toate cele necesare. Când ai doi copii și o nevestă frumoasă, ai multe griji.

Geangu: Mi se încălcesc mințile. Hegheduș, mai toarnă aici! Și pune-i și banditului. Că tocmai face mărturisiri complete. Toarnă-i ca să toarne...!

Gurii Lovin: Dom șef, dom șef, eu sunt născut la Kiev, mama mea era româncă, din Cernăuți. De la ea am învățat românește. La Kiev eram iluzionist la Circul de Stat, numai că la un moment dat am vrut să ajung la Paris, la un circ mai mare. Drumul spre Europa trece prin București, pentru cei din Est. Așa că am ajuns la București. Aici, căutând ceva de lucru, am cunoscut o femeie, vedeta Teatrului lui Constantin Tănase. Numele ei de scenă era Carmencita. Întâlnirea cu ea m-a electrocutat, nu alta. Așa că, m-am prezentat la patron și m-a angajat și pe mine... Iluzionist.

Geangu (sorbind din cana cu vodkă): Am mai spus-o eu, între bandiți sunt și ființe demne de atenție.

Gurii Lovin: Da, dom șef, de aici mi s-a tras totul. După insurecție, ofițerimea sovietică a înlocuit ofițerimea germană din București. La primul spectacol, Constantin Tănase face imprudența să interpreteze un cuplet care suna cam așa:

„Rău era cu *der, die, das*
Da’-i mai rău cu *davai ceas*
De la Nistru pân’ la Don
Davai ceas, davai palton
Davai ceas, davai moșie
Harașo, tovărășie“.

Mai departe, ce să zic? La spectacol asistase și comisarul politic, temutul Alexandr Simionenko care a interzis pe loc lui Tănase să mai evolueze pe scenă. Numai că actorul nu se astâmpără, a doua zi iese din nou în fața publicului. Era îmbrăcat într-un palton mai mare cu câteva numere. Pe gură își lipise o bucată de pânză albă. Și-a dezvelit brațele, care erau pline de ceasuri. Apoi și-a descheiat paltonul și s-a putut vedea că pe pieptul descoperit trona un ceas mare, cu pendulă. Când aplauzele și hohotele de râs au încetat, Tănase și-a dezlipit pânza de pe gură și a spus cu subînțeles, arătând spre ceas: *El tic, eu tac, el tic, eu tac...!*

Geangu: Mare bandit, actorul ăsta! Și a scăpat așa, nepedepsit? L-aș fi împușcat pe loc!

Gurii Lovin: Aici e aici. Nu a scăpat. Numai că eu, la un semn al actorului, am făcut să cadă din tavan ceasuri elvețiene, scumpe. Cădeau ca nucile, toată lumea și-a burdușit buzunarele. La ieșire toată lumea a descoperit că se pricopsise, de fapt, cu capace de bere „Luther“ sau „Dreher-Haggenmacher“. Ziua următoare actorul a făcut o congestie pulmonară de la o bere băută prea rece și a murit.

Geangu: ...zda mă-sii! A primit ce-a căutat. L-a mâncat undeva?

Gurii Lovin: Prea părea totul cusut cu ață albă, așa că mi-a intrat în minte că actorul a fost pedepsit pentru ploaia de ceasuri pe care o declanșasem eu. Așa că am cerut o audiență la comisarul sovietic...

Popoiu (*cu gura căscată*): Te-ai dus în gura lupului?

Gurii Lovin: Da, m-am dus la întâlnire însoțit de Carmencita mea. Că așa am crezut că este civilizată. A fost o masă pe cinste, la Gambinus. Acolo am descoperit că toți trei știam rusește, Carmencita mea era născută de fapt la Bălți și se numea de acasă Iulia Panamarenko. Am început masa cu vodcă și cu pateuri franțuzești. Am continuat cu șnițel vienez, iar la desert am mâncat blinii rusești. Am băut șampanie. Multă. Între două pahare de șampanie luam câte un intermezzo de vodcă. *Noroc! Spasiba! Pentru frumusețea dumitale! Pentru sfârșitul războiului! Pentru frăția romano-sovietică!* La miezul nopții cântam toți trei în rusește *Baikalul cel sfânt*, acompaniați de un violonist apărut ca din pământ la masa noastră. A fost strașnic. Numai că a doua zi Carmencita a fost să ia prânzul cu comisarul sovietic la restaurantul Ambasador. A treia zi a refuzat să mă mai vadă, avea dureri de cap. (*Cât povestește se face o liniște mormântală. Toți privesc cu ochii măriți de curiozitate. Eventual, în surdină cântecul Baikalul cel sfânt, în rusește*)

Cocoțoi: Ha, ha, ha ...! Așa au muierile dureri de cap, când le umblă altul prin minte. La a mea i-am scos gărgăunii din cap cu cleștele. Acum joacă pe sârmă!

Hegheduș (răsfoind dosarul): Dar văd aici, bandit, că ai vrut să omori pe comisarul politic sovietic. Ai sărit gardul la locuința sa din București înarmat cu un pistol și cu o baionetă de război. Chiar voiai să-i faci felul?

Gurii Lovin: Nu voiam să îl omor, dar eram orbit de furie, că îmi luase iubita, femeia pentru care am rămas la București.

Hegheduș: Apoi, văd aici, că ai încercat să treci granița spre Serbia, te-au prins soldații noștri. Băăă, ce minte încuiată!

Gurii Lovin: De fapt, eu voiam să ajung la Viena, acolo se refugiase femeia mea, trecută peste graniță de același comisar sovietic. Așa am devenit dușman al poporului și am primit douăzeci și cinci de ani de închisoare. Ce treabă aveam eu cu poporul?

Barbancea: Bandit, de aici de la pușcărie mai scapi, dar dacă te însurui cu aia, nu mai scăpai pe viață ...! Zi bogdaproste!

Gurii Lovin: Am calculat și eu, să știți. La arestare aveam douăzeci și opt de ani. Am primit douăzeci și cinci de ani de pușcărie. Chiar dacă nu aș avea nicio amnistie, la cincizeci și trei de ani aș fi liber, aș fi încă în putere ca să o caut pe Carmencita mea. Și am în minte ce îmi spunea actorul, la un moment dat: *Idealurile se aseamănă cu stelele – nu poți ajunge la ele, în schimb te poți orienta.*

Barabancea (sfredelind cu degetul la creier): Ai ceva minte, dar nu toată-i bună! Pentru un fund de muiere faci tu toată tevatura asta? Băăăă, pușcăria este pentru tine spital de binefacere. Te face sănătos. Zi bogdaproste că te-au închis la timp, că altfel erai internat la nebuni.

Geangu: Și zi, cum este cu familia ta din pușcărie? E tot o probă de nebunie...?

Gurii Lovin: Cum să fie? Ca orice familie, reală sau doar imaginată. Ne-am stabilit definitiv la București. Avem doi copii, Grigoruță și Maria. Grigoruță este un zdrahon de băiat, îl pregătim să se facă medic. Carmencita nu e prea de acord, ea ar vrea să îl vadă violonist, să fie cântăreț renumit, să ridice sălile în picioare la o simplă apariție. Dar nu, pentru bărbați mie îmi plac meseriile bine definite. Punct. Am hotărât. Iar

Maria, care este tare firavă, cu un ten alb, cu o privire mereu speriată, este de fapt puternică, frumoasă și inteligentă. Eu vreau să se facă pictoriță sau actriță. Mamă-sa o vrea medic sau soție de diplomat. Așa văzuse ea că arătau soțiile diplomaților care veneau la Teatrul "Cărăbuș", unde activa ea. Dar nu ne certăm pentru asta, îi așteptăm să crească. Le vom lăsa deplina libertate de a alege după ce vor fi crescut îndeajuns. Mai intervine și norocul, mai intervin și conjuncturile, aici suntem amândoi de acord.

Hegheduș: Și familia asta este aici, cu tine, în pușcărie?

Gurii Lovin: Da, dar numai eu știu asta. Și ei. Ei mă ajută să supraviețuiesc.

Geangu (*Dă din mână, a lehamite. Plus sfredelul de la creier*): Atunci să trecem la întocmirea unui raport cu care să mă pot prezenta la Centru! Că mi se încurcă mințile. Ești dus rău!

Hegheduș: Dar cine să-l scrie, că mie mi-e rău? Se învârte pușcăria cu mine!

Geangu: Gata, raportul îl va scrie Moscaliuc, că a mai scris.

Gurii Lovin (*cu o voce baritonală, ca a lui Iurie Moscaliuc*): Da, am înțeles.

Hegheduș: Dar cine să dicteze ce trebuie scris în raport?

Geangu: Gurii, desigur. E cel care poate să spună cel mai limpede ce are de spus, să recunoască că el a provocat urmele de pe zăpadă, că doar despre asta e vorba, nu?

Gurii Lovin (*către personajul indus*): Iurie, vrei să scrii? (*și tot el răspunde, cu voce gravă*) Da, pentru domnul șef fac orice ...!

Geangu (*arătându-i personajului indus biroul lui Hegheduș, îndemnându-l să se așeze*): Scrie!

Lovin (*cu vocea personajului indus, baritonală*): Scriu!

Geangu: Raport privind situația din penitenciarul Aiud, în urma anchetei privind apariția unor urme suspecte pe zăpadă... (*Lovin se apleacă peste biroul lui Hegheduș, murmurând înspre scaun. Hegheduș împarte pahare/căni cu vodcă.*)

Barabancea (*privind spre biroul lui Hegheduș, unde costumul lui Moscaliuc stă țepăn pe scaun*): E un mort frumos! (*Popoiu doarme cu capul pe birou, șforăie, horcăie; Barabancea îl privește de aproape, apoi dă din mână a lehamite*) Hai, să cântăm ceva vesel! (*cântând*) „Mă dusei la mănăstire,/ Pusei mâna pe psaltire/ Și citii câteva zile/ Să mai uit cele copile,/ Dar ce-oi face ca să scap/ În nevoie să nu-ncap?/ Că drumul ce-am apucat/ Mă duce drept la păcat./ Drăguliță, eu văd bine/ Că nu am să scap de tine./ Fă-te-ncalte-o mănăstire,/ Și-mi dă gura de citire,/ Și mă lasă să mă-nchin/ La icoanele-ți din sân.” (*acompaniat de fredonările murmurate de Cocoțoi și Hegheduș, de alții*)

Geangu (*începând un cântec la care participă Barabancea, Cocoțoi și Hegheduș, urcat pe biroul lui Geangu*): „Ai, Căpitane de județ/ Căpitane de județ/ De ce mă bagi la coteț/ Pentr-un pui de mânzuleț/ Pentr-un pui de mânzuleț/ Că nu l-am vândut cu preț./ Of, l-am vândut pe zece mii/ Să iau pâine la copii/ Să iau pâine la copii mă./ Of ...” (*Cântecul și lumina se estompează, se îndepărtează, până la dispariție*)

Scena 3.

(*Lumina se aprinde brusc. Scena prezintă urmele dezastrului. Toți dorm în poziții nefirești, ca efect al beției. Se poate improviza orice. Lipsesc din cadru Gurii Lovin și Iurie Moscaliuc, persoana indusă. Barabancea este în chiloți. Când descoperă asta, trage o perdea și se înfășoară. Popoiu doarme în picioare cu fruntea sprijinindu-se de perete, cu șapca pusă invers. Cocoțoi fredonează ”Iubesc femeia....” și se apără cu palma de muște nevăzute. Etc.)*

Popoiu (*Se desprinde de perete, se uită jur împrejur, cu ochii împăienjeniți, descoperă marmitele în care presupune că este vodcă. Ia*

cana și cu pași nesiguri ajunge la marmită, umple o cană și când să o dea pe gât se strâmbă zgomotos): Apă? Apă clocită? Unde ...zda mă-sii e vodka?

Geangu (*Se ridică, ajunge la marmită, miroase și face un gest de dezgust):* Apă! Puah! Apă clocită. ... zda mă-sii!

Hegheduș (*Se ridică, își așează hainele, își masează fața):* Tovarășe colonel, merg să aduc mapa cu documentele la semnat? E târziu!

Geangu: ... zda mă-tii!

Popoiu (*după ce verifică și celelalte marmite, în care descoperă aceeași apă clocită):* Aici nu este lucru curat...! Să nu-mi spui mie că a dispărut așa tam, nesam bunătate de vodcă. Cineva o să dea seama pentru asta, colonele. Nu se face așa ceva, nici măcar în glumă...! (*Iese*)

Hegheduș (*Intră cu un certificat de deces la semnat, i-l bagă sub nas lui Geangu):* Vă rog să semnați ...! Cine-i? Un bandit ...!

Geangu (*trezit brusc de siguranța de sine a lui Hegheduș, îl privește insistent):* Unde este banditul cu scamatoriile, iluzionistul ...? Gurii Lovin?

Hegheduș: Bandiții sunt toți la locurile lor, tovarășe șef. Banditul Gurii Lovin? Unde să fie, la Zarcă. Unde îi este locul. Păi, nu el a stârnit toată tevatura cu urmele pe zăpadă? O să dea seama cu vârful și îndesat.

Geangu: Dar raportul?

Hegheduș: A, raportul? Ați dormit cu capul pe el.

Geangu: (*Descoperă sub cotul său caietul în care fusese scris raportul. Își șterge broboanele de sudoare, respiră ușurat. Citește):* "Raport privind situația din penitenciarul Aiud, în urma anchetei privind apariția unor urme suspecte pe zăpadă". Buun. (*Citește pe mușește. I se mișcă numai buzele. Ochii îi cresc în orbite. Apoi citește cu voce tare*)

An-dan-dez,
dizi-mani-frez,
dizi-mani-pomparez,
an-dan-dez.

Cireșica are mere,
Cireșel vine și cere,
Cireșica nu se-ndură,
Cireșel vine și fură,
câte mere a furat
Ci-re-șel?
Chiti bechiti șucutu nau,
abi fabi demânau,
ex pex puiu pex, nau!...

(Repetă, cântând; eventual, dansează)

An-dan-dez,
dizi-mani-frez,
dizi-mani-pomparez,
an-dan-dez.
Cireșica are mere,
Cireșel vine și cere,
Cireșica nu se-ndură,
Cireșel vine și fură,
câte mere a furat
Ci-re-șel?
Chiti bechiti șucutu nau,
abi fabi demânau,
ex pex puiu pex, nau!...

(Se aude alarma ambulanței. Intră în scenă Barabancea, Cocoșoi, alții. Împreună cu Hegheduș îl înșfacă pe Geangu și îl duc târâș la ambulanță, legându-l de targă)

Scena 4.

(Popoiu, în poziție de drepți, raportează în orb, cu privirea ațintită spre undeva sus, concluziile anchetei sale asupra faptelor de la Aiud. În partea cealaltă a scenei, la un birou, citește din dosar colonelul Șoavă aceleași concluzii. Poate fi și pe un postament, la înălțime)

Popoiu: Toar'șu Colonel, permiteți să raportez. În urma anchetei dispuse la penitenciarul Aiud, în legătură cu situația punctuală privind apariția

urmelor pe zăpadă, am următoarele concluzii. Vinovat de întreaga situație se face numitul Ilie Geangu, comandant al penitenciarului, care, după părerea noastră, face parte dintr-o conspirație împotriva regimului, de urmărit cercul de cunoscuți și prieteni. Este vicios, consumator de alcool în cantități mari, chiar în condiții extreme, chiar și în timpul programului. Mai mult, numitul Ilie Geangu nu are autoritate între angajații civili ai penitenciarului, cu care are relații îndoielnice. Din primele concluzii, numitul Ilie Geangu întreține relații apropiate cu deținuții, încurajându-i pentru acțiuni de insubordonare, pregătind, probabil, evadări și alte acte reprobabile. Au fost semnalate nenumărate chefuri în penitenciar, la care au participat inclusiv deținuți și cadre militare. Și ca o părere personală, dacă îmi permiteți: cred că este și puțin nebun.

(Șoavă închide dosarul, îl împinge cu două degete spre marginea biroului, ca și cum i-ar fi fost frică de o contaminare cu virusii care colcăiau acolo.)

Șoavă *(Bătu cu pumnul în masă și pe ușă își iți capul o ordonanță):* Fă-mi legătura cu Aiudu'! Urgent!

Scena 5./ ZARCA

(Zarca/ o cameră semi-întunecoasă. Se văd: un pat de fier suspendat în perete, o tinetă de metal, cu un capac de tablă. Un geamlâc cu gratii. O siluetă ghemuită într-un colț, în întuneric. Se aude un țuit strident, care se apropie și se îndepărtează. Este liniștea. Ca și cum ți-ai auzi gândurile)

Gurii: *Zarcă, Zarcă, temniță grea,/ Ai pus cătușe pe inima mea ... Doamne, pedeapsa cea mai mare este să îl lași pe om numai cu propriile lui gânduri. Se sperie de ele, ele îl hăituesc, ele îl sfișie. Și ce colți ascuțiți au gândurile, dacă nu știi să le domolești îți fac ferfeniță carnea inimii, îți deșiră venele ! La început, când ești singur-singurel într-un loc, o grotă sau o celulă de temniță, te cuprinde liniștea. Jur, împrejur pe o rază de mii de kilometri se face liniște. E o liniște materială, vâscoasă, care îți intră prin urechi în minte. Interiorul tău devine și el vâscos, se umple până la ultima*

fisură, așa cum se umplu niște vase conectate între ele. După ce totul e plin ochi de acel întuneric lichid, vâscos, gândurile încep să miște, curioase, să descopere limitele aceluia orizont care poate fi și la o palmă de frunte, dar și la un milion de kilometri. Asta ține de imaginație, spun unii, alții spun că totul ține de frică. Dar la un moment dat se confundă. Căci ce e imaginația, dacă nu spaima acută și fuga de realitatea imediată? Doamne, ce sunt gândurile? Gândurile sunt niște judecători. Și ce judecă gândurile acum? Acum gândurile judecă pe Gurii...! Dar nu pe Gurii judecă, ci altceva, *ideea de Gurii*. Că cine sunt eu de fapt ? O gănganie, o jivină, o hahaleră, o broască râioasă, un vierme care poate fi strivit în orice clipă, o frunză lepădată de copac, o scârboșenie. Dar cine este *ideea de Gurii* ? Ideea de Gurii este o replică a universului, a omului dintotdeauna, a creației lui Dumnezeu, mesagerul unei lumi mai bune, cel care știe că lucrurile sunt la fel în cer și pe pământ. Căci eu, Gurii, am fost și în cer și pe pământ în viața asta și în toate viețile mele. Da, eu pot fi strivit cu un pumn, cu o simplă apăsare de picior. Dar *ideea de Gurii* nu poate fi strivită așa de ușor. De asta s-au adunat așa de mulți judecători și dintre cei mai buni, mai învățați, care nu pot fi păcăliți cu una, cu două.

Voce: Deținut Gurii Lovin, bandit, ticălos, vierme, nu e așa că ți-ai propus să dăruiești construcția aceasta, a comunismului, pe care noi o facem prin efort comun, spre binele celor mulți și becisnici, care se uită cu speranță dimineața spre orizontul unui coltuc de pâine ?

Voce: Tu, *ideea de Gurii*, om făcut de Dumnezeu din pământ și lumină, spune-mi, cum erau diminețile tale în patul cel larg de la hotelul Bloomberg, acolo unde te trezeai cu Carmencita în brațe, cu un chef de viață infinit ?

Voce: Deținut Gurii, ticălosule, de ce nu te astâmperi și ataci ordinea de stat a acestui popor care te-a primit cu brațele deschise, te-a hrănit, te-a ajutat să devii în viață – ce ? – dar pe care l-ai subminat cu atitudinea ta ? !

Voce: Tu, *ideea de Gurii*, ființă spectrală, spune-mi ce ai visat tu mai mult și mai mult pe lumea asta? Cât de aproape ai fost de visul tău? Unde te-ai întâlnit cu el? Ai recunoscut visul, atunci când te-ai întâlnit cu el? Te-a recunoscut? Ați fost fericiți ?

Voce: Bă, vierme, bandit până în străfundul minții, faptul că ai tulburat ordinea și disciplina într-o instituție a statului, că ai produs panică în rândul angajaților, lucru făcut cu discernământ doar pentru a slăbi autoritatea personalului nostru care se sacrifică pentru binele comun este mai grav ca un atentat cu bombă...

Voce: Dar cum tu, Gurii, care nu erai în stare să omori un păianjen măcar, care nu furai nici măcar prune din copacul vecinului, de teamă să nu dai explicații pentru un fapt reprobabil, ai ajuns atât de jos, atât de departe, între scursurile societății ? Cum de îți se spune bandit toată ziua, când te-ai născut să îți se spună dragul meu, iubitele, tată, dragule... ?

Voce: Actele tale banditești stârnesc mânia poporului, încalcă democrația noastră...

Voce: Dragă Gurii, ai cearcăne la ochi, tu care aveai o sănătate de fier. De ce nu ai grijă de tine ? Tu te-ai născut pentru iubire, tu de ce ai lunecat de pe drumul tău? Iubești o femeie? De ce nu ești cu brațul sub capul ei, pletele să-i cadă rebele peste mâna ta care îi deșiră firele de păr unul câte unul...

Voce: Banditul, poporul te condamnă... *(Gurii se ridică în picioare înspăimântat)*

Voce: Tu, ideea de Gurii, rămâi calm, la locul tău. Ți-e foame, știu că ți-e foame, știu că nu poți să te ridici nici cu un centimetru de la pardoseala aceasta ca de grajd...

Voce: Te prefaci leșinat? Banditul. Udați-l cu apă, crăpați-i căpățâna aceea plină de dușmănie, de planuri de subminare a noilor realități...

Voce (gravă, de departe): Eu sunt Dumnezeu...! Da, Gurii, sunt Dumnezeu. Nu mă recunoști? Hai ! Nu te teme ! Hai ! Te sprijin eu. Ține-te de umărul meu, uite, prinde cu mâna şuvița asta de barbă albă. Nu-ți face probleme, ține. De mii de ani ridic cu ea muritori și păcătoși... *(Gurii prinde o ipotetică şuviță albă și se ridică)*.

Voce: Gurii, Dumnezeu a decis că tu trebuie să plătești pentru tot răul din lumea aceasta! Este o misiune nobilă care nu este dată oricui. Să fii mândru de asta.

Gurii: Și cum pot plăti eu, o biată ființă nevolnică, pentru tot răul din lume ?

Voce: Transformi fiecare picătură de sânge care îți curge prin vene în monede de aur și argint. Când ultima picătură s-a transformat în clinchet, gata, ai plătit destul, ești mântuit.

Gurii: Aha! (*privind atent spre vocile care veneau fie din dreapta, fie din stânga*). Știți ce văd eu la voi, cei care mă judecați? Văd o imensă oboseală, precum e oboseala meteoriților care pornesc să străbată spațiul nesfârșit. De oboseala aceasta nu scapă niciodată nici meteoriții, mai mult, ea conservă energia pentru un drum cât mai lung. Chiar și oamenii se hrănesc din propria oboseală, o fac cu voluptate, trăiesc ca să obosească doar ca să poată merge mai departe. Pricepeți?

Voce: Măi, Gurii, măi ...! Ce tâmpenii poți spune tu, acum când nimeni nu-ți mai cere nimic. Pentru că nici nu însemni nimic. Știi cum se face o anchetă ? Să te învăț eu? La o anchetă trebuie să obții rezultatul pe care îl dorești, altfel degeaba o mai faci. Și asta ne învață cei care știu mai bine decât noi cum se face. Tovarășul Stalin, după ce a primit o delegație de muncitori din Urali, nu-și mai găsea țigările. Îl sună pe comandantul NKVD, pe Lavrenti Beria, și-i cere să ia măsuri. După o oră, căutând un dosar, tovarășul Stalin găsește țigările într-un sertar și-l sună pe Beria și-i spune că nu mai e nevoie de vreo măsură, pentru că le-a găsit. Beria răspunde : Păcat, mare păcat ! Mărturisiseră cu toții !

Voce: Ha, ha, ha.... ! Iar pe intelectuali să nu-i chestionezi prea mult,ăștia sunt în stare să modifice realitatea, să te îmbârlige. Peăștia condamnă-i rapid, judecă-i sumar, nu te uita în ochii lor.

Voce: Ha, ha, ha... !

(Întunericul pulsează ca un plămân, cu o respirație șuierătoare. Gurii ațipește într-o poziție nefirească, nici în picioare, nici așezat)

Scena 6.

(O rază de lumină pătrunde în celulă. Un bâzâit de țânțar. Strident.)

Gurii: Ei, na, asta mai trebuia, un țânțar în acest fund de lume. Salut, măi Bâzâilă! Nu răspunzi? Parcă ai fi un inspector de la Centru venit să-și piardă vremea prin vreo gubernie fără nume...!

Voce, țânțarul *(o voce joasă, aspră, fornăitoare, ca de țârcovnic răcit):*

Ceaiul de spânz se dă la mînz,
La mînză se dă un boț de brînză
Găina are verde rînză, iup, iup...!

(Face câteva volte, până în înaltul camerei, Gurii îl urmărește cu privirea, își rotește capul după mișcarea acestuia; după care se apropie din nou de urechea lui Gurii):

Godacul are părul creț,
Fecioara are chip isteț
Și huștiuliuc pe făcăleț, iup, iup...!

(Gurii îi făcu cu degetul, a dojană, dar țânțarul nu se potoli. După ce se aruncă spre zid, ca și cum ar fi vrut să se zdrobească de acesta, făcu un scurt ocol și se întoarse la cealaltă ureche a lui Gurii. De data asta, vocea îi era ascuțită, ca și cum ar fi vrut să despice sunetul în două):

Pissica pissicește,
Pissstolul se pissstolește,
Mussca la miere mussstăcește, iup, iup...!

Gurii *(râzând în hohote):* Măi, dar de unde le mai scoți? Tu te auzi? Îți dai seama ce bazaconii spui? Era un tip la noi, cam nebun, care cânta ceva asemănător toată ziua pe ulițele satului. Zicea cam așa:

*Racul a plecat la vale,
Tipa tipa ta,
Și-a-ntalnit o broască-n cale,
Tipa tipa ta
Hai, mă, broască, după mine,
Tipa tipa ta,
Că te-oi ține tare bine,
Tipa tipa ta,
Cu pâine și cu măsline,
Tipa tipa ta,*

Și răbdări prăjite bine,
Tipa tipa ta,
Cu găluște și ardei,
Tipa tipa ta,
Și cu foame câtă vrei,
Tipa tipa ta...

(Cât își spuse Gurii cântecelul, tântarul se odihni pe perete. Dar când auzi ultima silabă, se aruncă din nou în gol, lipindu-se de urechea lui Gurii, de unde continuă să-i spună, de data asta cu un glas nou, de militar proaspăt scopit):

La dreapta e-un perete,
La stânga e-un perete,
Sus e perete iară,
Pe unde ieși afară...? Iup, iup...!

Gurii: Hai, lasă, știu că e perete în stânga, știu că e perete în dreapta, văd că e perete sus, că la distanța asta bat și eu cu ochii, dar tu nu știi un lucru, că oamenii pot ieși din orice situație prin pământ. Oamenii intră în pământ și de acolo ies sub orice formă vor, ies ca petala sau ies ca frunza. Dar ies... Dar ce să-ți spun eu ție asemenea lucruri? Că văd că nici nu-ți pasă, tu o ții una și bună, că iup în sus, că iup în jos...! (*Gurii scoase din buzunarul scortos o cârpă în care avea înfășurată o coajă de pâine. Cât o unghie. Ar fi vrut să bage sub limbă bucata de pâine, dar ezită. Apoi flutură bucata de cârpă, făcu o pasă în aer și aceasta se făcu o hulubiță albă, cu un cioc negru și cu ghearele movulii.*) Wow, e un exemplar pe cinste! (*Hulubița se smuci speriată și se izbi în zid, apoi căzu leșinată la picioarele lui.*) Huo, dar de ce te sperii? (*Luă hulubița în palmă și, deși părea mare, între penele înfoiate era un trup mic, bicisnic, care tremura ca frunza. O duse lângă obraz și se încălzi cu trupușorul ei. Îl și ciocni pe pleoapă, dar nu-l duru prea tare.*)

Voce, hulubița: Gratiile te ascund oare de răul lumii cel mare? Sau gratiile te afund' în hăul cel mai profund?

Gurii: Habar nu aveam că hulubițele vorbesc.

Voce, hulubița: Nu toate hulubițele vorbesc, ci numai acelea care sunt închise. Când sunt libere, păsările nu ar avea de ce să vorbească, vorba este un mod de a ascunde lipsa de libertate. Oamenii, dacă observi, cu cât vorbesc mai mult, cu atât își plâng mai tare neputințele, își dau de gol limitele. Își inventează limite, gratii. Cei mai mulți oameni sunt închiși pentru vorbe, nu pentru fapte...

Gurii: Interesant, interesant... Dar cred că e prea filosofic pentru o hulubiță. Mai bine ar spune ceva despre lumea ei, nu despre cea a oamenilor, că nu o cunoaște, orice-ar zice.

Voce, hulubița: Ascultă un cântecel din lumea mea. (*Ca să nu piardă nicio frântură din cântecel, Gurii lipi trupușorul hulubiței de ureche. Se mai liniștise, nu mai tremura, acum se încorda doar ca să poată spune ceea ce avea de spus*)

Of, of, of, floare de plop,
Curge mierea strop cu strop,
Nu e dulce, nu-i amară,
O pui pe limbă, te-nfioară...

Gurii: Mda. Dar unde ai văzut tu miere din floare de plop? Cred că nici nu există...!

Voce, hulubița: Da, dar unde ai mai văzut și auzit tu hulubiță care să vorbească precum oamenii?

Gurii: Da, aici m-ai înfundat. Nu am crezut până azi, deși am avut o bănuială. Că eu, se știe, nu am răpit șansa lucrurilor imposibile de a deveni posibile. Eu am crezut, de exemplu, că pietrele de pe malul apei visează că ajung la capăt, acolo unde se varsă râul în mare sau în ocean. Înțelegi ce zic?

Voce, hulubița: Nu, nu te pot urmări. De ce ar vrea o piatră să ajungă în mare? Eu nici nu pot suferi pietrele, de altfel. Cineva a tras cu praștia, cu o piatră, după mine. M-am refugiat într-un pod, în pod era o pisică, am fugit de ea pe o căpiță de fân, acolo era un căruțaș beat, care a vrut să mă prindă cu biciul... Am fugit mai departe într-o curte, acolo era un porc, care a crezut că sunt un știulete de porumb și a vrut să mă înfulece, așa că am plecat într-un corcoduș, dar acolo era o barză, care m-a lovit cu ciocul în cap, am fugit mai departe și am ieșit la câmp deschis, dar acolo m-a văzut

un uliu și a venit razant ca să mă înhațe, dar eu m-am ascuns într-o porumbiște, dar acolo era un arici, care m-a atacat cu țepii lui mortali, am fugit pe o casă și acolo tocmai unseseră șindrila cu păcură și mi s-au lipit picioarele, am zburat cu greu până la o apă să îmi spăl ghearele, dar acolo m-a atacat un broscoi urât, care a vrut să mă încalece...

Gurii: Ei, asta e prea de tot, cum să te încalece un broscoi?

Voce, hulubița: Așa cum se încalecă... Ce, tu nu ai văzut cum se încalecă un cal? Așa se încalecă și o porumbiță de către un broscoi.

Gurii: Da, am văzut cum se încalecă un cal, dar nu am văzut niciodată cum încalecă o broască un porumbel.

Voce, hulubița: Nici eu nu am văzut, ce e drept, dar asta nu înseamnă că nu e posibil. Chiar tu spuneai că lași lucrurilor imposibile șansa de a fi posibile. Că, de altfel, de ce m-ar fi atacat atunci când m-am dus să îmi spăl ghearele?!

Gurii: Poate că a vrut să-ți vorbească. Sau să se joace...! Broaștele, oricât de bătrâne ar fi, au ceva de copil în comportament. Probabil că de la țopăit se trage această impresie... Uite, am aici, în palmă, o bucată de pâine. Pentru mine oricum e prea puțină, pentru tine poate fi de ajuns. (*Gurii desfăcu palma și îi întinse pâinea încălzită și transpirată. Dar hulubița mișcă din aripi și bucată se rostogoli pe ciment. Gurii întinse palma pe deasupra ciotului de pâine și acesta, în rostogolire, se transformă într-un șobolan mare, negru-cenușiu, cu niște mustăți albe și lungi și cu niște ochi roșii care se roteau fără oprire între pleoapele vineții.*)

Voce, hulubița: Ah, ai făcut o pasă greșită și ai transformat bucată de pâine în șobolan... Mie îmi e silă de șobolani, sunt urâți și vulgari. Nu-i sufăr. Plus că ei atacă hulubițele. Te rog să faci o pasă potrivită și să mă transformi din nou în batistă. Te rog. Te rog. Te rog. (*Gurii își trecu mâna pe deasupra hulubiței, cu degetele desfăcute, ca și cum ar fi răsfiat aerul, și hulubița se preschimbă din nou în batista cenușie a lui Gurii. O împături, o duse lângă obraz, de parcă ar fi vrut să mai simtă o dată pulsul trupului păsării, după care o ascunse în buzunar.*)

Gurii: Adio!

Voce, șobolan: Dar de ce îi spui adio? Doar tu poți să faci oricând o hulubiță dintr-o batistă...

Gurii: Da, pot, dar nu iese de două ori aceeași hulubiță. Iese mereu alta. De asta, abia apuci să te obișnuiești cu ea, că, gata, nu mai e aceeași.

Voce, șobolan: Dar de ce nu o păstrezi pentru totdeauna, de ce trebuie să o transformi din nou în batistă? În felul acesta nu riști să o schimbi de fiecare dată...

Gurii: Da, m-am gândit la asta, dar intervine ceva neprevăzut... De cum o aduc pe lume, cu o simplă pasă, hulubița începe să îmbătrânească. Și ele îmbătrânesc uluitor de repede. Iar dacă o las câteva zile, de exemplu, e în stare să și moară din vina mea. Și mai e ceva: dacă unui iluzionist îi moare o hulubiță, nu mai poate face niciodată trucul acela. Aproape că nu-i mai iese niciun truc, pasele îi devin sterile, iar iluzioniștii mor apoi de tristețe din acest motiv. Acesta e riscul real al meseriei noastre.

Voce, șobolan: Aha, înseamnă că și eu trebuie să mă transform din nou în bucata de pâine din care m-ai făcut din greșeală?

Gurii: Bineînțeles!

Voce, șobolan: Și când se va întâmpla asta?

Gurii: Când vom stabili, de comun acord. Sau când publicul o cere, dacă e vorba despre o sală de circ. Oricum, nimeni nu stă prea mult, din plăcere, cu un șobolan în preajmă. Îmi pare rău, dar acesta e adevărul.

Voce, șobolan: Și dacă vrei să mă mai faci încă o dată, cu altă pasă, nu mai apar pe lume tot eu?

Gurii: Nu. Va apărea un alt șobolan. Care îți va semăna. Dar nu va mai fi același.

Voce, șobolan: Chiar dacă e din aceeași bucată de pâine?

Gurii: Chiar dacă... Dar ce-ți pasă?

Voce, șobolan: Știi, pe lume te legi de lucruri, te legi de anumite ființe și apoi, brusc, ajungi să dispari, cred că aici e dificultatea. Nu dispariția în sine e problema, ci modalitatea. Dar ce poate fi dramatic în a fi preschimbat printr-o simplă pasă? Cred că nici nu e dureros...?!

Gurii: Așa cred și eu, că nu e dureros. Nicio ființă dintre acelea pe care le-am adus pe lume cu pasele mele la circ, făcând iluzionism, nu a dat vreun semn că ar fi simțit vreo durere.

Voce, șobolan: Dar șobolani ai mai adus pe lume până acum?

Gurii: Șobolani? Cred că nu... Am adus pe lume iepuri, hulubițe, fluturi, mierle... Și o broască, și o șopârlă... Dar șobolani nu, nu am adus pe lume niciodată.

Voce, șobolan: Dar nu poate să fie altfel decât la celelalte vietăți, nu-i așa?

Gurii: Sigur că nu poate să fie altfel.

Voce, șobolan: Aha!

Gurii: Cum te cheamă?

Voce, șobolan: Vasili.

Gurii: Aha! Dar cine ți-a dat numele acesta?

Voce șobolan: Nu știu cine, dar în bârlogul unde ne aflam noi, de acolo de unde m-ai răpit tu, cu pasa ta, toți ne numeam Vasili. Cred că e vreo legătură cu locul, nu-mi dau seama. Nu mi-am bătut capul cu așa ceva. La voi nu e la fel?

Gurii: Nu... Oamenii țin foarte mult la nume. Numele e sfânt, de aceea există foarte multe nume, fiecare și-l poartă într-un anume fel, are grijă de el, și-l sporește în autoritate. Oamenii sunt în stare să comită și crime dacă te agăți de numele lor. Uite, aici, în închisoare, primul lucru pe care ni l-au luat a fost numele. Și ne-au dat în loc niște cifre. Eu am numărul 3769. Ceea ce nu știu ei e că și cifrele au semnificația lor, poate chiar mai profundă uneori. Uite, acest 69 din coada cifrei este expresia infintului, de

exemplu. Dar te obișnuiești și cu cifrele, e ca o codificare a numelui. Eu am adunat, și am scăzut, și am împărțit, și am înmulțit aceste cifre între ele, până când am isprăvit toate semnificațiile. Nu am timp acum, dar îți pot vorbi o lună despre asta... Și n-aș epuiza subiectul, evident. Aici în închisoare a vorbi continuu, chiar singur, este un mod de a rezista. Dar ce-ți spun eu ție lucrurile acestea?

(Între timp, Vasili începu să inspecteze celula. Se arunca de pe muchia patului ridicat, pe marginea tinetei pătate de rugină, se balansa pe etichetele din față, după care se arunca în hău, adică până pe cimentul de jos. La un moment dat, se opri la o încheietură a zidului, într-un colț unde se împreuna metalul grătilor cu betonul zidului. Caută ceva anume? A descoperit ceva?)

Voce, șobolan: Dar aici nu e nimic de mâncare?

Gurii: Mâncarea se dă o dată la trei zile. Trebuie să mai aștepti două zile. Și ce mâncare, un terci de nimic...! Apă ni se dă o cană pe zi și este amestecată cu o lingură de sare, ca să ni se întoarcă mațele pe dos și să ne uscăm apoi de sete...

Voce, șobolan: Aha! *Po-șol k chior-tu!* Du-te dracului! *(În limba rusă: Du-te dracului! În rusește: Пошел к черту!)* Vasili inspectă din nou colțurile și muchiile zidurilor, apoi se întoarce din nou la încheietura zidului unde mai fusese, în același colț. Și, ca și cum ar fi fost în arena circului, dispăru într-o clipă. Gurii se repezi după el, cocoșându-se până în colțul acela, iar acolo zări, într-adevăr, o geană firavă de lumină. Cât un vârful de ac. Dar fusese de ajuns pentru Vasili, ca să dispară.)

Gurii: Doamne, nu mi s-a mai întâmplat până acum să-mi dispară vreuna dintre ființele pe care le-am inventat cu trucurile și pasele mele. Nu-mi pot imagina care vor fi consecințele... Știu, de la iluzioniștii bătrâni, că dacă îți dispare animăluțul pe care l-ai inventat, nu mai ai nicio putere asupra lui. Dar, măi Vasili, nici nu știi la ce te-ai expus! Primul deținut flămând care pune mâna pe tine te mănâncă fără nicio rețineră...! Și fără greață, să știi! Hai să mă concentrez, poate reușesc să te aduc înapoi...! *(Venele de pe frunte i se umflară de efort. Dar nimic).* Dar unde este țăntarul? Măi, măi, Vasili l-a hăpăit când a făcut inspectia locului. Ticălosul! *(Îngână cântecul auzit de la țăntar):*

La dreapta e-un perete,
La stânga e-un perete,

Sus e perete iară,

Pe unde ieși afară...? Iup, iup...!

Iaca tu ai ieșit din închisoare în burta șobolanului. Vezi că există o ieșire de fiecare dată? Și, uite, nu m-am gândit niciodată că aș putea să mă transform în ceva mic, mic de tot, și să ies printr-o fisură, printr-o găurică de pe undeva... Nu m-am gândit și pace. Iar acum nu mai pot face nimic, fiindcă Vasili, plecând, mi-a luat toată puterea. Sunt de nimic, nu alta. Sunt terminat!

(Mișcare pe hol. Tuse seacă, tabagică. Gardianul deschise vizeta și lumina lanternei mătură încăperea precum reflectorul de pe o scenă de spectacol.)

Gardian: Bă, bandit, să stai drepti, că te ia mama lu' proces-verbal...! Ai auzit? Bă, bandit, te-ai cam îngrășat de când stai aici, la opritoare...! Așa-i că te-ai îngrășat? *(Gurii mormăi ceva. Lumina lanternei care îi căuta ochii îl deranja, îi scormonea în privire. Închise ochii.)* Bandit, dar ai avut musafiri în celulă? Bă, și șobolanii fug de voi, că sunteți ciumați, nu alta. Da, bă, șobolanul e mai înțelept decât voi și mai cooperant. Bandit, ți-e foame?

Gurii *(fără voce, cu ochii închiși, doar mimând din buze):* Da, mi-e foame...!

Gardian: Uite, bă, aici, ți-am lăsat cevașilea...

Gurii *(Deschise ochii cu precauție. Ușa celulei era întredeschisă. Cine o deschisese? Că nu auzise zgomotul de fiare care însoțea, de obicei, această operație. Câteva clipe lungi, închise ochii. Apoi îi deschise din nou: era adevărat, ușa era deschisă. Se mișcă după dâra de lumină cu pași șovăielnici. Pe culoarul îngust și slab luminat, nu era nimeni. Spre capătul culoarului, care se îndrepta undeva spre stânga, Gurii văzu o umbră care se strecură înaintea lui.):* E Vasili! Vasili! Hei, hoțomanule, ce-ai făcut cu țăntarul? L-ai înfulecat? Recunoaște! *(Porni cu pași șovăielnici în aceeași direcție. În față, era o măsuță din metal, alături de un scaun șubreț de prea multă folosință. Pe masă se aflau o bucată de cârnat și un coltuc de pâine. Gurii atinse cu degetul pâinea, iar aceasta nu dispăru, ca în trucerile sale. Nici cârnatul nu dispăru. Le înfulecă fără să clipească. Continuă să avanseze pe culoarul pustiu.)* Oare asta este libertatea? Am uitat cum arată, am uitat și să o visez. *(În față, pe o măsuță*

identică, se afla acum un coș cu o bucată de brânză, o pâine mare, albă, și o bucată de salam care plesnea de grăsime.) Da, libertatea este coșul acesta cu mâncare ...! *(Înghiți pe nerăsuflăte tot ce se afla în coș. Pune deoparte, în buzunar, un colț de pâine și o firimitură de brânză)* Le păstrez pentru Vasili, trebuie să îl întâlnesc cumva pe culoarele astea. Îi e foame și lui. *(Se uită în sus, spre un presupus cer)* Bogdaproste! *(Ar fi vrut să facă și o cruce de mulțumire, dar mâinile nu îl mai ascultau, i se înțepeniseră pe lângă trup și îl dureau, după mișcările lacome cu care duseseră mâncarea la gură. Privi din nou cerul)* Carmencita, mă vezi? Grigoruță! Maria! Poznașilor, vin! *(Înaintează pe culoar, la un moment dat acesta se termină, iar la capăt ușa grea de metal este deschisă. Vraște. Aerul rece i se păru precum o apă în care plonjă cu nesaț. Începu să înoate cu spor).*

Voce, din stânga: Stai!

Voce, din dreapta: Stai!

Voce, din spate: Stai!

Voce, de sus: Stai!

(Vocile se întretaie, sunt din ce în ce mai puternice. Gurii începu să fugă, dezordonat, înspre gard. Se auziră mai multe împușcături. Aleargă cu brațele ridicate, zdrențele mânecilor par niște steaguri gri. Se prăbușește. Niciun țipăt. Se strânge ca o pasăre care își adună aripile la piept. Oftează.)

Scena 7.

(Atmosferă marțială, crispată, tensionată. Toți stau cu dinții strânși, fețe imobile, ca la desene animate. Colonelul Șoavă stă pe un postament, la o înălțime apreciabilă.)

Hegheduș: Permiteți să raportez! În noaptea de 10 spre 11 decembrie 1960, în jurul orei două și treizeci de minute, deținutul Lovin Gurii, născut la... în anul... luna... ziua, profitând de neatenția gardianului de schimb Irofte Vasile, a încercat să evadeze prin escaladarea gardului de protecție. Trupele de securitate aflate în misiune de pază au reușit să dejoace planul deținutului, fiind nevoite să execute foc pentru împiedicarea evadării

acestuia. Au fost trase unsprezece cartușe în plan orizontal, două dintre acestea lovindu-l mortal pe deținut. Medicul Gușe Dumitru a constatat decesul acestuia prin procesul-verbal nr. 2512 din 11 decembrie 1960, orele 7.30. Deoarece deținutul Lovin Gurii nu are familie și rude cunoscute în Republica Populară Română, nu au fost efectuate proceduri de anunțare a acestora. Gardianul Irofte Vasile, care se face vinovat de neglijență și poate că și de complicitate la evadare, a fost reținut și deferit organelor de anchetă. Din primele rezultate ale anchetei reiese că Irofte Vasile, născut la Coșereni, județul Neamț, în data de... ziua... luna..., provine dintr-o familie în care au mai existat elemente dușmănoase, care au făcut obiectul mai multor anchete, fără să fie operate însă arestări. E vorba de chiaburi cu atitudine dușmănoasă arătată acțiunilor de întovărășire. Serviciul de Securitate al județului Neamț va supraveghea îndeaproape comportamentul rudelor gardianului Irofte Vasile. În urma acestor evenimente, situația este sub control, neexistând alte consecințe ale faptelor.“

(Un oftat iese din toate piepturile, ca un vuiet)

Hegheduș: Tovarășe colonel Șoavă, permiteți-mi să vă spunem bine ați venit în fruntea unității noastre. În sfârșit, simțim și noi că avem un șef pe măsura misiunii încredințate de partid. Vă primim cu pâinea inimilor noastre și cu sarea încrederii noastre! *(Aplauze sporadice. Șoavă făcu un gest scurt, retezând orice urmă de entuziasm.)*

Șoavă *(privind cu o ură indusă adunarea de gardieni și personal administrativ):* De azi, vor fi mutați disciplinar la penitenciarele din Sighetu Marmăției, din Pitești și din Cluj următorii gardieni, într-un prim lot de dislocare: Mustea Vasile, Barabancea Coriolan, Bivolaru Ioan, Crețu Vasile și Maier Solovăstru. În locul lor, tot de azi, vor veni gardieni noi de la Rahova și Poarta Albă. *(O oarecare rumoare în grupul gardienilor)* Cine crâc-neș-te ni-me-reș-te la ba-ta-li-o-nul dis-ci-pli-nar! Li-niș-te! De astăzi, tovarășul Popoiu, va întări permanent activitatea ideologică în unitate! *(Popoiu face un pas înainte, apoi se retrage sfios).* De azi, între zidurile închisorii niciun civil, niciun militar, niciun deținut nu mai pronunță cuvântul *li-ber-ta-te*. De azi, la Aiud, în lumina ultimelor evenimente, fiecare om, deținut sau gardian, militar sau civil, este pasibil de a fi judecat pentru trădare și uneltire împotriva ordinii și siguranței statului, în cazul în care mai apar evenimente care să contravină ordinilor și regulamentului, precum și legilor țării...! Să vă între bine-n cap...! Deee-fii-nii-tiv! *(Se face întuneric brusc)*

Scena 8.

(Întunericul pulsează ca un plămân, se aude ca o respirație amplă, care cuprinde întreaga închisoare. Apoi, se aud zgomotele obișnuite ale dimineții, ceasul care bate ora 5, apa care curge, care se scurge, pași cadențați, bufnituri, înjurături. Totul se apropie și se îndepărtează. Ca o respirație. Apoi, aceeași cortină albă pe care se proiectează o ninsoare mirifică în curtea unei închisori, pe un fond muzical eroic/ agresiv/ în fundal, dar reținut. Pe zăpada de pe cortină se văd, clare, niște urme de bocanc care intră dinspre gard spre interiorul clădirii gri. O siluetă se mișcă de-a lungul șirului de urme, concentrată, din când în când își scoate căciula cazonă de pe cap, își șterge cu ea, fața, ceafa. Lumina care se plimbă peste scenă, iscoditoare, se oprește pe chipul siluetei, insistent, pare să îl deranjeze asta, tot mișcă din cap.)

Moise Condescu: - ... zda, măsi! *(Se agită de-a lungul șirului de urme, tot mai repede, se uită în jur, cu teamă; repetă obsesiv: ...zda, mă-sii!)* Cum au apărut urmele astea aici? Nu m-am clintit din poziție, am fost cu ochii pe garduri și pe umbrele care s-au mișcat prin curte. Cât am lipsit? Două minute, m-am dus la vestiar, să-mi fac nevoile. *(Simulează momentul în care va trebui să raporteze comandantului această situație:)* Toar'șu comandant, raportez că nu m-am mișcat din dispozitiv nicio clipă, că nu am ațipit, că nu ... Mă va crede? Cum ... zda, mă-sii au apărut urmele, dacă eu am fost aici? Ce să îi răspund? *(Se aude un zgomot de fond, ca o furtună. Apare Colonelul Șoavă. Gardianul Moise Condescu merge, agitat, în patru labe de-a lungul șirului de urme care văluresc nestingherite. Colonelul Șoavă cade și el în patru labe și urmărește șirul de pași, cu ochii congestionați, cu o respirație șuierătoare. Apoi, se ridică cu ochii spre cer, își duce un deget îndoit la gură, mușcă adânc ca și cum ar fi vrut să aibă un contact dur cu realitatea, după care spune rar și apăsător:)*

Șoavă: — Ei, până aici le-a fost! Și Dumnezeu, dacă e, trebuie să dea socoteală...!

CORTINA

Ce mai faci când nu ai ce face?

Ion Filipciuc, de altfel un stimabil cercetător al folclorului bucovinean, se apucă să scrie o carte (un studiu?) prin care să demonteze o legendă și să demonstreze că „folclorizata” poveste a participării lui Ciprian Porumbescu la celebra *Serbare de la Putna* din august 1871 nu este adevărată.

Povestea spune că *gimnazistul* Ciprian Porumbescu nu împlinise încă 18 ani în momentul Serbării de la Putna. A luat vioara de la un lăutar, Grigorie Vindireu, și a cântat celor prezenți. Când l-a întâlnit, mai apoi, pe tatăl său, preotul Iraclie Porumbescu, i-a spus emoționat: „Tată, am cântat Daciei întregi!” Din acest elan și cu acest duh în suflet, a scris, se zice, muzica pentru „Altarul Mănăstirii Putna” și a compus „Balada”. Când Ciprian Porumbescu a spus tatălui său: „am cântat Daciei întregi”, el a exprimat conștiința că toată suflarea românească era prezentă la Putna. Mai departe, Ciprian Porumbescu, în anul 1877, a fost închis, în cadrul procesului membrilor societății „Arboroasa”, pentru că a trimis o telegramă de condoleanțe la împlinirea a 100 de ani de la asasinarea lui Grigorie Ghica al III-lea, care se opusese luării Bucovinei de către Imperiul Habsburgic, și o altă telegramă de felicitare pentru victoria armatei române la Plevna. De aici i s-a tras și sfârșitul de altfel.

Ca să demonstreze ceva/ contrariul?/ Ion Filipciuc adună capete de informații, aproximative la subiect, în volumul „Isprava *Am cântat Daciei întregi*, o basnă măiastră” (*Editura A.T.U. Sibiu, 2024, 106 pagini*) speculând detectivistic/ polițienește orice inadvertență din documente, orice amănunt interpretabil, ca să ajungă la concluzia personală, care va cutremura mapamondul: că tânărul Ciprian Porumbescu este posibil să nu fi participat deloc la Serbarea de la Putna...! Sau dacă a participat, nu a cântat. Dacă a cântat, nu a avut efectul descris de cei aflați (sau nu) la fața locului. Cum televiziunile nu erau încă dispuse să transmită de la fața locului, la anul 1871, este limpede că pentru Ion Filipciuc fața locului era... umflată.

În aceeași logică, așteptăm de la Ion Filipciuc volume-anchetă despre faptul că Ana nu a fost zidită de Manole în zidul Mănăstirii Argeșului, că Nicolae Labiș nu a participat la vânatoarea de căprioare care a stat la baza poemului „Moartea căprioarei”, că și acțiunea din *Capra cu trei iezi* nu este reală, martorii de la *pomana* de după tristele evenimente au relatat altceva...! Vorba românului, dacă tăceai om serios păreai. (*Ion Săneculce*)

Concursului Național de Poezie Religioasă Tânără „Light of Life”, ediția a IV-a, la final

Într-o perioadă în care tinerii sunt adesea considerați tot mai departe de lectură, de cultură și de valorile spirituale, participanții *Concursului Național de Poezie Religioasă Tânără „Light of Life”* au arătat, prin versurile și discursul lor, că poezia poate deveni rugăciune, căutare și mărturisire de credință.

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, la Parohia „Nașterea Maicii Domnului” din Municipiul Suceava a avut loc joi, 21 mai 2026, festivitatea de premiere a celei de-a IV-a ediții a *Concursului Național de Poezie Religioasă Tânără „Light of Life”* („*Lumina Lumii*”), proiect prin care se încurajează *originalitatea creațiilor literare, diversitatea stilistică și de viziune, în sincronie cu formele moderne și contemporane de creație poetică.*

Întrucât competiția este inițiată și spre amintirea ieromonahului Nectarie Chiriță, fost egumen al Schitului Cărbuna (Vânători-Neamț), versificator și cântăreț bisericesc, mutat la cele veșnice la numai 26 de ani, între cei care s-au înscris cu câte 5 poezii cu tematică religioasă se numără tineri care *nu au depășit vârsta de 26 de ani și nu au publicat un volum individual de poezie.*

Festivitatea de premiere a concursului organizat de Parohia „Nașterea Maicii Domnului”, Fundația „In Memoriam” și Casa de Poezie „Light of Ink” din cadrul Colegiului Național „Petru Rareș” Suceava s-a desfășurat într-o zi cu profundă încărcătură spirituală, praznicul împărătesc al *Înălțării Domnului*, sărbătoarea *Sfinților Împărați Constantin și*

Elena și Ziua Eroilor, reunind în biserică laureați, membri ai juriului, profesori, părinți și iubitori ai poeziei religioase veniți din întreaga țară.

Despre importanța și unicitatea acestui proiect cultural a vorbit pr. Viorel Ioan Vârlan, parohul bisericii și directorul Fundației „In Memoriam”, care a subliniat faptul că „Light of Life” reprezintă, prin specificul său, un eveniment unic în România: „Ne bucurăm că în această sfântă zi de sărbătoare avem premiera la a patra ediție a *Concursului Național de Poezie Religioasă Tânără „Light of Life”*, un eveniment, după cum știu eu, unic în țara noastră.” Sfinția sa a amintit că manifestările dedicate concursului au debutat încă din ziua precedentă, când la Colegiul Național „Petru Rareș” din Suceava au avut loc întâlniri culturale, prelegeri și dialoguri între premianți și membrii comisiei de jurizare. Totodată, participanții au vizitat Mănăstirea Dragomirna, ctitorie a Mitropolitului Anastasie Crimca, rod al dragostei Preamilostivului Dumnezeu și al rugăciunilor celor care au iubit acest loc binecuvântat.

La ediția din acest an au participat 58 de tineri din întreaga țară, cu vârsta de până la 26 de ani, fiecare concurent înscriind grupaje de poezie religioasă. Membrii juriului au analizat aproape 300 de poezii, apreciind nivelul artistic ridicat, sensibilitatea și profunzimea mesajului spiritual transmis prin versuri.

Și de această dată juriul care a citit, a analizat și a punctat expresivitatea, originalitatea, creativitatea și profunzimea versurilor a fost format din personalități de excepție din sfera literar-culturală și educațională, poeți, critici literari, jurnaliști și profesori. Redăm în cele ce urmează lista membrilor juriului, anunțată de echipa organizatoare: Adrian Alui Gheorghe – poet, publicist și editor, președintele juriului; Daniela Ceredeev – profesor MERITO și promotoare culturală; Daniela Șontică – poetă, eseistă și jurnalistă; Dumitru Crudu – poet și cronicar literar; Emil Munteanu – profesor MERITO, publicist și editor; Vlad Sibechi – profesor și cronicar literar.

Poeta și jurnalista Daniela Șontică a împărtășit bucuria de a descoperi sensibilitatea religioasă prezentă în creațiile tinerilor participanți: „Sunt onorată că am făcut parte din acest juriu și că am putut să citesc atât de multă poezie bună și sunt bucuroasă că tinerii scriu poezie cu tematică religioasă. Asta înseamnă că au și credință, și dragoste de Dumnezeu.”

În urma deliberării comisiei de jurizare, au fost acordate următoarele premii:

Marele Premiu „Light of Life”: **Vasile Gheorghitoaia** (18 ani, Gorj);

Premiul I: **Lavinia-Bianca Irimescu** (23 de ani, Botoșani);

Premiul al II-lea: **Ana Ciobanu** (18 ani, Bistrița);

Premiul al III-lea: **Corina Anamaria Constantin** (19 ani, Tulcea);

Premiul special „Ier. Nectarie Chiriță”: **Vlad Minea** (26 de ani, Brașov);

Premiul special „Autor din Bucovina”: **Ema Dănilă** (18 ani, Dumbrăveni).

De asemenea, Consiliul Județean Suceava, prin *Centrul Cultural Bucovina*, a oferit premii speciale participanților.

Mărturiile laureaților au evidențiat frumusețea și impactul unei astfel de inițiative culturale și spirituale asupra tinerilor participanți. Corina Anamaria Constantin, laureata Premiului al III-lea, a mărturisit emoția de a se afla printre câștigătorii concursului: „Pentru mine poezia este viață, este tot ce mă reprezintă. Ca să mă cunoașteți pe mine, mai întâi trebuie să-mi citiți poezia, apoi pe mine.”

Câștigătorul Marelui Premiu, Vasile Gheorghitoaia, elev al Colegiului Național „Ecatarina Teodoroiu” din Târgu Jiu, a vorbit despre începuturile pasiunii sale pentru poezie și despre rolul pe care profesorii și familia l-au avut în formarea sa: „Încă din perioada în care visam cu ochii deschiși copilăria am avut o anumită pasiune pentru poezie. Această pasiune a fost aprofundată în manieră elocventă de profesoara mea de limba și literatura română, doamna Florentina Stănciulescu, care a clădit în mine ideea aceasta de creație.”

Ema Dănilă, câștigătoarea Premiului special „Autor din Bucovina”, elevă a Liceului Tehnologic „Mihai Eminescu” din Dumbrăveni, a vorbit despre bucuria de a reprezenta județul Suceava în cadrul competiției: „Mă simt onorată să fiu singura persoană din Suceava care a luat premiul în acest an, ținând cont că Festivalul *Light of Life* are deja, pot spune, o tradiție și în acest an observ că au venit elevi din toate zonele țării aici, la Suceava.”

Câștigătoarea Premiului I, Lavinia Bianca Irimescu, masterandă a Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, originară din Botoșani, a evidențiat atmosfera de comuniune și experiențele culturale oferite participanților: „A fost o experiență minunată. Ieri s-au întâmplat lucruri minunate. Am vizitat Mănăstirea Dragomirna și, alături de maica stareță, am aflat multe lucruri care ne-au ajutat să ne înprospătăm memoria.”

La rândul său, Vlad Minea, cel care a obținut Premiul Special „Ieromonah Nectarie Chiriță”, a mărturisit că poezia sa explorează relația

omului cu Dumnezeu din perspective diverse și profunde: „Poezia mea are această latură spirituală, care tratează și explorează relația cu divinitatea din unghiuri multiple.”

Ana Ciobanu, câștigătoarea Premiului al II-lea, elevă din Bistrița, a subliniat importanța organizării unor astfel de manifestări culturale dedicate poeziei și tinerilor: „Mă bucur foarte mult că se mai țin astfel de evenimente despre poezie, pentru că merită mult mai mult. Chiar dacă astăzi nu se mai pune atât de mult accent pe cultură, există nuclee care dau o pată de culoare vieții.”

Un moment aparte al festivității l-a constituit acordarea *Diplomei de Onoare* și a *Plachetei jubiliare „Turnul Unirii”* domnului profesor Gheorghe Cîrstian, inițiatorul și promotorul acestui proiect cultural-religios, prin implicarea căruia concursul a fost organizat neîntrerupt timp de patru ani/consecutiv.

Vizibil emoționat, domnul Gheorghe Cîrstian a vorbit despre valoarea și misiunea tinerilor poeți ai zilelor noastre, evidențiind totodată nivelul impresionant al creațiilor înscrise în concurs și apropierea tinerilor de Dumnezeu prin mijlocirea poeziei: „Pentru mine, eroii de astăzi sunt tinerii până la 26 de ani care scriu poezie religioasă, poezie cu tematică religioasă. Ei sunt realmente niște eroi. (...) Sunt realmente fericit să constat că tineri până în 26 de ani scriu poezie și scriu poezie extrem de valoroasă, extraordinar de expresivă”.

Potrivit organizatorilor, *Distincția „Turnul Unirii”* amintește de momentul aniversar al *Centenarului Marii Uniri*, când au fost sfințite *Turnul Unirii*, *Capela Unirii* și *Clopotele Unirii*, edificii realizate prin implicarea parohiei și a Fundației „In Memoriam”, alături de Muzeul „In Memoriam” și statuia Sfinților Martiri Brâncoveni. Placheta este oferită celor care, prin activitatea și mărturisirea lor, susțin unitatea de neam, de limbă și de credință.

Parteneri ai ediției din acest an au fost Centrul Cultural Bucovina, Inspectoratul Școlar Județean Suceava, EduMax – Centru de Dezvoltare Personală și Profesională, Liceul Teologic „Mitropolitul Dosoftei” din Suceava, Mănăstirea Dragomirna și Schitul Cărbuna din Vânători-Neamț.

Ceremonia de premiere s-a încheiat cu recitarea tulburătorului poem al lui Costache Ioanid, „Ștergarul”, de către tânăra Adela Șulea.

„Spațiu al mărturisirii prin cuvânt și al comuniunii prin poezie” s-a dovedit a fi cea de-a IV-a ediție a *Concursului Național de Poezie Religioasă Tânără „Light of Life”*, continuându-se astfel misiunea de a

împărtăși din seninul întâlnirilor cu Lumina lui Dumnezeu bucurii luminoase pentru sufletele tinerilor, oglindite în versuri. (*Irina Ursachi*)

Internațional la festival m-aș duce

Înainte de anul 1989, casele de cultură din România aveau plan de autofinanțare, adică trebuiau să obțină bani din orice activitate, mai mult sau mai puțin culturală, în condiții mai mult sau mai puțin corecte. Un amic, care lucra la un asemenea așezământ, organiza spectacole iar pe afișe trecea o mulțime de nume de artiști în vogă, ca invitați. În final, nu veneau la spectacol decât câteva dintre numele de pe afiș, spectatorii simțindu-se păcăliți. Mulți protestau, unii cereau banii de pe bilete înapoi etc. Organizatorii se foloseau, însă, de un truc. Fiindcă pe afiș scria *invitați* nu și participanți, ei spuneau cu seninătate: noi le-am trimis invitații, dacă ei nu au venit, asta este altă treabă. Mi-am amintit de acest lucru când am văzut că la o manifestare care mai poartă și titulatura de *internațională*, adică Festivalul *Internațional* de Literatură de la Viișoara (sic!), a fost invitată Ana Blandiana. Care nu a venit. Care mai este anunțată și ca premiantă a ediției. Dar care nu a fost, de fapt, premiată; premianții au fost alți scriitori *internaționali*. Dacă în cazul descris mai sus, cu casa de cultură, parcă mai are o noimă minciuna, în cazul participării/neparticipării Anei Blandiana la *manifestarea internațională* este un abuz de încredere. Cât privește caracterul internațional al manifestării, este posibil ca organizatorii să fi luat în calcul Țara Bârsei, Țara Oașului plus alte țări mai mult sau mai puțin locale. (*Grigore Dupăureche*)

* * *

Primum din partea unui **Comitet de inițiativă**:

Propunere pentru ca sediul actual al Consiliului Județean Neamț, al serviciilor Consiliului Județean Neamț cât și al instituțiilor tolerate, precum Prefectura Neamț, să devină „Muzeul Comunismului din Județul Neamț”

Argumentele pentru care susținem acest lucru sunt următoarele:

1. Un asemenea muzeu este necesar pentru ca istoria imediată să fie o lecție pentru generațiile noi, cele decuplate de la istoria națională și de la istoria recentă și care prin uitare riscă să repete dramatismul acestora;

2. Ideea poate fi preluată de toate județele, de toate regiunile din România, fiecare zonă a avut particularitățile sale în perioada comunistă, victimele zonei, eroii săi.

3. Propunem ca spațiul Consiliului Județean Neamț, parte din „estetica arhitecturii stalinist-comuniste” multiplicată la nivelul întregii țări, în care va funcționa Muzeul Comunismului din Județul Neamț, să fie împărțită pe teme specifice care vizează perioada:

- **Un etaj (parterul) să fie dedicat construcției Barajului de la Bicaz**, una din dramele locului, când au dispărut numeroase localități de pe Valea Muntelui. Șantierul barajului a fost un loc de muncă pentru deținuții politici, din păcate, multe din documentele din arhiva CNSAS au dispărut;

- **Un etaj să fie dedicat colectivizării forțate**, cu toate dramele care au însoțit îngenuncherea proprietății țărănești, cu documente și povești ale perioadei 1948 – 1962;

- **Un etaj să fie dedicat eroilor din închisorile comuniste**, dramelor din Biserica Ortodoxă, dramele cultelor religioase, martirajului preoților, a rezistenților, a oamenilor care s-au împotrivit tăvălugului ideologic;

- **Etajul al IV-lea să fie dedicat (firește!) realizărilor din perioada comunistă**, cu efortul și sacrificiul populației județului Neamț, transformarea satelor, electrificarea, industrializarea, standarde noi de educație, cultura perioadei etc.

Ne oferim, cu experiența supraviețuirii în epoca comunistă dar și post-revoluționară, capitalistă în varianta recentă, să ne implicăm în organizarea acestui muzeu care va despica decisiv apele ideologiei, ale istoriei, ale moralității civice de anormalitatea care a câștigat teren. **(Un comitet de inițiativă)**

MARIANA PAPARĂ

**Adrian Alui Gheorghe
Marilena Apostu
Mihai Babei
Leo Butnaru
Alexandru Cazacu
Gabriel Chifu
Dumitru Chioaru
Hrisostom Ciuciu
Ion Dorofte
Cornelius Drăgan
Gheorghe Erizanu
Luminița Giurgiu
Ion Toma Ionescu
Bogdan Marius Istrate
Solomon Marcus
Val Mănescu
Andrei Mocuța
Andreea Nanu
Emil Nicolae
Mariana Păpară
Ovidiu Pecican
Savu Popa
Adrian G. Romila
Nicolae Sava
Gelu Savonea
Vlad Scutelnicu
Constantin Stancu
Mircea Teculescu
Magda Ursache
Irina Ursachi**

CONȚINUT